

KS. KAZIMIERZ DOLA

KANONICY WROCŁAWSKIEJ KAPITUŁY KATEDRALNEJ W LATACH 1418—1500

(Studia nad dziejami duchowieństwa śląskiego w XV w.)

I. Kanonie katedralne: 1. Liczba. — 2. Obsadzanie. — 3. Instalowanie. — 4. Zwolnienie. — II. Kanonicy: 1. Droga do kapituły. — 2. Studia. — 3. Pochodzenie terytorialne. — 4. Pochodzenie społeczne. — 5. Rezydencja. — 6. W służbie diecezji. — 7. Na innych urządach i beneficjach. — III. Dodatek: 1. Zestawienie chronologiczne kanoników. — 2. Biogramy w układzie alfabetycznym.

Poznanie życia kleru parafialnego, jego pracy codziennej i przygotowania do niej, mentalności szeregowego duchownego — duszpasterza na parafii w XV w. jest ważnym momentem dla poznania życia wiernych. Z punktu widzenia oddziaływania Kościoła na poziom moralny i religijny społeczeństwa chrześcijańskiego stał bowiem duchowny parafialny na miejscu neuralgicznym, na styku życia i idei, praktyki i teorii, na miejscu spotkania między człowiekiem a Bogiem. Dotyczy to szczególnie średniowiecza, kiedy pleban był nie tylko nauczycielem wiary, ale miał również znaczny wpływ na kształtowanie sumień, kiedy nie tylko przewodniczył modlitwie liturgicznej, ale także wielu spotkaniom mającym bardziej świecki, towarzyski charakter. Postulaty badań historycznych w tym względzie wysuwały już dawno te szkoły historyczne, które zwracały uwagę na różne mniejsze wspólnoty ludzkie i ich miejsce w społeczności. Poznanie kleru wydawało się tym łatwiejsze, że w średniowieczu tworzył on zwartą grupę mającą swoje przywileje stanowe, swoje ważne niekwestionowane miejsce w społeczeństwie. Mimo to, prac historycznych tego tematu na terenie Polski dotyczących nie jest wiele, a większość z nich opracowała źródła natury prawnej¹. Dopiero późniejszy okres

1 Np J. Fijałek, *Życie i obyczaje kleru w Polsce średniowiecznej na tle ustawodawstwa synodalnego*, Rozprawy Akad. Umiej. Wydział Hist.-Filoz. 30 (1893), 181—258; K. Nasiłowski, *Samowolne migracje kleru w Polsce w świetle polskiego prawa kościelnego przed soborem trydenckim*, Czasopismo prawno-historyczne 11 (1959), 9—51; K. Dola, *XV-wieczne synody diecezji wrocławskiej o życiu i postudze kleru*, Studia Teol.-Hist. Śląska Op. 4 (1974), 86—106. Pełniejsze jest opracowanie E. Wiśniowskiego, *Duchowieństwo (XIII—XV w.)*, w: *Kościół w Polsce*, pod red. J. Kłoczowskiego, Kraków 1966, I, 280—333, a zwłaszcza obszerna praca G. Materna, *Die kirchlichen Verhältnisse in Erm-land während des späten Mittelalters*, Paderborn 1953. Bardzo ogólne omówienie problematyki zawiera praca *Prêtres d'hier et d'aujourd'hui*, Paris 1954, jednakże XV w. zaginął tu po części na pograniczu artykułów G. Le Bras, *Le clergé dans les derniers siècles du Moyen Age* (ss. 153—181) i M. H. Vicaire, *Le clergé catholique du XV au XX siècle* (ss. 183—214).

XVI/XVIII w. — doczekał się większej liczby i pełniejszych opracowań² głównie dzięki zachowaniu się akt wizytacyjnych. Dla XV w. tych materiałów jesteśmy pozbawieni, źródła są fragmentaryczne i rozproszone. Jedyne zorganizowane grupy kleru diecezjalnego, jakimi były kapituły zdołały przekazać nam materiały obfitsze i niekiedy ciągle. Wyróżniają się tu oczywiście kapituły katedralne.

Uwagi te dotyczą również duchowieństwa śląskiego. Przy zbieraniu źródeł do jego dziejów materiały odnoszące się do kapituły katedralnej zmagoryzowały wszystkie pozostałe. Wydawało się więc celowe, by opracować je odrębnie, choć z góry wiadomo, że na ważne problemy wyżej wskazane odpowiedzi one nie przyniosą, bo kanonicy rzadko angażowali się w pracy duszpasterskiej. W dodatku zaginęły XV-wieczne księgi protokółów cotygodniowych posiedzeń kapituły, które na żywo relacjonowały aktualne sprawy kapituły i kanoników³ i pozwoliłyby z bliska przyjrzeć się ich życiu, poglądom, zajęciom i modlitwie⁴. Niepośledniej wagi jest również fakt, że kanonicy katedralni przewodzili duchowieństwu diecezjalnemu hierarchicznie i intelektualnie, zajmowali centralną pozycję w diecezji, z ich zdaniem liczyli się biskupi, z ich grona dobierali sobie współpracowników.

Tak zarysowany punkt wyjścia wskazuje, że przedmiotem opracowania tu przedstawionego nie jest bezpośrednio kapituła jako instytucja kościelna, korporacja: jej struktura organizacyjna, historia, udział w życiu politycznym i kościelnym, uposażenie, działalność społeczna i kulturalna, ale kanonicy — ludzie, którzy ową korporację tworzyli, ich pochodzenie, droga jaką trafili do kapituły, wkład dla dobra diecezji. Wydaje się, że bliższe poznanie ludzi, którzy mieli znaczny udział w administracji biskupstwa i wpływ na bieg spraw przez udział w rozmaitych rokowaniach, ustalenie ich pochodzenia, oblicza narodowościowego, sympatii jaką darzyli tę lub inną dynastię, należy uznać za ważny element poznania genezy decyzji, które tworzyły XV-wieczną rzeczywistość kościelną i polityczną na Śląsku⁵. Stoimy tu, rzecz zrozumiała, przed ca-

2 Np. H. E. Wyczawski, *Studia nad wewnętrznymi dziejami kościelnymi w Małopolsce na schyłku XVI w.*, *Prawo Kanoniczne* 7 (1964), nr 1-2, 46-125; F. Stopniak, *Duchowni w parafiach archidiecezji lubelskiej w okresie kontrreformacji*, *Roczniki Humanistyczne* 7 (1958), zes. 2, 257-287; J. Pałyga, *Duchowieństwo parafialne dekanatu kazimierskiego w XVII i XVIII w.*, *Roczniki Humanistyczne* 14 (1966), zes. 2, 7-56; M. Aleksandrowicz, *Duchowieństwo parafialne archidiecezji gnieźnieńskiej na początku XVIII w.*, *Roczniki Humanistyczne* 22 (1974), zes. 2, 61-99; J. Gottschalk, *Herkunfts-, Studien- und Weiheorte der Seelsorgsgeistlichkeit des Archidiecezans Oppeln im J. 1679*, *Archiv f. schlesische Kirchengeschichte* 4 (1939), 222-238; J. Koehler, *Das Ringen um die tridentinische Erneuerung im Bistum Breslau*, Köln 1973, 183-195.

3 Sabisch, *Acta Capituli*, s. XXXII/IV; zachowane fragmenty wydał C. Gruenhagen, *Protokolle des Breslauer Domkapitels, Fragmente aus der Zeit 1393-1460*, *Ztschr* 5 (1863), 118-159.

4 Dla XVI w. przedstawił to w oparciu o protokoły posiedzeń A. Sabisch, *Breslauer Domherre des 16. Jahrhunderts im Umkreis ihres Dienstes und ihrer Häuslichkeit*, w: *Reformata reformanda. Festgabe für H. Jedin*, Münster 1965, II, 144-176.

5 Por. G. Tellenbach, *Zur Bedeutung der Personenforschung für die Erkenntnis des früheren Mittelalters* (w serii: *Freiburger Universitätsreden, Neue Folge, Heft 25*), Freiburg 1957.

łym morzem szczegółów. Przy opracowywaniu biogramów poszczególnych kanoników, kryterium eliminowania jednych faktów a podkreślenia innych stanowiło znaczenie dla dziejów diecezji danego człowieka i wydarzeń z jego życia, zgodnie z ogólną przesłanką obowiązującą w badaniach historycznych, że nie chodzi tylko o ustalanie coraz nowych faktów i dat, ale także, i przede wszystkim, o to, by one umożliwiły nam lepsze rozumienie epoki, do której się odnoszą. Z tej też racji niedopracowane pozostały biogramy kanoników nieznanymi ze źródeł śląskich, którzy — wydaje się — nie mieli wpływu na dzieje kościelne Śląska; odtworzenie ich życiorysów kosztowałoby wiele pracy, a z tego punktu widzenia byłoby raczej formalnością.

Studium niniejsze nawiązuje do szeregu prac wcześniejszych na temat składu osobowego kapituły wrocławskiej. Są to prace R. Samulskiego za okres do r. 1341, G. Schindlera dla lat 1341—1417, G. Zimmermanna: 1500—1600 (uzupełniona przez A. Sabischa), G. Cwiczka: 1625—1655 oraz J. Negwera dla okresu 1800—1945⁶. Podstawę źródłową opracowania stanowią zasoby archiwów wrocławskich: Archidiecezjalnego i Państwowego we Wrocławiu oraz Repertorium Germanicum, które dotąd objęło dokumenty Archiwów Watykańskich do 1431 r. Szczegółowe zestawienie wykorzystanych zespołów razem z wykazem skrótów podano na końcu opracowania. Materiał faktograficzny zebrano w biogramach, gdzie podano również dokumentację źródłową, której brak w części pierwszej — syntetycznej.

I. KANONIE KATEDRALNE

1. Liczba

Liczba prałatur w kapitule wrocławskiej ustaliła się już z końcem XIII w. Było ich siedem: prepozyt, dziekan, archidiakon, kantor, scholastyk, kustosz i kanclerz. Ponieważ nie mieli pełnych uprawnień kanoników (np. poza prepozytem nie mogli uczestniczyć w posiedzeniach kapituły, w elekcji biskupa, w dystrybucjach codziennych) upowszechnił się w XV w. usus, że prałaci mieli równocześnie kanonię (w l. 1418—1500 spośród 41 prałatów 38 było także kanonikami). Liczba kanonii natomiast ulegała przez znacznie dłuższy okres wahaniom i długo nie była prawnie ustalona. W okresie do 1341 r. wahała się w granicach od 18 do 24 (w czym kanoników rezydujących było od 8 do 16)⁷. W okresie następnym: 1342—1417, liczbę kanonii określić można na około 25 do 30, choć rezydowało przeciętnie 15—17 kanoników⁸. W ciągu XV w. trwa

6 R. Samulski, *Untersuchungen über die persönliche Zusammensetzung des Breslauer Domkapitels im Mittelalter*, Brieg 1933 (tu cytowane wydanie) oraz całość pracy wydana w Weimar 1940; G. Schindler, *Das Breslauer Domkapitel von 1341 bis 1417*, Breslau 1938; G. Zimmermann, *Das Breslauer Domkapitel im Zeitalter der Reformation und Gegenreformation (1500—1600)*, Weimar 1938; Sabisch, *Acta Capituli*; G. Cwiczek, *Kapituła wrocławska za rządów bpa królewicza Karola Ferdynanda Wazy (1625-1655)*, *Colloquium salutis* 3 (1971), 103-122; J. Negwer, *Geschichte des Breslauer Domkapitels von Beginn des 19. Jhds bis zum Ende des Zweiten Weltkrieges*, hrsg. v. K. Engelbert, Hildesheim 1964.

7 Samulski, *Untersuchungen*, 13/14.

8 Schindler, *Domkapitel*, 3/4.

nadal tendencja do zwiększenia liczby kanonikatów, co obserwować możemy dzięki kilku zachowanym imiennym wykazom kanoników i wikariuszy katedralnych. Najstarszy jest wykaz kanoników lewego chóru (oraz ich wikariuszy) z 1430 r.⁹ Wylicza on 16 nazwisk. Natomiast lista wszystkich wikariuszy zarówno kanonickich jak i prałackich sporządzona w tymże roku wymienia 40 nazwisk¹⁰. Wiadomo, że w tym roku trzech prałatów (dziekan, kantor i kanclerz) miało także kanonie, czyli w prawym chórze zasiadałoby 17 kanoników, a w sumie w 1430 r. byłoby 36 kanonii. Imienny spis całej kapituły z 1443 r.¹¹ wylicza również 35 lub 36 kanoników razem z prałatami — kanonikami. Z lat 1459—1466 mamy imienne wykazy kapituły katedralnej sporządzane przez prokuratorów wikariuszy katedralnych z okazji zbierania darów kolędowych od kanoników. Wyliczają one 38 kanonii, przy czym wszyscy prałaci byli również kanonikami¹². Potwierdza tę liczbę lista wikariuszy katedralnych zestawiona wg lat służby 24 VI 1468: znajdujemy na niej 38 nazwisk¹³. Kiedy więc za bpa Rudolfa ok. 1480 r. doszło do ostatecznej kodyfikacji statutow i zwyczajów wrocławskiej kapituły katedralnej¹⁴, nie zabrakło i stwierdzenia: „sciendum est, quod in Ecclesia Wratislaviensi sunt triginta octo praebendae canonicales”¹⁵. Razem z 7 prałatami kapituła wrocławska miała więc liczyć 45 osób. Zmniejszenie tej liczby oznaczało wyrażenie przez te same statuty zgody na to, by wszyscy prałaci mieli równocześnie kanonie, co nazwano starym zwyczajem Kościoła wrocławskiego¹⁶. Zwyczaj nie był jednak tak bardzo dawny jakby to ze sformułowania wynikało: kiedy w 1434 r. pap. Eugeniusz IV na prośbę ówczesnego dziekana kapituły Mikołaja Stocka połączył na stałe z dziekanią jedną z prebend kanonickich¹⁷, zarówno bp Konrad jak i kapituła apelowali przeciw temu do soboru bazylejskiego, który rozstrzygnął sprawę po myśli decyzji papieża¹⁸. Werdykt ten utorował widocznie drogę spotykanemu już wcześniej zwyczajowi i w 1456 r. wśród warunków elekcji przedstawionych przez kapitułę bpowi Jodokowi znajdujemy także postulat, by na przyszłość godności kapitulne biskup powierzał tylko kanonikom¹⁹. Tak więc stwierdzić można, że w latach 1430—1490 stan liczebny wrocławskiego gremium katedralnego wahał się w granicach 40 osób, mniej czy więcej zależnie od tego, ilu prałatów miało prebendy kanonickie (np. w 1484 r. kapituła li-

9 AAW — III d 1 a, f. 15 r.

10 Tamże, f. Q 15 v.

11 Tamże, f. Aaa 49 v. Wykaz datować należy na r. 1443 ze względu na kan. Sz. Wartemberga, który ujęty jest w pierwotnej redakcji listy a zmarł między 8 V a 25 X 1443, jego następcą jest dopisany.

Zaginięcie oryginału uniemożliwia odróżnienie tekstu pierwotnego od późniejszych uzupełnień z lat 50-tych XV w.

12 AAW — III d 12, f. 12v, 14v, 15v.

13 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

14 W. Urban, *Statuty kapituły katedralnej we Wrocławiu*, Prawo Kanoniczne 9 (1966), nr 1-2, 329-354.

15 AAW — III a 3, LXVIIv.

16 Tamże, LXXv: „Item est consuetudo antiqua, quod quilibet Praelatus tam Praepositus quam alii Praelati possunt obtinere et habere duo beneficia vel praebendam et dignitatem simul in ecclesia wratislaviensi”.

17 AAW — M 32: 3 VIII 1433 i M 31: 14 I 1434.

18 AAW — chron 11 II 1434 i M 34: 20 X 1435.

19 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae gentiumque finitimarum illustrantia*, ed. A. Theiner, Romae 1864, II, nr 148.

czyła 41 członków: archidiakon, scholastyk i kustosz nie byli kanonikami²⁰). Liczba ta mogła być jeszcze okresowo powiększona przez kanoników, dla których biskup powoływał dożywotne prebendy personalne. Przykładem jest erygowanie przez bpa Konrada 8 VIII 1439 nowego kanonikatu dla mieszczanina wrocławskiego Jana Hesse, który przyjął niższe święcenia i sam ufundował sobie prebendę. Po jego śmierci kanonia wygasła, a dotacja miała przejść na kapitułę²¹.

Kapituła wrocławska byłaby więc największą wśród kapituł metropolii gnieźnieńskiej. Wprawdzie i w innych biskupstwach sufraganalnych Gniezna w XIV i XV w. ujawniały się tendencje do powiększania liczby kanoników (w granicach do 5 osób), ale wszędzie ich grono będzie mniejsze od wrocławskiego: w Gnieźnie 23 prebendy, we Włocławku 19, w Krakowie 30, w Poznaniu ponad 25, w Płocku 15²². Propozycje zmniejszenia liczby prebend kanonickich przyniosła we Wrocławiu druga ćwierć XVI w., gdy na skutek rozwoju reformacji znacznie zmniejszyły się dochody. Nie znalazły one jednak oddźwięku i wizytacja z 1580 r. wylicza jeszcze nadal 38 prebend. Dopiero XVII w. przyniósł faktyczne zmniejszenie ilości kanoników katedralnych²³.

2. Obsadzenie

a) Uprawnienia papieskie i biskupie

Według prawa kanonicznego dobieranie członków kapituł było uprawnieniem wspólnym biskupa i kapituły; kapituły, bo korporacje kościelne z prawa ogólnego mogły wybierać swoich przełożonych i członków, a biskupa z tej racji, że związane z kanonikatem beneficjum pozostawało w gestii rządcy diecezji²⁴. W kapitułach polskich przynajmniej od początku XIII w. wyłączne prawo dobierania kanoników przysługiwało biskupowi, który nie był zobowiązany konsultować kapituły, ani przedstawiać jej kandydata²⁵. Tego uprawnienia biskupów nie ograniczał w jakiś zasadniczy sposób patronat ze strony książąt, którzy wnosili jedynie do biskupa prośby o przekazanie prebendy polecanemu kandydatowi. Te rozległe uprawnienia biskupów uległy w stuleciach XIV i XV znacznemu ograniczeniu na rzecz Stolicy Apostolskiej. Zastrzegła ona dla siebie drogą rezerwatów i prowizji prawo wprowadzania do kapituł ludzi związanych z Kurią papieską. W Polsce obserwujemy to od początku XIV w., zwłaszcza od pontyfikatu pap. Jana XXII²⁶.

Kapituła wrocławska jest ilustracją tych ogólnych stwierdzeń. W latach 1341—1417 ok. 290 osób otrzymało aż 353 prowizje lub potwierdzenia na kanonie katedralne. Nie wszystkie zostały zrealizowane, niemniej spo-

20 AAW — III d 10.

21 AAW — HH 6; W. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji w pierwszej połowie XV w.*, Wrocław 1959, 174.

22 S. Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, 84/88; *Historia Kościoła w Polsce*, pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, Poznań 1974, I, cz. 1, 402.

23 Zimmermann, *Domkapitel*, 7/8.

24 H. E. Feine, *Kirchliche Rechtsgeschichte. Die katholische Kirche*, Köln 1964, 386; Ph. Schneider, *Die Bischöfliche Domkapitel, ihre Entwicklung und rechtliche Stellung in Organismus der Kirche*, Mainz 1885, 106-110.

25 Zachorowski, dz. cyt. 95/97.

26 Tamże, 103.

śród 225 kanoników, którzy w tym okresie objęli prebendy, co najmniej 112 osiągnęło je na mocy przywileju papieskiego, a kolaturę biskupią z całą pewnością można stwierdzić zaledwie w 22 wypadkach ²⁷.

Po 1417 r. liczba prowizji papieskich bynajmniej się nie zmniejszyła, mimo postanowień podjętych w tym względzie przez sobór konstancki. Pap. Marcin V jakby śpieszył się nowymi łaskami zyskać uznanie i sympatię w świecie chrześcijańskim, jeszcze w ciągu 1417 r. — licząc od 21 XI — zdążył podpisać 12 prowizji i ekspektatyw dotyczących wrocławskiej kapituły katedralnej. W sumie zaś w ciągu swego pontyfikatu do końca 1430 r. wydał 116 dokumentów w sprawie kanonii i prebend przy katedrze wrocławskiej dla 66 osób, z których 29 faktycznie kanonii objęło. Brak opublikowanych źródeł uniemożliwia stwierdzenie, czy w okresie pontyfikatu pap. Eugeniusza IV prowizje były równie częste. A oto zestawienie prowizji (prov), potwierżeń (conf), zobowiązań co do annat (o.s.a.) z czasów pap. Marcina V i Eugeniusza IV do końca 1431 r. ²⁸:

r. 1417

21 XI Joh. Strelin	29 XI Nic. Borsnitz
23 XI Teod. Kreuzburg	30 XI Conradus VI
24 XI Nic. Adalberti	5 XII Nic. Nympke prov
26 XI Nic. Gramis	7 XII Nic. Borkowicz conf
26 XI Nic. Gramis prov.	14 XII Nic. Czeysilmeister
27 XI Petr. Homut	20 XII Joh. Waldow
27 XI Vinc. Jordansmuehl conf	23 XII Mich. Beyer

r. 1418

10 I Nic. Adalberti	10 III Joh. Jenkewicz prov
11 I Joh. Jenkewicz prov	21 IV Nic. Schoncramer prov
12 I Jar. Kąkolewski prov	15 V Nic. Adalberti
15 I Nic. Wenke conf	21 VIII Jar. Kąkolewski ref. sup.

r. 1419

16 I Nic. Adalberti prov	15 IX Nic. Czeysilmeister prov
21 VI Joh. Longi	20 IX Joh. Wobeling
4 VIII Henr. Rulle	18 X Joh. Longi
7 VIII Kalman Nic.	7 XII Nic. Nympke conf
4 IX Paul. Syndrami	

r. 1420

3 I Rem. Voraus prov	7 V Nic. Goltberg
8 I Hier. Augustini	8 V Jos. de Trebenitz
31 I Thom. Lelovia prov	26 VIII Nic. Duerer prov
7 II Thom. Feylstat	23 X Joh. Stabilwitz
22 III Paul. Clodava prov	23 XI Petr. Boleste prov
29 III Nic. Cristini prov	

r. 1421

21 II Mich. Glogowitz	1 VIII Thom. Lelovia prov
21 III Thom. Nicolai prov	27 IX Joh. Thomae
30 V Nic. Wenke conf	20 XII Thom. Lelovia o.s.a.
6 VI Nic. Borkowicz exp	

r. 1422

19 I Nic. Vordis conf	24 II Steph. Prusse prov
-----------------------	--------------------------

27 Schindler, *Domkapitel*, 30-41; Samulski, *Untersuchungen*, 32.

28 Wg RG IV i RG I.

5 III Nic. Wenke o.s.a.
11 III Peter Boleste o.s.a.
22 III Joh. Fey

22 VIII Joh. Swedynitz prov
12 XII Petr. Mathiae

r. 1423

21 I Petr. Summaripa conf
23 I Steph. Prusse o.s.a.
31 III Hier. Probisthain
14 V Joh. Leonis conf
15 V Petr. Summaripa
17 V Joh. Kryst

21 V Hier. Probisthain o.s.a.
23 V Hier. Probisthain
26 V Hier. Probisthain o.s.a.
26 V Joh. Kryst o.s.a.
29 XI Joh. Strelin prov
8 XII Sig. Degenberg prov

r. 1424

18 II Mir. Brudzewski prov
25 IV Jac. Mathie de Strelitz prov
25 IV Joh. Azel prov
21 VII Joh. Stabilwitz conf
22 VII Petr. Wartemberg conf
24 VII Vinc. Jordansm. conf canc

3 X Vinc. Jordansm. conf canc
23 X Nic. Loben
8 VII Sig. Degenberg
30 XII Mir. Brudzewski

r. 1425

9 I Sib. Hartfust
15 I Sib. Hartfust o.s.a.
11 III Joh. Leonis
13 V Vinc. Jordansm. conf canc

27 VII Vinc. Jordansm. o.s.a.
14 VIII Mir. Brudzewski prov
22 XII Mir. Brudzewski o.s.a.

r. 1426

8 I Joh. Lichtrik o.s.a.
4 III Sig. Degenberg o.s.a.
23 III Mir. Brudzewski
17 IV Nic. Borkowicz o.s.a.
27 V Joh. Lichtrik prov.

15 VI Joh. Helling prov
16 VI Sig. Degenberg prov
3 IX Joh. Helling o.s.a.
24 X Petr. Boleste prov

r. 1427

27 I Petr. Boleste o.s.a.
15 II Joh. Koeniggraetz
17 II Joh. Koeniggraetz prov
9 IV Joh. Koeniggraetz o.s.a.

7 IX Nic. Borkowicz
3 X Joh. Rasoris
16 XI Greg. Nebeldaw

r. 1428

19 III Petr. Syndrami prov

r. 1429

7 III Jac. Rubeis
8 IV Martinus

26 IX Nic. Czeysilmeister
20 XII Joh. Crowel

r. 1430

4 I Joh. Briger prov archid
30 I Joh. Briger
9 II Joh. Briger prov

25 II Nic. Czeysilmeister conf
27 II Petr. Wartemberg conf
17 VI Joh. Crowel

Prawdopodobnie prowizje od pap. Marcina V otrzymali ponadto: H. Lupus, A. Massius, O. Mils, C. Pays, G. Prato, J. Rotel, N. Vordis, L. Wedilndorf i P. Wolfram.

Prowizje od pap. Eugeniusza IV w ciągu 1431 r. otrzymali:

11 III Teod. Kreuzburg
19 III Henr. Eczelstorf
24 IV Jac. Rubeis
3 V Nic. Kiczka
10 V Franc. Rodi

23 V Sim. Wartemberg
15 VIII Greg. Nebeldaw
23 X Volk. Volkhari
25 X Andr. Petrzcicowitz
15 II 1432 Jac. Rubeis

Ta duża ilość prowizji — częsty powód sporów na terenie diecezji i na forum rzymskim²⁹ — rodziła liczne głosy krytyczne, donośne szczególnie na antypapieskim soborze w Bazylei. Tutaj Francuzi i Niemcy opowiadali się za całkowitym zniesieniem praw papieża do obsadzania urzędów kościelnych i głos ich, mimo bardziej kompromisowej postawy Anglików, Hiszpanów i Włochów wziął górę w okresie, gdy sobór znalazł się w jawnym konflikcie z Eugeniuszem IV. W 1433 r. uchwalono w Bazylei zniesienie wszystkich ogólnych i specjalnych rezerwatów papieskich co do biskupstw i klasztorów. Efektem tych polemik i schizmy bazylejskiej było zawarcie przez pap. Mikołaja V w 1448 r. konkordatu wiedeńskiego z Rzeszą Niemiecką. W kwestii obsadzania urzędów kościelnych był on rozwiązaniem kompromisowym: *Stolica Apostolska* (papież lub legat papieski) zachowywała prawo obsadzania w każdej diecezji Rzeszy pierwszej po biskupiej godności, a w kapitułach katedralnych wszystkich kanonii, które zawakują w miesiącach nieparzystych, i dopiero gdyby w przeciągu 3 miesięcy nie nastąpiło zamianowanie, prawo przechodziło na biskupa. Papież zachowywał też prawo mianowania następcy po zmarłym w Kurii Rzymskiej oraz obsadzania beneficjów zwolnionych na skutek promocji, translacji, zamiany lub depozycji dokonanej przez *Stolicę Apost.* W związku z prowizją kandydat spłacał na rzecz kamery papieskiej annaty³⁰. Postanowienia te objęły również diecezję wrocławską, zaliczaną jako prowincję Korony Czeskiej do Rzeszy. Zresztą nawet na ziemi Królestwa Polskiego zasady porozumienia wiedeńskiego zostały w drugiej połowie XV w. rozciągnięte³¹.

Sprawdzenie jak w praktyce konkordat był realizowany napotyka na trudności z braku pełnej dokumentacji. Odnośnie do prepozytów, a więc pierwszej godności po biskupiej w Kościele wrocławskim, wiemy, że tak przed jak i po 1448 r. faktycznie otrzymywali ją kandydaci papiescy. W XV w. chyba tylko jeden Piotr Nowak otrzymał probostwo katedralne drogą nominacji biskupiej, ale było to w 1442 r. w okresie soboru bazylejskiego. Kilka lat później, w 1447 r., kapituła po objęciu przez Piotra diecezji wrocławskiej wybrała prepozytem Kaspra Weigla zatwierdzonego przez biskupa, który jednak po kilkunastu miesiącach musiał ustąpić nominatowi papieskiemu, podobnie jak w 1483 r. prepozyt Henryk, wyniesiony prawdopodobnie przez bpa Jana Rotha.

Co do obsadzania kanonii spotykamy tylko sporadyczne przykłady. W 1476 r. bp Rudolf przekazał kanonię Baltazara z Pawłowa (zm. 16 II) Janowi Monte z uzasadnieniem, że Baltazar zmarł „in uno de mensibus ordinariorum” W 1504 r. „vigore litterarum provisionis Joanni epi Wratislaviensis” Stanisław Saur i Grzegorz Lengisfelt prosili kapitułę o prebendy po zmarłych w kwietniu, a więc w „miesiącu biskupim” kanonikach³². Brak XV-wiecznych protokołów uniemożliwia wyliczenie wszystkich kanoników wprowadzonych do kapituły przez biskupów, co rzuto-

29 Np. RG IV — 3, 2833 (Borkowicz), 2809 (Brudzewski), 3277 (Voraus) i wiele innych.

30 *Quellen zur Geschichte des Papstthums*, hvsg. v. C. Mirbt, Tübingen 1901, nr 261.

31 J. Bardach, *Historia państwa i prawa Polski*, Warszawa 1964, I, 428; *Historia Kościoła w Polsce* I, cz. 1, 401/2.

32 Sabisch, *Acta Capituli* I, 217/8, nr 286.

wałoby na ich politykę personalną. Na podstawie przypadkowych wzmianek wymienić można zaledwie 16 kanoników, którzy na pewno otrzymali prowizję biskupią:

Henryk Rolle 1418
Henryk Stampen 1422
Jan Hesse 1439
Franciszek Korcz 1443
Gabriel Speyl 1443
Jan Steinkeller 1443
Jan Bladen 1443
Jerzy Nowag 1450

Jan Heilsberg 1451
Andrzej Wayner 1452
Andrzej Ruperti 1454
Mikołaj Mokewicz 1469
Jan Ruedesheim 1472
Marcin Lindener 1473
Jan Monte 1476
Bernard Mikisch 1481

Jako prawdopodobnie z prowizji biskupiej wprowadzonych, wyliczyć można dalszych 14 kanoników:

Jan Birke 1420
Stefan Wolff 1428
Mikołaj z Widnawy 1429
Mikołaj Longi 1432
Mikołaj Wolff 1435
Konrad Proczilwicz 1446
Kasper Jonsdorf 1450

Baltazar z Pawłowa 1452
Wacław Schinck 1453
Mikołaj Sculteti 1460
Jan Knobilsdorff 1467
Michał Blorok 1477
Marcin Lehener 1480
Jan Swob 1495

Mamy również potwierdzenie respektowania praw papieskich w przypadku zamiany beneficjów: przyjmujący urząd starał się o potwierdzenie Stolicy Apostolskiej (zob. M. Seydlicz, Sz. Wartemberg i G. Nebeldaw, który uzyskał drogą zamiany archidiaconat). O zachowaniu praw papieskich świadczy również przedstawienie w 1501 r. kapitule pisma legata Stolicy Apost. rezerwującego pierwsze wolne miejsce w kapitule okazicielowi³³.

b) Uprawnienia kanoników

Pierwotne prawo biskupa do samodzielnego obsadzania kapituły uległo w ciągu XV w. ograniczeniu także na rzecz kanoników, nie w tym znaczeniu, by ci jako korporacja drogą głosowania dobierali kandydatów (wybór prepozyta K. Weigla był wypadkiem wyjątkowym w okolicznościach stworzonych przez schizmę bazylejską), ale na skutek zatwierdzenia przez biskupa statutów: powołując się na nie kapituła mogła pewnych kandydatów biskupich, a nawet papieskich, wykluczyć. Tak np. w oparciu o statut „de alienigenis” Jan Monte usilnie popierany przez bpa Rudolfa i króla Macieja, dopiero po dłuższym sporze mógł objąć stalle. Podobnie statut o optowaniu prebend lepiej uposażonych stanowił ograniczenie swobody biskupa w dysponowaniu prebendami. Na mocy tego statutu każdy kanonik, który rezydował co najmniej od 6 miesięcy, począwszy od najstarszych, mógł wnieść o zamianę swojej prebendy na aktualnie wolną do 20 dni, poczym dopiero prawo zadysponowania tą lub inną zwolnioną przechodziło na biskupa³⁴.

c) Uprawnienia władzy świeckiej

Pewien wpływ na skład osobowy kapituły wywierali skutecznie również władcy, z których prośbami a czasem pogrózkami biskup musiał się liczyć. Te dokumenty królewskie jakie znamy, nie były próbą narzucenia kapitule kogoś bez uprzedniego porozumienia z papieżem lub biskupem. Zwykle są to listy polecające, popierające czyjąś kandydaturę, zwłaszcza

³³ Tamże I, 57 i 59, nr 91 i 93.

³⁴ Schindler, *Domkapitel*, 113; Zimmermann, *Domkapitel*, 39.

jeśli część kanoników była w opozycji. Tak np. w 1423 r. Władysław Jagiełło zwrócił się do kapituły z wyrzutem, że dotąd nie odpowiedziała na jego list, w którym prosił o przywrócenie praw kanonickich Wawrzyńcowi (Petri) usuniętemu — jak sugeruje list — na skutek nieprzyjaźni jaką bp Konrad i kapituła żywili wobec króla polskiego³⁵. List króla okazał się skuteczny. W 1447 r. za Janem Duesterem wstawiał się ces. Fryderyk III. Chodziło tu jednak o zrealizowanie prowizji papieskiej na prepozyturę, którą objął K. Weigel³⁶.

W 1453 r. na początku swoich rządów, król Władysław Pogrobowiec prosił bpa Piotra o prebendę kanonicką dla swego kanclerza Stefana Alousza. Prośba ta jednak pozostała niespełniona^{36a}.

W sposób raczej wyjątkowy odniósł się w 1476 r. do kapituły król Maciej, znany ze swego autokratyzmu i bezwzględności: zapewnił o roztoczeniu opieki nad wszystkimi posiadłościami biskupstwa i kapituły i przy tej okazji polecił kapitule Jana Monte na wakującą kanonię³⁷, o czym już wyżej wspomniano.

W świetle powyższego wydaje się, że władza świecka nie miała większego, przynajmniej bezpośredniego wpływu na skład osobowy kapituły w XV w., że zależał on niemal wyłącznie od papieża i biskupa diecezji.

d) Warunki dopuszczenia do objęcia kanonii

Po otrzymaniu prowizji (*litteram provisionis*) papieskiej lub biskupiej, kandydat wносił sprawę o przyjęcie na posiedzenie kapituły, która rozpatrywała, czy spełnia wymagania stawiane przez prawo ogólnokościelne i miejscowe statuty³⁸.

W i e k. Statuty kapituły nie zawierają żadnej wzmianki na temat wieku wymaganego od kandydata. Z prawa ogólnokościelnego wiadomo, że granicą dolną był 14 rok życia, jako uprawniający do przyjęcia tonsury, która z kolei warunkowała nadanie beneficjum kościelnego. Natomiast dla osiągnięcia pełnych uprawnień kanonika, przede wszystkim prawa udziału w posiedzeniach, wymagane były święcenia subdiakonatu (wg statutów wrocławskich: „in sacris ordinibus constituti” tworzyli kapitułę³⁹), warunkiem zaś przyjęcia tychże — ukończenie 21 roku życia. Brak jakichkolwiek danych np. dyspens, określenia wieku przyjmowanego czy zmarłego kanonika, które potwierdzałyby przestrzeganie faktyczne tych wymogów prawa we Wrocławiu⁴⁰.

35 *Codex epistolaris Vitoldi*, ed. A. Prochaska (Mon. medii aevi VI), Cracoviae 1882, nr 1118; biogram Wawrzyńca zob. Schindler, *Domkapitel*, nr 256.

36 AAW — chron 6 XI 1447.

36a AAW — chron 7 IV 1453. Był kanclerzem Austrii i należał do rady królewskiej (chron 23 VII 1453).

37 AAW — HH 53b: 25 V 1476.

38 AAW — III a 3, XXIII: „De modo et forma tradendi legitimam possessionem praelaturarum et canonicatum in ecclesia wratislaviensi”; Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł*, 116—127; Schneider, *Die Bischöflichen Domkapitel*, 125—138. Tu omówione są tylko warunki stawiane przez prawo ogólne.

39 AAW — III a 3, LXVIIv: „Alii vero canonici non existentes in sacris ordinibus non faciunt capitulum nec admitti debent ad aliquos actus capitulares”.

40 Późniejszemu kanonikowi katedralnemu J. Bladen pap. Eugeniusz IV odmówił w 1431 r. prowizji na prepozyturę kolegiaty św. Krzyża, bo miał dopiero 18 lat (RG I, nr 1702). Na temat wymaganego wieku zob. też Schindler, *Domkapitel*, 50; Zimmermann, *Domkapitel*, 45/48.

Pochodzenie z prawowitego małżeństwa. Defectus natalium jako przeszkoda w dopuszczeniu do kanonii jest następstwem wymagania święceń. Stąd o przeszkodzie tej statuty nie mówią uważając ją za oczywistą. Jako taką wspomniano ją tylko w statucie o obowiązku trzyletniego studium z 7 VI 1476: „... similiter quod de legitimo sint geniti matrimonio”⁴¹. Dla dowiedzenia tego kandydat przedstawiał świadków lub „litteras patentes” rady miejskiej miasta, z którego pochodził. Świadcstw tego rodzaju zawierających potwierdzenie dobrego morale i religijności rodziny zachowało się kilka z końca XV w.⁴².

Święcenia. Według norm prawa kanonicznego przynajmniej od soboru w Vienne (1311) dla uzyskania wszystkich uprawnień i przywilejów kanonicznych (głosu w kapitule, stali, udziału w dystrybucjach) wystarczały święcenia subdiakonatu zobowiązujące do bezżeństwa. Sama tonsura dawała tylko prawo wejścia do kapituły. Że we Wrocławiu już w XIV w. przestrzegano tych norm prawnych świadczą pierwsze statuty wydane przez bpa Henryka z Wierzbna wspólnie z kapitułą w 1316 r.⁴³, wg których dystrybucje codzienne należą się tylko obecnym na mszy św. w danym dniu i mającym co najmniej święcenia subdiakonatu („in sacris constituti”). Powtórzył to statut bpa Waclawa z 1411 r. i kodyfikacja z ok. 1480 r. („canonici non existentes in sacris ordinibus non faciunt capitulum”). Taki stan prawny pozwala na ogólne stwierdzenie, że ci kanonicy, których w XV w. spotykamy na posiedzeniach kapituły byli na pewno co najmniej subdiakonami. Spotykamy ich w l. 1418-1500 w sumie 101. Znacznie trudniej jest ustalić ilu miało święcenia kapłańskie. Biorąc pod uwagę wzmianki w dokumentach rzymskich oraz przesłanki takie, jak wymaganie statutów, by prepozyci w pewne dni celebrowali w katedrze (więc byli kapłanami), jak pełnienie obowiązków administratora diecezji in spiritualibus, czy kaznodziei, wieloletnie trzymanie parafii, można stwierdzić, że ok. 55 kanoników miało święcenia kapłańskie. Stanowiłoby to zaledwie 26,4%, ale zdaje się być bliskie prawdy, bo dopiero w obliczu rozwoju luteranizmu na Śląsku kapituła zaczęła od swoich aktualnych członków i od nowoprzyjmowanych żądać święceń kapłańskich. W 1537 r. powzięto mianowicie uchwałę „de non admittendis nisi intra annum ordinandis ad sacerdotium” uprzedzając w ten sposób postanowienie soboru trydenckiego, by w każdej kapitule przynajmniej połowa kanoników miała święcenia kapłańskie. Interesujące spostrzeżenie uczynił Zimmermann⁴⁴ odnośnie do motywu, dla którego kanonicy zadowalali się subdiakonatem: w 1248 r. synod prowincjonalny zauważył, że kanonicy wzbraniają się przyjąć wyższe święcenia, bo „sądzą błędnie, iż nie mając święceń wyż-

41 Przedruk dokumentu u J. Heyne, *Dokumentierte Geschichte des Bistums und Hochstiftes Breslau*, Breslau 1868, III, 530. Uchwałę tę zatwierdził bp Rudolf 24 IV 1477: AAW — HH 20a. Na temat defectus natalium zob. Samulski *Untersuchungen*, 10/11, Schindler, jw. 49/50 i Zimmermann, jw. 48.

42 Np. świadectwo miasta Kirchhayn (Łużyce) dla J. Tabenhayma (AAW — chron 16 VIII 1492), czy burmistrza i rady miejskiej Kożuchowa dla J. Swoba (tamże — 3 VI 1495). Podobne świadectwa przedstawili w 1504 r. St. Sauer i G. Lengisfeit (Sabisch, *Acta Capituli* I, 218 nr 286).

43 J. Fijałek, *Statuty kapituły katedralnej wrocławskiej*, Kraków 1916, CIV/CV; przedruk: Heyne, *Dokumentierte Geschichte* I, 668 przyp; por też Schindler, *Domkapitel*, 45/48 i Zimmermann, *Domkapitel*, 49/53.

44 *Domkapitel*, 51.

szych mogą sobie swobodniej grzeszyć”, zaś w XVI w. wstrzymywano się od kapłaństwa z „obawy lekceważenia i pogardy ze strony świeckich”

3. Instalowanie

Po stwierdzeniu przez gremium kanoników, iż ubiegający się jest kandydatem godnym i czyni zadość warunkom oraz pozytywnej decyzji co do jego przyjęcia, miało miejsce złożenie przez nowoprzyjętego darów na rzecz kościoła katedralnego (tzw. Cappales) oraz biskupa i kanoników (tzw. Vinales). Statuty określały wysokość tych darów: jedna grzywna (prałaci dwie) dla katedry, 12 baryłek wina dla biskupa oraz po dwie dla każdego kanonika⁴⁵. Następnie dziekan kapituły wprowadzał go do katedry, gdzie w chórze w obecności innych kanoników odmawiał nad klęczącym psalm „Ecce quam bonum”, wersiculum i orację, odbierał przysięgę składaną na Ewangelię i wprowadzał do stalli⁴⁶. Z wszelkich opłat i darów na czyjąkolwiek rzecz zwalniał nowych kanoników dekret reformistyczny kard. Mikołaja z Kuzy przysłany diecezji wrocławskiej w 1451 r., ale wobec powszechnego protestu duchowieństwa i apelacji do papieża przeciw nowemu prawodawstwu, nie wszedł on w życie⁴⁷. Kanonicy, którzy drogą prowizji papieskiej otrzymali prebendę zobowiązani byli ponadto do uiszczenia annat na rzecz Stolicy Apostolskiej⁴⁸.

4. Zwolnienie kanonii

Ogromna większość kanoników zachowywała kanonię do końca życia. Jej zwolnienie po urzędowo stwierdzonej śmierci umożliwiała ponowne obsadzenie kanonii i prebendy. Zmarły zachowywał jednak jeszcze prawo zadysponowania w testamencie dochodami swej prebendy z najbliższego okresu po śmierci. Kapituła wrocławska kierowała się tu już w XIV w. konstytucją pap. Jana XXII, wg której połowa dochodów z pierwszego roku po śmierci należy się zmarłemu („annus gratiae” na pokrycie ewent. długów, dary dla rodziny i służby, msze). Wysokość przynależnej do masy spadkowej sumy mieli ustalić egzekutorzy testa-

45 AAW — III a 3, XXXI/II.

46 Szczegóły opisał subkustosz Andrzej Becker w 1484 r.: AAW — III a 13, f. 34v, por. też Sabisch, *Acta Capituli* I, 218 nr 286 oraz tenże, *Breslauer Domherren*, art. cyt., 166/7. Tekst przysięgi podał Zimmerman, *Domkapitel*, 112 przyp. 55 za statutami (AAW — III a 3 XIIv), ale poprawniejsza jest wersja wydana przez A. Franza, *Das Rituale des Bfs Heinrich I von Breslau*, Freiburg 1912, 45/6. Składanie darów przy obejmowaniu urzędu było powszechnie przyjęte i dotyczyło również biskupów np. subkustosz Zygmunt Rózyca (zm. 1471) opowiada jako naoczny świadek, iż bp Rudolf z Rüdesheim w dniu ingresu do katedry po ucałowaniu ołtarza ofiarował 6 florenów, a następnie dla subkustoszy, zakrystianów i świątników „cappucium et pallium”, które później od nich wykupił za 6 florenów (po dwa dla subkustoszy, zakrystianów i świątników (*Monumenta Poloniae Historica* VI, 583/). Tak samo było przy ingresie biskupów Konrada i Jodoka (APW — Rep. 15, nr 293). Również AAW — III d 28, III d 10 i III d 12 notują w latach 1448—1484 opłaty „de novo canonico” lub „de reptione novorum praelatorum et canonicorum”.

47 J. Sawicki, *Concilia Poloniae X: Synody diecezji wrocławskiej i ich statuty*, Wrocław 1963, 484/5.

48 Np. *Polonica ex libris obligationum et solutionum Camerae Apostolicae ab a. 1373*, coll. J. Lisowski (*Elementa ad fontium editiones* I), Romae 1960, nr 374 i 375 oraz RG IV passim.

mentu⁴⁹. Osobne postanowienia uściślały jakie daniny w naturaliach należały jeszcze do zmarłego, a jakie do jego następcy oraz precyzowały, że annus gratiae ma uiszczać na ręce wykonawców testamentu nie następcą na kanonii, ale na prebendzie⁵⁰. Obok tego naturalnego zwolnienia kanonii, prawo ogólne znało szereg innych okoliczności, w których miejsce w kapitule uznawano za wakujące.

a) Przyjęcie „beneficium incompatibile”

Nawet w okresie wybujałej kumulacji, łączenie pewnych beneficjów było niedozwolone i wymagało osobnej dyspensy papieskiej udzielanej zwykle na kilka lat. Najczęściej chodziło o beneficjum związane z obowiązkami duszpasterskimi, choć brano też pod uwagę wysokość uposażenia. Tego rodzaju przykładem jest objęcie stolicy biskupiej. W XV w. w taki sposób zwolnili swoje kanonie:

Henryk Fleckil wybrany w 1423 r. bpem Trydentu (nie objął)
 Mirosław Brudzewski mian. w 1427 r. bpem poznańskim
 Konrad Swolsky od 1431 r. bp ołomuniecki
 Piotr Nowak od 1447 r. bp wrocławski
 Tomasz Strzempiński od 1456 r. bp krakowski
 Henryk Roraw od 1458 r. bp w Lutomyślu
 Jan Hinderbach od 1465 r. bp w Trydencie
 Mikołaj Tuengen od 1468 r. bp warmiński
 Jan Roth od 1482 r. bp wrocławski.

Również G. Nebeldaw „post promotionem” ok. 1430 r. zrezygnować musiał z kanonii.

b) Zamiany i rezygnacje

Zamiany wyższych beneficjów kościelnych mogły się dokonywać tylko za zgodą papieża (M. Czeysilmeister otrzymał w 1430 r. ogólny przywilej papieski zamieniania wszystkich beneficjów kościelnych na terenie Królestwa Czeskiego). Tego rodzaju zwolnienie (i obsadzenie) kanonii katedralnej spotykamy kilka razy (zob. Sz. Wartemberg, St. Stankow, T. Mas). Zrezygnowali z kanonii K. Buls w 1453 i Z. Vorsthoner ze wskazaniem K. Elyana, na którego rzecz rezygnował. Jedyne raz stalla kanonicka zwolniona została przez wstąpienie do zakonu: P. Haunold przywdział we Wrocławiu habit bernardyński.

c) Wykluczenie z kapituły

Różne tło miały XV-wieczne procesy przeciw kanonikom zakończone wykluczeniem z kapituły. Sprawa prepozyta i kanonika Mikołaja Gramisa wiąże się z okresem schizmy bazylijskiej. Gramis, kolektor z ramienia soboru w diecezji wrocławskiej, naraził się biskupowi Konradowi, który trwał w obediencji pap. Eugeniusza IV, oraz kapitule i w następstwie zmuszony został do rezygnacji z urzędu i beneficjum w 1441 r.

Bardziej polityczny aspekt miała sprawa Piotra Hoppenera, również prepozyta i kanonika: Maciej Korwin po opanowaniu Śląska w 1474 r.

49 Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituły*, 148/9; Zimmermann, *Domkapitel*, 158.

50 AAW — III a 3, XXXIII r; AAW — HH 38: 26 I 1449.

w następstwie zwycięskiej wojny z Polską, dążył do pozbawienia wpływów tych wszystkich, których uważał za niepewnych. Hoppener określony przez króla jako „urodzony Polak” został więc oficjalnie oskarżony o sprzyjanie husytyzmowi, a legat papieski przymuszony do złożenia go w 1478 r. z urzędu. Podobnie było z Wawrzyńcem Petri, który w okresie sporu polsko-krzyżackiego i w samych początkach ruchu husyckiego (1416-1420) oskarżony został o złamanie sekretu posiedzeń kapituły i za to wykluczony z jej grona. Dopiero interwencja Władysława Jagiełły przyniosła jego powtórne przyjęcie. Nie znamy natomiast przyczyn, dla których na krótko zostali pozbawieni kanonii A. Fey i A. Beteken (ok. 1420 r.). Wykroczeń moralnych bliżej niesprecyzowanych dopuścili się Z. Dominik, w wieku 12 lat przyjęty do kapituły i J. Sauermann. Pierwszy został w 1420 r. przez oficjała wrocławskiego ekskomunikowany i pozbawiony kanonii, drugi w 1496 r. wykluczony z kapituły i dopiero po długim procesie na forum rzymskim w 1506 r. odzyskał beneficjum.

II. KANONICY

1. Droga do kapituły

Pewna część kanoników weszła do kapituły dzięki prowizjom papieskim czy biskupim uzyskanym drogą protekcji. Była jednak spora grupa takich, którzy osiągnęli stallę kanoniczną drogą normalnego awansu, jako pewnego rodzaju nagrodę po wielu latach pracy w rozmaitych organach diecezjalnych.

Urzędem wstępnym, od którego młody duchowny zaczynał pracę w administracji diecezjalnej lub sądownictwie, był notariat. Zwykle wymagany był od adepta, jako warunek zatrudnienia, dyplom notariusza publicznego. Dzięki temu m. in. notariat publiczny w XV w. przeżywał swoje apogeum na Śląsku¹. Zapewne większość notariuszy publicznych przychodziła do diecezji już po uzyskaniu uprawnień, ale nie bez znaczenia jest fakt, że prawo mianowania notariuszy publicznych, czyli tytuł „laterańskiego hrabiego Palatynatu” uzyskało w pierwszej połowie XV w. dwu ludzi mocno z diecezją związanych: bp Konrad w 1439 r. i Rudolf z Ruedesheim, nadworny radca cesarza Alberta, a następnie biskup wrocławski, zaś w 1465 r. otrzymał go również Jan Roth, od 1466 r. dziekan kapituły.

Notariuszy — późniejszych kanoników — znajdujemy w kancelarii biskupiej (nie stawiano tu bezwzględnie sprawy posiadania dyplomu notariusza publicznego). Obserwujemy dłuższe okresy ciągłości urzędowania, co stwarzało warunki do wypracowania jakiegoś „stilus curiae wratislaviensis” Np. w trzeciej ćwierci XV w. dłuższy czas, zapewne przez cały pontyfikat bpa Jodoka, kanclerzem był M. Lindener. U jego boku jako notariusz pracował co najmniej w l. 1458/68 M. Mockewicz, następca — już

1 F. Lushek, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940; S. Mikucki, *Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej*, w: *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*, Kraków 1938, II, 289—328. Dla końca XVI i XVII w. omówił to zagadnienie P. Pfotenhauer, *Schlesien als kaiserliche Pfalzgrafen und schlesische Beziehungen zu auswärtigen Pfalzgrafen*, *Ztschr* 26 (1892), 319—363.

po wejściu do kapituły — Lindenera. Z kolei z Mockewiczem współpracował w l. 1464/73 notariusz M. Blorok, kolejny kanclerz w okresie 1475/77. Z notariuszy biskupa i kancelarii biskupiej następujących odnajdujemy później w kapitule:

Sz. Wartemberg 1401
 J. Lichtenberg 1409
 M. Czulchaw 1415
 J. Ottewicz 1414—1427
 M. z Widnawy 1419—1421
 J. Paszkowicz 1440—1443
 G. Speyl 1441

W. Resinkirche 1444
 M. Sculteti 1452—1455
 M. Mockewicz 1458—1468
 M. Blorok 1463—1475
 J. Monte 1468
 J. Ruedesheim 1470
 M. Lehener 1475—1478, 1483

Organem znacznie bardziej rozbudowanym było sądownictwo kościelne: oficjalat wrocławski oraz sądy w poszczególnych kluczach majątków biskupich. W ciągu XV w. zatrudnionych było tu około 70 notariuszy publicznych². Wśród pracowników konsystorza spotykamy notariuszy, prokuratorów, adwokatów i audytora wyliczanych w tej właśnie kolejności hierarchicznej, która oznaczała także stopnie awansu. Zwykle bywało ich po 3-4, tak, że w sumie konsystorz liczył około 10-12 pracowników³. Od wszystkich wymagano jako warunku przyjęcia dyplomu notariusza publicznego, a od adwokatów tytułu magisterskiego. W tym gronie spotykamy następujących późniejszych kanoników:

J. Briger 1416 notariusz, potem prokurator i adwokat
 M. Goltberg 1417/18 „adv. et proc. consistorii wratisl.”
 St. Wolff 1416—1430 „advoc. et proc. causarum et notarius publ. consistorii wratisl.”
 P. Wartemberg 1418/20 (identycznie)
 M. Wolff 1426/32 (identycznie)
 M. Luban (Loben) 1435 „procurator caus. consist. Wratisl.”
 Baltazar z Pawłowa 1447 notariusz, 1466 procurator causarum
 J. Kitzing 1451 notariusz
 M. Nympke 1416 „procurator episcopalis” w Otmuchowie
 J. Nowag 1417 „substitutus othmuchoviensis”
 G. Speyl 1434/35 „proc. causarum curiae episcopalis” w Nysie.

Inną grupą duchownych, z której wywodzili się stosunkowo często kanonicy byli wikariusze — mansjonarze, szczególnie katedralni i innych kościołów wrocławskich. Zresztą duża ich część to równocześnie pracownicy urzędów diecezjalnych. A oto ich zestawienie:

a) wikariusze przy katedrze: St. Prusse 1417, 1430/48; M. Czulchaw 1419/30; Sz. Wartemberg 1421; J. Briger 1424; J. Girdan 1430/48; K. Jonsdorf 1448; M. Kalman 1430; Fr. Korcz 1430; M. Longi 1430; M. Merboth 1448; Megerlyn 1430/48; M. Nosticz 1448; H. Roraw 1430/48.

b) wikariusze przy kolegiacie św. Krzyża: J. Briger 1418/21; M. Goltberg 1426; Paweł z Gliwic 1443; W. Resinkirche 1443; precentorami w krypcie św. Krzyża byli M. Stock 1418 i St. Wolff 1428, subkantorami Sz. Wartemberg 1418 i K. Elyan 1470, a mansjonarzem J. Medici 1472.

c) przy innych kościołach: J. Briger — wikariusz kolegiaty św. Idziego 1421, M. Sculteti — precentor kolegiaty w Głogowie w 1454, M. Kiczka — w 1463 wikariusz kolegiaty opolskiej, M. Wenke 1412 mansjonarz w Otmuchowie, M. Wolff 1434 — rektor kościoła św. Piotra i Pawła na Ostrowiu Tumskim.

2 Luscheck, jw. 134.

3 Tamże, 137.

Z rektoratu szkoły katedralnej na kanonię postąpili M. Strelin (był rektorem około 1427 do 1430), Baltazar z Pawłowa (1442-1447) i M. Saltzmann (1470-1475); natomiast rektorem szkoły św. Krzyża był J. Stock (1419-1430).

Oczywiście przyszłych kanoników spotykamy również na wyższych urzędach diecezjalnych (audytorzy, skarbnicy biskupi, kanclerze), ponieważ jednak częściej pełnili je już po wejściu do kapituły, dlatego wyliczeni zostali niżej (zob. urzędy diecezjalne).

2. Studia

a) normy prawne

Świadectwo ukończenia studiów uniwersyteckich czy stopień akademicki do początku XV w. nie były warunkiem przyjęcia do kapituły⁴. Niemniej już w poprzednich stuleciach zwracano uwagę na potrzebę studiów, zachęcano do nich i stwarzano warunki dla ich odbycia. Dzięki temu jeszcze przed 1341 r. stosunkowo dużo, bo ok. 100 kanoników wrocławskich (na 300 znanych) miało studia uniwersyteckie i tytuły akademickie. Podobnie w okresie 1341-1417 ok. 115 kanoników miało wykształcenie uniwersyteckie, a 89 osiągnęło — czasem po kilka — tytuły naukowe. Nawet wikariuszom katedralnym, powołując się na wcześniejsze postanowienia, bp Przeclaw w 1368 r. zapewnił możliwość korzystania z beneficjum o ile powodem nieobecności przy katedrze byłyby studia. Dla kanoników studiujących pierwszy, niepewny jeszcze fundusz, ustanowiony został w 1391 r., kiedy podjęto próbę zrównania wszystkich prebend kanonickich: wszyscy kanonicy mieli otrzymywać po 30 grzywien, a pozostałą sumę przeznaczono na fundusz dla kanoników — studentów. Stulecie XV przyniosło ujęcie sprawy studiów i obowiązującego stopnia akademickiego w normy prawne. Najpierw bp Waclaw 27 II 1411 r. postanowił wraz z kapitułą, że nie będzie miał praw do codziennych refekcji kto nie ukończył trzyletnich studiów na uniwersytecie, albo nie może wykazać się stopniem akademickim magistra lub bakałarza teologii, doktora lub licencjata prawa ewentualnie magistra medycyny czy sztuk. By studia ułatwić wyznaczono w tejże uchwale stypendia z dochodów kapituły zgodnie z dawnym zwyczajem: dla studiujących w Paryżu lub za Alpami 20 grzywien rocznie, dla studiujących na uniwersytecie po północnej stronie Alp — 10 grzywien⁵. Wskazano przy tym na motyw tej troski o poziom intelektualny kanoników: jako bliscy współpracownicy biskupa winni nie tylko umieć sprawować ofiarę Ciała i Krwi Pańskiej, ale także głosić Słowo Boże.

Statut powyższy stawiał więc na równi, alternatywnie, trzyletnie studia i stopień akademicki, zadowalał się wykazaniem jednego lub drugiego. A dalej: dopuszczał zaliczenie studiów w całości lub w części przed przyjęciem do kapituły, a stwarzał też możliwość spełnienia tego warunku (obowiązkowo) po przyjęciu do kapituły.

Tak ujęte sformułowania zostały uściślone w następnych dziesięcioleciach: zaczęto stawiać inne wymagania kandydatom z terenu Śląska i diecezji wrocławskiej, a inne „obcym” oraz rozróznilo między trzyletnim

4 Samulski, *Untersuchungen*, 10; Schindler, *Domkapitel*, 52—60; Zimmermann, *Domkapitel*, 54—76; por. również Chr. Wollek, *Das Domkapitel von Płock 1524—1564*, Köln 1972, 11/12.

5 AAW — XX 6; III a 3, XXIIIv — XXV.

studium a posiadaniem stopnia akademickiego. 1 X 1435 r. bp Konrad, aby utrudnić wejście do kapituły duchownym spoza Śląska (ponieważ — tłumaczy — różnice językowe, narodowościowe i zwyczajowe powodowały liczne spory i nieporozumienia) wydał statut „de alienigenis nisi qualificatis non admittendis”. Postanowił w nim, że odtąd ci tylko z nie — Ślązaków będą mogli w kościele wrocławskim otrzymać kanonię, godność lub jakiś urząd, którzy wykażą się jednym z wymienionych w statucie z 1411 r. stopniem akademickim⁶. W następstwie tego Ślązacy mieli możliwość (i obowiązek) uzupełnienia studiów (uzyskania stopnia) po przyjęciu do kapituły, jako warunek korzystania z codziennych dystrybucji, natomiast pochodzący spoza Śląska już w chwili starania się o przyjęcie musieli mieć stopień naukowy lub studia. Dowodem przestrzegania statutu jest choćby sprawa J. Heilsberga z Warmii: mając prowizję papieską musiał procesować się o kanonię, ponieważ nie miał stopnia. Statut bpa Konrada został zatwierdzony przez sobór bazylejski 11 XII 1435 r. i powtórnie po sprawdzeniu jego słuszności 6 XII 1436 r.⁷

Egzaminu życiowego statut konradowy nie zdał. Okazało się, że zbyt łatwo można go ominąć i zdobyć dyplom akademicki na innej niż studia drodze⁸. Ostatecznie o wprowadzeniu uzupełnień do statutu zadecydowała sprawa Jana Monte. Mógł on wykazać się tylko magisterium uzyskanym na uniwersytecie w Arezzo, którego kapituła nie uznała i chyba dopiero list króla Macieja z 25 V 1476 r. wpłynął na zmianę jej stanowiska⁹. Jednakże już 7 VI tegoż roku nastąpiło uzupełnienie statutu „de alienigenis” w kwestii studiów; po wyliczeniu rozmaitych nieuczciwych sposobów jakimi starali się zyskać tytuły akademickie zabiegający o kanonie postanowiono, że odtąd każdy ma wykazać się nie tylko stopniem, ale dowieść, iż jego osiągnięcie poprzedziło trzyletnie nieprzerwane studium połączone ze złożeniem egzaminów i to na jednym z 20 uznanych uniwersytetów¹⁰.

Dalsze obostrzenie statutu przyniosło rozporządzenie bpa Rudolfa z 16 III 1481 r.: jeśli kanonik chce korzystać ze wszystkich uprawnień musi uprzednio, już po formalnym przyjęciu do kapituły podjąć trzyletnie studia na którymś z uznanych uniwersytetów niezależnie od tego czy już studiował, chyba, że uprzednie studia uwieńczył stopniem akademickim. Triennium tego nie wolno przerywać: opuszczenie miasta uniwersyteckiego na okres dłuższy niż miesiąc, unieważniało dotychczasowe studium

6 Statut przedrukował Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 527/8 przyp.

7 AAW — R 28 i R 29.

8 Bp Rudolf w 1477 ocenił: „wielu ignorantów, zanim zostali uczniami, zdołało wystarać się czy to u legata czy na dworze cesarskim, w jakimś włoskim mieście lub w innych nieznanym bliżej stronach o tytuł magistra, licencjata lub doktora, nie dzięki wiedzy, ale dzięki swoim pieniądzom” (AAW — HH 20a).

9 AAW — HH 53b.

10 Dokument wydrukował Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 529 przyp. Zatwierdził go bp Rudolf 24 IV 1477: AAW — HH 20a oraz III a 3, XXVI/VII. Znych 20 uniwersytetów nie wyliczono; dopiero w aktach kapituły z 1722 r. znajduje się „Catalogus universitatum a capitulo receptarum”, który wylicza 19 uniwersytetów włoskich, praski, krakowski, poznański („quae semper obscura fuit et numquam confirmata”), 16 francuskich, 15 hiszpańskich, o których uważa, że „exceptis 2 prioribus (Complutensis i Salmaticensis) reliquae fere omnes sunt obscurae”, wiedeński oraz — jeśliby stały się znów katolickie — uniwersyte-ty w Upsali, Kopenhadze, Cambridge i Oxford. Zob. J. Jungnitz, *Martin von Gerstmann, Bischof von Breslau*, Breslau 1898, 80 przyp.

liczenie trzech lat rozpoczynało się na nowo (stypendium otrzymywał oczywiście tylko przez trzy lata od pierwszego rozpoczęcia); jedynie bardzo ważne powody usprawiedliwiały przerwanie nauki¹¹. Od obowiązku zaliczenia studiów zwolnieni zostali jedynie synowie książąt krwi i hrabiów chyba, żeby chcieli rezydować i korzystać z codziennych refekcji¹².

Tego rodzaju przepisy wymagały szczegółowych poświadczeń od rektorów uniwersytetów, dzięki czemu uzyskaliśmy dodatkowe źródło informacji o kanonikach, a także o treści wykładów na poszczególnych uniwersytetach¹³.

b) stan faktyczny

Egzekwowanie przedstawionych wyżej wymagań co do przygotowania intelektualnego kanoników przyniosło w efekcie, że kapituła katedralna przez cały XV w. była na Śląsku największym ośrodkiem kultury umysłowej. W jej skład wchodziło wielu profesorów uniwersytetów, którzy po krótkiej czasem karierze uniwersyteckiej, resztę życia — nierzadko kilkadziesiąt lat — spędzali we Wrocławiu biorąc aktywny udział w życiu kościelnym. Z takich, którzy dłuższy okres rezydowali we Wrocławiu wymienić trzeba: rektorów i profesorów uniwersytetu w Krakowie M. Tempelfelda, J. Cro, M. Merbotha, B. Mikischa, M. Goltberga czy J. Sneschwitza; rektorów i profesorów uniwersytetu w Lipsku: K. Weigla, G. Steynbrechera, Fr. Korcza, J. Ruedesheyma, a przede wszystkim A. Waynera. Nierezydującymi profesorami uniwersytetów byli M. Amici w Paryżu, J. Puschko, K. Rockenberg, T. Strzempiński, P. Wolfram i M. Spiczmer w Krakowie, J. Briger, G. Prato, A. Rudigerus, J. Scheuerlein, M. Sculteti, a zwłaszcza chluba uniwersytetu M. Weigel w Lipsku. W sumie 12 kanoników wrocławskich było profesorami w Krakowie, 20 w Lipsku, 2 we Wiedniu oraz po jednym w Pradze, Paryżu i Ingolstadt.

Spotykamy w szeregach kapituły wybitnych lekarzy — praktyków. Najdłużej z nich rezydował we Wrocławiu lekarz nadworny ces. Zygmunta — S. Degenberg, krótszy już czas dawniejsi profesorowie krakowscy J. Hesse — sławiony za swą bezinteresowność w leczeniu ubogich oraz J. Stanko.

Innym świadectwem poziomu intelektualnego tego grona są księgozbiory zapisywane w testamencie różnym instytucjom, przykładem 240 woluminów liczący zbiór M. Merbotha przekazany w 1501 wrocławskiej bibliotece kapitulnej. Stanowią one po dziś dzień ważną część zbiorów bibliotek polskich¹⁴.

Tutaj chodzi jednak tylko o stwierdzenie jak realizowane były wymagania co do studiów. Okazuje się, że nie pozostały one prawem pisany:

11 AAW — HH 47.

12 Tak już w 1476 r.: H e y n e, jw. 530 przyp.

13 Zachowały się tego rodzaju świadectwa dla M. Gramisa z 1427 r. (CDSil. XV, nr 1), J. Scheuerleina (AAW — chron 26 III 1479), J. Reymbabe (tamże, 15 II 1481), J. Hermanni (tamże, 7 IV 1484), B. Scheuerleina (tamże, 22 XII 1487) i in.

14 Zob. W. Szelińska, *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV i początkach XVI w.*, Wrocław 1966, 55—61, 124—139; J. Jungnitz, *Geschichte der Dombibliothek in Breslau*, w: Silesiaca, Breslau 1898, 187—204; M. Fliegel, *Die Dombibliothek zu Breslau im ausgehenden Mittelalter*, Ztschr 53 (1919), 84—133.

138 spośród 212 kanoników lat 1418-1500 miało tytuły akademickie (20 z nich po dwa: mgr art i dr med lub decr): 47 kanoników miało mgr art, 8 bacc art, 9 dr med, 42 dr decr lub utr iur, 20 lic decr, 3 bacc decr, 7 dr theol, 2 bacc theol.

Zagadnieniem, które trzeba szerzej przedstawić, to środowisko uniwersyteckie, w jakim kanonicy wywodzący się w znacznym procencie z diecezji wrocławskiej, studiowali i zdobywali akademickie laury. Będzie to bowiem pewna przesłanka do ogólnego wniosku o ciężeniu Śląska ku takim czy innym centrum nauki. W drugiej połowie XIV w. była ośrodkiem najbardziej atrakcyjnym — nie tylko zresztą dla Ślązaków, ale i dla mieszkańców całego Królestwa Polskiego — Praga. Ponad 200 Ślązaków, którzy tam w l. 1367-1409 osiągnęli tytuły akademickie jest tego dowodem¹⁵ Również spośród kanoników wrocławskich lat 1341-1417 najwięcej, bo 36, kończyło studia w Pradze (w Bolonii 20, w Krakowie 1)¹⁶. Exodus trzech nacji z Pragi do Lipska w 1409 r. był kresem świetności uniwersytetu. H. Rolle — przyszły kanonik wrocławski był jeszcze w 1411/12 r. rektorem — dowód, że nie wszyscy Ślązacy radykalnie zerwali z Czechami. Dopiero całkowite rozproszenie studium uniwersyteckiego w 1419 r. oraz zakazy biskupów, a przede wszystkim pap. Pawła II z 1469 r. przyniosły w efekcie, że Praga w XV w. nie miała już tak wielkiego wpływu na kulturę umysłową Śląska (pośrednio na szkolnictwo)¹⁷.

Dziedzictwo Pragi na Śląsku przejęły trzy uniwersytety: Kraków, Lipsk i Wiedeń. Ruch studentów w kierunku Krakowa był zresztą charakterystyczny dla całego Królestwa Czeskiego w tym czasie: o ile w l. 1400-1432 wpisało się z tych ziem w Krakowie 47 osób, to w l. 1433-1510 aż 707¹⁸. Również młodzież śląska ciągnęła w kierunku Krakowa. Nie tylko bliskość geograficzna, ale świetny poziom studiów i tradycyjne związki z Polską zaważyły, że w l. 1400-1525 niemniej niż 3500 Ślązaków immatrykułowało się w Krakowie, co stanowi 14% ogółu studentów Uniwersytetu w tych latach¹⁹.

Z Krakowem rywalizowały skutecznie swoimi wpływami na Śląsku dwa pozostałe ośrodki uniwersyteckie: Lipsk i Wiedeń, przy czym Wiedeń wydaje się być przede wszystkim ośrodkiem studiów — mniej Ślązaków pozostaje przy tym uniwersytecie, by kontynuować pracę naukową jako wykładowcy. Natomiast Lipsk angażował wielu ludzi ze Śląska jako profesorów, a dla mistrzów i młodzieży śląskiej ufundowano tu osobne Collegium b. Mariae Virginis nationis polonicae (1416)²⁰.

15 *Historia Śląska*, pod red. K. Maleczyńskiego, Wrocław 1961, I, cz. 2, 416; H. Barycz, *Dziejowe związki Polski z Uniwersytetem Karola w Pradze*, Poznań 1948 (odbitka z Przeglądu Zachodniego 1948, nr 3—4); W. Wostry, *Die Schlesier an der Universitaet Prag vor 1409*, Ztschr 66 (1932), 1—33; Fr. Machilek, *Die Schlesier an der Universität Prag vor 1409*, Archiv f. schles. K. G. 32 (1974), 81—102.

16 Schindler, *Domkapitel*, 53/55.

17 Barycz, jw. 28.

18 Tamże, 32.

19 H. Barycz, *Ślązacy na Uniwersytecie Jagiellońskim od XVI do XVIII w.*, Katowice 1935, 11; tenże, *Ślązacy w polskiej kulturze umysłowej*, Wrocław 1946, 27—38.

20 P. Pfotenhauer, *Schlesier als Rectoren der Universitaet Leipzig in den ersten Jahrhunderte ihres Bestehens*, Ztschr 17 (1883), 177—229.

A oto szczegółowy wykaz uniwersytetów, na których studiowali kanonicy wrocławscy w XV w.:²¹

B o l o n i a ²²

Blorok
Borkowicz
Brudzewski
Crewel
Eisenreich
Koenigsberg
Kropacz
Maresch

Medici
Mockewicz
Monsterberg
Sculteti
Senftleben
Stein
Wolfram

E r f u r t ²³

Beckensloer 1434
Elyan 1467
Hanko 1451
Korbecke 1439
Loss 1467
Monte 1469 (?)

Nowag Jerzy 1447
Ruperti 1439
Schober 1466
Tolner 1419
Vageler (?) 1454

K r a k ó w ²⁴

Brandys 1464
Blorok 1460
Borkowicz 1425
Buls 1449
Beckensloer 1447
Clodebog 1424
Elyan 1461
Elgot 1440
M. z Gliwic 1423
Goltberg 1403

Haunold 1474
Hirsberg 1416
Hoppener 1454
Jenkewicz 1450
Kąkolewski 1426
Mikisch 1455
Mokewicz 1469
Monsterberg 1431
B. z Pawłowa 1437
Przemysław 1447

- 21 Uwzględnieni są w zestawieniach tylko ci kanonicy, których nie wymienili Schindler i Zimmermann. Obok nazwisk podano daty immatrykulacji. Prócz opracowań dotyczących poszczególnych uniwersytetów wykorzystano następujące: Historia nauki polskiej t. VI: L. Hajdukiewicz, *Dokumentacja bio-bibliograficzna, indeks biograficzny* t. I i II, Wrocław 1974; J. Gottschalk, *Oberschlesier auf den Universitaeten des Mittelalters*, (Beitraege zur Heimatkunde Oberschlesiens 2), Leobschuetz 1934; J. Graewe, *Neisser Buerger-soehne auf Deutschlands Universitaeten*, 36. Jahresbericht des Kunst- und Altertumsvereins Neisse, 1932, 27—41; A. Mueller, *Hochschueler aus dem Fuerstentum Neisse an der Prager und Leipziger Universitaet im Mittelalter*, 39. Bericht der Philomathie in Neisse, 1928; Th. Schoenborn, *Liegnitzer auf den Hochschulen frueherer Jahrhunderte*, Mitteilungen des Geschichts- und Altertums — Verein zu Liegnitz 11 (1932—33), 142—150.
- 22 P. Pfothenauer, *Schlesier auf der Universitaet Bologna*, Ztschr 28 (1894), 433—446 i 29 (1895), 268—278; G. Knod, *Deutsche Studenten in Bologna 1289—1562*, Berlin 1898; praca S. Windakiewicza, *Bolonia i Polska*, Przegląd Polski 22 (1888), t. 88, 1—72 obejmuje okres do 1348 r.
- 23 *Acten der Erfurter Universitaet (1392—1636)*, I—III, hrsg. v. H. Weissenborn, Halle 1881—1899; P. Pfothenauer, *Schlesier auf der Universitaet Erfurt im Mittelalter*, Ztschr 30 (1896), 307—317; G. Bauch, *In Erfurt als Artisten promovierte Schlesier*, Ztschr 40 (1906), 325—332.
- 24 *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*, I: 1400—1489, Cracoviae 1887; G. Bauch, *Schlesien und die Universitaet Krakau im 15. und 16. Jahrhundert*, Ztschr 41 (1907), 99—180; K. Morawski, *Historya Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 1900, I—II; *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w l. 1364—1764*, pod red. K. Lepszego, t. I, Kraków 1964.

Przemysław jun. 1464
 Puschko
 Reymann 1411
 Ruperti 1454
 Rinckenberg 1420
 Rockenberg 1416
 Salomo
 Schober 1458
 Skoda 1432
 Sneschwitz 1415

Steinkeller 1423
 Scheffeler (?)
 Stampen 1427
 Stock J. 1411
 Stolcz W. 1428
 Strzempiński 1417
 Sculteti M. 1443
 Spiczmer 1417
 Tempelfeld 1414
 Woyczdorf 1413

L i p s k ²⁵

Briger (? 1415)
 Biberstein 1446
 Chrapicki 1431 (?)
 Crewel 1431
 Czeginbeyn 1441
 Elyan 1451
 Freiberg 1444
 Girdan 1428
 Hirsberg 1412
 Jankowicz 1454
 Jenkewicz 1425
 Junge 1443
 Jonsdorf 1425
 Kornicz 1426
 Korcz 1429
 Lindener 1449
 Longi 1411 i 1433
 Mariennam 1450
 Nowag Jan 1451
 Nosticz 1411
 Probisthain 1410
 Prato 1417

Reymann 1422
 Rasoris 1427
 Salmut 1482
 Saltzmann 1460
 Sculteti Mar. 1447
 Schober 1462
 Scheuerlein J.
 Schonaw 1411
 Sneschwitz 1409
 Stanko 1442
 Stein 1482
 Steinkeller 1442
 Steynbrecher 1441
 Strelin M. 1410
 Swob 1466
 Tolhopf 1465
 Wayner 1440
 Weigel K. 1425
 Weigel M. 1417
 Wolff M. 1417
 Woyczdorf 1424

P a d w a ²⁶

Hinderbach
 Roth
 Tolner

Scheuerlein B.
 Wolfram

P r a g a ²⁷

Czeysilmeister 1391
 Brudzewski 1395
 Cro 1404
 Hammonis ok. 1380
 Longi 1404
 Probisthaim ok. 1400

Rolle 1410
 Salendorf 1402
 Stampen 1413
 Strelin M. ok. 1400
 Wenke 1407
 Wolfram 1408

25 *Die Matrikel der Universitae Leipzig*, hrsg. v. G. Erler, I: 1409—1559, Leipzig 1895 (Codex dipl. Saxoniae Regiae, Hauptt. II, Bd. 16); *Urkundenbuch der Universitaet Leipzig 1409—1555*, hrsg. v. B. Stuebel, Leipzig 1879 (Codex dipl. Sax. Regiae, Bd. 11).

26 J. Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica s. XV*, Cracoviae 1900.

27 *Liber deeanorum facultatis philosophiae Universitatis Pragensis*, t. I, p. I—II, Pragae 1830—34; *Monumenta historica Universitatis Carolo Ferdinandae II: Album seu matricula facultatis iuridicae (1372—1418)*, Prag 1834.

R z y m i inne włoskie ²⁸

Blorok
Boskowicz
Czewchner (Perugia)
Monte (Arezzo)
Rabinstein
Roraw
Roth

Salmut
Schober
Sienneński
Stanko
Wartemberg P.
Wolke

W i e d e Ń ²⁹

Beckensloer 1438
Cro 1413
Clodebog 1417
Duester 1420
Paweł z Gliwic 1436
Mikołaj z Gliwic 1433
Goltberg 1410
Gramis 1422
Halstat
Hammonis 1386
Hinderbach
Jenkewicz 1428
Junge 1456
Koeniggraetz 1427
Knobelsdorff 1455
Kiczka 1411
Kropacz 1478
Lichtenberg 1412
Lynze 1450
Medici 1453
Megerlyn (?) 1413
Nosticz 1420

Nowak P. c. 1430
Przemysław sen. 1450
Przemysław jun. 1471
Prusse 1398
Pauli 1449
Reibnitz 1418
Reymann 1429
Roraw 1427
Rubin 1448
Scolim 1415
Senftleben 1419
Slegel 1411
Schinck 1456
Schonaw 1424
Stock J. 1413
Stock M. 1413
Stolcz M. (?) 1429
Wartemberg P. 1424
Wolff M. 1419
Wolff St. 1411
Woyczdorf 1429

Prócz tego na nieustalonych uniwersytetach ³⁰ studiowali; Atcze, Bies, Bogusz, M. Briger, Kryst, Lachnigk, Leonis, M. Mokewicz, Nebeldaw, Ottewicz, Paszkowicz, Resinkirche, Ruedesheym, Stabilwitz, Swolsky, Stephansteyn, Schinck, Vordis, M. Wolff, Wolke.

Szereg kanoników nie zadowolilo się studiami na jednym uniwersytecie, zresztą po 1481 r. ponowne podjęcie studiów stało się konieczne. J.

28 H. Barycz, *Polacy na studiach w Rzymie w epoce Odrodzenia (1440—1600)*. Kraków 1938, 73/4; Fijałek, jw.

29 *Die Matrikel der Universitaet Wien*, hrsg. v. Institut für österreichische Geschichtsforschung, I: 1377—1450, II: 1451—1518, Graz 1954—59; *Die Matrikel der ungarischen Nation an der Wiener Universitaet 1453—1630*, hrsg. v. K. Schrauf, Wien 1902; J. Aschbach, *Geschichte der Wiener Universitaet I*, Wien 1865. H. Barycz, *Uniwersytet Wiedeński w życiu umysłowym Polski*, w: tenże, *Z dziejów polskich wędrówek naukowych za granicą*. Kraków 1969, 44—193.

30 Bez rezultatu przejrano: *Die Matrikel der Universitaet Heidelberg von 1386 bis 1662*, I i III, hrsg. v. G. Toepke, Heidelberg 1884—89; *Die Matrikel der Universitaet Köln*, I: 1389—1475, Bonn 1928; *Die Matrikel der Ludwig-Max. — Universitaet Ingolstadt*, hrsg. v. G. v. Poelnitz, I: 1472—1600, München 1937; P. Czaplewski, *Polacy na studiach w Ingolsztacie*, Poznań 1914; *Die Matrikel der Universitaet Tuebingen*, hrsg. v. H. Hermelink, I: 1477—1600, Stuttgart 1906; S. Kutrzeba, *Polacy na studiach w Paryżu w wiekach średnich*, Biblioteka Warsz. 60 (1900), t. 2, 514—541; A. Gieysztor, *Mistrzowie polscy Uniwersytetu Paryskiego w XIV i XV w.*, w: *Wieki średnie*, Warszawa 1962, 213—225.

Schober studiował na czterech uniwersytetach; Beckensloer, Blorok, Elyan, Medici, Reymann, Wolfram i Woyczdorf na trzech, a 38 innych kanoników na dwu uniwersytetach.

Najbardziej uczęszczanymi były uniwersytety: Lipski (43) i Wiedeński (43), następnie Krakowski (40), Boloński (15). Ponadto studiowało w Pradze 12, Erfurcie 11, Rzymie 8, Padwie 5, na innych uniwersytetach 24. W sumie o 146 kanonikach wrocławskich XV w. wiemy, że mieli studia uniwersyteckie.

3. Pochodzenie terytorialne

a) normy prawne

Do czasu wydania statutu bpa Konrada w 1435 r. „de alienigenis” zwyczaje i ustawy kapituły wrocławskiej nie zawierały żadnych ograniczeń co do pochodzenia terytorialnego kanoników³¹. Faktycznie zaś w l. 1200-1341 znaczna większość kanoników stanowili Ślązacy, co wiąże się m. in. z faktem, iż biskupi mieli swobodę ich instytuowania, a pochodząc sami z terenu diecezji dobierali i kapitułę z kleru miejscowego. Dzięki temu z około 300 kanoników tego okresu 105 pochodziło ze Śląska (przy 133 o nieustalonym miejscu pochodzenia). Sytuacja ta uległa zmianie już w pierwszych dziesięcioleciach XIV w. w związku z rozwojem nowego systemu obsadzania beneficjów kościelnych drogą prowizji papieskich. Skutkiem tego w okresie 1342-1417 spośród 391 kanoników aż ok. 200 pochodziło spoza diecezji, przy czym proporcje te przedstawiają się korzystnie, jeśli weźmie się pod uwagę tylko 225, którzy faktycznie objęli prebendy: 119 z nich było ze Śląska, 84 spoza jego granic. Niemniej i ten procent był znaczny i niewątpliwie przysparzał trudności przy wypracowywaniu statutu z 1435 r. „de alienigenis nisi qualificatis non admittendis”, który miał utrudnić wstęp do kapituły duchownym spoza diecezji³². W swej treści nawiązywał do ciężkich dla całego Śląska lat najazdów husyckich 1427-1434. W uzasadnieniu mówi się nie tylko o potrzebie jedności języka i zwyczajów wśród kanoników, której brak był powodem ujawniania uchwał kapitulnych, ale także o potrzebie nagradzania tych, którzy kierując się miłością ojczystą brali czynny, z narażeniem życia i mienia, udział w obronie dóbr kościelnych przed husytami. Pobrzmiewa w tych słowach zapewne to, o czym mówiło się na zjeździe książąt śląskich, którego efektem było zawiązanie 21 IX 1435

31 Samulski, *Untersuchungen*, 44/5; Schindler, *Domkapitel*, 65—72; Zimmermann, *Domkapitel*, 85—89.

32 Przedruk statutu: Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 527, 8 przyp. Pojęcie „alienigena” nie jest sprecyzowane. Dokument biskupi mówi o Śląsku, w którego granicach leży diecezja wrocławska („nullus extra partes Silesiae, in quibus nostra ecclesia wratislaviensis consistit, genitus”), czyli myśli raczej o granicach kościelnych. I tak też interpretuje to krótko „Cronica Episcoporum Wratislaviensium” dodana do tekstu statutów (AAW — III a 3): bp Konrad powziął decyzję, by prebend i godności w kościele wrocławskim nie udzielać nikomu „nisi dioecetano”. Inaczej brzmi to w pierwotnym, jak się wydaje, tekście uchwały kapituły noszącej również datę 1 X 1435, gdzie odmawia się prawa przynależenia do kapituły wszystkim „nisi incolis regni Bohemie vel Silesie aut graduatis” (*Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 147). Sprawa Jana Bladen (z Włodzienina k. Głubczyc, diec. ołomuniecka) dowodziłaby, że już w 1443 r. były różne interpretacje, bo początkowo kapituła odmówiła przyjęcia Jana jako alienigeny, ale potem zmieniła decyzję pod wpływem tłumaczenia, że ziemie te już od wielu lat były pod władzą książąt śląskich.

(a więc na 10 dni przed wydaniem statutu) Śląskiego Przymierza Pokoju. Na jego czele z wyboru stanął bp Konrad. Był to wyraz dążeń do wewnętrznego scalenia Śląska rozbitego na wiele księstw feudalnych wystawionych na łatwy łup, a może i wyraz pretensji pod adresem Królestwa Polskiego, które nie udzieliło skutecznej pomocy przeciw husytom.

Statut zanim został promulgowany przedstawiono do zatwierdzenia soborowi bazylejskiemu, który sprawę zlecił opatowi kanoników regularnych na Piasku — Jodokowi. Wezwani przezeń świadkowie przesłuchiwani byli 20 XII 1436 r. według kwestionariusza, który objął następujące pytania:³³ czy obecność ludzi różnych narodowości w kapitule jest z natury swej zarzewiem nieporozumień; czy pochodzenie spoza Śląska jest przyczyną nierezydowania przy katedrze; czy jest ze szkodą dla kraju, w którym kapituła istnieje; jakie były dawniejsze zwyczaje kapituły odnośnie do przyjmowania obcych; czy jest to z ujmą dla kultu bożego i ze szkodą dla Kościoła wrocławskiego, że są osoby różnych narodowości. Odpowiedzi wezwanych świadków potwierdzały słuszość statutu biskupiego przytaczając, że ludziom tego samego języka łatwiej się porozumieć, że obecność Polaków, Prusów i Włochów powoduje chaos, że miały miejsce zdrady sekretu kapitulnego, że wreszcie i Polacy do swych kapituł nie dopuszczają obcokrajowców. W oparciu o te zeznania opat 21 XII promulgował a 22 XII 1436 r. zatwierdził imieniem soboru statut bpa Konrada.

O kilka miesięcy uprzedził statut prawie identyczny w brzmieniu list majestatyczny cesarza Zygmunta Luksemburczyka z 20 VII 1436 r., który był zrealizowaniem czeskich ambicji narodowych: żaden Niemiec nie mógł odtąd w Czechach piastować urzędu państwowego, ani być patronem kościoła, powrót wypędzonych duchownych do parafii czy klasztorów mógł nastąpić tylko za zgodą arcybiskupa praskiego itd.³⁴ Zbieżność tego listu z uchwałą kapituły z 1 X 1435 r. wydaje się niezaprzeczalna.

Statut Konradowy miał na przyszłość na pewno pozytywne znaczenie, bo uprzedził rządy biskupów, którzy pochodzili spoza diecezji (Jodok z Róžemberku, Rudolf z Ruedesheim, Jan Roth). Interpretacja Jana Długosza, że był to statut antypolski, którą dość powszechnie przyjęła historiografia polska, wydaje się być bardzo jednostronna, oparta na niechęci naszego historyka do samej osoby bpa Konrada.

W zmienionych warunkach politycznych, za rządów króla Macieja Korwina, po przyłączeniu ostatecznie w 1474 r. Śląska do Węgier, nastąpiło uzupełnienie i obostrzenie statutu „de alienigenis” Uczynił to bp Rudolf z Ruedesheim zatwierdzając uchwałą kapituły z 7 VI 1476 r.³⁵ Przy omawianiu studiów kanoników wskazano na przyczyny wewnętrzne tej uchwały, ale w grę wchodziły zapewne i sprawy polityczne — nacisk króla Macieja na biskupa i kapitułę. Przejawem tej presji był proces prepozyta Hoppenera, a zwłaszcza list Macieja do bpa Rudolfa z 28 XII 1476, w którym król bardzo stanowczo zabraniał przekazywać jakiegokol-

33 Szczegóły procesu przedstawił L. Schulte, *Bischof Konrad von Breslau in seinem Verhaeltnis zum roemischen Stuhle und zu dem Baseler Konzile*, w: *Kirchengeschichtliche Festgabe Anton de Waal*, Freiburg 1913 (odbitka: 25-32).

34 C. Gruenhagen, *Geschichte Schlesiens*, Gotha, 1884, I, 258.

35 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 528/30 przyp.

wiek beneficja w diecezji wrocławskiej duchownym z Polski³⁶. Było to niedwuznaczne przypomnienie jakiego rodzaju uchwały spodziewał się król po kapitule zamiast bądź co bądź tylko kompromisu w formie obostrzenia wymogów co do studiów.

Znacznie radykalniejsze stanowisko zajęli biskup i kapituła w uchwale z 28 VI 1498 r.³⁷. Dotyczy ona już nie ogólnie „alienigenów”, ale konkretnie mieszkańców Królestwa Polskiego. Postanowiono na przyszłość nie dopuszczać do kapituły wrocławskiej nikogo, kto pochodziłby z Wielkopolski lub Małopolski, z Rusi, Litwy, Mazowsza, lub innych ziem wchodzących w skład Królestwa Polskiego. W obszernym wstępnym uzasadnieniu powołano się na dawne, ciągle powtarzane argumenty, że różnice językowe i zwyczajów uniemożliwiają jedność, że w całym Królestwie Polskim nie dopuszcza się Niemców do beneficjów kościelnych³⁸, że w okresie rządów Macieja Korwina niektórzy kanonicy — Polacy zdradzali sekrety kapituły królowi polskiemu.

Brak protokołów z posiedzeń kapituły uniemożliwia odpowiedź na pytanie, czy uchwała z czerwca 1498 r. ma jakiś związek z oskarżeniem kanoników o wrogie nastawienie wobec miasta Wrocławia i możnowładztwa śląskiego. Mianowicie w latach 1502/3 kilkakrotnie zarówno starosta wrocławski z magistratem, jak i książęta śląscy stawiali kanonikom zarzut mający usprawiedliwić ich nieprzychylnie nastawienie wobec duchowieństwa, jakoby wydane zostały przez kapitułę nowe statuty, w których m. in. postanowiono, by odtąd żaden z synów książąt śląskich, ani też nikt urodzony we Wrocławiu nie był przyjmowany do grona kanoników katedralnych. Mimo zaprzeczeń ze strony kapituły, iż nigdy — przynajmniej capitulariter — nie było o tym mowy, oskarżenie to ciągle powtarzano³⁹. W takim kontekście uchwała z 1498 r. byłaby prosto wymuszoną na kapitule deklaracją lojalności, która i tak nie zadowolila.

Charakterystyczne są też pewne wydarzenia polityczne. Otóż jak statut bpa Konrada z 1435 r. miał swój korelat w liście majestatycznym ces.

36 „...firmiter praecipiendo mandamus, ut neminem Polonum vel ex ea patria oriundum ad quaecumque vel qualiacumque beneficia in ipso ducatu nostro consistentia recipiatis seu ab aliis in dioecesi nostra recipi permittatis...”; cyt. za L. Schulte, *Die Exemption des Breslauer Bistums*, Ztschr 51 (1917), 26 przyp. 1.

37 Tekst podał G. Bauch, *Analekten zur Biographie des Bischofs Johann VI Roth*, w: *Studien zur schlesische Kirchengeschichte (Darstellungen und Quellen 3)*, Breslau 1907, 69—72; zob. też *Aufzeichnungen des Breslauer Domherrn Stanislaus Sauer (1535) über die Bischöfe Rudolf v. Rudesheim und Johann Roth*, hrsg. v. H. Hoffmann und K. Engelbert, *Archiv f. schlesische Kirchengeschichte* 13 (1955), 110.

38 W uchwałach kapituł polskich znajdujemy tylko postanowienie gnieźnieńskiej z 1462 r., by do objęcia kanonii nie dopuszczać cudzoziemców (extraneos), nawet jeśli mają prowizję papieską, bo istnieje niebezpieczeństwo wydania tajemnicy obrad ze szkodą dla Kościoła i Królestwa (Zachorowski, *Rozwój i ustroj kapituł*, 123). Inne kapituły polskie przyjęły tego rodzaju statut znacznie później: Włocławek w 1500 r., Płock w 1515, Kraków w 1516 r. (Wollek, *Domkapitel von Plock*, 15/16). Niewykluczone jednak, że statut wrocławskiej kapituły miał na uwadze jeszcze postanowienia synodów abpa Jakuba Świnki, wg których beneficja połączone z obowiązkami duszpasterskimi wolno powierzać tylko kapłanom urodzonym w Polsce i władającym biegle językiem polskim, podobnie i kierownictwo szkół (T. Silnicki — K. Gołąb, *Arcybiskup Jakub Świnka i jego epoka*, Warszawa 1956, 150).

39 Sabisch, *Acta Capituli* I, 131, nr 188, 2; 149, nr 212, 1 i in.

Zygmunta z 1436 r., a statut bpa Rudolfa z r. 1476 w liście króla Macieja z tegoż roku, tak i uchwała kapituły z r. 1498 miała swój niemal identyczny kontekst. Był nim najpierw wielki przywilej królewski Władysława Jagiellończyka dla stanów śląskich z 28 XI 1498 r. Był on wyrazem dążności do wewnętrznego scalenia Śląska z równoczesnym zapewnieniem mu dużej samodzielności: przywrócony został urząd nadstarosty, którym mógł być tylko jeden z książąt śląskich, ustanowiony został najwyższy sąd śląski z nadstarostą jako przewodniczącym, bez zgody stanów śląskich król nie nałoży żadnych podatków, a za służbę śląskich oddziałów wojskowych poza granicami prowincji wypłacany będzie żołąd⁴⁰. Odnośnie do spraw kościelnych ten zmierzający w kierunku autonomii Śląska przywilej uzupełniony został ultimatum wystosowanym przez wrocławski zjazd książąt do kapituły dnia 25 VII 1503: z chwilą opróżnienia wrocławskiej stolicy biskupiej kapituła winna wybrać następcę spośród książąt śląskich, gdyby zabrakło odpowiedniego kandydata, wybór innego może być dokonany tylko za ich radą; kanonikaty, którymi dysponuje biskup mają być przekazywane rycerstwu śląskiemu lub synom mieszczańskim ze stopniami akademickim i to z Wrocławia lub okolicy; sądy duchowne nie powinny rozpatrywać spraw świeckich duchowieństwa⁴¹. Słynny układ kolowratski narzucony duchowieństwu 3 II 1504 r. był tylko złagodzeniem tego ultimatum. Żąda się w nim, by biskupem we Wrocławiu był zawsze ktoś z krajów Korony Czeskiej, by wszystkie inne beneficja w diecezji przekazywano wyłącznie indygenom⁴².

Co wywołało tego rodzaju ogólną akcję zmierzającą do podkreślenia autonomii Śląska, ale w granicach Królestwa Czeskiego? Niewątpliwie fakt, że po śmierci Macieja Korwina bezpośrednio rządy nad Śląskiem objął król czeski — Władysław Jagiellończyk, syn króla polskiego. Mogło to zrodzić obawy infiltracji polskiej i przyłączenia Śląska do Królestwa Polskiego. Obawy niesłuszne, bo Jagiellonowie bracia Władysław czeski i Jan Olbracht król polski od 1492 r. prowadzili co prawda między sobą wojnę o schedę po Korwinie, ale myśl rewindykacji Śląska dla Polski była im obca⁴³. Górę wzięły interesy dynastyczne zarówno u Jagiellonów jak i u Piastów śląskich. I jedynie tym, a nie antagonizmami narodowościowymi, można wyjaśnić omawiane tu wydarzenia przełomu XV/XVI w. Bo wiadomo też, że w przeprowadzeniu układu kolowratskiego pierwszorzędną rolę odegrali ówczesny nadstarosta Śląska książę Kazimierz cieszyński oraz książę głogowski, późniejszy król polski Zygmunt (Stary). Trudno postawę tego ostatniego nazywać antypolską, a o Kazimierzu wiadomo, że poparł kandydaturę Jagiellończyka na tron czeski i że utrzymywał przyjazne stosunki z Polską⁴⁴. Zaś jego postawa wobec kapituły zdecydowanie niechętna, nacechowana chęcią wzięcia odwetu, była po prostu skutkiem nieprzyjęcia jego syna Fryderyka na koadiutorię wroc-

40 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 127; *Historia Śląska* I, cz. 2, 299/300.

41 Szczegółowe streszczenie 14 punktów ultimatum odnotowały *Acta Capituli I*, 175/6 nr 236. Zob. *Aufzeichnungen des Domherrn St. Sauer*, 129/130.

42 Najpełniejsze omówienie układu kolowratskiego u O. A. Meyer, *Studien zur Vorgeschichte der Reformation*, München 1903, 129—132; zob. też Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 394/6.

43 K. Piotrowicz, *Plany rewindykacji Śląska pod koniec średniowiecza*, Katowice 1936, 48.

44 Zob. Z. Boraś, *Książęta piastowscy Śląska*, Katowice 1974, 347.

ławska, o co zabiegał usilnie u biskupa i u kanoników od 1501 r. Odmowa kapituły ściągnęła na nią „perpetuum odium ducis Kazimiri”⁴⁵.

W tym kontekście uchwała z 1498 r. zastrzegająca beneficja katedralne indygenom przejęta przez deklaracje o charakterze politycznym z 1503 i 1504 r. nie tyle jest wyrazem dominowania czynnika niemieckiego w kapitule, ile raczej silnych tendencji do pełnej autonomii Śląska. Nie weszły one zresztą w życie: w 1502 r. Erazm Ciołek otrzymał prebendę bez jakiegokolwiek oporu po J. Reymbabe^{45a} a w 1505 r. papież przekazał kanonię po zmarłym w „miesiącu papieskim” M. Tauchanie w ręce Polaka — Stanisława Borka, mimo protestu kapituły⁴⁶, zaś w 1516 r. — już na jej prośbę — ogłosił układ kolowratski jako nieważny, bo przeciwny prawom i swobodom Kościoła oraz uprawnieniom papieża, króla i biskupa wrocławskiego.

b) stan faktyczny

XV-wieczne uchwały kapituły ograniczające prawo wstępu alienigenom nie miały decydującego wpływu na jej skład personalny głównie dzięki klauzuli „nisi qualificatis”. Dopiero w łączności z konkordatem wiedeńskim, który położył kres ogromnej ilości prowizji papieskich i wydarzeniami natury kościelno-politycznej (husytyzm i jego następstwa) zmiany stają się zrozumiałe. Przypomnijmy, że wg ustaleń Schindlera w okresie 1341 -1417 z krajów Rzeszy Niemieckiej pochodziło 45 kanoników, z Prus 9, z Łużyc 1, z Czech i Moraw 76, z Królestwa Polskiego 33 (w tym 6 wątpliwych), z Italii 22, z Francji 12, czyli 200 alienigenów przy 161 kanonikach pochodzących ze Śląska⁴⁷. W XV w. sytuacja uległa pewnym zmianom, które ilustruje poniższe szczegółowe zestawienie kanoników według krajów, z których pochodzili:

1. ze Śląska (do miast dołączono kanoników pochodzących z bliższej okolicy)

Brzeg: Baltazar z Pawłowa, J. Briger (Czepielowice), A. Jenkewicz, Tempelfeld

Dzierżoniów: Lehener

Gliwice: Mikołaj i Paweł z Gliwic, Mikołaj sen. i Mikołaj jun. Kiczka (Pławniowice)

Głogów: Beer, Elyan, Junge, Loss, Lynze, Prato, Rakewicz, Mar. Sculteti, Senftleben, J. Stock, M. Stock

Głogówek: Lindener (Leśniki)

Głubczyce: Bladen (Włodzienin)

Grodków: Blorok

Jelenia Góra: Atcze (Kostrzyca), Reibnitz (Rybnica)

Kłodzko: Knobelsdorff

Koźle: Roraw

Koźuchów: Swob

Legnica: Eychholz (Warmątowice), Girdan, Hammonis, Schober, Woyczdorf

Lubiń: Loben, Stanko

Namysłów: Fey, Wayner

45 Sabisch, *Acta Capituli* I, 69 nr 109.

45a Tamże I, 109 nr 161.

46 Tamże, s. LVIII i Zimmermann, *Domkapitel*, 200—202.

47 Schindler, *Domkapitel*, 68—72.

Nysa: Bies, Clodebog (Kłodobok), Czegenbeyn, Goltberg, Longi (Kępnica), Medici, Mikisch, M. Mokewicz, W. Mockewicz (Makowice?), Jan Nowag, Jerzy Nowag, P. Nowak (Niwnica), Rolle (Wierzbięcice), Ruperti, Speyl (Kałków), Wenke

Oleśnica: Elgot, M. Jenkewicz (Posadowice), Priczylwicz, Rasoris, Reyman, Mik. Sculteti

Oława: K. Weigel i M. Weigel (Osiek)

Opole: Wolke

Pyskowice: Bolesta (?)

Rybnik: Kropacz (Niewiadom)

Strzegom: Steynbrecher

Strzelin: M. Strelin

Sulechów: Czulchaw

Syców: Crewel, Pauli, P. Wartemberg, M. Wartemberg, M. Wolff, St. Wolff

Scinawa n. O.:Rechinberg

Środa: Paszkowicz, Reymbabe

Świdnica: Probisthain

Trzebnica: J. Birke (Wszemirów), Rinkenberg

Widnawa: Mikołaj z W.

Wołów: Czewchner

Wrocław: Beckensloer, Eisenreich, Freiberg, Hirsberg, Haunold, Hesse (2), Korcz, Koenigsberg, Megerlyn, Petri, Reichardi, B. Scheuerlein, Sneschwitz, Steinkeller, M. Stolcz, W. Stolcz

Ziębice: Biberstein, Jonsdorf

Żagań: Nosticz, Salmut

oraz (ze Śląska): Kornicz, Kryst, Lichtenberg, Nympeke, Opitz, Swolsky, Stampen, Stabilwitz (?).

2. z P o l s k i

Kieleckie: Borkowicz (Bolmin), Sienneński, Tomasz z Lelowa

Kraków: Marcin syn Zawiszy Czarnego, Puschko, Rockenberg, Salomo, Schefeler, Spiczmeri, Wolfram

Oświęcim: Brandys

Wielkopolska: Brudzewski, Hoppener, Kąkolewski, Skoda, Strzemiński

diecezja Włocławek: Bogusz, Chebda, Chrapicki (?)

oraz: Topolsky

3. Z P a ń s t w a K r z y ż a c k i e g o

diecezja Chełmno: Leonis

Gdańsk: Schonaw

Warmia: Beteken, Buls, Heilsberg, Lumpe, Monsterberg, Niclosdorf, Prusse, Scolim (?), Tuengen

4. z C z e c h i M o r a w

Česky Krumlov: Maresch

Mikulov: Slegel

diecezja Ołomuniec: Kalman, Aleksy z Ołomuńca

Opawa: Przemysław sen. i Przemysław jun.

Osobłoga: Gramis

diecezja Praga: Czeysilmeister

Sadowa: Greczregine

Zabréh: Crumpach

oraz: Boskowicz i Rabenstein

5. z Rzeszy Niemieckiej

diecezja Augsburg: Roth, J. Scheuerlein

Austria: Feuchter, Halstad

Bawaria: Degenberg

Frankonia: Saltzman

Hesja: Duester, Hesse (1), Hinderbach

Łużyce: Cro (Chociebuż), Pfoel i Schinck (Budziszyn), Mariennam i Rudiger (Zgorzelec)

Miśnia: Ottewicz, Nebeldaw

diecezja Moguncja: Wedilndorf

Nadrenia: Ruedesheym

diecezja Osnabrueck: Lichtrik

Palatynat: Tolhopf

Saksonia: Etzelstorff

diecezja Salzburg: Rubin

Szwabia: Stein

diecezja Utrecht: Hartfust

Westfalia: Fuerstenberg

diecezja Wormacja: Monte

diecezja Wuerzburg: Kitzing

6. Inne

diecezja Laon: Summaripa

diecezja Liège: Tolner

diecezja Padwa: Feuchter

Węgry: Hanko

Włochy: Rotel de Sabina, Rubeis (Vercelli)

Tak więc na 212 kanoników lat 1418—1500 można było ustalić pochodzenie terytorialne 184. Spośród nich pochodziło:

1. ze Śląska:	108	=	51,0%
2. z Królestwa Polskiego	20	=	9,4%
3. z Państwa Krzyżackiego	11	=	5,2%
4. z Czech i Moraw	12	=	5,7%
5. z Rzeszy Niemieckiej	27	=	12,7%
6. z innych krajów	6	=	2,8%
(brak danych)	(28)	=	(13,2%)
razem	212		100,0%

Może najbardziej charakterystyczna w powyższym zestawieniu jest mała ilość kanoników pochodzących z Czech i Moraw (a wliczono tu i tych, którzy pochodzili z księstwa opawskiego zaliczanego do śląskich). Jest to oczywisty skutek wydarzeń związanych z husytyzmem. Znamienny jest również brak Włochów i Francuzów, którzy w XIV w. tworzyli sporą grupę. Zmianie uległy również proporcje między liczbą kanoników pochodzących z Królestwa Polskiego i z krajów Rzeszy Niemieckiej: w XIV w. był to stosunek 33 do 46, a XV — 20 do 27 (a jeśli wyliczyć pochodzących z Łużyc i Miśni będzie 20 do 21).

Taki stan potwierdzałby wniosek wyżej sformułowany: postanowienia biskupów i uchwały kapituły co do alienigenów miały przede wszy-

stkim na oku dobro samej instytucji kościelnej, a jeśli miały wydzźwięk narodowościowy lub polityczny to nie był on wprost zamierzony, ale wynikał z kontekstu współczesnych wydarzeń kościelno-politycznych.

4. Pochodzenie społeczne

a) normy prawne

W ciągu XV w. w kapitułach zarówno Rzeszy Niemieckiej⁴⁸, jak i Królestwa Polskiego, obserwujemy postępujący ekskluzywizm szlachty, która dąży do zarezerwowania dla siebie wszystkich kanonii. Władysław Jagiełło uzyskał od antypap. Jana XXIII w 1414 r. dla kapituł gnieźnieńskiej i krakowskiej, a w 1421 r. od pap. Marcina V dla poznańskiej, wrocławskiej i płockiej bulle zastrzegające miejsca w tych kapitułach dla synów szlacheckich; mieszczanie i plebejusze mogli być dopuszczeni, o ile wykazali się stopniami naukowymi i siedmioletnimi studiami⁴⁹. Dalsze naciski szlachty, mimo oporu biskupów i kapituł, doprowadziły do konstytucji sejmowej z 1496 r., według której w każdej kapitule katedralnej co najwyżej pięć kanonii może być przekazanych plebejom posiadającym tytuły akademickie. Znacznie wcześniej, bo już w ciągu XIII w. wymagały pochodzenia szlacheckiego od kandydatów kapituły krajów cesarstwa niemieckiego⁵⁰. Nie pomogły i tu protesty papieży i próby ominięcia tych statutów drogą prowizji. W ciągu XV w. nie tylko je obostrzono, ale jeszcze się upowszechniły na mniejsze kapituły (Miśnia, Merseburg, Naumburg).

W kapitule wrocławskiej sytuacja kształtowała się inaczej. Rzecz oczywista, że w początkach, a może przez cały XIII w., przewagę w gronie kapituły miało możnowładztwo i rycerstwo, co wynikało z genezy kanonikatu w Polsce⁵¹. We Wrocławiu co prawda w latach do 1341 r. spośród 300 kanoników dowodnie było tylko 86 nobilów, ale z kolei o kanonikach pochodzenia mieszczańskiego dowiadujemy się dopiero w 1323 r.⁵². Nie znalazła ta przewaga rycerstwa wyrazu w jakimś statucie ograniczającym wstęp plebejów do kapituły i okres 1342—1417 przyniósł znaczne zwiększenie liczby kanoników pochodzenia mieszczańskiego, do tego stopnia, że zrównała się ona z liczbą nobilów⁵³. Uznać to należy za skutek nie tylko ogromnej ilości prowizji papieskich, ale również wzrostu znaczenia mieszczaństwa na Śląsku i pojawienia się w miastach bogatego patrycjatu, którego ambicją było wprowadzenie synów do znaczących instytucji kościelnych.

W ciągu XV w. uchwały kapituły nie wnosiły w tym względzie zmian, a także ostateczna redakcja statutów w drugiej połowie stulecia podtrzymała to stanowisko: brak w niej statutu, który faworyzowałby nobilów i ograniczał liczbę mieszczan i plebejuszów. Jedyne wyjątek stanowi tu uchwała z 1476 r., która weszła też do statutów: „de alienis non

48 Feine, *Kirchliche Rechtsgeschichte*, 386.

49 Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł*, 119—127; Fijałek, *Statuty kapituły wrocławskiej*, CLXX—CLXXII; tekst bulli tamże, 89—91; Wollek, *Domkapitel von Plock*, 4—11.

50 Schneider, *Bischöflichen Domkapitel*, 129—131.

51 Zob. J. Szymański, *Kanonicy i kapituły (XIII-XV w.)*, w: *Kościół w Polsce I*, 205.

52 Samulski, *Untersuchungen*, 49.

53 Schindler, *Domkapitel*, 63/64.

admittendis” Uczyniono tu ukłon w stronę książąt krwi i hrabiów: skądkolwiek by pochodzili, nie musieli zabiegać o tytuł akademicki, ale mieli wstęp do kapituły ⁵⁴.

To społecznie liberalne stanowisko statutów kapituły wrocławskiej usiłował przełamać bp Jan V Turzo. W 1520 r. przedstawił kapitule propozycję zarezerwowania co najmniej 12 miejsc dla „ex utroque parente nobiles natos”. Kapituła odrzuciła jednak projekt. Dopiero w XVII w. szlachta zyskała faktyczną większość w kapitule, czego następstwem była uchwała z 1736 r. stawiająca szlachectwo jako warunek przyjęcia do kapituły ⁵⁵.

b) stan faktyczny

Przedstawienie tego zagadnienia napotyka na trudność podwójną: brak bezpośrednich informacji źródłowych i niedostateczna znajomość stosunków społecznych na Śląsku, szczególnie gdy idzie o warstwę szlachecką ⁵⁶. W Małopolsce np. jeszcze w początkach XV w. od szlachty (nobiles) odróżniali się włódcy (milites), którzy jednak wkrótce zanikli. W Wielkopolsce warstwa szlachecka była jednorodna. Podobnie na Śląsku różnice nie są uchwytnie ⁵⁷. W dokumentach papieskich, które czasem podają szczegóły o pochodzeniu, spotykamy rozróżnienie „ex utroque de nobili genere” (np. Kiczka, Probisthain, Bolesta, a spoza Śląska Chebda, Kąkolewski, Marcin syn Zawiszy) i „de militari genere” (np. Bies, Bladen, Kryst, a spoza Śląska Etzelstorff, Niclosdorf). Nie stwarza to jednak podstawy do szerszych wniosków. Zaś brak tego rodzaju wzmianki trudno uważać za wskazanie nieszlacheckiego czy nierycerskiego pochodzenia. Przy ustaleniu niżej podanych zestawień kierowano się więc wspólną nazwiską, pokrewieństwem ⁵⁸, a do kanoników z mieszczaństwa zaliczono w zasadzie wszystkich pochodzących z miast nie czyniąc i tu rozróżnienia między patrycjatem, a uboższym mieszczaństwem. Wyróżniona została nieliczna grupa pochodzących ze wsi, w tym 3 synów sołtysów i jeden młynarza.

Stosunek poszczególnych grup społecznych kształtował się w sumie w latach 1418—1500 następująco:

szlachta	80	=	37,7%
mieszczaństwo	89	=	42,0%
włościanie	8	=	3,8%
(brak danych)	35	=	16,5%
razem	212		100,0%

54 Tekst u Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 530 przyp.

55 Zimmermann, *Domkapitel*, 81-85.

56 Zob. Schindler, jw. 61/62; nie omawia tej problematyki *Historia Śląska* I, cz. 2.

57 Bardach, *Historia państwa i prawa Polski* I, 420; por. też — głównie jednak dla XVI w. — A. Wyczański, *Spoleczeństwo polskie*, w: *Polska w epoce Odrodzenia*, Warszawa 1970, 138/9.

58 Wykorzystano tu: A. Schellenberg, *Schlesisches Wappenbuch*, Görlitz 1938; A. Kral von Dobra Voda, *Der Adel Böhmen, Mähren und Schlesien*, Prag 1904; B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, Kraków 1858; G. Pfeiffer, *Das Breslauer Patriziat im Mittelalter* (Darstellungen und Quellen 30), Breslau 1929.

Element mieszczański zyskał więc w XV w. przewagę w kapitule, co tłumaczy inicjatywę bpa Jana Turzona na rzecz szlachty, ale tłumaczy też dlaczego propozycja ta mogła być przeprowadzona dopiero na początku XVIII w.

5. Rezydencja

a) normy prawne

Stałe przebywanie przy katedrze, do której kapituły należał było prawem i obowiązkiem każdego kanonika. Początkowa wspólnota majątkowa na pewno sprzyjała traktowaniu rezydencji jako prawa. Postępujące rozbięcie kapitulnej masy majątkowej na prebendy kanonickie oraz coraz częstsze od XIV w. kumulowanie beneficjów kościelnych to zapewne główne powody, dla których rezydencja staje się obowiązkiem w poszczególnych przypadkach niemożliwym do wykonania. We Wrocławiu z jej zaniechaniem spotykamy się już na początku XIII w.⁵⁹, a sto lat później bp Przeclaw utyskiwał na to, iż mimo dostatniego uposażenia część kanoników jest stale nieobecnych i ograniczył prawo optowania lepszych prebend do tych, którzy co najmniej przez trzy miesiące nieprzerwanie przebywali we Wrocławiu⁶⁰, a w 1352 r. zastrzegł rezydującym domy kanonickie, wsie i folwarki⁶¹. Uzupełnił te postanowienia bp Waclaw w 1386 r.: prawo do opcji nabyte trzymiesięczną rezydencją kanonik tracił, jeśli potem przebywał ponad 8 tygodni poza Wrocławiem, a w ogóle w ciągu roku mógł być tylko dwukrotnie po 8 tygodni nieobecny⁶². Z powołaniem się na bpa Waclawa statuty kapitulne podały jeszcze ostrzejszą sankcję co do rezydencji: przywilej optowania nabywał kanonik dopiero po sześciomiesięcznej rezydencji i tracił po sześciotygodniowej nieobecności. W ciągu roku mógł nie więcej niż dwa razy przebywać poza Wrocławiem⁶³. Zasada sześciomiesięcznej rezydencji, jako warunku opcji, została potwierdzona przez bpa Rudolfa w 1480 r., ale zmieniona jeszcze 26 I 1499 r.: nowy kanonik może być dopuszczony do udziału w posiedzeniach kapituły i do pełnego korzystania z dochodów prebendy dopiero po dwuletniej nieprzerwanej rezydencji i to w ten sposób, że w pierwszym roku musiał poprzestawać na dochodach z prebendy, drugim otrzymywał prócz tego połowę codziennych dystrybucji i dopiero w trzecim miał pełne prawa⁶⁴.

Problem nierezydowania kanoników znalazły również inne wielkie kapituły metropolii gnieźnieńskiej, a prawodawstwo, które miało temu zaradzić sięga XIV w. W Gnieźnie abp Jarosław w 1354 r. powołując się na rozporządzenia swoich poprzedników zastrzył nakaz, ale sankcję przepisał dopiero abp Mikołaj Trąba: kanonik nieobecny przez trzy miesiące

59 Samulski, *Untersuchungen*, 11.

60 Schindler, *Domkapitel*, 77/79.

61 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* I, 624, przyp.

62 AAW — X 13; Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 91: tenże, *Katalog dokumentów Archiwum Archid. we Wrocławiu*, cz. I, 154.

63 AAW — III a 3, XVI r i v; Schindler, *Domkapitel*, 78; Zimmermann, *Domkapitel*, 139.

64 AAW — HH 31; Zimmermann, jw., 145/6; Meyer, *Studien zur Vorgeschichte d. Reformation*, 76.

może być pozbawiony prebendy⁶⁵. Podobnie w Poznaniu: wzywał do rezydowania bp Jan Kropidło, w 1383 r., a Andrzej Łaskarz przeprowadził zrównanie wszystkich prebend, zaś nadwyżki przyznał rezydującym⁶⁶. W Krakowie już Paweł z Przemankowa w 1292 r. wyróżnił kanoników rezydujących im tylko przyznając annus gratiae, a szerzej zakrojoną reformę przeprowadził Piotr Wysz w 1399 r. nakazując stopniowo, z chwilą gdy zawakują, przekazywać wsi prestymonialne na wspólny użytek kanoników rezydujących⁶⁷.

Prawodawstwo to faworyzujące w rozmaity sposób rezydujących nie miało jednak, przynajmniej we Wrocławiu, wpływu na zmianę ogólnej tendencji wobec faktu, że nie zlikwidowano załączka zła jakim była kumulacja beneficjów. I tak w l. 1341—1417 spośród ok. 225 kanoników wrocławskich, którzy objęli prebendy, rezydowało 138 (61%) stale, krótki czas 60, a 27 nie rezydowało w ogóle⁶⁸. Stan ten trzeba uznać za zadowalający w porównaniu z ustaleniami za w. XVI, kiedy z ok. 280 kanoników stale rezydowało zaledwie 84 (29%), krótki czas 47, a nigdy nie rezydowało 159⁶⁹.

Rezydencję rozumiano ściśle tzn. nie chodziło tylko o obecność w mieście, ale o uczestniczenie we mszy konwentualnej w niedzielę i to w stosownym stroju, w procesji i „Asperges”, obecność na posiedzeniach (czego z kolei warunkiem było przyjęcie święceń wyższych). Traktowano natomiast jako prawnie rezydujących kanoników, którzy podróżowali w sprawach biskupstwa lub kapituły, albo też ze względu na obowiązki diecezjalne musieli stale przebywać poza Wrocławiem⁷⁰

b) stan faktyczny

Uchwycić możemy z całą pewnością tylko tych kanoników, którzy w ścisłym znaczeniu przestrzegali rezydencji i faktycznie, a nie tylko prawnie, przy katedrze rezydowali. Wiadomo o wielu, że zaangażowani byli w sprawach diecezji i kapituły, czasem miasta Wrocławia, ale brak bliższych źródeł (protokołów posiedzeń) uniemożliwia szczegółowe ich ujęcie. W tym znaczeniu w latach 1418—1500 spośród 212 kanoników stale rezydowało we Wrocławiu około 70 (w tym 56 pochodzących ze Śląska i 15 spoza jego granic), zaś co najmniej okresowo rezydowało około 35 (w tym 25 ze Śląska). Procentowo wynosi to: rezydujących stale 33%, rezydujących okresowo 16,5%.

Zestawmy teraz jeszcze proporcje między liczbą ogólną kanoników pochodzących ze Śląska, a liczbą rezydujących z odpowiednimi danymi dla tych spoza Śląska:

1. kanonicy ze Śląska

ogólna liczba	108	
rezydujących stale	56	= 52,0%

65 *Statuta capitulorum Gneznensis et Poznanensis ecclesiarumque collegiatarum Varsoviensis et Lanciciensis*, ed. B. Ulanowski, Kraków 1896, stat. 37.

66 Fijałek, *Statuty kapituły wrocławskiej*, CLXXVI.

67 *Statuta capitularia ecclesiae cathedralis Cracoviensis*, ed. C. Teliga — I. Polkowski, Cracoviae 1884, nr 26.

68 Schindler, *Domkapitel*, 79.

69 Zimmermann, *Domkapitel*, 149.

70 AAW — III a 3, LXVIIIv.

rezydujących okresowo	25	=	23,0%
(brak danych)	27	=	25,0%
2 kanonicy spoza Śląska			
ogólna liczba	76		
rezydujących stale	15	=	19,8%
rezydujących okresowo	10	=	13,1%
(brak danych)	51	=	67,1%

Jak widać proporcje powyższe mogły stanowić pewien argument przy forsowaniu ustaw ograniczających wprowadzanie do kapituły ludzi spoza Śląska.

Dane dotyczące rezydencji oparte zostały o informacje dotyczące funkcji pełnionych przez danego kanonika przy kapitule lub katedrze, za rezydujących uznano dalej tych, którzy mieli swoje nagrobki w katedrze lub w kościele św. Krzyża, przede wszystkim jednak informatorami były tu dokumenty wydawane w czasie kapituł generalnych, na które co prawda część kanoników mogła przyjeżdżać, ale stałą większość uczestników stanowili rezydujący, zaangażowani w sprawy diecezji. Dlatego tym świadectwom trzeba się bliżej przyjrzeć.

Posiedzenia zwyczajne kapituły miały miejsce co tydzień w piątek, zaś posiedzenia generalne cztery razy w roku. Rozpocynały się nazajutrz po uroczystościach: św. Wincentego diakona i męczennika (22 I) — patrona kapituły, śś. Kancjusza, Kancjana i Kancjanilli męczenników (31 V), ścieścia św. Jana Chrzciciela (29 VIII) i w poniedziałek po niedzieli dedykacji katedry (obchodzona w niedzielę po św. Marcinie — 11 XI). Od terminów tych czasem odstępowano dla słusznych racji. Omawiane były nie tylko sprawy wewnętrzne kapituły, ale wszystkie ważniejsze aktualia diecezji. Kanonicy w XV w. pełnili — co zastrzegły potem statuty — szereg kluczowych funkcji w administracji diecezji, z ich grona rekrutowało się sporo najbliższych współpracowników biskupa (lub współpracownicy biskupa wchodzili do kapituły). Stąd może być celowe przyznanie się tym ludziom, którzy w ciągu XV w. najczęściej uczestniczyli w posiedzeniach kapituły, którzy tworzyli w pewnym znaczeniu „ekipę” poszczególnych biskupów mającą wpływ na administrację i podejmowane decyzje. Z braku protokołów posiedzeń, które zachowały się tylko w niewielkich fragmentach⁷¹, musimy się ograniczyć do przesłedzenia kapituł generalnych, choć i o tych informacje nie są pełne. Przypuścić też możemy, że poprostu nie wszystkie miały miejsce z powodu burzliwych dziejów diecezji w tym czasie, np. z lat 1427—1433 wiemy o trzech tylko kapitułach generalnych (czas wojen husyckich) a na synodzie w 1446 r. delegat kapituły prosił o nie rozsyłanie dokumentów synodalnych dopóki nie zapozna się z nimi kapituła, która z powodu różnych przeszkód nie mogła odbywać posiedzeń⁷².

W sumie za okres 1418—1499, w którym winno było odbyć się 324 posiedzeń statutowych (cztery do roku), potwierdzonych źródłowo jest zaledwie 104 (nie wliczając posiedzeń elekcyjnych): za bpa Konrada (17 XII 1417 — 9 VIII 1447) — 25, za bpa Piotra (5 IX 1447 — 6 II 1456)

71 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, cyt.

72 *Sawicki, Concilia Poloniae X*, 135.

— 21, za bpa Jodoka (8 III 1456 — 12 XII 1467) — 20, za bpa Rudolfa (20 I 1458 — 17 I 1482) — 27 i za bpa Jana IV (16 II 1482 — 1499) — 11. Zakładając, że informacje z czasów poszczególnych pontyfikatów dochowały się proporcjonalnie, kapituły generalne miałyby przeciętnie miejsce: za bpa Konrada co 14,5 miesiąca, za bpa Piotra co 4,2 miesiące, za bpa Jodoka co 7,1 miesięcy, za bpa Rudolfa co niespełna 6 miesięcy i za Jana IV co niespełna dwa lata. Znając skądinąd styl rządów tych biskupów oraz ich stosunek do kapituły stwierdzić można, że zestawienia te są dopełnieniem obrazu: napięte stosunki kapituły z bpami Konradem i Janem IV uwydatniają się tu wyraźnie; znajduje też potwierdzenie fakt, że bp Piotr wyszedł z kapituły jako jej prepozyt, a bp Rudolf już jako legat cieszył się sympatią kanoników, a potem dopełnił kodyfikacji statutów kapitułnych.

Liczba kanoników uczestniczących w kapitułach generalnych wahała się w granicach od 9 (3 VI 1447) do 23 (29 XI 1481), a w ogóle największe zgromadzenie kanoników w tym okresie miało miejsce z okazji elekcji bpa Rudolfa — 26 (20 I 1468) i bpa Jana Rotha — 25 (16 II 1482)⁷³. Przeciętnie zaś za bpa Konrada brało udział w posiedzeniach 14—15 kanoników, za bpa Piotra 15—16, za bpa Jodoka 18—19, za bpa Rudolfa 18, za bpa Jana IV — 17⁷⁴.

W okresie poszczególnych pontyfikatów dość wyraźnie odróżnić można grupę kanoników związanych tylko z kapitułą cd znacznie mniejszej grupy kanoników, których spotykamy przeważnie lub wyłącznie u boku biskupów.

Za rządów bpa Konrada przeszło przez kapitułę 76 kanoników (12 z nich spotykamy wyłącznie przy biskupie). Znaczna ich część (34) tylko sporadycznie (1 do 3 razy) występuje wśród świadków na dokumentach. Można jednak wyodrębnić kilkunastoosobową grupę kanoników, którzy w okresie długich rządów księcia — biskupa tworzyli trzon kapituły. Byli to J. Birke (na 16 posiedzeniach w l. 1424—44), O. Bies (na 10 w l. 1437—44), M. Borkowicz (na 12 w l. 1434—44), J. Cro (na 10 w l. 1437—44), M. Gramis (13 razy w l. 1427—40), M. Goltberg (9 razy w l. 1429—43), W. Jordansmuehl (14 razy w l. 1424—41), J. Lichtenberg (18 razy w l. 1434—47) ani razu u boku biskupa, P. Nowak (10 razy w l. 1437—47), J. Ottewicz (11 razy w l. 1434—47), J. Rinkenberk (12 razy: 1427—44), J. Scolin (19 razy: 1419—47), J. Sneschwitz (9 razy: 1439—47), W. Wenke (10 razy: 1418—34) i St. Wolff (14 razy: 1434—44). Widzimy 15-osobową grupę (więc przeciętną uczestników kapituł za bpa Konrada), która uczestniczyła w większości znanych nam posiedzeń i wywierała zapewne

73 Odpowiednio: AAW — III a 22, f. 32v; II 12; S 37.

74 Dla przykładu dokumentacja kapituł bpa Jodoka z Rózemberku: 4 VI 1456 — obecnych 20 kanoników (AAW — chron), 23 I 1458 — 18 kanoników, 16 VI 1458 — 19 (AAW — III a 22, f. 80r i 110r), 5 VI 1460 — 15, 30 VIII 1461 — 16 (*Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 157 i 158), 20 XI 1460 — 18 (AAW — II 13), 26 I 1461 — 19 (chron), 3 VI 1461 — 18 (PP 27), 23 I 1462 — 16 (KK 53), 2 VI 1463 — 19 (III a 22, f. 97v), 26 I 1464 — 18 (chron), 24 I 1465 — 19, 6 VI 1465 — 19 (III a 22, f. 100r i 108r), 22 XII 1465 — 20 (APW — Klose 110, nr 248), 3 VI 1466 — 21 (chron), 30 XII 1466 — 18 (APW — Klose 112, nr 59), 26 I 1467 — 20 (III d 1 a, f. K 10r), 2 VI 1467 — 18 (chron) oraz 4 IX 1461 i 1 IX 1462 bez świadków (chron).

decydujący wpływ na postawę kapituły w kwestiach takich jak sprawa Mikołaja Gramisa, schizma bazylejska, czy rezygnacja bpa Konrada.

Nieco inaczej przedstawiał się zespół bezpośrednich współpracowników bpa Konrada z grona kanoników. Było ich znacznie mniej. Wyjątkowe miejsce zajmują J. Ottewicz, którego — nie licząc okresu sprzed wejścia do kapituły — aż 23 razy spotykamy świadkującego w dokumentach Konradowych (lata 1425—36 i 1439—41). Był to więc przez długi okres pontyfikatu najbliższy współpracownik biskupa. Prócz niego byli kolejni wikariusze generalni T. Mas (12 razy: 1419—31, a w kapitule tylko 5) i M. Goltberg (19 razy: 1429—41). Obok tych zmieniali się u boku biskupa ludzie co kilka lat (Wenke 1418—22, Strelin 1418—24, Rasoris 1421—24, Stampen 1422—24, Nebeldaw 1425—26, St. Wolff 1429—35, Beer 1436—39). Charakterystyka tych ludzi, odtworzenie kierunku w jakim oddziaływali na biskupa mogłoby rzucić wiele nowego światła na sprawy pontyfikatu.

W okresie rządów bpa Piotra Nowaka zespoły te uległy zmianom. Z ogólnej liczby 43 kanoników, których nazwiska w tych latach spotykamy, stosunkowo duży procent, bo aż 19, pojawia się wyjątkowo: 1—4 razy, co wskazuje na węższe grono tych, którzy bardzo regularnie uczestniczyli w posiedzeniach kapituły tworząc zwarty i znaczący zespół. We wszystkich 21 znanych posiedzeniach generalnych tego okresu uczestniczyli Fr. Korcz, A. Skoda i M. Tempelfeld. Obok nich zaś Beckensloer (19 razy), Czewchner (14), Lichtenberg (15), Ottewicz (18), Paszkowicz (13), Steinkeller (17), K. Weigel (12), M. Wolff (19), Woyczdorf (11) i P. Wartemberg (10). Ten trzynastoosobowy zespół tworzył de facto kapitułę bpa Piotra. Znaczenie jego podkreśla fakt, że poza tu liczonymi szereg razy kapituła zebrana na cotygodniowym posiedzeniu aprobowała decyzje biskupa, a ponadto ci sami ludzie znajdowali się również w bezpośrednim otoczeniu biskupa świadkując wiele razy w jego dokumentach: Skoda 14 razy, Ottewicz 9, Weigel 11, Woyczdorf 10, Wartemberg 9, a prócz nich są tylko dwie osoby bliskie biskupowi: Baltazar z Pawłowa (12 razy w dokumentach biskupich i zaledwie 3 w gronie kapituły) oraz W. Schinck (11 przy biskupie, ani razu w kapitule). Szczególnie charakterystyczna jest obecność A. Skody pochodzącego z Wielkopolski, prawdopodobnie krewnego abpa Wincentego Kota.

Za pontyfikatu bpa Jodoka, po śmierci w l. 1460/63 Korcza, Weigla, Wolffa i Woyczdorfa, pojawili się nowi ludzie. Wśród 39 kanoników, których w tych latach spotykamy, 12 tylko wyjątkowo (do 3 razy) brało udział w posiedzeniach. Najaktywniejsi zaś byli Heilsberg (19 razy), Girdan (18), Paszkowicz (17), Steinkeller i Tempelfeld (16), Deuster (15), Wayner i Jerzy Nowak (12), Freiberg (11), Scheffeler i P. Wartemberg (10). Był to więc zespół nowy, już nie tak zwarty jak za bpa Piotra i nie mający przy boku biskupa — może poza Tempelfoldem — swego przedstawiciela. Priczilwicz, najbliższy współpracownik Jodoka w l. 1463/65 nie był związany z kapitułą, ani razu nie widzimy go w jej gronie. Jedynym, który pod koniec rządów — 1465/67 wiązał biskupa z kapitułą był A. Ruperti.

To samo trzeba powiedzieć o bpie Rudolfie: swoich najbliższych współpracowników nie dobierał spośród kanoników, ani też do kapituły nie zdołał wprowadzić. W dokumentach biskupich jako „świadkowie ka-

nonicy pojawiają się rzadko (Hanko 7 razy, M. Mockiewicz 5 i Hoffmann 4) i to tylko w pierwszym okresie pontyfikatu. Natomiast posiedzenia generalne gromadziły systematycznie dużą liczbę kanoników, którzy ponownie mogli stworzyć zwarty i zgrany zespół. Tak więc we wszystkich 27 kapitułach za bpa Rudolfa uczestniczyli Freiberg i Girdan, w 25 Heilberg, w 24 Hoffmann i M. Sculteti, w 23 Merboth. Jerzy Nowag i Paszkowicz, w 21 Lumpe, 19 Steinkeller, w 18 Wayner, 16 Junge i w 15 Hanko. To był trzynastoosobowy trzon kapituły (na 44 kanoników, których spotykamy w tym czasie). Jeśli zważymy, że w tym właśnie okresie kapituła ostatecznie skodyfikowała swoje prawa i zwyczaje zatwierdzone przez bpa Rudolfa ok. 1480 r., to wniosek, iż następca tegoż — Jan Roth — zastał zorganizowaną i świadomą swej siły korporację, nasuwa się sam. Przy władcym, autokratycznym usposobieniu biskupa Jana rychło doszło do ostrych konfliktów między nim, a kapitułą do uwięzienia kilku kanoników włącznie. Śladem tego napięcia były kilkuletnie przerwy w gromadzeniu się kapituły (przynajmniej w dokumentacji): 27 I 1483 do 23 VI 1485 i do 24 I 1488; 7 I 1493 do 24 VI 1496. Także w dokumentach biskupich kanonicy pojawiają się zupełnie wyjątkowo (najczęściej — cztery razy — wikariusz generalny Behem). Spośród ogólnej liczby 41 kanoników jakich zanotowały dokumenty posiedzeń (tu dokumenty biskupie wnoszą zaledwie jedno nazwisko), aż 16 spotykamy tylko 1 lub 2 razy. Grupa najczęściej wymienianych to: Hoffmann (na wszystkich 11 kapitułach gen.), Mariensuess, Reymbabe i Tauchan (na 9), Fuellsteyn, Merboth i Schober (na 8), Knobelsdorff, Loss, Jerzy Nowag i Ruedesheim (na 7). Był to więc znacznie słabszy zespół, któremu zabrakło możliwości, by mógł się wewnętrznie scalić, zespół, który też zapewne mniejszy wywierał wpływ na bieg spraw kościelnych i politycznych.

6. W służbie diecezji

Trwająca od drugiej ćwierci XIII w. przebudowa aparatu administracyjnego diecezji wrocławskiej⁷⁵ szła w kierunku odłączenia ważnych urzędów diecezjalnych od dotychczasowego systemu beneficjalnego. Związane z kapitułą funkcje np. archidiakona, dziekana, czy scholastyka stały się bowiem bardziej godnościami niż urzędami. Było tak na skutek kumulowania beneficjów, co uniemożliwiało wykonywanie obowiązków oraz powiększania się liczby prowizji papieskich, które często wprowadzały ludzi nie związanych ani z diecezją ani z jej rządcą. Biskup więc zmuszony był dobierać sobie ludzi, którym powierzał określony zakres uprawnień i zadań: archidiakonów okręgowych, oficjała (i wikariusza generalnego), prokuratorów itd. Było ambicją kapituły katedralnej, aby ci współpracownicy biskupa dobierani byli z jej grona, a przede wszystkim za jej zgodą. Faktycznie w ciągu XIV w. znaczną część ważnych urzędów diecezjalnych piastowali kanonicy⁷⁶. Kapituła zmierzała do ujęcia tego w przywilej, który gwarantowałby prawa doradcze kapitule, a kanonikom

75 Zob. T. Silnicki, *Dzieje i ustrój Kościoła kat. na Śląsku do końca XIV w.* Warszawa 1953, 328; J. Negwer, *Die Verwaltungseinrichtungen der Breslauer Erzdiözese in Geschichte und Gegenwart*, Breslau 1935; por. też Feine, *Kirchliche Rechtsgeschichte*, 369—372.

76 Zestawienie za lata 1342—1417 u Schindlera, *Domkapitel*, 118/9.

zapewniał pierwszeństwo lub wyłączność w obejmowaniu tych funkcji. Wyrazem tego był statut bpa Waclawa z 1383 r., w którym przyznane jej zostały rozległe uprawnienia (biskup zobowiązał się przestrzegać praw i swobód kapituły, w okresie wakansu jej mieli składać przysięgę lenną wszyscy urzędnicy, wasalowie i poddani biskupstwa)⁷⁷. Cel swój w sprawie obsadzania ważnych urzędów diecezjalnych kapituła osiągnęła w połowie XV w. Odnośny punkt znalazł się w pierwszej wrocławskiej kapitulacji wyborczej przedstawionej przez kapitułę bpowi Piotrowi w 1447 r.⁷⁸, w której musiał zaprzysiąc, że urzędników (officiales) w dobrach kościelnych będzie ustanawiał tylko za zgodą kapituły i to kleryków lub kapłanów. W 1456 r. kapituła chcąc mieć gwarancję, iż biskup nie uzyska w Rzymie kasacji warunków elekcji, przedstawiła pap. Kalikstowi III do zatwierdzenia nową ich redakcję. Postulaty były znacznie rozbudowane: kapituła domaga się od biskupa nie tylko zasięgnięcia rady we wszystkich ważnych sprawach biskupstwa i starania się o aprobatę kandydatów na urzędy administracyjne w majątkach kościelnych, ale stawia żądanie, by oficjał i wikariusz generalny byli zawsze dobierani spośród kanoników⁷⁹. Tekst ten zatwierdził w 1468 r. legat papieski Rudolf z Ruedesheim przed swym wyborem na biskupstwo wrocławskie i tak wszedł do statutów kapituły, które otwiera właśnie „Iuramentum per Episcopum prestandum ante eius recepcionem”, gdzie biskup zaprzysięga, że swoich doradców i wikariusza generalnego wybierze spośród kanoników. Podobny tekst jest w rozdziale „De oneribus Episcopi”⁸⁰. Dzięki temu w XV w. wszystkie ważne urzędy diecezjalne pełnili kanonicy. Z ich grona wywodzili się administratorzy diecezji, oficjałowie, a także kanclerze biskupi, sędziowie i komisarze.

a) oficjałowie i wikariusze generalni

Urzędy te w diecezji wrocławskiej powstały w różnym czasie. Najpierw ok. 1270 r. pojawił się urząd oficjała, który funkcjonował już bez przerw w następnych stuleciach. Był nim zawsze któryś z kanoników katedralnych, co jest cechą charakterystyczną diecezji polskich⁸¹. Oficjałat na terenie biskupstwa wrocławskiego pozostawał zawsze jeden, centralny, nie było oficjałów okręgowych, jak w innych polskich diecezjach. Spotykamy jedynie sędziów dworskich (prokuratorów — iudex curiae episcopalis), którzy rezydowali w kluczach majątków biskupich. Bywali nimi kanonicy katedralni⁸².

Niewiele późniejszy był wikariat generalny. Pierwsza wzmianka o nim w diecezji wrocławskiej pochodzi z 1304 r., następnie jednak brak śladów

77 Silnicki, jw., 325; W. Schulte, *Die politische Tendenz der Cronica principum Poloniae* (Darstellungen und Quellen 1), Breslau 1906, 152/3.

78 F. Seppelt, *Die Anfaenge der Wahlkapitulationen der Breslauer Bischöfe*, Ztschr 49 (1915), 203 i 215.

79 Tamże, 210 i 219: „... consiliarios suos officialem quoque suum seu vicarium in spiritualibus generalem constituat aliquem ex canonicis”.

80 AAW — III a 3, VII/VIII i LXVv.

81 Silnicki, *Dzieje i ustrój*, 329; *Kościół w Polsce I*, 218/19; A. Vetulani, *Stanowisko oficjałów biskupich w Polsce w XV stuleciu*, w: *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*, Kraków 1938, I, 490; P. Hemperek, *Oficjałat okręgowy w Lublinie XV—XVIII w.*, Lublin 1974, 42—55.

82 J. Pfitzner, *Besiedlungs-, Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte des Breslauer Bistumslandes*, Reichenberg 1926, 224/5.

istnienia i dopiero od 1415 r. pojawił się ponownie, już na stałe, powierzano z reguły kanonikom katedralnym. W XV w. wikariusz generalny w diecezji wrocławskiej rzadko bywał urzędem samodzielnym, zazwyczaj łączony był z oficjatem⁸³, a czasem — przynajmniej w pierwszej połowie XV w. — z kanclerstwem kurii biskupiej. Zestawienie poniższe podaje równoległe oficjałów i wikariuszy generalnych w porządku chronologicznym (przed nazwiskiem podano datę pierwszej, po nazwisku ostatniej wzmianki).

oficjałowie	wikariusze generalni
1411 J. Jenkewicz 1423	1417 T. Kreuzburg
1420 T. Kreuzburg 1429	1419 T. Mas 1424
1427 M. Goltberg	1426 G. Nebeldaw
1430 M. Czeysilmeister 1432	1431 M. Goltberg 1436
1434 M. Goltberg 1436	1437 P. Nowak 1438
1437 P. Nowak 1445	(1441 M. Goltberg „vicevicarius in spiritualibus”)
1446 H. Roraw 1446	1446 H. Roraw
1446 M. Lobin 1461	1446 M. Lobin 1447
	1451 H. Czewchner 1451
	1451 P. z Gliwic 1461
1461 G. Steinbrecher 1464	1462 P. Wartemberg 1465
1464 P. Wartemberg	1467 A. Ruperti
1466 A. Ruperti 1478	1470 J. Hofeman 1483
1479 M. Merboth	1486 M. Tauchan
1479 M. Tauchan 1486	1487 J. Heilsberg
1487 J. Heilsberg	1488 M. Tauchan 1493
1491 M. Tauchan 1494	1496 J. Behem 1496
1495 J. Behem 1497	1498 M. Maresch 1499
	1499 B. Rhuel

b) kanclerze biskupi

Pracą urzędu biskupiego, który sporządzał dokumenty, przyjmował listy i przechowywał archiwum, kierował notariusz nazywający się czasem kanclerzem. W XV w. ze względu na większą ilość notariuszy pracujących w kancelarii kierował nią protonotariusz — kanclerz. Stanowisko to było oczywiście różne od prałata kanclerza w kapitule. W diecezji wrocławskiej protonotariusz jako kierujący pracą kancelarii biskupiej pojawił się w okresie upadku kancelariatu (1330—40)⁸⁴. Zdarzało się, iż kanclerz był równocześnie wikariuszem generalnym. Wówczas był nim kanonik. Inni protonotariusze nie zawsze rekrutowali się z kapituły. Tu wyliczeni zostali tylko ci, którzy w trakcie pełnienia obowiązków byli kanonikami, lub też zostali nimi później (nazwiska tych podano w nawiasach).

- 1417 T. Kreuzburg kanclerz i wikariusz gen.
- 1418 J. Jenkewicz kanclerz i oficjał
- 1422 T. Mas protonotariusz
- (1425 G. Nebeldaw protonot.)
- 1426 G. Nebeldaw kanclerz, wik, gen., protonot.
- (1427 P. Nowak kanclerz)
- 1433 M. Goltberg kanclerz 1436
- 1439 P. Nowak kanclerz

83 Silnicki, jw. 328/9; B. Panzram, *Die schlesischen Archidiaconate und Archipresbyterate bis zur Mitte des 14. Jhs*, Breslau 1937, 187.

84 Pfitzner, *Besiedlungsgeschichte*, 213.

- 1448 J. Rakewicz kanclerz
- 1449 H. Czewchner kanclerz i wik. gen. 1451 –
- (1452 W. Schinck kanclerz, protonot. 1453)
- (1459 M. Lindener kanclerz 1467)
- 1469 M. Mockewicz kanclerz
- 1472 F. Hanko kanclerz 1473
- 1475 M. Blorok kanclerz, protonot. 1477

c) administratorzy diecezji

Jako zastępców nieobecnego w diecezji biskupa i w okresie wakansu, kiedy to wybierała administratorów kapituła, spotykamy ich w XV w. często. Zawsze byli nimi kanonicy. Na początku XIV w. przyjęła się zasada, że administratorów miało być czterech: dwu in spiritualibus, dwu in temporalibus⁸⁵. W XV w. jednak od tej zasady, zdaje się, odstępowano. Bardzo często spotykamy tylko trzech, a w jednym wypadku pięciu administratorów (osobny dla księstwa nysko-grodzkiego). Jeżeli zaś znamy czterech, dokumenty nie rozróżniają, którzy z nich są in spiritualibus, a którzy in temporalibus. W zestawieniu chronologicznym byli to:

- 1419 J. Jenkewicz, M. Wenke „adm. vicarii in spirit.”
- 1419 T. Mas jw.
- 1423 C. de Zwola, T. Kreuzburg „adm. in spirit.”
- 1430 T. Mas, T. Kreuzburg, J. Reichard jw.
- 1430 T. Mas, J. Reichard jw. 1431
- 1445 P. Nowak, O. Bies, F. Woyczdorf, J. Sneschwitz oraz M. Stock (i J. Birke)
- 1447 P. Nowak, S. Degenberg, J. Ottewicz
- 1456 J. Duester, F. Woyczdorf „adm. eccl. wrat.”
- 1456 F. Woyczdorf, M. Tempelfeld, K. Weigel, A. Skoda jw.
- 1458 M. Tempelfeld, A. Skoda 1459
- 1461 P. Wartemberg, A. Wayner
- 1461 J. Duester, P. Wartemberg 1463
- 1465 P. Wartemberg, A. Ruperti, K. Priczilwicz
- 1466 Z. Atcze
- 1468 Z. Atcze, Przemysław, P. Wartemberg, M. Sculteti
- 1476 Z. Atcze, J. Hofeman, M. Sculteti
- 1476 Z. Atcze, J. Hofeman, M. Sculteti, Przemysław
- 1476 J. Hofeman, M. Sculteti 1478
- 1482 M. Sculteti, F. Hanko, J. Hofeman
- 1487 J. Heilsberg, M. Merboth, J. Hofeman „commissarii et specialiter deputati”

d) komisarze i sędziowie biskupi

Urząd komisarza biskupiego powstał, jak się zdaje, z połączenia w jednym ręku uprawnień archidiakona okręgowego oraz prokuratora majątków biskupich i mógłby na terenie diecezji wrocławskiej (a przynajmniej w archidiaknacie głogowskim) odpowiadać nieznanym tu oficjalatom okręgowym powoływanym w innych diecezjach metropolii gnieźnieńskiej⁸⁶.

Majątki biskupie w diecezji wrocławskiej podzielone były na pięć prokuracji: wrocławska, nyska, ujazdowska (opolska), legnicka i głogowska; te zaś rozpadały się na „curiae” lub „claves”. Każdą zarządzał prokurator zobowiązany do gromadzenia czynszów i dziesięcin stołu biskupiego. Prokurator wykonywał również sądownictwo w zakresie spraw takich jak kradzież, rabunek czy pobicie, dlatego zwany był w XIV i XV w. „pro-

⁸⁵ Tamże, 181/3.

⁸⁶ H e m p e r e k, *Oficjalat w Lublinie*, 68—75.

curator seu iudex curiae”⁸⁷. W ciągu XV w., gdy stracili znaczenie archidiakonów, ich kompetencje przejęli zapewne owi „procuratores seu iudices” odpowiednich okręgów gospodarczych, których sądy się rozwijają (otrzymały adwokatów, prokuratorów i audytora) i zwiększają uprawnień. Synod wrocławski r. 1448 omawiając forum sądowe kompetentne w pewnych sprawach nie mówił już o archidiakonach, ale wymienił wrocławski konsystorz biskupi oraz „iudices commissarios nostrae dioecesis”⁸⁸. Ze względu na to wzrastające znaczenie komisarzy funkcję tę przejmowali archidiakonowie odnośnych kolegiat, lub kanonicy katedralni, często też ludzie, których później w gronie kapituły odnajdujemy (nazwiska tych podano w zestawieniu w nawiasach).

1) okręg wrocławski

1422 A. Fey „iudex curiae wrat.”
 1422 H. Stampen „iudex curiae epalis”
 1429 W. Marquartsdorf jw.
 1432 J. Scolim jw.
 1433 St. Wolff jw.
 1441 J. Eychholz jw.
 (1446 M. Loben jw.)
 (1447 B. z Pawłowa jw. 1450)

2) okręg nysko-otmuchowski

(1412 M. Wenke „curiae epalis in Otm. causarum auditor”)
 1420 M. Wenke jw.
 (1435 J. Eychholz „auditor curiae epalis Niss.”)
 1438 H. Clodebog „aud. caus. curiae epi wrat. audienciae nissensis”
 (1450 P. z Gliwic „aud. niss.”)
 (1450 B. z Pawłowa „iudex curiae Otm.”)
 1451 P. z Gliwic jw.
 (1476 M. Lessner „commiss. epi niss.” 1482)

3) okręg głogowski⁸⁹

1422 H. Rolle „aud. caus. curiae epalis”
 (1425 H. Rolle „commiss. caus. ecclesiarum in archid. glog.”)
 (1438 H. Crumpach „iudex et commiss. in archid. glog.”)
 1441 H. Senftleben jw.
 1448 J. Kornicz jw.
 (1453 M. Sculteti jw. 1454)
 1465 J. Knobelsdorff jw. 1468

4) okręg legnicki

1420 H. Rolle „aud. caus. curiae epalis” 1422

5) okręg opolski

ok. 1440 M. Loben „archid. opol., iudex et commiss.”
 1481 M. Wolff jw.

e) skarbnicy biskupi

Camerarius pojawił się z chwilą uzyskania przez biskupów wrocławskich w 1290 r. iura ducalia. Kierował biskupim urzędem finansowym.

87 Por. Pfitzner, jw. 220—225.

88 Sawicki, *Concilia Poloniae* X, 470.

89 Praca O. Hellmanna, *Die Archidiakone des Kollegiatstiftes zu ULFrau in Glogau*, Glogau 1938 nie wspomina o komisarzach biskupich.

W ciągu XIV w. skarbnikami byli zazwyczaj ludzie świeccy⁹⁰. W XV w. jednak spotykamy z tym tytułem duchownych, nawet kanoników (w nawiasach podano nazwiska tych, którzy później weszli do kapituły):

1424 W. Marquartsdorf
 1433 M. Gramis
 1449 K. Jonsdorf 1456
 (1466 M. Mockewicz 1468)
 (1468 J. Monte)
 (1478 M. Lehener)

f) prowizorowie bursy (szpitala św. Aleksego) przy szkole katedralnej i szkole św. Krzyża

Typ uposażenia szpitali średniowiecznych wymagał wiele zachodu i dobrego gospodarza, by odpowiednio ulokować kapitały i ściągnąć należne czynsze. Uczniowski szpital przykatedralny przeznaczony dla ubogich, a przede wszystkim chorych uczniów, dobrze uposażony⁹¹, miał swego opiekuna w kapitule, która spośród siebie wyznaczała prowizora — prokuratora szpitala. Podobnie kolegiata św. Krzyża sprawowała pieczę nad tamtejszym szpitalem szkolnym. Prowizorami byli kolejno:

przy bursie katedralnej

1428 D. Teschner
 1448 J. Sneschwitz 1449
 1459 F. Korcz
 1466 J. Heilsberg 1471
 1475 A. Jenkwitz
 1479 A. Wayner 1490

przy bursie św. Krzyża

1470 Jan Nowag 1473
 1487 J. Freiberg
 1492 J. Schober
 1497 J. Schottenhofer

g) kolektorzy papiescy i soborowi

Spośród kanoników wyznaczani byli też kolektorzy rozmaitych danin na cele ogólnokościelne, którymi papieże lub sobory obciążały duchowieństwo diecezjalne. Na terenie diecezji wrocławskiej w XV w. obowiązki tego rodzaju pełnili:

1425 Sz. Wartemberg kolektor świętopietrza
 1436 M. Łobin, kolektor sob. bazylejskiego
 1436 M. Gramis, następca poprzedniego 1440
 1440 M. Spiczmer, następca Gramisa
 1458 M. Spiczmer, kolektor jałmużn na wypr. antyturecką
 1445 J. Sneschwitz, kolektor świętopietrza
 1448 H. Czewchner, kolektor jałmużn odpustowych
 1458 H. Roraw, kolektor jałmużn na wypr. antyturecką w archidiec. prąskie
 1461 A. Lumpe, kolektor jałmużn odpustowych
 1468 A. Wayner, kolektor dziesięciny pap.
 1475 M. Kiczka, kolektor świętopietrza 1476

⁹⁰ Pfitzner, jw. 203/4.

⁹¹ CDSil. XXV, 120—127, 132—139.

7. Na innych urządach i beneficjach

Kumulowanie beneficjów było w późnym średniowieczu zjawiskiem powszechnym, mimo licznych krytyk, których echa znajdujemy także we wrocławskim prawie synodalnym, np. synody bpa Konrada z 1446 i bpa Piotra z 1473 r. przypominały wszystkim duchownym, iż mogą mieć „*unam tantum vicariam*”, a plebanom obowiązek osobistej rezydencji w parafii; zabraniały dalej przyjmowania dwu lub więcej kościołów; tu jednak uczyniono wyjątek dla kanoników — mogli przebywać stale poza parafią⁹². Zaś statuty kapituły godziły się na stałe łączenie prałatury z kanonią⁹³. W tej sytuacji kanonicy wrocławscy gromadzili w niektórych przypadkach wielką ilość beneficjów kościelnych w rozmaitych diecezjach Królestwa Polskiego, Czeskiego i Rzeszy Niemieckiej. Szczególnie dotyczy to ludzi związanych z Kurią Papieską, np. J. Helling, szambelan pap. Marcina V był kanonikiem i dziekanem w Osnabrueck, kanonikiem w Konstancji, Liege, Trydencie, Włocławku i Wrocławiu, prepozytem w Muenster, archidiaconem w Ergoye, beneficjatem w diecezjach Trewir, Kolonia i Salzburg; J. Chebda protonotariusz apostolski był archidiaconem gnieźnieńskim, dziekanem we Włocławku, kanonikiem w Krakowie, Wrocławiu i Kruszwicy; przykładem „śląskim” może być J. Eychholz — kustosz i kanonik katedralny oraz kolegiat w Głogowie, Legnicy, Otmuchowie i Brzegu, prepozyt w Opolu i pleban w Nysie⁹⁴. Były to zwykle beneficja sine cura animarum. Poniżej wyliczone zostały te godności i beneficja, które kanonicy wrocławscy mieli równocześnie z prebendą katedralną.

a) godności papieskie

J. Chebda protonotarius apost.
 M. Crewel familiaris papae
 M. Czeysilmeister cappellanus papae et auditor sacri palatii
 H. Etzelstorff protonotarius apost.
 H. Roraw abbreviator litterarum apost.
 A. Schonaw litterarum apost. scriptor
 H. Senftleben jw. i secretus cubicularius s. Sanctitatis
 P. Wartemberg litterarum apost. scriptor et familiaris papae

b) kanonicy i prałaci śląskich kapituł kolegiackich

1) kolegiata św. Krzyża we Wrocławiu (złożona z 5 prałatów: prepozyt, dziekan, scholastyk, kantor i kustosz oraz 12 kanoników)⁹⁵; prepozyci M. Stock (1431—33), J. Bladen (1433—57), M. Linse (ok. 1460—67), J. Stanko (ok. 1476—79); dziekani St. Wolff (1426—45), J. Freiberg (1474—92);

⁹² Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 449, 451, 524.

⁹³ AAW — III a 3, LXXv.

⁹⁴ Zgorszony był tego rodzaju kumulacją autor uwagi w jednym z rękopisów AAW: „1474 beneficia Joannis Pascowitz, qui et Decanus et Plebanus Nissae, tamen resedit Wratislaviae et hinc apparet ubi canonicus. Item in utranque et pluribi Altarista. O tempora, o mores”. (III a 91; cyt. za W. Urban, *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej*, *Studia Theol. Varsav.* 4 (1966), nr 2, 164 przyp.).

⁹⁵ C. Kuchendorf, *Das Breslauer Kreuzstift in seiner persönlichen Zusammensetzung von der Gründung (1238) bis 1456*, Breslau 1937; A. König, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisionianus*, *Ztschr* 7 (1866), 303—343.

scholastycy J. Leonis (1426), F. Hanko (ok. 1470—89);
 kantorzy H. Probsthain (1408—34), J. Stock (1453—66), Przemysław sen. (1467—78);
 J. Medici (ok. 1480—1495);
 kustosze J. Stabilwitz (1395—1424), F. Korcz (1450—61), J. Monte (1468—88);
 kanonicy Biberstein, Degenberg, Duester, Girdan, Freiberg, Jonsdorf, Koenigsberg,
 Knobelsdorf, Monstirberg, Mikisch, M. Mockewicz, Jan Nowag, Jerzy Nowag,
 Paszkowicz, Reibnitz, Reichardi, Reyman, Scolim, Mik. Sculteti, Sitschen,
 Skoda, Schober, Steinkeller, J. Stock, M. Wolff, Woyczdorf.

2) kolegiata św. Idziego we Wrocławiu (prepozyt i dwu kanoników)⁹⁶:

prepozyci J. Kryst (1423—26), M. Spiczmer (1434), H. Czewchner (1448—52);
 kanonicy M. Blorok, J. Ottewicz.

3) kolegiata św. Jadwigi w Brzegu (dziekan, kustosz i 12 kanoników)⁹⁷:

dziekani M. z Widnawy (1436—39), A. Skoda (1440—47), H. Beckensloer (1451—71),
 H. Swolsky (1480—91);
 kustosze J. Sneschwitz (1434—38), M. Kalman (1438—41);
 kanonicy Briger, Bies, Czulchaw, (Eychholz), A. Jankowicz, Lindener, Jan Nowag,
 Rakewicz, Steinkeller, P. Wartemberg, Wedilndorf, K. Weigel, Woyczdorf.

4) kolegiata NMP w Głogowie (prepozyt, dziekan, archidiakon, scholastyk, kantor i kustosz oraz 14 kanoników)⁹⁸:

prepozyci J. Kornicz (1424—49), P. Hoppener (1469—77);
 dziekani J. Stanko (1466—92);
 archidiakoni M. Borsnitz (do 1421), J. Kryst (1424—26), H. Rolle (1427—29), H.
 Senftleben (1429—53), K. Junge (1465—87), J. Scheuerlein jun. (1491);
 scholastycy S. Hammonis (1420), J. Knobelsdorff (1468);
 kantorzy A. Skoda (1448—73), Mar. Sculteti (1495—1502);
 kustosze P. Wartemberg (1472—75), J. Turzo (ok. 1492—1500);
 kanonicy Borsnitz, Cro, Crumpach, Czulchaw, Eychholz, Goltberg, Gramis, Hoppener,
 Jordansmuehl, Kąkolewski, Leonis, Lichtenberg, Loben, Loss, Monte,
 B. z Pawłowa, Probsthain, Slegel, Stampen, Sz. Wartemberg, K. Weigel.

5) kolegiata św. Bartłomieja w Głogówku (4 prałatów i 8 kanoników)⁹⁹:

prepozyt i kanonik M. Kiczka sen. 1431
 kanonik J. Hesse (1)

6) kolegiata Bożego Grobu w Legnicy (prepozyt, dziekan, archidiakon, scholastyk i kantor oraz 4 kanoników)¹⁰⁰:

prepozyci G. Prato (1417—22), Z. Atcze (1450—82);
 dziekani J. Jenkewicz (1422), J. Hesse (1) (ok. 1425—34), J. Girdan (1443—93);
 archidiakoni J. Rinckenberg (1419), H. Senftleben (1444), P. Haunold (ok. 1470),
 Z. Gossinger (zm. 1504);

96 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* I, 683—690 i II, 641—644.

97 G. Bernhofen, *Das Kollegiatstift zu Brieg in seiner persönlichen Zusammensetzung von den Anfängen bis zur Säkularisation (1534)*, Berlin 1939.

98 Heyne, jw., II, 646—653; Hellmann, *Die Archidiakone*, jw.

99 A. Welzel, *Das Kollegiatstift zum hl. Bartholomäus in Oberglogau*, Ztschr 30 (1896), 165—190; J. Vavrá, *Das Kollegiatstift st. Bartholomei in Oberglogau*, Oberschlesische Heimat 9 (1913), 89—96.

100 Heyne, jw. II, 329—331.

scholastyk J. Knobelsdorf (1465—95);

kantor M. Nympke (1417—26);

kanonicy Czulchaw, Eychholz, Girdan, Lehener, Rolle, Wayner, Wedilndorf, M. Weigel, Wenke, Woyczdorf.

7) kolegiata św. Krzyża w Opolu (prepozyt, dziekan, archidiakon i kustosz oraz 7 kanoników)¹⁰¹:

prepozyci J. Rubeis (1428—30), J. Eychholz (1438), A. Skoda (1458), J. Scheuerlein sen. ? (1475);

dziekan M. Loben (1448—60);

archidiakoni M. Borkowicz (1417—30 ?), G. Nebeldaw (1430), M. Wolff (1441—52), K. Weigel (1453—61), M. Lindener (1462—83), M. Chrapicki (1489—96);

kanonicy J. Briger, Czegenbeyn, Lehener, M. Mockewicz, Probisthain, Prusse, Ruperti, Wenke.

8) kolegiata św. Mikołaja w Otmuchowie (od 1477 w Nysie) (prepozyt, dziekan i kustosz oraz 12 kanoników)¹⁰²:

prepozyci M. Wenke (1417), G. Speyl (1435—52), W. Mockewicz (1478—83), M. Lehener (1483—92);

dziekan J. Paszkowicz (1443—84);

kustosze H. Roraw (1432—46 ?), J. Kornicz ? (1456—67);

kanonicy Blorok, Eychholz, Freiberg, Lehener, Longi, M. Mockewicz, Monte, Nebeldaw, Nympke, Jerzy Nowag, Ottewicz, Ruperti, M. Sculteti, Wayner, M. z Widnawy, Wenke.

9) kolegiata NMP w Raciborzu (5 prałatów i 12 kanoników)¹⁰³:

prepozyt P. Reymbabe (1477)

kustosz P. Wartemberg (1459)

kanonik Scheffeler.

c) kanonicy i prałaci kapituł polskich

1) Chełmno¹⁰⁴:

kanonik Chrapicki

2) Gniezno¹⁰⁵:

prepozyci M. Brudzewski i J. Sienneński

archidiakon J. Chebda

scholastycy P. Wolfram, T. Strzemiński, J. Turzo, J. Salomo

kustosz M. Brudzewski

kanonicy Borkowicz, Kąkolewski, Rubeis (?), Spiczmer, Strzemiński

3) Kalisz:

kanonicy Borkowicz, Chebda

101 E. Schramek, *Das Kollegiatstift zum hl. Kreuz in Oppeln*, Oppeln 1916.

102 Kopietz, *Die Pfarr- und Collegiatkirche von st. Nikolaus in Ottmachau*, Ztschr 24 (1890), 162—167 i 26 (1892), 131—163; R. Voelkel, *Die persönliche Zusammensetzung des Neisser Kollegiatkapitels während seiner Residenz in der Altstadt Neisse 1477—1650*, Jahresbericht der Wissenschaftlichen Gesellschaft Philomathie in Neisse 42 (1938); A. Müller, *Die Pfarrer von Neisse*, Archiv f. schlesische Kirchengeschichte 14 (1956), 59—104.

103 Heyne, jw. I, 837—839.

104 A. Mańkowski, *Prałaci i kanonicy katedralni chełmińscy od założenia kapituły do naszych czasów*, Toruń 1928.

105 J. Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od r. 1000 do r. 1821*, I—II, Poznań 1888/89; tenże, *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od r. 1000 aż do naszych dni*, I—IV, Gniezno 1883.

4) Kraków katedra ¹⁰⁶:

prepozyt J. Sienneński
 archidiakon P. Wolfram
 scholastyk K. Rockenberg
 kustosz J. Turzo
 kantorzy M. Spiczmer, J. Rubeis (?)
 kanonicy Brandys, Strzempiński, Stanko, Chebda, Spiczmer, Puschko, Salomo

5) Kraków św. Floriana:

kustosz B. Mikisch
 kanonicy Puschko, Tempelfeld (?)

6) Kruszwica:

kanonicy Chebda, Kąkolewski, Spiczmer

7) Kurzelów:

kanonik T. z Lelowa

8) Łęczyca:

archidiakon T. z Lelowa
 kustosz M. Brudzewski

9) Nowy Sącz:

prepozyt K. Rockenberg

10) Płock:

kustosz i kanonik M. Brudzewski

11) Poznań:

prepozyt M. Spiczmer
 kanonicy Brudzewski, Chebda, Kąkolewski, Strzempiński, Turzo, Wolfram

12) Sandomierz ¹⁰⁷:

kantor J. Stanko

13) Skarbimierz:

prepozyt J. Sienneński

14) Uniejów:

kanonicy Chebda, Rubeis

15) Warmia ¹⁰⁸:

dziekani J. Leonis, J. Niclosdorf, M. Tuengen
 kantor F. Salendorf
 kanonicy Beteken, Chrapicki (?), Degenberg, Korbecke, Salendorf, Tuengen

16) Wieluń.

kanonicy Borkowicz, Degenberg

17) Wiślica.

kanonik Wölftram

18) Włocławek:

prepozyt M. Borkowicz
 kanonicy Bogusz, Brudzewski, Chebda, Helling, T. z Lelowa, Spiczmer, Tuengen

¹⁰⁶ L. Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich*, I-IV, Kraków 1852/53.

¹⁰⁷ J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186—1926*, Radom 1926.

¹⁰⁸ A. Eichhorn, *Die Prälaten des ermländischen Domkapitels*, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands 3 (1866), 305—397.

d) kanonicy i prałaci kapituł czeskich

- 1) Erno: prepozyt Wł. Boskowicz
- 2) Horszowski Tyn: prepozyt M. Czeysilmeister
- 3) Kromeryż: dziekan J. Greczregine
- 4) Litomierzyce: prepozyt J. Rabinstejn; kanonik Rolle
- 5) Ołomuniec: kanonicy Aleksy z Ołomuńca, Boskowicz, Czeysilmeister, Degenberg, J. Fey, Gramis, Greczregine, Lichtenberg, Przemysław jun., Roraw, Rotel
- 6) Praga katedra: prepozyt M. Czeysilmeister; kanonicy Blorok, Rabinstejn, Roraw, Rotel
- 7) Praga św. Idziego: kanonik Czeysilmeister
- 8) Wyszehrad: prepozyci M. Czeysilmeister, S. Degenberg, J. Rabinstejn
- 9) Zatec (archidiec. Praga): archidiakon A. Schonaw

e) kanonicy i prałaci innych kapituł

Bonn: Tolner

Budziszyn: dziekan Pfoel; kanonicy Senftleben, J. Briger, Rudigerus

Erfurt, św. Sewera: Rotel, Wedilndorf

Eger (Węgry): archidiakon M. Stock

Forchheim (Bawaria): prepozyt Tolhopf; kanonik Kryst (?)

Freising: Slegel

Halberstadt: prepozyt Rodi

Hildesheim: Nebeldaw, Rotel

Kolonia: Korbecke

Konstancja: Helling

Liège: kantor Tolner, kanonik Helling

Lubeka: Skoda

Lubusz: archidiakon Sneschwitz, kantor Sz. Wartemberg, kanonicy Salmut i Czegenbeyn

Merseburg: dziekan G. Steynbrecher, kanonik Etzelstorff

Miśnia: kustosz Mar. Sculteti, kanonicy J. Briger, K. Weigel, Nebeldaw, Rotel, Rudigerus

Mogurecja: Rotel

Muenster: prepozyt Helling

Naumburg — Zeitz: Nebeldaw, Etzelstorff

Osnabrück: dziekan i kanonik Helling

Katyzbona: Tolhopf

Spisz: prepozyt J. Stock

Trydent: Helling

Vacz: Speyl (archidiakon i kanonik) i Loben

Wiedeń: dziekan Przemysław jun.

f) plebani parafii w diecezji wrocławskiej

Biskupów k. Nysy: Roraw 1432

Bolesławiec: B. z Pawłowa ok. 1450

Burgrabice k. Nysy (? „eccl. par. Borg”): Sz. Wartemberg 1424

Gniechowice k. Wrocławia: Czulchaw 1447

Gaubacz (?): Roraw 1440

Giebułtów k. Lubania: Prusse 1423

Gorzewo: St. Wolff 1416

Gwizdanów: Senftleben 1428

Jawor: Reibnitz 1424—48, H. Swolsky 1496

Jelenia Góra: P. Nowak 1437, Mik. Sculteti 1485

Kańków k. Nysy: Speyl 1421—38

Karłowice k. Otmuchowa: Rolle 1419—22

Konradówka k. Chojnowa: Stampen 1413

Kostomłoty: St. Wolff 1430—46

Kozuchów: Swob 1495

Krosno n. O.: Czulchaw 1427

Legnica NMP: Knobelsdorff 1467

Legnica śś. Piotra i Pawła: Prato 1411—22, Atcze 1458—74

Łosina k. Trzebnicy: Steinkeller 1437

- Nysa św. Jakuba: Rolle 1412—15, Eychholz 1424, Bies 1439—45, Rubin ok. 1460, Paszkowicz 1470—84
- Olesnica: Rasoris 1418—21, Reymann 1437—52
- Ołtaszyn k. Wrocławia: Loben 1430, Freiberg 1463
- Otmęt: Bies 1423
- Paczków: Czegenbeyn 1417, Ruedesheym 1472—75
- Pławniowice k. Gliwic: Kiczka 1411
- Siciny k. Góry Śl.: Kryst 1420—26
- Sołtysowice k. Wrocławia; Lichtenberg 1427
- Strzelin: Goltberg 1429
- Środa Śl.: Seydlitz 1411—28, M. Mockewicz 1475
- Świdnica: Probisthain 1414—22, Czegenbeyn 1422—51, K. Weigel 1451—64, P. Wartemberg 1457—75
- Toszek: Jordansmuehl 1417; Hesse (1) (1417)
- Uciechów k. Dzierżoniowa: Longi (1427)
- Wierzbicice: Longi 1404
- Wleń: P. Nowak 1427
- Wrocław św. Marii Magdaleny: Goltberg 1434—43, Roraw 1447, Lumpe 1460—86, Winkler od 1488
- Wrocław św. Maurycy: Skoda 1453
- Wrocław św. Mikołaja: P. Wartemberg 1431
- Ząbkowice: Nympeke 1417—30, Wenke ok. 1430—35
- Zwrocław k. Ząbkowic: St. Wolff 1421—27, Ottewicz 1431.

III. D O D A T E K

Dodatek obejmuje dwa wykazy kanoników: chronologiczny i alfabetyczny. W zestawieniu chronologicznym w dwu równoległych rubrykach podano nazwiska nowych kanoników i tych, którzy odchodzili z kapituły. Bardzo często są to daty pierwszej i ostatniej wzmianki, a nie faktycznego wejścia czy opuszczenia kapituły. Jeśli wzmianka jest tylko jedna, nazwisko wymienione zostało równocześnie w obydwu rubrykach w nawiąsach lub bez, zależnie od tego, czy wzmianka dotyczy obecności w kapitule czy też odejścia z niej.

Dodatek drugi przedstawia biogramy kanoników w układzie alfabetycznym. Lista obejmuje tych, którzy należeli do kapituły w l. 1418—1500, przy czym liczbami porządkowymi opatrzone zostały tylko nazwiska nie ujęte w opracowaniach G. Schindlera i G. Zimmermanna tzn. nazwiska kanoników, którzy weszli do kapituły po 1417 r., a zmarli przed 1501. Pozostałych wymieniono dla kompletu, co było konieczne zwłaszcza wówczas, gdy życie i działalność przypadły na XV w. (np. M. Merboth wszedł do kapituły w 1461 r., ale ponieważ zmarł w 1501 Zimmermann podał jego wyczerpującą biografię); biogramy te w miarę potrzeby i możliwości zostały uzupełnione. Ujęci zostali w szeregu porządkowym również kanonicy — prałaci, jednak bez podawania (z racji technicznych) ich życiorysów. Spośród kanoników znanych wyłącznie ze źródeł rzymskich (*Repertorium Germanicum*) zaliczono do kapituły tych tylko, o których mówi się, że już są w posiadaniu kanonii, lub złożyli zobowiązanie co do uiszczenia annat, lub też otrzymali potwierdzenie kanonikatu; pominięto zaś tych, o których wiadomo tylko, że otrzymali prowizję lub jej potwierdzenie. Przy zestawieniach ogólnych w części syntetycznej (rezydencja, studia, pochodzenie, przynależność do innych kapituł) brani są pod uwagę wszyscy kanonicy opatrzeni liczbą porządkową, i tylko ci.

Na ile przedstawiona tu lista jest kompletna? Odpowiedź mieści się we wskazaniu bazy źródłowej, którą stanowią przede wszystkim archi-

walia śląskie. Wykazani więc zostali tu najprawdopodobniej wszyscy kanonicy, którzy choćby krótko rezydowali we Wrocławiu, przebywali w diecezji, lub przynajmniej na terenie metropolii gnieźnieńskiej (do tych wszystkich, zgodnie ze statutami, trzeba było wysłać zaproszenie na elekcję biskupa). Ale wiadomo, że w późnym średniowieczu wielu kanoników nigdy nie oglądało swej kanonickiej stali (szereg ich znamy np. z wykazów darów składanych wikariuszom przez kanoników z okazji kolędy). Tych, w pewnym znaczeniu tytularnych kanoników, było bez wątpienia więcej.

W poszczególnych biogramach podano po nazwisku i jego odmianach daty skrajne, między którymi wymieniany jest jako kanonik katedralny, następnie dane o pochodzeniu, studiach, działalności (szczególnie na terenie diecezji), inne beneficja i datę śmierci. Tytuły naukowe podane są w skrótach łacińskich: bacc — bakalaureat, bakalarz; mgr art — magisterium (magister) artium liberalium; dr med — doctoratus (doctor) medicinae; lic decr — licentiatu in decretis.

Pewien problem stwarzał układ alfabetyczny. Szereg trudności i wątpliwości rodzi układ według nazwisk i miejsc pochodzenia: czy zachować nazwę miejscowości łacińską, niemiecką, czy polską (np. Jan de Greczregine = Koeniggraetz = Sadowa, Jan Bladen = Włodzienin k. Głubczyc); czy nazwa miasta oznacza nazwisko czy miejsce pochodzenia (np. Mikołaj Gold(t)berg = Złotoryja pochodził z Nysy, Teodoryk Kreuzburg = Kluczbork pochodził z Weimaru, czy Paulus de Gleywicz pochodził z Gliwic?). Dlatego Repertorium Germanicum wybrało układ omijający te trudności — według imion. Nie rozstrzygnął jednoznacznie problemu prof. L. Hajdukiewicz w t. VI Historii Nauki Polskiej umieszczając pewnych uczonych XV w. pod imieniem innych pod nazwiskiem (np. Bernard (Mikisch) z Nysy, ale Tauchan Mikołaj z Nysy, Jan Cro, ale Stanko Jan). Tutaj zachowano układ według nazwisk ewent. miejsc pochodzenia dla utrzymania jednolitości z pracami Schindlera i Zimmermanna.

1. Zestawienie chronologiczne kanoników

przychodzą	rok	odchodzą
(1)	(2)	(3)
F Salendorf	1402	
B. Schumacher	1410	
T. Mas	1411	
K. Swolsky		
M. Slegel		
W Marquartsdorf	1414	
Konrad VI		
J. Wendink		
J. Scolim	1415	
M. Priest		
M. Beyer	1417	
A. Beteken		

(1)	(2)	(3)
G. Pratho M. Nympke		
J. Biberstein B. Reibnitz M. Gramis W. Jordansmuehl H. Rolle J. Sitschen M. Wenke	1418	(J. Sitschen)
J. Lichtenberg	1419	J. Nigri H. Rolle U. Spira
J. Birke Z. Druan St. Hammonis K. Pays J. Rinckenberg L. Wedilndorf (M. Vordis) (K. Weatichan)	1420	(Z. Druan) (St. Hammonis) J. Augustini Z. Dominik M. Schoncromer S. Stanckow K. Weatichan J. z Namysłowa M. Slegel (L. Wedilndorf)
J. Rasoris T. z Lelowa	1421	F. Flasser (T. z Lelowa) K. Pays M. Vordis
P. Bolesta M. Czeysilmeister J. Fey St. Prusse H. Stampen P. Summaripa P. Wolfram M. Goltberg	1422	G. Pratho M. Borsnitz
H. Fleckil J. Kryst J. Leonis H. Probisthain (E. Beke)	1423	H. Dwerg P. Homut A. Fey P. Summaripa J. Windink E. Beke
O. Bies S. Degenberg J. Petri J. Reichardi	1424	(J. Petri) J. Jenkewicz St. Prusse

(1)	(2)	(3)
S. Hartfust G. Nebeldaw	1425	(S. Hartfust) J. Leonis
M. Brudzewski J. Kąkolewski J. Opitz J. Rotel J. Lichtrik	1426	M. Beyer J. Kryst (J. Rotel) (J. Lichtrik)
M. Borkowicz J. Helling J. Greczregine	1427	M. Brudzewski J. Fey W. Petri Konrad VI M. Priest
J. Ottewicz M. z Widnawy St. Wolff	1428	P. Wolfram
M. z Garbowa	1429	(M. z Garbowa) A. Beteken P. Bolesta P. z Koźła M. Seydlicz J. Strelin
H. Beer M. Gebicz A. Skoda W. Stolcz M. Strelin Sz. Wartemberg	1430	J. Bernhardi H. Fleckil G. Nebe'daw M. Nympe D. Teschner
J. Briger H. Etzelstorff M. Kiczka sen. F. Rodi M. Spiczmeri	1431	J. Helling (H. Etzelstorff) J. Rasoris (F. Rodi) J. Reichardi M. Pfluger K. Swolsky
M. Longi J. Rubeis A. Schonaw	1432	T. Mas T. Sculteti
H. Hirsberg M. Stock	1433	W. Marquartsdorff H. Stampen
K. Rockenberg J. Niclosdorf (J. Hesse 1)	1434	J. Greczregine J. Hesse (1) H. Probisthain
J. Cro M. Wolff	1435	M. Czeysilmeister B. Schumacher M. Wenke

(1)	(2)	(3)
M. Nosticz P. Nowak M. Kalman	1436	(M. Nosticz)
M. Loben	1437	
H. Clodebog J. Sneschwitz	1438	H. Hirsberg J. Rubeis M. Gebicz
M. Amici J. Stock J. Hesse (2)	1439	(M. Amici)
F. Elgot H. Roraw H. Senftleben M. Weigel	1440	M. z Widnawy
F. Czegenbeyn M. Czulchaw J. Eychholz J. Puschko J. Richenbuch (?)	1441	M. Gramis
	1442	(J. Richenbuch) J. Niclosdorf
J. Duester F. Korcz G. Speyl M. Caspar K. Buls J. Chebda H. Crumpach H. Feuchter M. Jenkewicz T. Strzempinsky J. Tolner Topolsky J. Steinkeller J. Koenigsberg	1443	W. Jordansmuehl M. Goltberg Sz. Wartemberg (M. Caspar)
J. Bladen F. Woyczdorf	1444	A. Schonaw M. Weigel
Rudigerus J. Guntheri K. Weigel H. Beckensloer H. Czewchner J. Kornicz M. Tempelfeld	1445	O. Bies J. Eychholz
J. Paszkowicz K. Rechinberg	1446	St. Wolff

(1)	(2)	(3)
J. Scheffeler K. Priczilwicz Przemysław sen.		
J. Lawtsloer (?) P. Wartemberg	1447	(J. Lawtsloer) J. Birke P. Nowak J. Tolner
J. Rakewicz	1448	(J. Rakewicz) H. Beer F. Salendorf M. Kiczka sen. B. Reibnitz J. Scolim
W. Monstirberg W. Resinkirche M. Pauli	1449	J. Biberstein J. Guntheri (M. Pauli) J. Sneschwitz M. Stock
Z. Atcze M. Crewel P. z Gliwic K. Jonsdorf M. Linze Jerzy Nowag M. Steynkirche	1450	J. Briger M. Czulchaw F. Elgot H. Crumpach H. Feuchter M. Kiczka sen. J. Kornicz M. Longi J. Opitz J. Rinkenber W. Stolcz Topolsky
Blaude Bogusz J. Heilsberg Jan Nowag B. z Pawłowa M. Reyman A. Wayner J. Girdan	1451	(Blaude) (Bogusz) S. Degenberg M. Stock
	1452	K. Buls J. Puschko W. Resinkirche H. Czewchner
Cunczniger J. Sienneński W. Schinck	1453	M. Borkowicz J. Kąkolewski G. Speyl

(1)	(2)	(3)
A. Ruperti	1454	J. Cro M. Reyman
A. Lumpe	1455	J. Chebda F Czegenbeyn M. Gebicz J. Lichtenberg M. Strelin T. Strzempinsky
K. Junge	1456	K. Jonsdorf
W. Lachnigk J. Bylos	1457	(W. Lachnigk) J. Bladen W Schinck K. Rechinberg
J. Fuerstenberg K. Halstad Hinsad	1458	M. Kalman J. Hesse (2)
J. Freiberg J. Scheuerlein	1459	J. Ottewicz K. Halstad
J. Kitzing J. Rubin Mik. Sculteti J. Stanko	1460	H. Clodebog J. Kornicz W. Monstirberg Rudigerus J. Sienneński M. Wolff
M. Czepiel J. Hinderbach M. Merboth J. Rabinstejn G. Steynbrecher	1461	Hinsad P. z Gliwic M. Loben M. Steynkirche F. Korcz
H. Stephanstejn A. Jankowicz	1462	M. Crewel J. Kitzing K. Weigel
	1463	F. Woyczdorf
F. Hanko Przemysław jun. M. Tuengen	1464	K. Rockenberg J. Scheffeler
P. Hoppener	1465	G. Steynbrecher H. Roraw H. Senftleben Cunczniger
J. Roth	1466	J. Bylos J. Fuerstenberg J. Stock

(1)	(2)	(3)
J. Hoffmann J. Knobelsdorf	1467	M. Linze K. Priczilwicz H. Stephansteyn
M. z Gliwic M. Mockewicz	1468	
	1469	M. Spiczmeri
	1470	J. Hinderbach J. Koenigsberg
	1471	H. Beckensloer
J. Ruedesheym	1472	
B. Eisenreich M. Lindener	1473	J. Rabinsteyn A. Skoda M. Tempelfeld
P. Haunold	1474	J. Duester
M. Kiczka jun. M. Saltzmann H. Swolsky	1475	P. Wartemberg
	1476	B. z Pawłowa J. Scheuerlein sen.
M. Loss J. Monte J. Reymbabe M. Blorok K. Elyan (Z. Vorsthover)	1477	M. Kiczka, jun. A. Jankowicz
M. Tauchan	1478	Z. Vorsthover
J. Scheuerlein, jun.	1479	Przemysław sen.
	1480	M. z Gliwic A. Rupert
	1481	P. Haunold M. Tuengen
H. Fuellsteyn B. Mikisch W. Mokewicz J. Medici	1481	J. Steinkeller
	1482	J. Roth Z. Atcze
J. Hermanni F. Korbecke J. Schober A. Koło M. Lehener	1483	P. Hoppener W. Mokewicz M. Mockewicz B. Eisenreich M. Lindener

(1)	(2)	(3)
M. Grebitsch Gregorius K. Ludko Ludhardus Megerlyn K. Mariennam K. Rabinstein W. Boskowicz M. Stolcz	1484	(M. Grebitsch) (Gregorius) (K. Ludko) (Ludhardus) (Megerlyn) M. Saltzmann J. Paszkowicz P. Reymbabe (M. Stolcz)
E. Stein B. Mariensues O. Straubinger	1485	J. Rubin
	1486	K. Elyan M. Blorok F. Korbecke
K. Bircke J. Kropacz B. Scheuerlein K. Vageler	1487	K. Junge W. Boskowicz
	1488	J. Monte A. Lumpe
M. Chrapicki J. Sauermann	1489	E. Stein F. Hanko
A. z Ołomuńca M. Briger M. Kolbe	1490	(A. z Ołomuńca) J. Heilsberg B. Mikisch A. Wayner Mik. Sculteti
J. Salomo	1491	J. Kropacz Jan Nowag M. Loss
J. Behem J. Schottenhofer J. Taubenheim J. Turzo K. Salmut B. Rhuel	1492	M. Lehener Jerzy Nowag J. Ruedesheym J. Stanko
W. Kindelmann	1493	J. Girdan Przemysław jun.
J. Brandys M. Maresch Mar. Sculteti	1495	J. Medici J. Knobelsdorf
A. Casenprot Z. Gossinger	1496	K. Bircke M. Briger

(1)	(2)	(3)
J. Kittel M. Kriebel J. Swob M. Wilde M. Wolke		J. Freiberg K. Mariennam J. Schober J. Sauermann J. Swob H. Swolsky
H. Oswein W. Salza	1497	
K. Pfoel H. Schwoffheim	1498	
P. Jenkwitz J. Tolhopf	1499	M. Maresch
	1500	J. Brandys K. Pfoel K. Salmut B. Scheuerlein J. Salomo K. Vageler M. Wolke
	1501	J. Hoffmann M. Merboth
	1502	J. Reymbabe Mar. Sculteti M. Tauchan
	1503	J. Tolhopf
	1504	Z. Gossinger J. Hermanni M. Kriebel B. Mariensues

2. Biogramy w układzie alfabetycznym

1. AMICI Mikołaj (1439). Tylko jeden raz spotykamy go jako kanonika wrocławskiego, gdy 16 II 1439 wikariusze katedralni wybrali go do pośredniczenia w sporze z książętami i miastami księstwa oleśnickiego¹. Był profesorem Uniwersytetu Paryskiego deputowanym na sobór bazylijski i częstym wysłannikiem tegoż, m. in. wspólnie z Alfonsem bpem Burgos posłował na Śląsk w l. 1438/9 i uczestniczył tu w rozmowach między Polską a ces. Albrechtem². Korzystał z funduszków kolektora soborowego M. Gramisa³. Nawiązał żywsze kontakty z księciem Konradem Białym, któremu jeszcze ok. 1444 r. przesłał list opisujący jego kolejną misję w sprawie soboru do Bretanii⁴.

1 AAW — dok. wik. kat.

2 H. Ermisch, *Schlesiens Verhaeltniss zu Polen und zu Koenig Albrecht II 1435—1439*, Ztschr 12(1875), 272.

3 CDSil. XV, 101, 134/5, 170, 198.

4 H. Ermisch, *Mittel-und Niederschlesien waehrend der koeniglosen Zeit 1440—1452*, Ztschr 13(1876), 43.

2. ATCZE Zygmunt (a. 1450—1482). W latach 1463—82 był archidia-
konem wrocławskim.

— AUGUSTINI Jan (1403—1420). Kanonik kolegiat głogowskiej, le-
gnickiej, otmuchowskiej, w Skarbimierzu i dziekan brzeski. Wzm. osta-
tni raz 20 I 1420.

Schindler, *Domkapitel*, nr 15; Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 3.

3. BECKENSLOER (Beckinsloher) Hieronim (1445—1471). Syn Marka
B. patrycjusza i burmistrza Wrocławia w l. 1439/40. Brat jego Jan (zm.
1489) był abpem Gran, a potem Salzburga¹. Hieronim rozpoczął studia
w Erfurcie w 1434 r.², a prawo studiował najpierw we Wiedniu od 1438 r.³,
następnie od 1444 i ponownie od 1447 r. w Krakowie⁴. Tytułował się dr
med⁵. Jako kanonik wrocławski wzm. 1. raz w związku z mianowaniem
go przez ces. Fryderyka III kapelanem cesarskim — 28 VIII 1445 r.⁶, w
gronie kapituły wzm. 20 X 1447 (w lewym chórze)⁷. W ciągu następnych
lat, do 1455 r., był stale u boku biskupa we Wrocławiu czy Otmuchowie⁸.
We Wrocławiu miał swój dom kanonicki⁹. Ok. 1450 r. otrzymał dzieka-
nię kolegiaty brzeskiej¹⁰. Brał b. aktywny udział w sprawach kościelnych
i politycznych diecezji; był kolektorem dochodów stołu biskupiego w
Świdnickiem¹¹ i sędzią kapitulnym¹², w 1449 r. posłował do Krakowa
w sprawie Andrzeja Gałki z Dobczyna¹³; był przeciwnikiem politycznym
króla Jerzego z Podiebradów, z którego polecenia w lipcu 1459 r. został
uwięziony i uprowadzony (zwolniony zapewne w ciągu 1460 r., bo 26 I
1461 był na kapitule gen.)¹⁴. Zaprzyjaźniony jeszcze z Eneaszem Sylwii-
szem Piccolominim, posłował za jego pontyfikatu (Pius II) do Rzymu w
sprawach kapituły¹⁵. Po utworzeniu nowej ligi przeciw Jerzemu (1468),
był stałym łącznikiem między Wrocławiem, a królem Maciejem Korwi-
nem¹⁶. Panowania jego na Śląsku nie doczekał: złożony chorobą już w po-
łowie 1470 r., uczestniczył jeszcze w kapitule 1 VII 1471 i zapewne w
tym samym roku zmarł¹⁷.

1 J. Gottschalk, *Der Breslauer Johannes Beckensloer (+1489), Erzbischof von Gran und Salzburg*, Archiv für schlesische Kirchengeschichte 27(1969), 101/2.

2 *Acten d. Erfurter Universitaet* I, 161.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 209.

4 Bauch, *Schlesien und die Universitaet Krakau*, 119.

5 Np. AAW — chron 17 IX 1449 i 16 X 1451.

6 J. Chmel, *Regesta chronologico-diplomatica Friedrich III. Romanorum Imperatoris*, Wien 1840, nr 1954.

7 AAW — M 59 i III d 1 a, f. Aaa 49v.

8 Np. AAW — chron 7 I 1449, 2 IX 1450, 16 X 1451, 20 II 1452, 24 I 1453, 1 VI 1455; M 18: 30 VI 1454, Q 21: 20 XI 1454; APW Rep. 111, nr 62: 20 VIII 1450.

9 APW — Klose 112, nr 17: 1 II 1457.

10 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 7. Jako dziekan brzeski wzm. jeszcze 14 II 1471 (CDSil. XII, 15).

11 AAW — III d 1 a, f. F 6r: 26 I 1454.

12 AAW — M 30: 30 VIII 1470.

13 APW — Klose 112, nr 79 i 80—84.

14 *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz*, hrsg. Volkm er und Hohaus, Habel-
schwerdt 1883, II, 225; AAW — chron.

- 15 SRSil. IX, 21 (r. 1463).
 16 Tamże, 274, 276, 281/2.
 17 AAW — chron 8 VI 1470, II 39 b.

4. BEER (Beher) Henryk (a. 1430—1448). W dokumentach śląskich pojawia się tylko kilka razy: 1. raz wzm. w wykazie kanoników lewego chóru z 1430 r., a następnie do 1439 r. w otoczeniu bpa Konrada¹. Ok. 1448 r. wykreślony z wykazu kanoników². Może krewnym jego był pochodzący z Głogowa Franciszek Beer, proboszcz parafii Długie Stare w diec. poznańskiej w l. 1422/29³.

- 1 AAW — III d 1 a, f. 15r; QQ 34: 7 VIII 1436; II b 1, nr 56: 26 III 1436, nr 65: 24 X 1436, nr 74: 11 I 1438 i nr 84: 25 VIII 1439.
 2 III d 1 a, f. Aaa 49v.
 3 J. Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, Poznań 1964, II, 440 przyp. 62; znana była w XVI/XVIII w. rodzina szlachecka na Śląsku tego nazwiska, zob. Schellenberg, Wappenbuch, 6.

— BEHEM Jan (1492—1513). Pochodził z Norymbergi. Na Śląsku miał kanonikat w Brzegu i prepozyturę w Nysie. Od 1492 r. rezydował przy katedrze. W l. 1495/97 był wikariuszem gen. i oficjałem. Zmarł w 1513 r.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 5; Sabisch, *Acta Capituli*, LVIII; Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 11; Voelkel, *Die persoentl. Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 151.

— BERNHARDI Jan (ok. 1400—1430). Chodzi prawdopodobnie o kanonika kolegiaty kieleckiej, który 25 VII 1395 otrzymał prowizję na kanonikaty we Wrocławiu i Krakowie¹. W gronie kanoników spotykamy go tylko jeden raz — ok. 1430 r.²

- 1 Schindler, *Domkapitel*, nr 28;
 2 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*. 143.

5. BEKE Erazm de (a. 1423). Po jego śmierci potwierdzenie pap. na kanonię i prebendę katedralną otrzymał 14 V 1423 J. Leonis¹. Z dokumentów śląskich nie jest znany.

- 1 RG IV — 2, 2084.

6. BETEKEN (Bedeken) Albert (1417—1429). Kanonię otrzymał z prowizji papieskiej prawdopodobnie ok. 1417 r. W 1419 został jej dla nieznanых powodów pozbawiony, ale odzyskał ponownie przed 7 VI 1420. Był w tym czasie również kanonikiem warmińskim (zrezygnował 1420) i należał do otoczenia („familiaris”) kard. de Ursinis. Pochodził prawdopodobnie z Prus. W dokumentach śląskich nie spotykamy go. Zmarł przed 20 XII 1429.

Odpowiednio RG IV — 3, 2886, 3277 i 2, 1788.

— BEYER Michał (1417—1426). Rodem ze Zgorzelca. Był kanonikiem w Otmuchowie, a od 1417 i katedralnym. Wzm. ostatni raz w 1423 r.¹, a 26 VII 1426 papież udzielił prowizji na kanonię wolną po jego śmierci².

- 1 Schindler, *Domkapitel*, nr 30; Kopietz, *Die Pfarr-und Collegiatkirche in Ottmachau*, 156/7
 2 RG IV — 2, 2312.

7. BIBERSTEIN Jan (1418—1449?). Wywodził się z dawnego rodu szlacheckiego osiadłego w Czechach i na Śląsku, ale znanego także w Polsce¹. Jana spotykamy 5 I 1415 jako notariusza w kancelarii książąt ziębiczych², a w l. 1416/22 jako kanclerza tychże i proboszcza w Ziębicach. Od 1422 wymieniany jako kanclerz kolegiaty św. Krzyża, a jeden raz — 29 IX 1418 — jako kanonik wrocławski (katedralny?)³. We Wrocławiu nie rezydował. Wątpliwe też, czy „Joh. Bebirsteyn de Wratislovía” wpisany do uniwersytetu w Lipsku w 1446 r. jest naszym Janem, nie omieszkanoby zaznaczyć, iż jest kanonikiem. W 1449 miał magisterium⁴. Dalszych danych brak.

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 17; B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, Kraków 1858, 647 zna Bibersteinów — Starowiejskich.

2 APW — Rep. 102, nr 441.

3 AAW — IV a 4 a, f. 77v.

4 Kuchendorf, jw.

8. BIES Otton (1424—1445). Archidiakon kapituły od 1433.

— BIRCKE Krzysztof (1487—1496). Do kapituły wszedł przed 24 I 1488¹, kiedy z tytułem dr decr uczestniczył w posiedzeniu. Był jeszcze we Wrocławiu 31 VIII 1491 i 7 I 1493². Nie rezydował jednak. Zmarł przed 16 V 1496 r.³

1 AAW — III a 23, f. 26r.

2 Tamże, f. 30r i CDSil. XXVIII, 2.

3 AAW — Zabkowice parafia; Sabisch, *Acta Capituli*, LVII przyp.; Zimmermann, *Domkapitel*, nr 11 wymaga tu skorygowania.

9. BIRKE (Birgke) Jan (1420—1447). Pochodził ze śląskiej rodziny szlacheckiej osiadłej prawdopodobnie w okolicach Trzebnicy (wieś Wszemirów)¹. Brat jego — rycerz Bernard — był komendantem zamku otmuchowskiego². Studiów uniwersyteckich zapewne nie miał. Do kapituły wszedł najpewniej z nominacji biskupa i w jej gronie wzm. 1. raz (na ostatnim miejscu) 3 VI 1420 w lewym chórze³. Odtąd rezydował stale we Wrocławiu i często spotykamy go na zebraniach kapituły⁴. Po rezygnacji bpa Konrada był jednym z administratorów diecezji i okresowo przebywał w Otmuchowie⁵. Brał udział w synodzie diecezjalnym w 1446 r.⁶, i to jest ostatnia wzm. o nim. Zmarł zapewne w 1446/7 r. (w 1448 wykreślony z wykazu kanoników)⁷.

1 AAW — chron 3 VI 1440.

2 AAW — Paczków parafia: 31 I 1425.

3 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 142; AAW — III d 1 a, f. 15r.

4 Np. AAW — chron 17 III 1422, 24 I 1424, 29 VIII 1427, 22 I 1429, 16 XI 1433, 5 VII 1437, 26 I 1440, 22 III 1443, 6 XI 1444.

5 AAW — S 15: 9 II 1446; Urban, *Studia nad dziejami diecezji wrocławskiej*, 156.

6 Sawicki, *Concilia Poloniae* X, 413.

7 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

10. BLADEN Jan (1444—1457). Urodził się we wsi Włodzienin (= Bładen) k. Głubczyc w 1413 r. w rodzinie szlacheckiej. W 1430 był już klerykiem diec. ołomunieckiej¹. Jeden raz spotykamy go z nazwiskiem Fulsteyn². Na prośbę ces. Zygmunta otrzymał prowizję papieską na prepozyturę św. Krzyża, którą objął w 1433 r.³ Bp Konrad przekazał mu w 1443 r. kanonię katedralną po Sz. Wartembergu. Kapituła wniosła sprzeciw powołując się na statut „de alinigenis” Dopiero interwencja rodziny

(brata Mikołasza z Włodzienina i szwagra Jana Mikarza z Kokar) u rady m. Wrocławia⁴ oraz stwierdzenie, że Jan pochodzi z terenów, które od dawna stanowią własność książąt śląskich, otwarło mu drogę do kapituły⁵. Jako kanonik lewego chóru wzm. 1. raz 1 IX 1444⁶. W sesjach kapituły brał udział w l. 1453/56⁷. Zmarł 28 II 1457⁸. De anno gratiae otrzymał jeszcze 3 XII 1461 brat zmarłego „nobilis et generosus” Wacław z Włodzienina⁹, który w 1476 ufundował altarię w kaplicy św. Barbary nie-daleko rodzinnej wsi¹⁰.

1 RG 1, nr 1702: „de utroque parente de genere militari”. Biogram u Kuchendorff, *Kreuzstift*, nr 8.

2 CDSil. XV, 60.

3 RG. jw.

4 Zob. APW — Kloze 112, nr 74 (bez daty).

5 AAW — HH 46: 25 X 1443 i T 53: 14 XII 1443.

6 AAW — chron i III d 1 a, f. Aaa 49v.

7 Np. AAW — chron 29 VIII 1453, 1 VI 1455, 4 VI 1456, M 18: 30 VI 1454, Q 21: 20 XI 1454.

8 AAW — III a 12 a, f. 246.

9 AAW — chron

10 AAW — II b 3, f. 85r.

11. BLAUDE (Vlaude). W 1451 r. złożył wikariuszom katedralnym należne im 6 groszy „de novo canonico”¹. Jest to jedyna wzmianka w dokumentach śląskich.

AAW — III d 28, f. 47 v.

12. BLOROK (Blorogh, Blaurock) Michał (1477—1486). Był synem burmistrza z Grodkowa. Studia rozpoczął w Krakowie w 1460 r. („Michael Bartholomei de Grottkow”). Tu osiągnął bacc art¹. Od 1464 r. co najmniej do 1477 pracował jako notariusz kancelarii biskupiej we Wrocławiu mając już uprawnienia notariusza publicznego². Był już wtedy najpewniej duchownym³. Przed 12 VI 1472 otrzymał altarię we Wrocławiu, a nieco później i w Nysie⁴. 21 X 1475 bp Rudolf inwestował go na kanonię otmichowską, z którą związany był urząd kaznodziei niemieckiego⁵. Do głoszenia kazań zobowiązany został osobną sentencją oficjała po przeniesieniu kolegiaty do Nysy⁶. Był notariuszem synodu w 1475 r. (jako protonotariusz kancelarii biskupiej)⁷. Ok. 1476 otrzymał kanonię w kolegiacie wrocławskiej św. Idziego (1. wzm. 2 V 1477)⁸, oraz katedralne w Pradze i we Wrocławiu (1. wzm. 18 IX i 24 X 1477)⁹. Kontynuował teraz studia we Włoszech: w Bolonii i Rzymie (od 1478 r.)¹⁰. Ukończył je mgr art¹¹. W 1479 powrócił do Wrocławia i tu już stale rezydował będąc prokuratorem kapituły¹². Zmarł w 1486 r. (ost. wzm. 3 VII 1485 a 6 II i 21 II 1487 w domu zmarłego we Wrocławiu nastąpiło wykonanie testamentu)¹³.

1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 125.

2 Luschek, *Notariatsurkunde*, 145 gdzie również dokumentacja.

3 AAW — F 23: 10 VII 1468.

4 AAW — II b 3, f. 78r i Nysa parafia: 20 II 1476.

5 Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 96/7; W. Urban, *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej*, *Studia Theol. Vars.* 4(1966), nr 1, 156; APW — Rep. 102, nr 793.

6 APW — Rep. 102, nr 834: 11 II 1483.

7 Sawicki, *Concilia Poloniae* X, 542.

8 AAW — II b 3, f. 103r.

- 9 Tamże, f. 95v i dok. wik. kat.
 10 Pfothenhauer, *Schlesier a. d. Universitaet Bologna*, 272; AAW — chron 7 XI 1478.
 11 Np. AAW — chron 27 I 1480 i AA 13: 9 VI 1480.
 12 Np. AAW — X 28: 7 IX 1482, F 23: 10 VII 1468 (notka dorsalna).
 13 AAW — chron i X 25.

13. BOGUSZ (Bogusii) Jan. W 1451 r. wikariusze otrzymali 6 groszy „de novo canonico Bohusio”¹. Kanonika Jana Bogusii spotykamy przy katedrze we Włocławku: 8 I 1451 administrator diecezji udzielił mu pozwolenia na studia poza granicami Królestwa Polskiego². Zbieżność dat oraz statut kapituły wrocławskiej wymagający od alienigenów studiów uniwersyteckich, stwarza podstawę, by te dwie osoby utożsamić.

- 1 AAW — III d 28, f. 47v.
 2 *Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*, ed. B. Ulanowski (Mon. Medii Aevi XVI), nr 1162.

14. BOLESTA Piotr (ok. 1422—1429). Pochodził z Pyskowic (? Pescovitz) „de nobili genere ex utroque” Prowizję na kanonię wrocławską otrzymał w 1420 r., a w 1422 i 1427 składał zobowiązania co do annat z tej prebendy. Brak potwierdzenia, by ją objął. Był szambelanem i protonotariuszem w Kurii Papieskiej, mgr art. Miał prepozyturę w Łęczycy i zabiegał o kanonikaty we Włocławku i Płocku.

Wszystkie dane RG IV — 3, 3111—14. O jego sporze z P. Wolframem wspomina Morawski, *Historya Uniwersytetu Jagiellońskiego* I, 173.

15. BORKOWICZ (Borkiewicz) Mikołaj (1427—1453). Pochodził z Bolmina w Kieleckiem, zapewne ze szlacheckiej rodziny. Prowizję papieską na kanonię otrzymał w 1417 i ponownie w 1421 r., ale objął zapewne dopiero w 1427 r. po długim sporze z P. Bolestą¹. Wcześniej otrzymał już kanonię w Kaliszu oraz prowizję na prepozyturę we Wieluniu i potwierdzenie archidiaconatu opolskiego². Studia rozpoczął w Krakowie w 1425 r.³, ale w 1426 przeniósł się do Bolonii na prawo⁴. Tytułu akademickiego nie uzyskał. Po powrocie do kraju mieszkał zdaje się najczęściej w Kaliszu, skąd np. zaproszono go na elekcję w 1447 r.⁵ We Wrocławiu rezydował tylko okresowo np. 1440 czy 1443/4⁶, a ostatni raz w dokumentach śląskich wzm. 17 XI 1449 (był wówczas najstarszym kanonikiem katedralnym)⁷ Był też kanonikiem gnieźnieńskim (przynajmniej 1431/34) i zdaje się prepozytem we Włocławku⁸. Zmarł prawdopodobnie w 1453 r., kiedy wikarzy katedralni otrzymali „de anno gratiae dni N. B. pro anniversario”⁹.

- 1 RG IV — 3, 2832/3.
 2 Tamże.
 3 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 115.
 4 RG, jw.
 5 AAW — S 5: 12 VIII i 5 IX 1447.
 6 AAW — chron 26 I i 2 VI 1440, 22 III i 3 IX 1443, 27 I, 1 IX i 6 XI 1444.
 7 AAW — chron. Już w 1445 zajmował pierwsze miejsce w prawym chórze; AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
 8 Korytkowski, *Prataci i kanonicy* I, 66.
 9 AAW — III d 12.

— BORSNITZ Mikołaj (1384—1422). Od 1396 r. był również scholastykiem kapituły.

Schindler, *Domkapitel*, nr 42; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 12.

— BOSKOWICZ Władysław, zob. CZARNIHOR.

16. BRANDYS Jan (1495—1500). Jan, syn Joachima i Katarzyny „dictus Brandis de Lankwicze” k. Oświęcimia, był duchownym diecezji krakowskiej. Po studiach w Krakowie uzyskał w 1468 bacc art. Został protonotariuszem apost. Od 1480 pracował jako notariusz królewski i przez dwór polski otrzymał w 1487 r. komitywę od ces. Fryderyka III. Był plebanem w Zagościu, a w 1492 r. otrzymał kanonię krakowską i confirmację na biskupstwo przemyskie, z którego jednak pod naciskiem Jana Olbrachta musiał zrezygnować w 1493 r. Może rekompensatą była kanonia we Wrocławiu, na którą wprowadzony został 22 X 1495. We Wrocławiu nie rezydował.

S. Mikucki, *Mianowanie notariuszy publicznych imperiali auctoritate w diecezjach krakowskiej i lwowskiej w w. XV*, w: *Studia historyczne ku czci S. Kutrzeby*, Kraków 1938, II, 295/6; Sabisch, *Acta Capituli*, LVIII.

17. BRIGER (de Brega) Jan (1431 — c. 1450). „Joh. Briger quondam Nicolai Gunczelini de Czepilwicz”¹ (Czepielowice k. Brzegu), był kapłanem diecezji wrocławskiej². Pierwszym jego beneficjum, przynajmniej do 1430 r., był wikariat przy kolegiacie św. Krzyża we Wrocławiu, kolejnym, otrzymanym zapewne w 1419 r. — wikariat kolegiaty św. Idziego³. Zabiegał w tych latach, ale zdaje się bezskutecznie o parafię św. Maurycego, a potem św. Mikołaja we Wrocławiu oraz św. Andrzeja w Krośnie n. O.⁴ W 1421 r. rozpoczął spór o kanonię u św. Krzyża w Opolu⁵, którą osiągnął przed 18 X 1421⁶. Pracował w tym okresie w konsystorzu wrocławskim jako notariusz (1416), potem jako prokurator i adwokat do 1430 r.⁷ W następnych latach otrzymał szereg prowizji papieskich: na parafię św. Maurycego, Siciny i św. Piotra w Budziszynie (1428), na kanonię tamże i archidiakoniat wrocławski (1430)⁸. Kanonię katedralną objął w 1431 r. (w lewym chórze)⁹. Kilka lat później przeniósł się zdaje się na stałe do uniwersytetu w Lipsku, gdzie 1435 był dziekanem artium, a 1440 rektorem¹⁰ oraz prepozytem tamtejszego kolegium NMP nacionis polonicae¹¹. Jest więc prawdopodobne, że w Lipsku studiował i osiągnął mgr art. Zmarł ok. 1450 r.¹².

1 Lushek, *Notariatsurkunde*, 141.

2 RG IV — 2, 1663 (kleryk) i 1666 (presbyter).

3 Tamże.

4 Tamże.

5 RG IV — 2, 1664.

6 AAW — Głogów parafia

7 Lushek, jw.

8 RG jw.

9 Między 1 IX 1430, gdy był tylko kanonikiem opolskim (CDSil. XXVIII, 73), a 16 XII 1432 (AAW — NN 43); AAW — III d 1 a, f. 15 r.

10 Pfotenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 204 utożsamia J. Brigera z J. Johnsdorfem de Brega wpisanym do matrykuł w Lipsku w 1410 r., jednakże Jan nigdy już później tego nazwiska nie używał, co osłabia to przypuszczenie. Johnsdorf był kanonikiem brzeskim.

11 *Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 48.

12 Wykreślony z wykazu kanoników: AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

18. BRIGER Mikołaj (a. 1490—1496). Kustosz kapituły wzm. od 1494 r.

19. BRUDZEWSKI Mirosław (1426—1427). Pochodził z Brudzewa k. Wrześni. Studiował od 1392 r. w Pradze, potem w Bolonii, gdzie 1415 uzyskał dr iur. Był następnie od 1418 r. szambelanem pap. Marcina V, datariuszem kurialnym, prepozytem gnieźnieńskim, kanonikiem poznańskim i wrocławskim oraz kustoszem i kanonikiem w Płocku i Łęczycy¹. Prowizję na kanonię wrocławską otrzymał w 1424, a dwa lata później wprowadzony został na prebendę². W 1426 został biskupem poznańskim, ale niebawem — 11 II 1427 — zmarł.

1 Nowacki, *Dzieje archidiecezji poznańskiej* II, 81—83; Z. Szostkiewicz *Katalog biskupów obrz. łac. Przedrozbiorowej Polski*, *Sacrum Poloniae Millennium* 1 (1954), 30; Korytkowski, *Pralaci i kanonicy* I, 86—88 i IV, 622—627; Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, 44—48.

2 RG IV — 3, 2806/9.

20. BULS (Bols) Kasper (1443—1452). Ok. 1443 wpisany został do lewego chóru¹. Zrezygnował z kanonii w 1452 r., a zabiegał o nią J. Heilsberg z Prus². Ten szczegół pozwalałby utożsamić Kaspra z immatrykulowanym w r. 1449 w Krakowie: „Casper Henrici Buls de Brinsbirg”³ (Braniewo?). W 1455 otrzymał prowizję na kanonię warmińską i parafię Reszel na Warmii⁴.

1 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

2 AAW — chron 31 I 1453.

3 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 120.

4 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae* II, nr 141.

21. BYLOS (Bilos, Belus) Jan (1457—1466). Znamy go wyłącznie z wykazu darów kołędowych składanych wikariuszom przez kanoników. Wymieniany jest w l. 1458—1466 zwykle tuż po Jerzym Nowagu, czyli wszedłby do kapituły krótko po nim, prawdopodobnie w 1457 r. Nie rezydował nigdy.

AAW — III d 12, pod odpowiednimi latami, a w 1466 r. (f. 14v): „de receptione novi can. in locum d. Bilos”.

— CASENPROT (Kaesenbrod) Augustyn (1496—1513). Rodem z Ołomuńca. Po studiach w Krakowie i Padwie był tamże profesorem, potem sekretarzem kancelarii królewskiej Władysława Jagiellończyka w Pradze. Należał do kręgu wybitnych humanistów morawskich. Zmarł 3 XI 1513.

Historia nauki polskiej VI, 291 (tu błąd drukarski przy dacie śmierci); Sabisch, *Acta Capituli*, LX; Zimmernann, *Domkapitel*, nr 19.

22. CASPAR M. (1443/4). Jedyłą wzmiankę o tym kanoniku znajdujemy w wykazie prawego chóru z 1443/4 r.

AAW — III d 1 a, f. Aaa 49 v.

23. CHEBDA Jan (a. 1443—1455). Ze szlachty polskiej herbu Pomian, z Niewiesza. Kumulował znaczną ilość beneficjów. Był archidiaconem

gnieźnieńskim, dziekanem kujawskim, kanonikiem poznańskim, kruszewickim i uniejowskim, archidiakonem kaliskim i protonotariuszem apostolskim¹. Kanonikiem wrocławskim został przed 1443 r.² We Wrocławiu nie rezydował (w 1447 r. zapraszano go na elekcję), chociaż miał tu swój dom kanonicki. Prokuratorem jego był we Wrocławiu rajca miejski Aleksy Banke³. W 1449 r. udzielił bpowi Piotrowi wysokiej pożyczki 1500 florenów⁴. Datę śmierci — około 1454/55 — trudno jest ustalić z pewnością⁵.

1 Korytkowski, *Prałaci i kanonicy* I, 125/7; RG IV — 2, 1709.

2 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

3 AAW — S 5: 12 VIII 1447; W. Wattenbach, *Aus der Correspondenz Alexius Banke*, Ztschr 4(1862), 192—198.

4 AAW — chron 17 XI 1449.

5 Fijalek, *Polonia apud Italos scholastica*, 4 ustalił ją na koniec 1454 r.; datę 5 XI 1457 nosi prośba o wprowadzenie J. Rubeis na kanonię po zmarłym J. Chebdzie (AAW — chron), chociaż wikarzy jeszcze w 1459 r. potwierdzili otrzymanie darów kołędowych od J. Chebdy per procuratorem (AAW — III d 12), ale równocześnie otrzymali „de receptione novi canonici in locum olim domini J. Chebda” (tamże).

24. CHRAPICKI (Krapitz) Mikołaj (1489—1531?). Pochodził z rodziny szlacheckiej herbu Rola z miejscowości Gurchen (? Guskau). Był klerykiem diecezji wrocławskiej, notariuszem apostolskim i cesarskim. Nie jest identyczny ze współczesnym sobie biskupem chełmińskim tegoż imienia i nazwiska, ale był może jego bratankiem¹. Przed 1483 otrzymał kanonię chełmińską, wątpliwe jest natomiast, czy był kanonikiem warmińskim². W diecezji wrocławskiej miał dwa beneficja: archidiakoniat opolski i kanonikat katedralny. W gronie kanoników spotykamy go tylko raz — na kapitule generalnej 2 IX 1489 z tytułem mgr art³. W kapitule chełmińskiej wymieniany ma być do 1531 r.⁴.

1 Szostkiewicz, *Katalog biskupów*, 34; *Polski Słownik Biograficzny* III, 434.

2 Mańkowski, *Prałaci i kanonicy katedralni chełmińscy*, 22/23. Bardzo wątpliwe czy on jest immatrykulowanym w 1431 r. w Lipsku „Nic. Crapicz de Stargardia” (*Matrikel d. Universitaet Leipzig* I, 105); „Gurchen” mogłaby być w takim razie wieś Górki na zachód od Stargardu Gd. nad jez. Wdzydze.

3 AAW — III a 23, f. 28 r; APW — Kloze 110, nr 302; Bauch, *Analekten zur Biographie d. Bfs Johann IV* (Darst. u. Quellen III), 94.

4 Mańkowski, jw.

25. CLODEBOG zw. Eichelborn Henryk (1438—1460). Urodził się w 1398 r.¹. Pochodził ze śląskiej rodziny rycerskiej osiadłej w okolicach Paczkowa i Grodkowa (Stary Paczków, Kłodobok). Ojciec jego Henryk był wójtem miasta Głubczyc². Razem z bratem, również Henrykiem, i matką Anną był współdziedzicem Głębinowa k. Nysy i Frywaldowa (Czechosłowacja)³. O związku rodziny z ziemią nysko-otmuchowską świadczy też, że Henryk jun. rościł sobie prawo patronatu nad pewnymi prebendami kapituły otmuchowskiej⁴. Studia rozpoczął we Wiedniu w 1417 r.⁵ i kontynuował od 1424 w Krakowie („Henricus Henrici Clodebog de Antiqua Pascovia”)⁶. Ukończył je licencjatem (lub dr) decr.⁷ Już w 1417 r. był klerykiem diec. wrocławskiej i altarzystą u św. Jakuba w Nysie. Otrzymał wówczas dyspensę od obowiązku przyjęcia święceń z prawem korzystania z beneficjum⁸. Jako kanonik katedralny w lewym chórze wzm. 1. raz 12 XII 1438⁹. Został nim zapewne z prowizji bpa Konrada. Był

wówczas sędzią biskupim w Nysie, gdzie zdaje się częściej przebywał. Brak poświadczenia jego obecności na kapitule, z czego można by wnosić, że nie przyjął wyższych święceń. Zmarł 2 IV 1460 (wg nagrobka w kościele św. Krzyża we Wrocławiu)¹⁰. W testamencie uczynił zapis na biednych miasta Nysy¹¹.

- 1 RG IV — 1, 1046.
- 2 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 153. O majątku rodziny por. AAW — Z 17: 4 VI 1470.
- 3 APW — Klose 102, nr 601: 18 IX 1425; Klose 110, nr 119: 27 II 1440 i nr 122: 2 VI 1440.
- 4 APW — Rep. 102, nr 711 a: 20 VIII 1450.
- 5 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 115. W 1427 (s. 160) wpisany jest powtórnie „Henricus Clodebog”, chodzi zapewne o młodszego brata kanonika, którego trzeba utożsamić z „Henricus Clodebog junior, canonicus othmuchoviensis” (APW — Rep. 102, nr 667: 16 X 1436).
- 6 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 114.
- 7 APW — Klose 110, nr 119, jw.; Rep. 102, nr 702: 15 II 1448; Rep. 111, nr 63, 1 III 1451, ale 8 V 1452 zw. dr decr (*Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 153 przyp. 1).
- 8 RG, jw.
- 9 APW — Klose 111, nr 62 i AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 10 H. Lutsch, *Kunstdenkmale der Stadt Breslau*, Breslau 1886, 181/2; P. Brettschneider, *Die Grabsteine der Bartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, Archiv f. schles. KG 6 (1941), 117—119.
- 11 A. Burda, *Untersuchungen zur mittelalterlichen Schulgeschichte in Bistum Breslau*, Breslau 1916, 295.

26. CREWEL (Crewl, Croel, Kreuel) Mikołaj (c. 1450—1462). Pochodził z Sycowa. Był krewnym kanonika M. Wolffa¹. Studia rozpoczął w Lipsku w 1431 r., a od 1453 kontynuował w Bolonii, gdzie uwięczył je dr decr. Przebywał w okresie soboru w Bazylei u boku M. Wolffa. Tu prawdopodobnie zadzierzgnął przyjaźń z Eneaszem S. Piccolominim, który jeszcze jako kardynał darzył go wielkim zaufaniem powierzając np. kształcenie swego siostrzeńca Francesca Todeschini (potem pap. Pius III); on też ufundował w 1492 r. swemu nauczycielowi — „Nicolao Kreuel Wartembergensi” — nagrobek w katedrze wrocławskiej². Do kapituły wszedł ok. 1450 r. (w lewym chörze)³. Na Śląsk wrócił w 1457 r. (23 I 1458 był na kapitule gen.)⁴ zapewne z zamiarem zamieszkania na stałe we Wrocławiu. Magistrat w okresie sporu z Jerzym z Podiebradów starał się jednak wykorzystać jego kontakty z papieżem wyprawiając w lipcu 1459 r. w poselstwie do Rzymu⁵, a potem do legata pap. Franciszka de Toledo w sprawie bulli odpustowej⁶. Spotykamy go jeszcze kilkakrotnie na posiedzeniach gen., a ostatni raz wzm. w związku z koleją 1462 r.⁷ i w tym roku jego miejsce zajął nowy kanonik⁸.

- 1 CDSil. XV, nr 161. Odróżnić trzeba go od notariusza publicznego kapituły i kancelarii biskupiej w 1401 r. Mikołaja „quondam Petri Crewl de Legnicz” (Luschek, *Notariatsurkunde*, 146 i 148).
- 2 CDSil. XXV, 202/3; Pfothenhauer, *Schlesier a. d. Universitaet Bologna*, 268/9; AAW — III a 12 a, f. 10.
- 3 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v dopisany jako ostatni.
- 4 AAW — III a 22, f. 80r.
- 5 J. Drabina, *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do politycznych wydarzeń lat 1453—1471*, Śląskie Studia Historyczno-Teol. 2(1970), 192.
- 6 SRSil. VIII, 42.
- 7 Np. AAW — PP 27: 3 VI 1461; *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 158; AAW — III d 12, f. 15v.
- 8 AAW — III d 12, f. 12v (r. 1462) „de recepcione novi can. in locum dni Crael”.

27. CFO (Croe, Kro) Jan (1435—1454). Pochodził z Chocieburza (Łużyce), a rodzina o tym nazwisku zaliczana jest do szlacheckich¹. Studiował najpierw w Pradze (1404 bacc i 1408 mgr art)², a od 1413 we Wiedniu³. Tu 28 III 1416 uzyskał dr med, ale miesiąc później fakultet wyraził zgodę na opuszczenie uniwersytetu⁴. Przeniósł się do Krakowa, gdzie objął katedrę medycyny, a w 1419/20 był rektorem. W 1435/6 r. opuścił Kraków i osiadł we Wrocławiu, gdzie od 24 VI 1436 do 1449 r. spotykamy go regularnie na posiedzeniach kapituły⁵, choć miał swój dom w Głogowie, jako kanonik tamtejszej kapituły⁶. Zmarł 9 II 1454 r.

1 Schellenberg, *Wappenbuch*, 77.

2 *Historia nauki polskiej* VI, 269; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau* 106/7.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 97.

4 *Acta facultatis medicinae Universitatis Vindobonensis*, ed. K. Schrauf, Wien 1884, I, 96 i 29.

5 Np. AAW — chron 5 VII 1437, 26 I 1440, 2 IX 1443, 27 I 1444, 2 IX 1448, 16 X 1451, W 8: 30 III 1439, S 5: 12 VIII 1447; zob. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 289. APW — Klose 110, nr 69: 13 XI 1419 wymienia nazwisko J. Cro już jako pierwsze po prałatach. Jest to jednak pomyłka Klosego, choć chronologia dopuszczałaby tę możliwość, bo i oryginał AAW — chron i inne dokumenty z tych lat wymieniają na tym miejscu „Joh. Swarcze”.

6 CDSiL. XXVIII, 79: 31 III 1438.

28. CRUMPACH (Grumbach) Henryk (?) (a. 1443— c. 1450). Wśród kanoników katedralnych spotykamy to nazwisko tylko jeden raz w spisie lewego chóru z ok. 1443 r., z którego wykreślono je ok. 1450 r.¹ W l. 1420—38 wzm. jest kilkakrotnie kanonik głogowski, sędzia i komisarz biskupi w kluczu głogowskim — Henryk Crumpach². Zapewne chodzi o tę samą osobę.

1 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v. Krumpach (lub Grumpach) stanowi obecnie część miasta Zábreh (na pń od Ołomuńca): L. Hosak — R. Šramek, *Místní jména na Morawě a ve Slezsku*, Praha 1970, I, 457. Jest to zapewne siedziba rodowa tej rodziny rycerskiej.

2 Np. APW — Rep. 102, nr 538: 10 I 1420; Rep. 76, nr 196: 4 VII 1422 i nr 225: 17 III 1435; AAW — chron 4 I 1437; CDSiL. XXVIII, 79: 31 III 1438. W tym samym czasie Bartłomiej Crompach był wójtem w biskupich majątkach Ujazd (AAW — KK 48: 14 X 1440).

29. CUNCZNIGER (? Cunczlinger) Jan (1453—1465). Przyjęty został do kapituły w 1453 r.¹ Poza tym znany jest wyłącznie z dorocznych wykazów darów kolędowych z lat 1459—65. Przekazywał je przez prokuratora². Bliższych danych nie dało się ustalić.

1 AAW — III d 28, f. 53v.

2 AAW — III d 12; w 1465 r. wikarzy otrzymali też „de spolio dni C.” (f. 12v)

30. CZEGENBEYN (Czigenbeyn) Franciszek (1441 — c. 1455). Pochodził prawdopodobnie z Nysy¹. Pierwszym znanym jego beneficjum była altaria w kaplicy NMP w pobliżu Otmuchowa². W 1417 r. otrzymał drogą prowizji papieskiej parafię Paczków i potwierdzenie kanonii w Opolu. Był już wówczas kapłanem³. Plebanem w Paczkowie był do 1422 r.⁴, kiedy objął (przed 25 V 1423) drogą zamiany za kanonię opolską, parafię w Świdnicy⁵. Kanonię katedralną otrzymał przed 22 IX 1441 r.⁶ I teraz dopiero udał się na studia do Lipska (wpisany na semestr zimowy 1441: „dnus Fr. Cz. plebanus in Swydenncz can. eccl. Vratiel.”)⁷. Brał udział

w synodzie 1446 r.⁸ Przebywał zapewne stale w Świdnicy, bo na posiedzeniach kapituły znajdujemy go tylko jeden w/w raz. Zrezygnował z parafii w 1451 r.⁹ O dacie zgonu brak danych¹⁰.

- 1 APW — Rep. 102, nr 524: 17 V 1418 mowa o domu Czegenbeynów w Nysie.
- 2 Tamże, nr 463: 25 X 1415.
- 3 RG IV — 1, 701.
- 4 K op i e t z, *Geschichte der katholischen Pfarrei Patschkau*, Ztschr 17(1883), 101—110.
- 5 AAW — Paczków parafia i potw. pap. z 1426 r. RG, jw.
- 6 AAW — III a 22, f. 7v wymieniony na ostatnim miejscu.
- 7 *Matrikel d. Universitaet Leipzig* I, 136.
- 8 S a w i c k i, *Concilia Poloniae* X, 426.
- 9 AAW — Świdnica parafia.
- 10 Niejasna jest prowizja udzielona 7 III 1432 przez Eugeniusza IV na parafię Świdnica po śmierci N. Czegenbeyna: RG I, nr 2814.

31. CZEWCHNER (Zeuchner) Henryk (1445—1452). Prałat — kanclerz.

32. CZEYSILMEISTER Mikołaj (1442—1435). Prepozyt kapituły od 1430 r.

33. CZARNIHOR de Boskowicz Władysław (1484—1487). Dziekan kapituły.

34. CZULCHAW Henselini Mikołaj de (c. 1441—1450). Pochodził prawdopodobnie z Sulechowa. W 1415 r. był duchownym, notariuszem biskupim. Przed 1427 r. otrzymał z prowizji papieskiej parafię św. Andrzeja w Krośnie n. O.¹ będąc równocześnie altarzystą i wikariuszem w katedrze. Potem otrzymał kanonie w Głogowie (prowizja w 1427 r.²), Brzegu (1436) i Legnicy (1440—1443)³. Jako kanonik katedralny wspomniany tylko jeden raz w dokumencie bpa Konrada: 2 I 1442 r.⁴. Spotykamy go jeszcze w 1447 r. jako plebana Gniechowic k. Wrocławia⁵. O dacie zgonu brak danych.

- 1 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 27; RG IV — 3, 2909 n.
- 2 RG IV — 3, 3039.
- 3 Bernhofen, jw. i CDSil. XXXV, 83: 17 IV 1440; AAW — II b 1, nr 114: 18 III 1442 i nr 124: 27 III 1443.
- 4 AAW — jw. nr 112; Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 173.
- 5 Bernhofen, jw.

35. DEGENBERG Seyfrid (1424—1451). Pochodził ze szlacheckiej rodziny z Bawarii¹. Jako mgr art i dr med był lekarzem nadwornym cesarza Zygmunta Luksemburczyka. Prowizję na kanonie wrocławską otrzymał w 1423 r. (ponawiana 1424 i 1426)² i najprawdopodobniej już 24 I 1424 uczestniczył w kapitule generalnej („mgr Seyfridus”), choć następny raz wymieniony jest dopiero 22 IX 1441 r.³. Od tego czasu rezydował już stale we Wrocławiu, gdzie miał dom⁴. W 1447 r. był jednym z administratorów diecezji⁵. Prócz wrocławskiego miał szereg innych beneficjów: prepozyturę w Wyszehradzie, kanonie ołuniecką, warmińską i u św. Krzyża we Wrocławiu, parafię św. Wawrzyńca w Ołomuńcu, wikariat w Brzegu oraz beneficja w diecezjach Esztergom i Praga⁶. Dzięki temu mógł w 1444 r. służyć bpowi Konradowi pożyczką 1600 grzywien pod zastaw majątków biskupich około Legnicy⁷. Uczynił znaczny zapis

500 guldenów dla scholarów szkoły katedralnej⁸. Zmarł 1 IV 1451 i pogrzebany został w kościele św. Krzyża, gdzie był jego nagrobek i epitafium⁹.

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 29.

2 RG IV — 3, 3351.

3 AAW — chron i III a 22, f. 7v.

4 Zob. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 289 i AAW — IV a 4 a, f. 105r (o domu).

5 AAW — S 5: 12 VIII 1447.

6 Kuchendorf, jw. i RG IV — 3, 3352.

7 AAW — chron 27 I 1444 i 18 VII 1450.

8 AAW — I 34: 6 VI 1471.

9 AAW — III a 12 a, f. 246/7.

— DOMINIK (Dominici) Zygmunt (1400—1420). Kanonię otrzymał za dyspensą w 12 roku życia w 1400; od 1409 był dziekanem kolegiaty św. Krzyża¹. Dla bliżej nieznanego powodów oficjalnie wrocławski ekskomunikował go i pozbawił kanonii (1419/20)². Z dziekanii zrezygnował w 1427 r.³ Był potem proboszczem parafii Zwrócona k. Ząbkowic, gdzie zmarł prawdopodobnie w 1431 r.⁴

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 78; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 32.

2 RG IV — 3, 2849.

3 Tamże, 3424.

4 RG I, nr 2313: prowizja pap. po śmierci S.D.

36. DRUAN Zygmunt (1420). Spotykamy to nazwisko tylko dwa razy na posiedzeniach kapituły 23 I i 3 VI 1420¹ w kolejności, którą w innych dokumentach zajmował Z. Dominik tzn. bezpośrednio po Pawle z Koźła². Z braku innych informacji o Druanie stwarza to pewne wątpliwości, czy nie chodzi o tę samą osobę, choć z drugiej strony trudno przypuścić, by mimo ekskomuniki Dominik został dopuszczony do udziału w posiedzeniu.

1 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 141/2.

2 Nn. AAW — E 15: 15 X 1418, chron 29 VIII 1419.

37. DUESTER (Dewster) Jan (1443—1474). Od 1450 r. był prepozytem kapituły.

— DWERG Herman (1414—1423). W latach 1414—1427 był archidiaconem wrocławskim.

Schindler, *Domkapitel*, nr 86; RG IV — 2, 2085.

— EICHELORN zob. CLODEBOG Henryk.

38. EISENREICH (Eysenreich) Bernardyn (1473—1483). Pochodził z patrycjuszowskiej rodziny wrocławskiej. Ojciec — Łukasz — był królewskim starostą wrocławskim¹. Studiował w Bolonii, gdzie w 1473 r. wpisany „Bernardinus Eysenreich canonicus wratislaviensis”². W 1479 r. ściągnął do Wrocławia i w l. 1480/83 regularnie uczestniczył w kapitułach gen.³ Zmarł (lub może zrezygnował z kanonii) prawdopodobnie w 1483 r., bo na początku 1484 wikarzy otrzymali „de receptione dni J. Schober in locum olim dni B. Eysenreich”⁴.

- 1 SRSil. XIII passim.
- 2 P f o t e n h a u e r, *Schlesier u. d. Universitaet Bologna*, 271.
- 3 Np. AAW — chron 27 I 1480, 2 I 1481, 17 I 1483, JJ 12: 29 XI 1481, S 37: 16 II 1482.
- 4 AAW — III d 10.

39. ELGOT Filip (a. 1440— p. 1450). Immatrykulowany w Krakowie w 1440 („Philippus Czenkonis de Elgoth canonicus wratisl.”), tu uzyskał w 1442 bacc¹ i kilkakrotnie świadkował w dokumentach profesora Uniwersytetu i oficjała krakowskiego Jana Elgota². Jeśli był jego krewnym, pochodził z rodziny szlacheckiej spod Oleśnicy³. W wykazie kanoników wrocławskich widnieje jeszcze około 1450 r.⁴

- 1 B a u c h, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 117.
- 2 *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*, cz. II: 1416—1450, wyd. S. Kuraś, Lublin 1973, 340 i *Codex dipl. Universitatis studii gen. Cracov.*, Cracoviae 1873, II, 26.
- 3 *Historia nauki polskiej* VI, 146 (Jan Elgot).
- 4 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

40. ELYAN (Ylian) Kasper (1477—1486). Pochodził z Głogowa. Od 1451 studiował w Lipsku, gdzie osiągnął bacc art. Studia prawnicze w Krakowie (od 1461) i Erfurcie (od 1467) zakończył lic decr¹. Stamtąd udał się zapewne do Kolonii, gdzie opanował sztukę drukarską². Około 1470 r. osiadł we Wrocławiu i otworzył pierwszą na Śląsku oficynę drukarską. Był w tym czasie subkantorem w kolegiacie św. Krzyża³. Kanonię katedralną otrzymał 3 XI 1477 po Z. Vorsthoverze, który zrezygnował na jego rzecz⁴. Rezydował w tym czasie we Wrocławiu i często spotykamy go na kapitułach generalnych⁵. Jako kanonik wzm. ostatni raz w związku z kolędą 1484 r.⁶ Wiosną 1483 podjął podróż — pielgrzymkę do Rzymu, gdzie 29 VII t. r. wpisany został do Bractwa Ducha Świętego. Zmarł w nieznanych okolicznościach w drodze powrotnej na początku 1486 r. Był kapłanem⁷.

- 1 CDSil. XXV, 218; K. Dziatzko, *Caspar Elyan, Breslau's erster Drucker*, Ztschr 15(1880), 1—32; tenże, *Neue Mittheilungen über Caspar Elyan*, Ztschr 19(1885), 386—394; B a u c h, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 125 W. Urban, *Autograf Kaspra Elyana*, ABMK 1(1960) nr 2, 171 n.
- 2 B. K o c o w s k i, *Kaspar Elyan*, w: *Ludzie dawnego Wrocławia*, ser. II, Wrocław 1961, 43—49.
- 3 APW — Rep. 102, nr 767: 20 III 1470.
- 4 AAW — chron.
- 5 Np. AAW — chron 2 VI 1478, 27 I 1480, 2 I 1481, 17 I 1483, JJ 12: 29 XI 1481.
- 6 AAW — III d 10.
- 7 H. B a h l o w, *Die Frühzeit des Breslauer Buchhandels und Buchgewerbes*, w: *Beitraege zur Gesch. d. Stadt Breslau*, Breslau 1939, H. 7, 54.

41. ETZELSTORFF (Eczelstorff) Henryk Ulrici (1431). Pochodził z rodziny szlacheckiej zapewne z Saksonii (był w 1423 klerykiem, a w 1431 subdiakonem diec. Naumburg). Na tym terenie otrzymał pierwsze beneficyja kościelne: parafię Geithau, kanonię w Naumburg — Zeitz i pomniejsze¹. Prowizję na kanonię wrocławską po Hermanie Dwergu otrzymał w 1431 r.² Był wówczas szambelanem pap. Eugeniusza IV i — prócz w/w — kanonikiem w Merseburgu. Z dokumentów śląskich nie jest znany.

- 1 Wszystkie dane RG IV — 1, 1089/91: „ex utroque de militari genere”.
- 2 RG I, nr 222 i 1868.

42. EYCHHOLZ Jakub (a. 1441—1445). Był kustoszem kapituły w latach 1442—45.

43. FEUCHTER Henryk (c. 1443—1450). Był duchownym diec. Padwa¹. Do kapituły wrocławskiej, do której wszedł najpewniej drogą prowizji papieskiej, należał w latach ok. 1443—1450².

1 RG I, nr 707 (r. 1431).

2 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

— FEY Aleksy (1412—1423). Do szczegółowego biogramu Schindlera, *Domkapitel*, nr 94 trzeba dodać, że w 1419 r. został na krótko z nieustalonych powodów pozbawiony kanonii i prebendy¹, oraz datę jego śmierci: 15 VI 1423².

1 RG IV — 2, 2539.

2 AAW — III a 12 a, f. 210.

44. FEY Jan (1422— p. 1427). Pochodził zapewne z Namysłowa i był krewnym Aleksego Feya, za czym przemawiałoby, że w 1420 r. jako duchowny wrocławskiej diecezji, altarzysta w katedrze, u św. M. Magdaleny we Wrocławiu i w Namysłowie, zabiegał o kanonię ołomuniecką, z której zrezygnował Aleksy¹. Kanonię katedralną otrzymał drogą zamiany w 1422 r., ale w kapitule spotykamy go (jedynty raz) dopiero 6 III 1427³. O dalszych kolejach brak informacji.

1 RG IV — 2, 1884.

2 Tamże.

3 Schindler, *Domkapitel*, nr 94 przyp. 11.

45. FFUERSTENBERG Zygfryd (?) (1458—1466). Znany wyłącznie z wykazów darów kołędowych na rzecz wikariuszy z lat 1458—1466. We Wrocławiu nie rezydował nigdy, czego dowodem podawanie coraz innego imienia: Gregorius, Sigf. lub Sig. Ffuerstenbergowie byli westfalską rodziną szlachecką, z której wyszło szereg wybitnych ludzi Kościoła.

AAW — III d 12.

— FLASSER Franciszek (1408—1421). Miał w diecezji szereg beneficjów. Pochodził z Brzegu.

Schindler, *Domkapitel*, nr 96.

46. FLECKIL Henryk (a. 1423— p. 1430). Kanonię wrocławską objął przed 17. V 1423, kiedy kanonię jego — wobec wyboru na bpstwo trydenckie — papież przekazał innemu kandydatowi¹. Diecezji jednak nie zdołał objąć ze względu na opór książąt, z którymi spór wszczął jego poprzednik. Na skutek tego jeszcze w 1430 r. spotykamy jego nazwisko wśród kanoników lewego chóru².

1 RG IV — 2, 1778.

2 AAW — III d 1 a, f. 15 r.

47. FREIBERG Jerzy (1459—1496). Pochodził z Wrocławia, prawdopodobnie syn Prokopa F.¹ Studiował od 1444 r. w Lipsku, gdzie osiągnął mgr art. Tytułował się również dr decr, ale brak danych o dalszych studiach. Napierv otrzymał kanonię w kolegiacie św. Krzyża we Wrocławiu (przed 3 II 1448, później i dziekanie: 1. wzm. 30 VI 1474)², następnie — prawdopodobnie z końcem 1459 — kanonię katedralną³. Nabył wypaloną kurię kanoniczną (między dworem bpim a prepozyturą) w 1460 r.⁴ i odtąd mieszkał stale we Wrocławiu biorąc czynny udział w życiu kościelnym: uczestniczył niemal we wszystkich kapitułach gen. lat 1460—92⁵, był prokuratorem kapituły św. Krzyża (ok. 1457/66), a ok. 1483 r. kapituły katedralnej⁶, na synodzie 1475 r. wybrany został kolektorem daniny duchowieństwa na rzecz króla Macieja⁷, przez 16 lat był prokuratorem nieobecnego dziekana Jana Rotha, późniejszego biskupa⁸. Od spraw politycznych natomiast, w które kapituła mocno w tym okresie była wciągnięta, stał chyba z dala: obfita korespondencja z tych lat nie wymienia jego nazwiska. Prócz powyższych beneficjów miał parafie Ołtaszyn⁹ i Otmuchów, kanonię w kolegiacie nyskiej (lata 1479—96)¹⁰ oraz altarię w kolegiacie św. Idziego¹¹. W 1492 r. uczynił zapis na rzecz scholarów szkoły św. Krzyża¹². Zmarł 27 IX 1496 i pogrzebany został w katedrze¹³.

1 *Aufzeichnungen d. Bresl. Domherrn St. Sauer*, Archiv f. schles. KG 13(1955), 91 przyp.

2 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 36.

3 AAW — III d 12.

4 AAW — A 32 a: 13 IV 1460.

5 Przykładową dokumentację zob. Kuchendorf, jw.

6 AAW — III d 10, passim.

7 Sawicki, *Concilia Poloniae* X, 546.

8 AAW — III a 22, f. 81r.

9 AAW — Y 11: 24 X 1463.

10 Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 109.

11 AAW — chron 3 X 1496.

12 CDSil. XXV, 139.

13 AAW — III a 12 a, f. 51.

— FUELLSTEIN Henryk (1481—1538). Po studiach w Krakowie był od 1481 r. kanonikiem rezydującym. W 1505 r. został biskupem pomocniczym diecezji wrocławskiej, ale kanonię zatrzymał. Zmarł 7 VI 1538 r.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 55; Sabisch, *Acta Capituli*, LIX; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 130; J. Jungnitz, *Die Breslauer Weihbischoefe*, Breslau 1914, 66—77.

48. z GARBOWA Marcin, syn Zawiszy Czarnego (od 1429). Był duchownym diec. krakowskiej. Pap. Marcin V 8 IV 1429 mianował go kanonikiem gnieźnieńskim, krakowskim, poznańskim, wrocławskim, płockim, wrocławskim i lubuskim bez prawa ubiegania się o prebendę kanoniczną.

RG IV — 3, 2735/6.

49. GEBICZ (Gebatz) Marcin (a. 1430 — c. 1438). Należy go odróżnić od Marcina Gewitscha, który był członkiem kapituły w l. 1375/95¹. Gebicz widnieje w wykazie kanoników lewego chóru z 1430 r. i ok. 1438 wykreślony, a wpisany w jego miejsce P. Nowak². Imię Marcin spotykamy w zestawieniu aniwersariów odprawianych w katedrze za kanoników w 1458 r., to nazwane jest nowym³.

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 107.

2 AAW — III d 1 a, f. 15r.

3 AAW — III d 10.

50. GIRDAN (Girdner) Jan (1451—1493). Pochodził z Legnicy z rodziny mieszczańskiej; jego krewni często zasiadali w radzie i wśród ławników miejskich¹. Studia rozpoczął w semestrze zimowym 1428 w Lipsku („Joh. Gerdan de Legnicz”)² i ukończył lic. decr³. Następnie, przynajmniej w l. 1430/40 był wikariuszem kanonika J. Scolima przy katedrze⁴. W 1443 r. był dziekanem kolegiaty legnickiej i — co z reguły z tym urzędem się łączyło — kanclerzem księstwa (za księżnej Elżbiety legn.)⁵. Kanonię katedralną otrzymał w 1451 r.⁶, a na posiedzeniu gen. spotykamy go pierwszy raz 31 VIII 1452⁷. Odtąd do śmierci rezydował we Wrocławiu i za wyjątkiem lat 1476, 1479 i 1486/7 spotykamy go na kapitułach gen.⁸. Dorywczo i w zastępstwie pełnił obowiązki oficjała⁹. Prócz działalności w kapitule nie brał zdaje się żywszego udziału w wydarzeniach kościelnych i politycznych tego okresu. Był ponadto kanonikiem u św. Krzyża we Wrocławiu (l. wzm. 4 I 1464)¹⁰. Zmarł 26 VII¹¹ 1493 r. (jeszcze 23 XI 1492 uczestniczył w posiedzeniu, a 29 I 1494 poznajemy następcę na jego kanonii — M. Tauchana)¹².

1 Por. *Urkundenbuch der Stadt Liegnitz und ihres Weichbildes bis z. J. 1455*, hrę. F. Schirrmacher, Liegnitz 1866, indeks; rodzina o tym nazwisku jako pochodząca z Legnicy znana była również w tym czasie we Wrocławiu, zob. Pfeiffer, *Das Breslauer Patriziat*, indeks.

2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 98.

3 Np. AAW — chron 4 VI 1456.

4 AAW — III d 1 a, f. 15r.

5 *Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 40.

6 AAW — III d 28, f. 47v.

7 AAW — chron

8 AAW — przede wszystkim dokumenty w ukł. chron. i z sygn. alfab. lub odpisy w APW — Klose 110 i 112.

9 Burda, *Schulgeschichte*, 307 (r. 1490).

10 AAW — dok. kol. św. Krzyża oraz chron 7 V 1470 i 4 V 1492.

11 A. Koenig, *Das Kalendarium des Breslauer Kreuzstiftes verbunden mit einem Cisionianus*, Ztschr 7(1866), 322.

12 AAW — III a 23, f. 31v i chron.

51. z GLIWIC (Gleywicz) Mikołaj (a. 1468—1479). Odróżnić trzeba go od kanonika katedralnego i św. Krzyża — Mikołaja Gleiwitz, który zmarł w 1416 r.¹ Był najprawdopodobniej krewnym Pawła z Gliwic: w testamentie z 2 X 1479 za niego i za siebie ufundował rocznicę w katedrze². Studia rozpoczął prawdopodobnie w Krakowie w 1423 r. i jako „Nic. de Gleywicz, mag art univ. Cracov.” kontynuował od 1433 we Wiedniu³. Następnie spotykamy go dopiero w 1463 r. w Rzymie: był notariuszem Kurii Papieskiej. Jako znającego stosunki kurialne polecał go radzie m. Wrocławia jej poseł rzymski w okresie sporu z Jerzym z Podiebradów — J. Weinrich. Został Mikołaj faktycznie jego substytutem przekazując do Wrocławia rzymskie aktualia⁴. Jeszcze w 1465 r. był w Rzymie⁵. Niebawem — zapewne z prowizji papieskiej przy poparciu rady wrocławskiej — został kanonikiem katedralnym (l. wzm.: udział w elekcji 20 I 1463 i wybór do sześcioosobowej delegacji, która miała zawiadomić bpa Rudolfa o dokonanym wyborze)⁶. Bp Rudolf wydelegował go z 5 innymi kanonikami do przedstawienia postulacji w Rzymie⁷. Pozostał tam zdaje się po-

nownie przez najbliższe lata⁸. We Wrocławiu nie rezydował. Miał jeszcze wikariat w kolegiacie głogowskiej⁹. Zmarł w 1479 r., przed 2 X kiedy wykonano jego ostatnią wolę. Swoje książki zapisał zdaje się altaryzstom u św. M. Magdaleny we Wrocławiu¹⁰.

- 1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 41 i Schindler, *Domkapitel*, nr 108.
- 2 AAW — II b 3, f. 173v.
- 3 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 55; *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 134. Nie można jednak wykluczyć innych, np. „Nic. Andreae de Gleywicz” (*Album studiosorum*, 52 w 1421 r.), lub „Nic. Nicolai Gleywicz de Opil” (*Album studiosorum*, 48 w 1420 r.), wreszcie „Nic. Sutoris de Gleybitz” (*Matrikel d. Univ. Leipzig*, 168 w 1449 r.).
- 4 SRSil. IX, nr 185, 197—8 i 228.
- 5 Uczestniczył w rozprawie rzymskiej studentów Uniwersytetu Lipskiego (*Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 127).
- 6 AAW — S 3.
- 7 AAW — S 4 a i b: 4 II 1468.
- 8 Np. 2 IX 1469 opłacał w Rzymie annaty w imieniu opata od św. Wincentego we Wrocławiu (*Elementa ad fontium editiones* I, nr 607).
- 9 Zrezygnował zeń 20 IV 1472 (AAW — IV b 7, f. 132r).
- 10 Zob. H. Hoffmann, *Schlesische Kirchenbüchereien*, *Archiv f. schles. KG* 4(1939), 96, o ile można odnieść to do naszego Mikołaja.

52. z GLIWIC (Gleybitz, Gleywicz) Paweł (1450—1461). „Paulus Petri de Gleybitz” w 1436 r. przyjęty został na Uniwersytet Wiedeński¹, gdzie osiągnął zapewne lic. decr. 26 VI 1443 spotykamy go we Wrocławiu jako wikariusza u św. Krzyża². Potem był audytorem sądu biskupiego w księstwie nyskim (17 VII 1450: audytor w Nysie, a 1 III i 24 VII 1451: „iudex curie Ottmuchiensis”).³ Prebendę katedralną otrzymał zapewne z nominacji biskupa w 1450 r.⁴, a 2 VI 1451 spotykamy go na kapitule generalnej⁵. Wkrótce przeniósł się do Wrocławia, gdzie miał dom w sąsiedztwie notariatu odstąpiony krótko przed śmiercią⁶. Często uczestniczył w posiedzeniach kapituły⁷, której był prokuratorem od 1456 r.⁸, a w 1460 (13 VIII) również wikariuszem generalnym bpa Jodoka⁹. Zmarł 24 III 1461 (wikarzy otrzymali „de spolio dni P. Gleywicz”) ¹⁰. 2 X 1479 w wykonaniu testamentu kanonika Mikołaja Gleywicz, prawdopodobnie krewnego, ufundowane zostało anniversarium za jego duszę¹¹.

- 1 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 194.
- 2 AAW — II b 2, nr 7.
- 3 AAW — chron i APW — Rep. 111, nr 63.
- 4 AAW — III d 28, f. 46v.
- 5 AAW — S 36, druk: F. Seppelt, *Die Anfaenge der Wahlkapitulationen der Breslauer Bischoefe*, *Ztschr* 49 (1915), 214—216.
- 6 AAW — chron 30 VIII 1460.
- 7 Dokumentacja zob. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 290.
- 8 AAW — CC 22 a: 10 VI 1456, chron 8 XI 1456, III d 1 a, f. 236v; 6 III 1458; III d 12, r. 1459, f. 5v.
- 9 AAW — chron.
- 10 AAW — III a 12 a f. 60 i III d 12. Datę protokołów kapituły ustaloną przez Gruenhagen, *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 158 na r. 1461 trzeba więc skorygować, na co zresztą wskazuje i data dzienna: „dies Saturni penultima mens. Aug.”
- 11 AAW — II b 3, f. 173v.

53. GOLTBERG Mikołaj (a. 1422—1443). Dziekan w l. 1432/33 i scholastyk kapituły w l. 1434/43.

— GOSSINGER Zygmunt (1496—1504). Pochodził z Wrocławia. Rezydował od 1496 r. Zmarł 4 IV 1504.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 67; Sabisch, *Acta Capituli*, LIX; CDSil. XXV, 215; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 135.

54. GRAMIS Mikołaj (1418—1441). Prepozyt kapituły od 1434 r. do rezygnacji w 1441.

55. GREBITSCH N (Mikołaj?) (a. 1484). Znany z jednej tylko wzmianki: jego następca na prebendzie — P. Reymbabe oddał wikariuszom w 1484 r. „de anno gratiae N. G.”

AAW — III d 10.

56. GRECZREGINE (Koeniggraetz) Jan de (1427—1434). Pochodził najpewniej z Sadowej (= Koeniggraetz) i już w 1420 r. był kapłanem diec. Ołomunieckiej¹. Pierwsze jego znane beneficja to kanonikat w Wyszehradzie i parafia św. Marcina w Pradze, z której miał zrezygnować z chwilą otrzymania prowizji na ołtarz św. Michała w katedrze wrocławskiej (8 XII 1417)². Następnie otrzymał kanonię w Ołomuńcu i w 1427 r. katedralną we Wrocławiu z której w 1428 r. uścił annaty³. W tymże roku wpisał się na Uniwersytet Wiedeński jako dziekan z Kromieryża i kanonik wrocławski⁴. Nie ma śladu jego bytności we Wrocławiu. Zmarł przed 11 II 1434, kiedy mowa o wolnej po jego śmierci prebendzie kanonickiej⁵.

1 RG IV — 2, 1945.

2 AAW — SS 13; RG, jw. Ołtarz chciał objąć per procuratorem (AAW — GG 50: 21 XI 1422); zgodnie z tradycją ołtarz mógł mieć tylko kanonik, co dało początek sporowi zakończonemu na forum rzymskim niepomyślnym dla Jana wyrokiem (AAW — SS 15: 26 III 1423, GG 17: 9 V 1425, QQ 36: 30 I 1427).

3 RG, jw.

4 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 160.

5 AAW — chron.

57. GREGORIUS (1484). Z tytułem mgr, jednak bez podania nazwiska wymieniony w wykazie darów kolędowych w 1484 r.¹. Innych danych brak².

1 AAW — III d 10.

2 *Matrikel der Universitaet Wien II*, 21 w 1453 r. wykazuje wpis „Gregorius Meissener de Wratislavia”

58. HALSTAD Konrad (?) (1458/9). Wymieniony jako „doctor Halstad” w spisie darów kolędowych z r. 1459 ale w tymże roku kanonikat „olim dni Halstad” otrzymał Jan Scheuerlein¹. Chodzi prawdopodobnie o Konrada von Hallstadt, zmarłego krótko po 1458 r., wieloletniego profesora prawa na Uniwersytecie Wiedeńskim i wielokrotnego rektora. Pochodził z Górnej Austrii².

1 AAW — III d 12, f. 16v (r. 1458/59) i f. 12v (r. 1459).

2 J. Aschbach, *Geschichte der Wiener Universitaet im ersten Jahrhundert ihres Bestehens*, Wien 1865, 477/8.

59. HAMMONIS Stanisław (a. 1420). W dokumentach śląskich wymieniony tylko jeden raz wśród innych kanoników katedralnych świadkujących w dokumencie bpa Waclawa z 1 I 1420 r.¹. Pochodził z Legnicy

i po zdobyciu mgr w Pradze, zapisał się w 1386 r. na Uniwersytet Wiedeński². Był też scholastykiem kolegiaty głogowskiej³.

1 CDSil. IX, nr 828. Autentyczność dokumentu jest podejrzana, bo bp Wacław zmarł 6 X 1419.

2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 21.

3 CDSil. jw.

60. HANKO Fabian (1464—1489). Pochodził z Eger (Węgry) z rodziny mieszczańskiej¹. Studiował od 1451 r. w Erfurcie i tam osiągnął przynajmniej bacc art, później zaś (ok. 1465) na którymś z uniwersytetów włoskich (Rzym?) dr decr². Do Wrocławia przybył prawdopodobnie wprost z Erfurtu i był tu w latach 60-tych pisarzem miejskim. Następnie w okresie 1464—67 był w Rzymie prokuratorem rady miejskiej w sprawie sporu z Jerzym z Podiebradów³. Podróżował potem jeszcze przynajmniej dwukrotnie do Rzymu: w 1468 w związku z translacją bpa Rudolfa i w 1468/9 celem wyjednania odpustów papieskich dla kościołów wrocławskich⁴. Jako Węgier stał się po śmierci Jerzego zwolennikiem Macieja Korwina, któremu służył swoim talentem politycznym w sporze o Śląsk z Polską i Czechami: w 1476 podróżował z listami królewskimi do Krakowa⁵, a w 1477 jako prokurator Macieja⁶ brał udział w rozmowach z książętami i stanami śląskimi w Broumowie (Braunau)⁷. Ujęty i uwięziony w październiku 1477 k. Żytawy przez Jana von Oelsnitz, zwolennika (?) Władysława Jagiellończyka, został na interwencję tegoż za okupem uwolniony (przed 2 VI 1478)⁸. Tę działalność polityczną rozwijał już jako kanonik katedralny (1. wzm. 18 I 1465)⁹. Związany z bpem Rudolfem również zwolennikiem króla Macieja, posłował w jego imieniu do Rzymu by opłacić *servitium commune*¹⁰, a potem był jego kanclerzem (1472/3)¹¹. Spotykamy go też w tych latach na posiedzeniach kapituły¹². Na stałe osiadł jednak we Wrocławiu dopiero po 1478 r. Był magister fabricae kościoła katedralnego i pełnomocnikiem archidiakona K. Mariennam¹³, a w 1482 r. po śmierci bpa Rudolfa jednym z administratorów diecezji¹⁴. Prócz beneficjum katedralnego miał scholasterię u św. Krzyża (1. wzm. 7 V 1470)¹⁵. Zmarł 18 IX 1489 i pogrzebany został w kościele św. Krzyża, gdzie miał nagrobek i gdzie odprawiano zań *anniversarium*¹⁶.

1 Wrocławska rada miejska w korespondencji nazywa go „honestus F. H.” lub poprostu „Fabianus noster”, zob. Markgraf, *Der Breslauer Procurator und Domherr Fabian Hanko*, *Ztschr* 12(1874), 436/8.

2 CDSil. XXV, 183.

3 Jego rzymską działalność szczegółowo opisał J. Drabina, *Stosunki dyplomatyczne Wrocławia ze Stolicą Apostolską w latach 1464—1465*, *Colloquium salutis* 3 (1971), 81—102 i *Kontakty Wrocławia z pap. Pawłem II*, *Śląskie Studia Hist.-Teol.* 5(1972), 131—146.

4 Drabina, *Kontakty Wrocławia*, jw. 146.

5 SRSil. XIII, nr 256 przyp.

6 SRSil. X, nr 52.

7 SRSil. XIII, nr 278 i 280.

8 Tamże, nr 278 a, 289 i 314; AAW — chron.

9 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae* II, nr 190.

10 AAW — S 3: 20 I 1468, S 4a i b: 4 II 1468; *Elementa ad fontium editiones* I, nr 603: 9 X 1468.

11 AAW — II b 3, f. 78r: 12 VI 1472 i f. 81: 10 I 1473.

12 Np. AAW — chron 4 VI 1470, II 33 a: 1 VI 1471, AA 12: 31 VIII 1471, DD 5: 31 I 1472, X 36 a: 17 XI 1472.

13 AAW — TT 21: 9 XII 1486 i V 14: 10 XI 1490.

14 AAW — Świdnica parafia: 5 II 1482 i SS 19: 27 II 1482.

15 AAW — chron.

16 Lutsch, *Verzeichnis der Kunstdenkmäler der Provinz Schlesien I*, 181; Koenig, *Das Kalendarium des Bresl. Kreuzstiftes*, 324.

61. HARTFUST Siboldus Petri (1425). Był duchownym diecezji utrecht-skiej. Po sporze o kanonię i prebendę wrocławską po J. Nigri zobowiązał się 15 I 1425 do uiszczenia annat. W źródłach śląskich brak wzmianki o nim.

RG IV — 3. 3348.

62. HAUNOLD (Hawnulth) Paweł (c. 1480). Był synem wybitnego radnego wrocławskiego — Walentego. Immatrykulowany w Krakowie w 1474 r., tam uzyskał bacc (1477). Był archidiakonem legnickim¹. Daty wejścia do kapituły nie dało się ustalić. Jego własnością był komentarz Serviusa do dzieł Wergiliusza zapisany krakowskiemu Collegium Maius². Pod koniec życia wstąpił do bernardynów.

1 B a u c h, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 131.

2 Tamże. Zob. *Incunabula quae in Bibliothecis Poloniae asserventur*, Wrocław 1970, II, 852, nr 5025.

63. HEILSBURG (Heydilsberg) Jan (1451—1490). Był klerykiem diecezji warmińskiej i pochodził może z Lidzbarku (= Heilsberg). W diecezji wrocławskiej spotykamy go w 1451 r.: bp Piotr inwestował go na altarię w kościele św. Krzyża¹, a wikarzy katedralni otrzymali odeń daninę „de novo canonico”². Z objęciem prebendy kanonickiej miał jednak kłopoty ze względu na postawę kapituły, która 31 I 1453 zaprotestowała przeciw jego przyjęciu: Jan pochodził z Prus, a nie miał cenzusu naukowego³. Proces zakończył się jednak pomyślnie dlań i 20 XI 1454 spotykamy go po raz pierwszy w gronie kapituły⁴. Podjął zapewne w międzyczasie studia, bo 4 VI 1456 tytułował się lic iur⁵. Osiadł teraz we Wrocławiu. Dom miał w sąsiedztwie kanonika Pawła z Gliwic⁶. Stale w latach 1463—88 (prócz r. 1476 i 1479) spotykamy go na posiedzeniach kapituły⁷. Współpracował z kolejnymi biskupami Jodokiem i Rudolfem, np. referowanie sprawy uposażenia prepozytury⁸, załatwienie zadłużeń diecezji⁹; Jan Roth mianował go swoim oficjałem i wikariuszem generalnym, a pod nieobecność w diecezji — komisarzem¹⁰. W sporze tegoż biskupa z kapitułą brał stronę biskupa. Był ponadto kuratorem i prowizorem bursy uczniowskiej przy szkole katedralnej¹¹, a potem magister fabricae katedry (lata 80-te)¹². Zmarł 13 XI 1490 i pogrzebany został w katedrze, gdzie umieszczono dlań epitafium¹³.

1 AAW — chron 17 X 1451.

2 AAW — III d 28, f. 47v.

3 AAW — chron.

4 AAW — Q 21.

5 AAW — chron. Na kapitule gen. 1 VI 1455 jeszcze tytułu nie miał.

6 AAW — chron 13 VIII 1460.

7 Np. AAW — III a 22, f. 97v; 2 VI 1463, f. 100r; 24 I 1465, f. 108r; 6 VI 1465, f. 13v; 1 II 1481; chron 26 I 1464, 4 VI 1470, 14 XI 1475, PP 25: 3 VI 1466, JJ 11: 14 XI 1469, I 34: 6 VI 1471, JJ 41: 31 VIII 1473, JJ 63: 4 VI 1477; III d 1 a, f. K 10r; 26 I 1467.

8 AAW — EE 3: 15 i 22 XII 1474.

9 APW — Klose 111, nr 72: 25 V 1464 i Klose 112, nr 136: 21 IV 1468.

10 CDSil. XXXV, nr 295: 12 XI 1487; AAW — Namysłów parafia: 27 XII 1487.

- 11 CDS:1. XXV, 126 (w latach 60-tych).
 12 APW — Rep. 15, nr 230, f. 16v: 28 IX 1484.
 13 AAW — III a 12 a, f. 43.

64. HELLING Jan (1427—1431). Jako kanonik i dziekan w Osnabrueck i kanonik w Konstancji otrzymał 15 VI 1426 prowizję na prebendę wrocławską po śmierci A. Feya. Objął ok. 1427 (3 IX 1426 zobowiązał się do annat). Był kapłanem¹. W następnych latach otrzymał jeszcze kanonie we Włocławku, Liege i Trydencie, prepozyturę w Muenster i pomniejsze beneficja. Był szambelanem (familiarius) pap. Marcina V. Zmarł krótko przed 25 X 1431, a kanonię po nim otrzymał od bpa Konrada Jakobinus de Rubeis².

- 1 RG IV — 2, 1992/96.
 2 RG I, nr 1874, 1871, 1901, 2695.

— HENSELINI Mikołaj, zob. CZULCHAW M.

— HERMANNI Jan (1483—1504). Był od końca 1496 r. kustoszem kapituły.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 82; Sabisch, *Acta Capituli*, LIX.

65. HESSE (de Hassia) Jan (1) (do 1434). Bliższych danych o pochodzeniu i studiach brak. Miał nauczać w Uniwersytecie Krakowskim; w Bibliotece Jagiellońskiej znajduje się jego rękopis — kompilacja ówczesnej wiedzy medycznej. Przed wszystkim jednak był lekarzem — praktykiem znanym ze swojej bezinteresowości¹. W 1417 r. już dr med i kanonik w Głogówku, otrzymał parafię Toszek². Przebywał pewien czas we Wrocławiu. Tu, w kościele św. Elżbiety, ufundował altarię i mszał (29 II 1429)³. Obok kanonii katedralnej miał również dziekanie w kolegiacie legnickiej. Zmarł 24 VIII 1434 r. Anniversarium zań odprawiali kanonicy i wikarzy katedralni (20 VIII 1436)⁴.

- 1 S. Szpilczyński, *Kultura medyczna na Dolnym Śląsku w przeszłości*, Sobótka 25(1970), 380; J. Gottschalk, *Das Totenbuch der Altaristenbruderschaft von Maria Magdalena zu Breslau ca. 1454—1524*, Archiv f. schles. KG 6(1941), 131 przyp. 25 podał napis nagrobkowy: „Anno 1434 die 24 mensis Augusti in die S. Bartholomaei obiit egregius et famosus vir Magister Johannes de Hassia, medicinae Doctor, Physicus pauperum, praesertim Sacerdotum, Canonicus Wratislaviensis et Legnicensis Ecclesiarum Decanus”.
 2 RG IV — 2, 1978.
 3 Mszał znajduje się w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu rkps R 521, notatka na pierwszej okładce.
 4 AAW — III d 1 a, f. B 2v.

66. HESSE Jan (2) (1439 — a: 1458). Bp Konrad erygował 8 VIII 1439 dla niego osobną kanonię, którą J. H. sam uposażył i która miała wygasnąć po jego śmierci, uposażenie zaś przejść na własność kapituły. Był on mieszczaninem wrocławskim, wdowcem i w celu uczestniczenia w modlitwach chórowych przyjął niższe święcenia. Prebendę stanowiła połowa wsi Święta Katarzyna k. Wrocławia, a na codzienne dystrybucje dla siebie przeznaczył Jan młyn pod Wrocławiem¹. W czasie pomoru r. 1439 (22 i 25 IX) uczynił Hesse dalszy zapis testamentowy na rzecz kapituły dla odprawiania zań rocznicy oraz na rzecz syna, córki i wnuka².

Ostatnia wzmianka o nim, już zmarłym, pochodzi z 1458 r.: „Registrum novorum censuum” wikariuszy wymienia i jego anniversarium³.

1 Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 174; AAW — HH 6 i QQ 33.

2 AAW — V 3 a i 3 b.

3 AAW — III d 10.

67. HINDERBACH Jan (1461—1470). Był w l. 1463/65 scholastykiem kapituły do swego wyboru na biskupstwo trydenckie.

68. HINSAD (Hunstad?) (1458—1461). Kanonik znany wyłącznie ze spisu ofiar kołędowych lat 1459/61. Nie podano tu nawet imienia, co wskazuje, że we Wrocławiu nigdy nie rezydował. Do kapituły wszedł w 1458 r., bo zapisany jest jako ostatni i ofiarował nie 1 wiardunek, jak pozostali kanonicy, ale 1 grzywnę, w co włączona zapewne została danina z racji wejścia do kapituły.

AAW — III d 12, f. 15, 16 v.

69. HIRSBERG Henryk (a. 1433 — p. 1438). Pochodził z Wrocławia, syn Henryka. Studiował od 1412 r. w Lipsku¹, a od 1416 r. w Krakowie, gdzie po trzech latach osiągnął bacc art.² Jako kanonik katedralny wzm. 1. raz 28 I 1433 r.³ Do kapituły wprowadził go zapewne bp Konrad, którego był notariuszem jeszcze jako kanonik i w którego otoczeniu stale go spotykamy⁴. Wyższych święceń prawdopodobnie nie miał, bo ani razu nie spotykamy go na kapitule. Ostatni raz wzm. 23 VII 1438 r.⁵

1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 39.

2 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 111.

3 AAW — V 43.

4 Np. AAW — Głogów parafia: 25 VI 1433; II b 1, nr 17 i 19: 4 i 12 V 1434, nr 32: 18 I 1435, nr 68: 12 I 1437.

5 *Urkundenbuch d. Stadt Liegnitz*, nr 649.

— HOFFMANN (Hofeman) Jan (1467—1501). O jego pochodzeniu i studiach brak danych¹. Miał lic. decr. Ze Śląskiem związany zapewne przez osobę legata pap. Rudolfa z Ruedesheim, który w 1465 r. rozpoczął swoją misję. 8 VII 1467 Hoffmann razem z Łukaszem Eisenrichem posłował z ramienia legata, biskupa wrocławskiego i miasta Wrocławia do króla polskiego, by skłonić go do wystąpienia przeciw Jerzemu z Podiebradów². Związek z legatem Rudolfem potwierdza i to, że choć w kapitule homo novus (1. wzm. 20 I 1468)³ wybrany został do delegacji, która miała skłonić bpa Rudolfa do przyjęcia stolicy wrocławskiej i że następnie w l. 1470—83 był wikariuszem generalnym tegoż biskupa (jak zresztą potem i bpa Jana Rotha)⁴ oraz kilkakrotnie współadministratorem diecezji (1476/78 i 1482)⁵. Zmarł 8 IV 1501 r.⁶

1 Może jest to „Joh. Hofeman de Novacivitate dioec. misn.” wpisany w Lipsku w 1466 r. (*Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 261).

2 SRSil. VII, 135.

3 AAW — S 3. Zimmermann, *Domkapitel*, nr 93 datuje jego wejście do kapituły dopiero na 1496 r.

4 AAW — Świdnica parafia: 20 IX 1470, chron 5 X 1475, II b 3, f. 158r: 29 VI 1478; APW — Rep. 102, nr 834: 11 III 1483, CDSil. I, nr 145: 28 VI 1483.

5 AAW — II b 3, f. 113v: 30 V 1476, f. 114r: 7 I 1477, f. 164v: 26 II 1478; HH 20a: 24 IV 1477; Świdnica parafia: 5 II 1482.

6 Sabisch, *Acta Capituli*, LIX.

— HOMUT Piotr (1412—1423). Wzm. ostatni raz 22 V 1422 r.¹, a 8 XII 1423 prowizję na wolną po jego śmierci kanoniję otrzymał S. Degenberg².

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 137.

2 RG IV — 3, 3351.

70. HOPPENER Piotr (1465—1483?). Był prepozytem od 1475 r. do złożenia urzędu w 1478 r., choć kanoniję zdaje się zatrzymał do śmierci.

71. JANKOWICZ (Jenkewicz) Ambroży (1462-1477). Pochodził z rodziny szlacheckiej osiadłej w ziemi brzeskiej i w samym Brzegu. Od 1454 r. studiował w Lipsku i tu osiągnął bacc, a w 1460 mgr art. Od 1463 r. był kanonikiem kolegiaty brzeskiej¹. Kanoniję katedralną otrzymał w 1462 r. po Kasprze Weiglu². Co najmniej od 1467 do 1473 rezydował we Wrocławiu³. Od ok. 1470 był prokuratorem kapituły i bursy przy szkole katedralnej⁴. Zmarł 18 VIII 1477 i pogrzebany został przy katedrze, gdzie miał również epitafium⁵. Swoje książki zapisał legnickiemu klasztorowi kartuzów⁶.

1 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 46.

2 AAW — III d 12: opłacił de recepcione i wzm. z okazji kolędy.

3 AAW — S 3: 20 I 1468, S 16: 27 VI 1468, II 11: 14 X 1469, chron 4 VI 1470, II 39b: 1 VII 1471, DD 5: 31 I 1472, II 41: 31 VIII 1473.

4 Urban, *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej* art. cyt. 159; CDSil. XXV, 128; AAW — 19 III 1479.

5 SRSil. III, 336; M. Hankius, *Die Silesiis indigenis eruditus*, Lipsiae 1707, 155/6; AAW — III a 12a, f. 10.

6 F. Bahlow, *Die Kirchenbibliothek von st. Peter und Paul in Liegnitz*, Mitteilungen des Geschichts- und Altertums — Vereins für die Stadt und das Fürstentum Liegnitz 2(1906/08), 144.

— JENKEWICZ Jan (1409—1424). Za bpa Konrada otrzymał kanclerstwo kapituły (1418—24).

Schindler, *Domkapitel*, nr 146; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 65.

72. JENKEWICZ (Posselwicz) Mikołaj (1443—1465). Wywodził się z ziemiańskiej rodziny z Posadowic k. Oleśnicy, syn Mikołaja. 23 III 1464 poznajemy jego braci: Kaspra — właściciela i dziedzica Posadowic i Sątocka oraz Michała — plebana w Bierutowie k. Oleśnicy¹. Studiował na kilku uniwersytetach: wpisany w 1425 r. w Lipsku², przeniósł się w 1428 do Wiednia³, 10 VII 1444 wrócił na studia prawa do Lipska⁴ i wreszcie od 1450 kontynuował w Krakowie⁵. Stopnia akademickiego jednak nie osiągnął. Jako kanonik katedralny wymieniony ok. 1443 r. w prawym chórze⁶ (zapewne wznowienie studiów w 1444 r. wiąże się z wejściem do kapituły), a następnie 29 IV 1446 r.⁷. Potem wymieniany jeszcze na posiedzeniach gen. zwykle w styczniu i czerwcu⁸. Ostatni raz wzm. w związku z kolędą 1464 r., a w roku następnym wikarzy otrzymali „de spolio canonici Nic. Possilwicz Jenkewicz”⁹.

1 AAW — kol. św. Krzyża.

2 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 121.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 163.

4 AAW — chron.

5 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 128.

6 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

7 APW — Rep. 102, nr 698.

8 AAW — III d 1 a, f. F. 6v: 26 I 1454, chron 1 VI 1455, 4 VI 1456; III a 22, f. 80r: 23 I 1458, PP 27: 3 VI 1461, chron 26 I 1464.

9 AAW — III d 12. Jego krewnym był może Jan Jankewitz de Postelwicz, altarzy sta w kościele św. Krzyża we Wrocławiu (AAW — chron 18 X 1455).

— JENKWITZ Piotr (1499—1521). Przyjęty w 1499 r. rozpoczął studia w Rzymie i od 1503 r. rezydował we Wrocławiu. Zmarł 20 XII 1521.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 97; Sabisch, *Acta Capituli*, LX.

73. JONSDORF Kasper (?) (1450—1456). Utożsamić go zapewne trzeba z „Caspar Jonisdorff de Monstirberg” (Ziębice), który w 1425 r. rozpoczął studia w Lipsku¹. Pochodzenia mieszczańskiego. Dwukrotnie nazywany jest ogólnie „canonicus ecclesiae wratislaviensis”², co może odnosić się do kapituły św. Krzyża, której był kanonikiem przynajmniej w latach 1453—56. Był podskarbigim (camerarius) bpa Piotra³. Ostatni raz wzm. w 1456 r.

1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 83. Rodzina mieszczańska o tym nazwisku znana była we Wrocławiu w XIV w. Zob. Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 67.

2 APW — Rep. 107: 13 III 1450 i nr 153: 5 X 1453.

3 Co najmniej od 8 I 1449 (Kuchendorf, jw.) do 7 I 1456 (AAW — chron).

— JORDANSMUEHL Wincenty (1418—1443). Był od 1424 r. prąbatem kanclerzem kapituły.

Schindler, *Domkapitel*, nr 151.

74. JUNGE Kasper (1456 — p. 1487). Krótki czas — 1486/7 — był kantorem.

75. KĄKOLEWSKI Jarosław (a. 1426—1453). Pochodził z diec. poznańskiej z rodziny szlacheckiej. W styczniu 1418 r. otrzymał prowizję pap. na kanonie katedralną we Wrocławiu i kolegiacką w Głogowie, a kilka miesięcy później również prowizje na kanonie w Kruszwicy, Gnieźnie i Poznaniu¹. Kanonię gnieźnieńską objął przed 1421 r. (przyjął w związku z tym święcenia kapłańskie)², a wrocławską zapewne w tym samym czasie. W każdym bądź razie studia na Uniwersytecie Krakowskim rozpoczął w 1426 r. jako „Jar. Petri de Kankolew canonicus gneznensis et wratisl.”³. W posiedzeniach kapituły wrocławskiej uczestniczył zaledwie kilka razy: ok. 1430 r.⁴, w elekcji 5 IX 1447⁵ oraz 3 VI 1452⁶. Widnieje w wykazach kanoników lewego chóru z 1430 i 1443 r.⁷. Zmarł w 1453 r.

1 RG IV — 2, 1567.

2 Korytkowski, *Pralaci i kanonicy* II, 244/5.

3 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 63.

4 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 143.

5 AAW — S 5.

6 AAW — chron.

7 AAW — III d 1 a, f. 15r i f. Aaa 49v.

76. KALMAN (Calman, Kalmay) Mikołaj (1436—1458). Syn Jana, kleryk diec. ołomunieckiej, stryj prepozyta kapituły M. Gramisa. Prowizję pap. na kanonię wrocławską otrzymał w 1419 r.¹, ale jeszcze długie lata przynajmniej 1430/35, był tylko wikariuszem i altarzystą w katedrze². Dopiero 11 I 1437 wzm. 1. raz jako kanonik w lewym chórze³, a w posie-

dzeniach kapituły uczestniczył 31 V i 5 VII 1437 r.⁴ W 1441 r. prepozyt Gramis, zagrożony procesem, zamienił się z nim prebendą kanoniczną⁵. Wymieniony ostatni raz z okazji kołеды 1458 r.⁶ Był ponadto, co najmniej 1438—41, kustoszem kolegiaty w Brzegu⁷. O dacie śmierci brak danych.

- 1 RG IV — 3, 2937; CDSil. XV, 169.
- 2 CDSil. XV, 14 i 169; AAW — III d 1 a, f. Q 15v.
- 3 CDSil. XV, 88 i AAW — jw., f. Aaa 49v.
- 4 AAW — chron.
- 5 CDSil. XV, 169 i 211.
- 6 AAW — III d 12.
- 7 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 51.

77. KICZKA (Kytzka) Mikołaj, sen. (1431 — c. 1450). Pochodził z rodziny rycerskiej osiadłej w Pławniowicach k. Gliwic¹. Studiował od 1411 we Wiedniu („Nic. Kiczka plebanus in Plausenicz”)², gdzie prawdopodobnie uzyskał dr decr. W 1430 r., a 3 V 1431 ponownie otrzymał prowizję na kanonię katedralną po śmierci D. Teschnera³ i od 16 XI 1433 do 1437 spotykamy go często na kapitułach⁴. Potem wymienia go jeszcze lista kanoników prawego chóru z 1443/4, ale ok. 1450 został z niej wykreślony⁵. Prócz kanonii katedralnej miał prepozyturę i kanonię w Głogówku oraz altarie w Nysie, Strzelcach i u św. Idziego we Wrocławiu⁶. Trzeba go oczywiście odróżnić od Mikołaja Philippi de Kiky zw. Kiczką — archidiacona gnieźnieńskiego i wikariusza gen. diecezji poznańskiej zmarłego w 1429 r.⁷

- 1 AAW — Liber niger, f. 91v: 13 V 1418 i f. 92r i 93r: 2 IV 1447; RG I, nr 983: „de nobili genere”.
- 2 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 88.
- 3 RG jw.
- 4 APW — Klose 110, nr 96, nr 102: 25 VII 1436, nr 109: 31 V 1437; *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 143 i 147: 5 X 1435; CDSil. XXXVI, nr 168: 31 V 1434; AAW — chron 28 VIII 1434 i 5 VII 1437.
- 5 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 6 RG, jw. Weltzel, *das Kollegiatstift zum hl. Bartholomaeus in Ober-Glogau*, 165—190 nie wymienia jego nazwiska.
- 7 O nim zob. np. Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, 49—53.

78. KICZKA (Kytczka) Mikołaj, jun. (1475—1477). Był prawdopodobnie bratankiem poprzedniego. 13 VIII 1460 wikariusz kolegiaty opolskiej — Mikołaj Kytczka de Pławnicz (Pławniowice) otrzymał na Ostrowiu we Wrocławiu kurię kanoniczną w dożywocie¹. Z tytułem mgr art pojawia się od 2 VI 1475 do 24 IV 1477 w gronie kapituły katedralnej wymieniany na ostatnim lub przedostatnim miejscu², co świadczy, że niedawno otrzymał kanonikat. Był w tym okresie — 1475/6 — subkolektorem świętopietrza w diecezji wrocławskiej³. Dalszych wiadomości o nim brak.

- 1 AAW — chron.
- 2 AAW — DD 11 a: 2 VI 1475, dok. wik. katedr.: 10 XI 1475, chron 14 XI 1475; II b 3, f. 113v: 30 V 1476, HH 20a: 24 IV 1477; Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 528/30 przyp: 7 VI 1476.
- 3 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae* II, nr 224.

— KINDELMANN Wincenty (1493—1518). Z Legnicy. W okresie od 12 II 1479 do 21 VII 1491 spotykamy go jako vicedziekana kolegiaty głogowskiej¹. Już wówczas był dr decr. Kanonikat katedralny otrzymał za-

pewne w 1493 r., a od 1496 do śmierci — 25 I 1518 w 90. roku życia — rezydował we Wrocławiu ².

1 AAW — IV b 7, f. 132v i 97r.

2 Sabisch, *Acta Capituli*, LXI; Zimmermann, *Domkapitel*, nr 108.

— KITTEL Jan (1496—1520).

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 109; Sabisch, *Acta Capituli*, LXI datuje jego wejście do kapituły na 1499 r.

79. KITZING (Kiczing) Jan (1460—1462). Jest to zapewne Johannes Vorliester de Kitzing (nad Menem), kleryk diec. Wuerzburg, który w 1451 r. był notariuszem publicznym w konsystorzu wrocławskim ¹ i altarystą we Wrocławiu. Od lipca 1461 do sierpnia 1462 był delegatem (procurator, secretarius) rady m. Wrocławia w Rzymie, przy dworze pap. Piusa II, w sporze z Jerzym z Podiebradów i przekazywał liczne informacje do Wrocławia ². Tytułował się mgr i lic decr ³. Brak wyraźnego potwierdzenia by był kanonikiem katedralnym ⁴. Zmarł jesienią 1462 r. (przed 27 IX) w Sjenie ⁵. W jego miejsce do Rzymu wydelegowany został kanonik M. Merboth ⁶.

1 Luscek, *Notariatsurkunde*; 142, 182. W 1458 r. kapituła korzystała z jego usług (AAW — III d 12: „Notario Kitzing dedimus 2 grossos”).

2 Np. SRSil. VIII, 69—75, 93—97.

3 Np. Tamże, 127, 132.

4 Ze był kanonikiem podtrzymuje R. Koebner, *Der Widerstand Breslaus gegen Georg v. Podiebrad* (Darstellungen und Quellen 22), Breslau 1916, 97/8.

5 SRSil. VIII, 137, 142 i VII, s. XI i XV.

6 SRSil. VIII, 151.

80. KNOBELSDORFF Jan (1467—1495). Pochodził z Kłodzka, gdzie w latach 70-tych XV w. spotykamy rodzinę mieszczańską tego nazwiska ¹. Studiował od 1455 r. na Uniwersytecie Wiedeńskim („Joh. Knoblachstarff de Glocz”) ², a w 1456 wpisany wśród „scholares sub nobilium statibus non comprehensi” ³. Tam również w 1457 r. osiągnął bacc ⁴, lic decr (wzm. 22 III 1465) i zapewne dr decr (wzm. 20 I 1468) ⁵. Do diecezji wrocławskiej przybył może u boku bpa Jodoka z Róžemberku (1456—57). Tu w 1465 r. spotykamy go jako scholastyka legnickiej kolegiaty, potem proboszcza u NMP tamże oraz sędziego i komisarza biskupiego w archidiaconacie głogowskim ⁶. Do kapituły katedralnej wszedł pod koniec życia bpa Jodoka i 20 I 1468 spotykamy go 1. raz w jej gronie ⁷. Mimo, że we Wrocławiu miał swój dom w sąsiedztwie kanonika P. Wartemberga, na parceli przylegającej do św. Krzyża ⁸, przebywał stale w Głogowie lub Legnicy i dopiero od ok. 1480 r. zaczął rezydować we Wrocławiu ⁹. Należał do grupy kapituły opozycyjnej wobec bpa Jana Rotha, który w listopadzie 1490 r. kazał osadzić go w więzieniu w Otmuchowie (do grudnia t. r.) ¹⁰. Gestem pojednania ze strony biskupa było przekazanie mu prawdopodobnie w tym czasie kanonii u św. Krzyża (1. wzm. 4 V 1492) ¹¹. Zmarł 5 IX 1495 i pogrzebany został w kościele św. Krzyża, gdzie odprawiano zań rocznicę ¹².

1 Np. *Geschichtsquellen der Grafschaft Glatz* II, 365.

2 *Matrikel d. Universitaet Wien* II, 36.

3 *Matrikel d. ungarischen Nation a. d. Wiener Univ.* 96.

4 Tamże, 70.

5 APW — Rep. 76, nr 319: 22 III 1465; AAW — III a 22, f. 115r; 2 VI 1467 i S 3.

- 6 Jw. oraz AAW — Głogów parafia: 27 I 1468; SDSil. XXVIII, 114: 1468 nazywa go również scholastykiem głogowskim.
- 7 AAW — S 3.
- 8 AAW — chron 4 II 1477.
- 9 Np. AAW — III a 23, f. 19v: 15 VI 1481, f. 24r: 27 I 1483, f. 25 r: 23 VI 1485, f. 27v: 24 I 1489, f. 30r: 31 VIII 1491; II 12: 29 XI 1481, S 37: 16 II 1482, CDSil. XXXVI, nr 296: 24 I 1488.
- 10 B a u c h, *Analekten zur Biographie d. Bfs Johann IV*, 51/2.
- 11 AAW — chron.
- 12 AAW — III a 12 a, 240 i Koenig, *Das Kalendarium d. Breslauer Kreuzstiftes*, 324 i 333.

— KOLBE Maciej (1495—1516). Od 1496 r. był archidiakonem kapituły. Zimmermann, *Domkapitel*, nr 116; Sabisch, *Acta Capituli*, LXI.

— KOŁO (Colo) Apeczko (1483—1517). Od 1491 r. prałat — kanclerz kapituły.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 22; Sabisch, *Acta Capituli*, LVIII.

— KOENIGGRAETZ Jan de, zob. GRECZREGINE

81. KOENIGSBERG Jan (1443—1470). Pochodził z mieszczańskiej rodziny z Wrocławia¹. Studia odbywał w Bolonii od 1443 r. i tam może osiągnął mgr a potem dr decr. Jako kanonik katedralny wzm. tylko dwa razy: 5 III 1443 i 28 V 1453 r.² Do kapituły kolegiackiej św. Krzyża należał przynajmniej w okresie od 28 I 1448 do 7 V 1470 (to jest ostatnia wzmianka o nim).

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 71.

2 AAW — chron. W drugim dokumencie chodzi o sprzedaż na rzecz J. Koenigsberga i jego rodziców czynszu, który 30 I 1484 (AAW — chron) wykupiony został przez kanonika J. Freiberga dla kapituły katedralnej, co byłoby pewnym potwierdzeniem przynależenia do niej Jana.

— KONRAD VI, książę ścinawski (a. 1414 — 1427). Był dziekanem kapituły.

Schindler, *Domkapitel*, nr 65.

— KORBECKE Fridolin (1483—1486). Scholastyk. Kanonikiem nie był o czym świadczy pełna liczba (38) kanoników w wykazie kolęd z 1484, gdzie wzm. jako scholastyk.

AAW — III d 10.

82. KORCZ (Korcze, Kurtz) Franciszek (1443 — 1461). Rodem z Wrocławia. Immatrykulowany w Lipsku w 1429 r.¹ tu zdobył mgr art, dr med i w l. 1440—47 był profesorem². Zrezygnował potem z katedry i osiadł na stałe we Wrocławiu, gdzie już we wrześniu 1443 r. otrzymał kanonię po M. Gramisie³. 12 VIII 1447 spotykamy go 1.raz na kapitule gen.⁴. Przynajmniej od 7 X 1450 był kustoszem kolegiaty św. Krzyża⁵. Pełnił obowiązki prokuratora scholarów szkoły katedralnej⁶. Zmarł 2 VI 1461 r.⁷

1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 99.

2 Pfothenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 208.

3 CDSil. XV, 246.

4 AAW — chron.

5 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 74, gdzie dokumentacja co do jego rezydencji. Należy go jednak odróżnić, czego nie czynią Kuchendorf ani Pfothenhauer, od Franczke Korcze = Franciscus quondam Clementis, clericus wratisl., który ok.

1440 r. był wikariuszem katedralnym (AAW — III d 1 a, f. 49r), w 1451 rozpoczął studia w Lipsku (*Matrikel*, 173: „Franc. Korcz de Wratisl.”) i w l. 1457—66 był notariuszem publ. we Wrocławiu (np. *Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 125). Był zapewne krewnym kanonika.

6 AAW — I 23: 22 V 1459.

7 AAW — III d 12: w 1461 wikarzy otrzymali odeń zarówno koledę, jak i kilka miesięcy później „de spolio dni Corcz”; data dzienna wg kalendarza koleg. św. Krzyża: Ko en i g, *Das Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 319.

83. KORNICZ Jan (c. 1445 — a. 1460). Wywodził się z rycerskiej rodziny Korniczów¹. Rezydował stale w Głogowie, gdzie był prepozytem kolegiaty co najmniej w l. 1424—49². W 1426 r. rozpoczął studia w Lipsku („J. Cornitz prepos. eccl. BMV Glog. Maj.”)³. Jako delegat kolegiaty uczestniczył w synodzie r. 1446⁴. Był w latach 40-tych sędzią i komisarzem bpa Piotra dla archidiakonatu głogowskiego⁵. Że był kanonikiem katedralnym dowiadujemy się z wysłanego doń zaproszenia na elekcję po śmierci bpa Konrada⁶. Wymieniony jest również w wykazie kanoników lewego chóru ok. 1445⁷. Za bpa Jodoka (1456-67) wzm. jest jeszcze jako kustosz kolegiaty otmuchowskiej⁸. Dalszych wiadomości brak, nie wymieniają go wykazy kanoników z okazji koledy z lat 60-tych.

1 Na terenie Polski Korniczów z przewiskiem Bies wymienia Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, 701/2. Jan Bielik de Cornicz był w 1482 starostą Górnego Śląska z ramienia króla Macieja.

2 CDSil. XXVIII, 65: 11 VI 1424, s. 83: 29 XI 1440; APW — Rep. 76, nr 220: 14 II 1435, nr 230: 9 XI 1436, nr 267: 27 IX 1448, nr 270: 23 IX 1449.

3 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 89.

4 Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 414.

5 CDSil. XXVIII, 92: 1 IV 1448. W imieniu bpa Konrada 1 IX 1444 odbierał homagium obediencjalne w majątkach bpich (APW — Klose 112, nr 88).

6 AAW — S 5: 12 VIII 1447.

7 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

8 CDSil. XXXVI, nr 206. Kopietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, nie zna ani tego nazwiska ani kustodii przy kolegiacie.

— z KOŹLA Paweł (1395—1429).

Schindler, *Domkapitel*, nr 163.

— KREUZBURG (Sculteti) Teodoryk (1413 — p. 1432). Był scholastykiem kapituły w l. 1428—32.

Schindler, *Domkapitel*, nr 169; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 76.

— KRIEBEL Mikołaj (1496—1504).

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 121; Sabisch, *Acta Capituli*, LXI.

84. KROPACZ Jan (a. 1487 — p. 1491). Równocześnie dziekan kapituły.

— KROTINPHUL Bernard zob. MIKISCH B.

85. KRYST Jan (1423 — 1426). Był duchownym diec. wrocławskiej „ex utroque de militari genere” Pracował jako procurator causarum w Kurii Rzymskiej z tytułem bacc decr.¹ 29 IV 1420 inwestował go bp Konrad na parafię Siciny k. Góry Śl.², a w 1423 r. na prepozyturę u św. Idziego we Wrocławiu³. W l. 1421/3 otrzymał szereg prowizji papieskich.

na dziekanie potem archidiakoniat w Głogowie, kanonie i prepozyturę w Halberstadt, beneficjum w diec. praskiej, ale ich zdaje się nie osiągnął. W 1423 r. zobowiązał się do uiszczenia annat z kanonii i prebendy katedralnej wrocławskiej⁴. Nie rezydował. Zmarł przed 28 X 1426 r.⁵.

1 RG IV — 2, 1777.

2 AAW — chron.

3 RG, jw.

4 Tamże, 1778.

5 Tamże, 1493.

86. LACHNIGK Waclaw (c. 1457). Znany z jednej tylko wzm.: świadkował 22 III 1457 w dokumencie administratorów diecezji. Był lic decr¹. Znana jest rodzina szlachecka o tym nazwisku².

1 AAW — II b 3, f. 116r.

2 K r a l v. Dobra Voda, *Der Adel*, 135.

87. LAWTSLOER Jan (?) (1447). Znany z przekazu Jana Długosza w imieniu kapituły po śmierci bpa Konrada miał w 1447 r. posłować do Krakowa, do księdza Teodoryka Weinricha, by zaproponować mu kandydaturę na biskupstwo wrocławskie¹. Sama relacja jest mało prawdopodobna a kanonik ten skądinąd nieznany. Rodzina mieszczańska Lawtensloerów znana była we Wrocławiu w 1468 r.². W wykazie wikariuszy katedralnych z 1430 r. spotykamy Jana Lewtsera (?)³, może więc Długosz wziął go za kanonika, lub mógł nim faktycznie zostać.

1 Seppelt, *Die Anfaenge der Wahlkapitulationen*, 200/1; Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diec.*, 211.

2 SRSil. VII, 174.

3 AAW — III d 1 a, f. Q 15v.

88. LEHENER (Lebenther ?) Marcin (1483—1492). O jego przynależności do kapituły mówi jedna wzmianka: wykaz darów kolędowych z 1484 r. i to bez podania imienia¹. Jeśli wymienionego tam kanonika można utożsamić z Marcinem, to pochodziłby z Dzierżoniowa i wszedł do kapituły ok. 1483 r. po kilkuletniej służbie w kancelarii biskupiej (1475/78), gdzie pracował jako notariusz publiczny. Pełnił też funkcję nadwornego skarbnika biskupa². Od 17 X 1477 spotykamy jako kanonika opolskiego³, ok. 1480 otrzymał kanonie kolegiacką w Nysie⁴, w 1483 tamtejszą prepozyturę⁵, a w tym samym roku wzm. jako kanonik legnicki (był jednocześnie notariuszem bpa Jana IV)⁶. Przebywał stale w Nysie, gdzie też zapewne zmarł w 2. połowie 1492 r.⁷.

1 AAW — III d 10.

2 L u s c h e k, *Notariatsurkunde*, 145; AAW — chron: 13 VIII 1478.

3 APW — Rep. 102, nr 801 i nr 852: 11 VIII 1486.

4 APW — Rep. 107, nr 180.

5 Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 151.

6 *Listinár Tešinska. Codex diplomaticus ducatus Tessinensis 1460—1495*, wyd. E. N e m e c, Českí Tešín 1960, nr 297.

7 Voelkel, jw.

89. z LELOWA Tomasz Stanisłai (1421). Był kapłanem diec. krakowskiej, gdy w 1420 otrzymał prowizję na kanonie i prebendę wrocławską. Składał w związku z tym zobowiązanie co do annat (1421)¹. Spór jednak

ciągnął się co najmniej do 1427 r. i kanonię ostatecznie otrzymał M. Bor-kowicz ². W 1426 r. był archidiakonem łączącym, kanonikiem w Kurzelowie i zabiegał o kanonię we Włocławku ³.

1 RG IV — 3, 3580/82.

2 Tamże, 2833.

3 Tamże, 3582.

90. LEONIS Jan (1423—1425). Otrzymał potwierdzenie na kanonikat i prebendę wrocławską wolną po rezygnacji H. Dwerga (14 V 1423). Ustąpił jednak po sporze z S. Degenbergiem (4 III 1426). Był duchownym diec. chełmińskiej, bacc iur i dr decr, pracownikiem kolegium abbreviatorów Kurii Papieskiej ¹. W diec. wrocławskiej miał scholasterię kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu (1426) oraz kanonię w Głogowie (przed 2 V 1421) ², zaś w diec. warmińskiej okresowo (do 1426) dziekanię katedralną ³.

1 RG IV — 2, 2083/85 i 3, 3351.

2 Tamże 2, 2084 i APW — Rep. 76, nr 186: 4 VII 1422.

3 RG IV — 2, 2177.

91. LICHTENBERG Jerzy (1419 — c. 1455). O pochodzeniu brak danych, może jest to rodzina wywodząca się ze wsi Kolnica (Lichtenberg, k. Grodkowa). 22 II 1409 był notariuszem bpa Waclawa ¹. Po objęciu kanonii w kolegiacie głogowskiej rozpoczął studia we Wiedniu w 1412 r. ². Tytułu akademickiego jednak nie miał. W kapitule katedralnej spotykamy go od 13 XII 1419 do 31 VIII 1452, kiedy ostatni raz uczestniczył w posiedzeniu ³. W pierwszych latach kanonikatu był prokuratorem kapituły ⁴. Brał również udział w sprawach kościelno-politycznych okresu najazdów husyckich (np. wykupienie i ewent. zniszczenie zamku otmuchowskiego ok. 1435 r.) ⁵. Obok kanonii śląskich miał jeszcze w 1427 r. ołomuniecką i parafię Sołtysowice k. Wrocławia ⁶. Zmarł między 1452 r. a 1458, kiedy mowa o wydatkach związanych z odprawieniem jego rocznicy w katedrze ⁷

1 APW — Rep. 102, nr 305.

2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 92.

3 Szczegółowa dokumentacja zob. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 290.

4 Np. AAW — I 27: 1 IX 1423.

5 SRSil. VI, 145/7 razem z O. Biesem reprezentował kapitułę w pertraktacjach.

6 RG IV — 1, 793. Otrzymał ją po śmierci swego poprzednika kard. Reynolda od św. Wita in Macello, w którego imieniu nią administrował.

7 AAW — III d 10. Bratem Jerzego był Jan Lichtenberg, subkustosz u św. Krzyża i wikary katedralny w l. 1414—26 (AAW — chron 18 VI 1414 i RG IV — 2, 1522); zmarł 14 IV 1438 (L u t s c h, *Kunstdenkmaeler d. Stadt Breslau*, 181). Zapewne ich stryjcem był Jan Lichtenberg związany z kościołem św. M. Magdaleny we Wrocławiu, jak wnosić można z testamentu, którego wykonawcą był 24 X 1426 Jan jun. (AAW — dok. wik. kat.)

92. LICHTRIK Jan (1426). Duchowny diec. Osnabrueck. W 1426 składał zobowiązanie uiszczenia annat z kanonii i prebendy wrocławskiej. Nie otrzymał jej jednak na skutek pretensji S. Degenberga i H. Probisthaina.

RG IV — 2, 2092.

93. LINDENER Marcin (1473—1483). Pochodził z Leśnik k. Głogówka. Immatrykulowany w Lipsku w 1449 r. („M. L. de Lissnik”) osiągnął tam bacc ¹, potem mgr (przed 26 IX 1460) ², wreszcie ok. 1470 dr decr. Co

najmniej od 1459 do 1467 był kanclerzem i sekretarzem bpa Jodoka. W l. 1462—83 był archidiakonem opolskim³ i kanonikiem w Brzegu⁴. Do kapituły katedralnej wprowadzony zapewne z nominacji biskupa w 1473 r.⁵. Był promotorem synodu r. 1475, na którym wybrany został kolektorem daniny nałożonej na duchowieństwo przez króla Macieja⁶. W sprawy polityczne angażował się w okresie przejściowym, po śmierci Jerzego z Podiebradów. Jak wynikałoby z zachowanej korespondencji był związany z księciem saskim Albrechtem, który poleca go swojemu poselstwu na rozmowy pokojowe z królem polskim Kazimierzem Jagiellończykiem⁷. Lindener, który uczestniczył zapewne w rozmowach trójstronnych (Polska — Węgry — Czechy) w Nysie w kwietniu 1473, także o dalszym biegu wypadków informował poselstwo saskie⁸. Zmarł 12 III 1483⁹. Pogrzebany został w katedrze, gdzie umieszczono też epitafium¹⁰. Książki jego, poza czterema kodeksami zapisanymi kolegiacie brzeskiej, odziedziczyła wrocławska biblioteka kapitulna¹¹.

- 1 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 60; Schellenberg, *Wappenbuch*, 83 zna rodzinę szlachecką tego nazwiska z XVI w.
- 2 APW — Rep. 102, nr 739.
- 3 Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 98.
- 4 Bernhofen, jw.
- 5 AAW — II 41: 31 VIII 1473.
- 6 Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 542/4.
- 7 SRSil. XIII, nr 156.
- 8 Tamże, nr 216: 3 XII 1474. Szczegóły o rokowaniach podał J. Drabina, *Legaci apostołscy na Śląsku w l. 1471—1479*, *Śląskie Studia Teol.-Hist.* 6(1973), 257—276.
- 9 CDSil. IX, nr 1076.
- 10 AAW — III a 12 a, f. 54: „M. L. ex Leisnig”.
- 11 Jungnitz, *Geschichte d. Dombibliothek*, 194 i Bernhofen, jw.

94. LINZE (Lynsz) Mikołaj (a. 1450—1467). Pochodził z rodziny rycerskiej — dziedziców Białołąki i Pęcławia k. Głogowa¹. Studia rozpoczął we Wiedniu w październiku 1450 już jako kanonik wrocławski² i zakończył bacc decr³. Na posiedzeniach kapituły spotykamy go niezbyt często od 1 VI 1455 r.⁴. O tym, że we Wrocławiu stale rezydował świadczy, że był najpierw (1456—58) prokuratorem, a w 1460 wybrany został sędzią kapituły⁵. Prepozyturę u św. Krzyża otrzymał ok. 1460 r.⁶ Zmarł w styczniu 1467⁸. Anniversarium zań odprawiali wikarzy św. Krzyża⁹.

- 1 Zob. APW — Rep. 76, nr 179: 21 XI 1418 i nr 225: 17 III 1435; CDSil. XXVIII, 79: 31 III 1438.
- 2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 281.
- 3 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 159.
- 4 AAW — chron 26 I 1461, 26 I 1464; III a 22, f. 80r: 23 I 1458, f. 97v: 2 VI 1463; A 32a: 13 IV 1460, PP 27: 3 VI 1461, KK 53: 23 I 1462.
- 5 AAW — CC 22a: 10 VI 1456, chron 8 XI 1456, III d 1 a, f. 236v: 6 III 1458.
- 6 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 159.
- 7 AAW — kol. św. Krzyża: 4 I 1464; Głogów kolegiata: 24 V 1466.
- 8 Jeszcze 30 XII 1466 uczestniczył w przeniesionej na ten termin kapitule gen. (APW — Kloze 112, nr 59), a 4 II 1467 nastąpiło otwarcie jego testamentu (AAW — chron), AAW — III d 11: w 1467 jego miejsce zajął nowy kanonik.
- 9 Ko enig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 333.

95. LOBEN (Lobin) Mikołaj (1437—1461). Pochodził prawdopodobnie z Lubinia. W 1418 r. Mikołaj de Loben, duchowny diec. wrocławskiej, bacc art, otrzymał prowizję pap. na beneficjum w diec. krakowskiej¹; w

1422 zabiegał o kanonikat w Naumburgu². Był altarzystą w katedrze, a od ok. 1425 r. plebanem parafii Ołtaszyn k. Wrocławia, z której zrezygnował tylko okresowo, mimo otrzymania innych beneficjów³. Z tej racji reprezentował archidiecezję wrocławską na synodzie w 1446 r.⁴ Brał udział w soborze bazylejskim jako kanonik z Vacz (Węgry) i miał tu duże poparcie, skoro w 1432 r. zamianowano go kolektorem soborowym w Polsce⁵. Podejrzanego o sprzeniewierzenia pozbawił sobór pełnomocnictw, nakazał ścigać i odebrać zgromadzone kolekty; wykonawcą miał być M. Gramis⁶. Niebawem odzyskał jednak zaufanie: w 1437 r. otrzymał kanonię katedralną we Wrocławiu (1. wzm. 31 V i 5 VIII 1437)⁷, a w 1439 właśnie Loben miał przekazać bpowi Konradowi bulę soborową deponującą pap. Eugeniusza IV⁸. Pozostał teraz we Wrocławiu (spotykamy go tu w l. 1439/41 w związku z procesem M. Gramisa)⁹ i odstąpiwszy sobór, może pod wpływem bpa Konrada, przeszedł do obediencji papieża. Spotykamy go w administracji diecezji: był sędzią biskupim w Głogowie i w kluczu majątków Przychowa k. Ścinawy n. O., z czym wiązać należy jego kanonikat w kolegiacie głogowskiej¹⁰. Pod koniec rządów bpa Konrada oraz za bpa Piotra (lata 1446—1461) był do swej śmierci wikariuszem generalnym i oficjałem¹¹. Był ponadto dziekanem kolegiaty opolskiej¹². Zmarł w 2. połowie 1461 r.¹³.

- 1 RG IV — 3, 2937. W tych latach spotykamy jeszcze Mikołaja Luban de Lubano, osobę różną od naszego Mikołaja, prokuratora konsystorialnego i adwokata we Wrocławiu (1435—1447).
- 2 RG, jw. i 2, 1615.
- 3 Por. RG IV — 2, 1614 i AAW — Y 11: 24 X 1463.
- 4 S a w i c k i, *Concilia Poloniae* X, 414.
- 5 CDSil. XV, 19/20.
- 6 Tamże.
- 7 AAW — chron (wymieniony na ostatnim miejscu) i APW — Klose 110, nr 109.
- 8 CDSil. XV, 20 i 69.
- 9 Tamże, 105, 109, 156.
- 10 AAW — II b 1, nr 128: 17 I 1446; Głogów kolegiata: 22 I 1448; APW — Rep. 102, nr 698: 29 IV 1446.
- 11 AAW — N 50: 21 X 1446, chron 23 XI 1446, 28 XI 1446, 22 V 1450; Głogów parafia: 24 XI 1455 i 4 VII 1457, P 3b: 10 II 1457, P 3c: 13 IV 1459; APW — Rep. 107, nr 157: 3 XII 1456, Rep. 76, nr 304: 15 XII 1460; CDSil. I, nr 119 i 126; AAW — chron 28 V 1461.
- 12 AAW — Głogów kolegiata: 22 I 1448 i APW — Rep. 107, nr 162: 8 I 1460. Tu nasuwa się wątpliwość co do tożsamości osoby, bo w 1. dokumencie M. L. wymieniony jest dwa razy: w treści jako M. Loben — dziekan opolski, a wśród świadków jako M. Lobin — kanonik katedralny.
- 13 *Die Chronica des Breslauer Domherrn Stanislaus Sauer (+1535)*, hrsg. v. H. Hoffmann, Muenchener Theol. Zeitschrift 4(1953), 115. Po jego śmierci toczył się spór o parafię Ołtaszyn: 24 X 1463 (AAW — Y 11).

96. LONGI Mikołaj (1432 — c. 1450). Rodem z Kępnicy k. Nysy. Studia w Pradze zakończył w 1404 bacc art¹, a kontynuował w Lipsku w 1411 („Nic. Longi de Kamnitz — pragensis”) i powtórnie w 1433 już jako kanonik wrocławski². Wyższego stopnia akademickiego jednak nie osiągnął. W międzyczasie był altarzystą w Nysie³, proboszczem w Wierzbicicach k. Nysy (1417)⁴, w Uciechowie k. Dzierżoniowa (?)⁵ i kanonikiem kolegiaty otmuchowskiej (1427—32)⁶. Ok. 1427—30 należał do dworu kard. G. ze Sjeny. Na kanonię katedralną inwestowany prawdopodobnie w 1432 r., ale na posiedzeniu gen. spotykamy go dopiero (jedyne raz) 5 VII 1437⁸. W 1439 r. był prokuratorem kapituły⁹. Datę śmierci trudno ustalić: wcią-

gnięty został do wykazu kanoników z 1443/4 r. i dopiero później wykreślony¹⁰.

- 1 Gottschalk, *Oberschlesier auf den Universitaeten des Mittelalters*, 42; Mueller, *Hochschueller aus dem Fuerstentum Neisse*, 6.
- 2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig I*, 35 i 111.
- 3 APW — Rep. 102, nr 294: 26 V 1408.
- 4 Mueller, jw.
- 5 RG IV — 3, 2940 (Bertelsdorf)
- 6 Kopietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 157.
- 7 BG, jw.
- 8 AAW — chron. Prócz tego świadcował w dokumentach 20 XI 1436 (AAW — II b 1, nr 66), CDSil. XV, 33 i 88 (11 I 1437) oraz s. 60 (11 XI 1437).
- 9 AAW — TT 20.
- 10 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

97. LOSS Melchior (1477—1491). Od około 1489 r. był kustoszem.

98. LUDHARDUS (1484). Z tytułem dr wymieniony w wykazie darów kolędowych w 1484 r.

AAW — III d 10.

99. LUDKO Kasper (1484). Jedyńy raz wymieniony w wykazie darów kolędowych z 1484 r.

AAW — III d 10.

100. LUMPE Andrzej (1455 — a. 1488). Prałat kustosz.

101. MARESCH Marcin (1495 — 1499). Pochodził z miasta Český Krumlov n. Mołdawą, syn Marcina i Doroty¹. Studia w Bolonii ukończył dr decr w 1495 r. i wówczas też nazwany kanonikiem wrocławskim. We Wrocławiu rezydował od początku 1498 r. Bp Jan IV mianował go swoim oficjałem². W czasie studiów bolońskich zaprzyjaźnił się z późniejszym wybitnym prawnikiem Filipem Beroaldem sen., który dedykował Marciniowi swoje mowy wystawiając przy tej okazji piękne świadectwo jego zamiłowaniu do nauki, pracowitości, a przede wszystkim nieskazitelności obyczajów („Martinus Crumnouiensis, quo nil candidius”)³. Zmarł przedwcześnie — 14 I 1499, pogrzebany został w katedrze, gdzie umieszczone też epitafium⁴.

- 1 CDSil XXV, 210; G. Bauch, *Beitraege zur Litteraturgeschichte des schlesischen Humanismus*, Ztschr 38(1904), 302; Sabisch, *Acta Capituli*, LXI.
- 2 AAW — dok. wik. kat.: 10 V 1498, chron 4 X 1498.
- 3 Bauch, art. cyt., 302.
- 4 AAW — III a 12 a, f. 10 i Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 315.

— MARIENAM Kasper (1483—1496). Archidiakon. Kanonikiem nie był (zob. F. Korbecke).

— MARIENSUES (Paczker) Bartłomiej (1483—1504). Pochodził z Paczkowa. Wybitny astrolog, student Uniwersytetu Krakowskiego od 1465 r. W kapitule wrocławskiej zajął miejsce Wawrzyńca Mokewicza i w 1484 r. składał wikariuszom kolędę i de recepcione¹. W gronie kapituły wzm. 1. raz 23 V 1485 r.²

- 1 AAW — III d 10: „de receptione doctoris Barthol. Patzcker in locum olim dni Laurencii Mockwicz”.
- 2 AAW — III a 23, f. 25r. Zimmermann, *Domkapitel* nr 147; Sabisch, *Acta Capituli*, LXII; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 127; CDSil. XXV, 213.

— MARQUARTSDORF Wit de (1414—1433).

Schindler, *Domkapitel*, nr 198; Kopietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 152.

— MAS Tomasz (c. 1411—1432). Archidiakon (1427), potem dziekan kapituły.

Schindler, *Domkapitel*, nr 200.

102. MEDICI (Patzcker) Jan (1481—1495). Prepozyt kapituły.

103. MEGERLYN (Mergelyn?) (a. 1484). Wzmiankowany jedyny raz w wykazie darów kołędowych na rzecz wikariuszy w 1484 r.¹ Możliwe jest jego pochodzenie z wrocławskiej rodziny patrycjuszowskiej Megerleinów². Już znacznie mniej prawdopodobne, by naszym kanonikiem był wpisany do Uniwersytetu Wiedeńskiego w 1413 r. „Johannes Megerly de Wratislavia”³.

1 AAW — III d 10.

2 Pfeiffer, *Das Breslauer Patriziat*, 118 n.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 100.

— MERBOTH Mikołaj (1461—1501). Pochodził z Nysy. We Wrocławiu rezydował od 1465 r., był wikariuszem gen. i oficjałem. Zdolny dyplomata, prawdopodobnie zwolennik panowania Jagiellonów na Śląsku, więziony przez króla Macieja¹. Przedstawiciel humanizmu śląskiego. Swoją bogatą bibliotekę zapisał wrocławskiej kapitule katedralnej².

1 Zob. J. Drabina, *Legaci apost. na Śląsku w l. 1471—79*, Śląskie Studia Hist.-Teol. 6(1973), 269.

2 Sabisch, *Acta Capituli* I, 139 nr 200; Fliegel, *Die Dombibliothek zu Breslau*, 106/7.

Zob. Zimmermann, *Domkapitel*, nr 150; Sabisch, jw. LXII; CDSil. XXV, 202—207; G. Bauch, *Beitraege zur Literaturgeschichte des schlesischen Humanismus*, Ztschr 40 (1906), 141—168; Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 160.

— MEYSNER Jerzy, zob. OTTEWICZ J.

104. MIKISCH (Mykusch, Mikosz, Krotinphul) Bernard (1481—1490). Rodem z Nysy z rodziny mieszczańskiej. Immatrykulowany w Krakowie w 1455 r.¹ Tu zdobył mgr art, a następnie mgr i dr theol. Był kilkakrotnym rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego i przez pewien czas seniorem Bursy Ubogich. Od 1478 wymieniany jako kanonik, potem kustosz kolegiaty św. Floriana w Krakowie. W kapitule katedralnej wrocławskiej wzm. 1. raz 15 VI 1481 r.² We Wrocławiu spotykamy go rzadko (1483, 1488)³, choć miał tu również kanonię u św. Krzyża. Był Rodem z Nysy z rodziny mieszczańskiej. Immatrykulowany w Krakowie 2 II 1490. Księgozbiór swój zostawił bibliotece wydziału teologicznego⁴.

1 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 145; *Historia nauki polskiej* VI, 35; K. Ligacz, *Uczni Śląska Opolskiego na Uniwersytecie Krakowskim w XV w.*,

Opole 1964, 28/9; Barycz, *Słazacy na Uniw. Jagiellońskim*, 13/14; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 123; tenże, *Beitraege z Literaturgesch. d. schlesischen Humanismus*, 178—181; CDSil. XXV, 211.

- 2 AAW — III a 23, f. 19v. Otrzymał prebendę Jana Steinkellera (APW — bpstwo wrocł. nr 230).
- 3 AAW — chron 17 I 1483, III a 23, f. 24r: 27 I 1483, f. 26r: 24 I 1488, BB 71: 21 II 1488.
- 4 Szelińska, *Biblioteki profesorów Uniw. Jag.*, 132—139.

105. MOKEWICZ (Mockewicz) Mikołaj (1468 — a. 1483). Pochodził z Nysy, choć rodzina mogła wywodzić się ze wsi Makowice (Mogwitz k. Nysy). Krewny Wawrzyńca M. Spotykamy go pierwszy raz jako kleryka wrocławskiego i bacc w 1456 r. w otoczeniu bpa Jodoka¹, w którego kancelarii pracował jako notariusz co najmniej w l. 1458/68, a w l. 1466/68 był także podskarbinem², zaś za bpa Rudolfa krótko kanclerzem³. Nazywany jest też kapelanem bpa Jodoka, miał więc zapewne święcenia kapłańskie⁴. Z objęciem kancelarii biskupiej związane jest jego wejście do kapituły katedralnej (l. wzm. 26 I 1469)⁵. O pierwszym etapie studiów zakończonych mgr art (tak w l. 1469/70)⁶ brak danych, wiadomo natomiast, że kontynuował je w Bolonii w 1472 r. i tu uzyskał lic. decr.⁷ Po powrocie rezydował okresowo we Wrocławiu⁸, ale częściej zdaje się w Środzie Śl., gdzie był proboszczem (1470—80) i gdzie miał swoje książki⁹. Był ponadto kanonikiem kolegiaty otmuchowskiej (przed 16 IV 1461)¹⁰, opolskiej (przynajmniej 1462/65)¹¹ i u św. Krzyża we Wrocławiu¹². Zmarł przed 20 X 1483, kiedy potwierdzono notarialnie wykonanie testamentu, w którym m. in. zapisał wszystkie swoje książki jakie miał we Wrocławiu i w Środzie Marcinowi Lehener¹³.

- 1 Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 161/2; CDSil. XXXVI, nr 208.
- 2 AAW — II b 2, f. 142v: 13 VII 1458, f. 7r: 12 VII 1468 oraz f. 154r: 11 III 1466.
- 3 AAW — Nysa parafia: 4 XI 1469.
- 4 Np CDSil. XXXVI, nr 221: 12 I 1462.
- 5 CDSil. XXVIII, 114.
- 6 AAW — Nysa parafia: 4 XI 1469; CDSil. XXIV, 187: 15 III 1470.
- 7 Pfothenauer, *Schlesier a. d. Universitaet Bologna*, 271.
- 8 Na kapitułach generalnych był 2 VI 1475 (AAW — DD 11a), 14 XI 1475 (chron), 27 I 1480 (chron) i 9 VI 1480 (AA 13).
- 9 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 1203; Pfothenauer, jw., przyp. 3.
- 10 Kopietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 162; Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 161/2.
- 11 Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 100.
- 12 Pfothenauer, jw. oraz AAW — II b 2, f. 201r: 30 VII 1466.
- 13 Pfothenauer, jw.

106. MOKEWICZ (Mockewicz, Mokwycz) Wawrzyniec (1481—1483). Był bliskim krewnym Mikołaja M. Immatrykulowany w Krakowie w 1469 r. („Laur. Johannis Mokuyecz de Nissa”) tu też zyskał lic. decr.¹ Następnie (1478 r.) jako duchowny wrocławskiej diec. przebywał w Rzymie². Był już może wówczas prepozytem kolegiaty otmuchowsko-nyskiej³. W kapitule katedralnej spotykamy go w l. 1481—83, kiedy rezydował we Wrocławiu⁴. Zmarł w połowie 1483 r., a jego miejsce w kapitule zajął B. Patczker⁵.

- 1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 129.
- 2 AAW — chron 7 XI 1478.
- 3 Voelkel, *Neisser Kollegiatkapitel*, 161.

- 4 AAW — chron 2 I 1481, KK 23: 26 I 1481, III a 23, f. 24r: 27 I 1483, III a 22, f. 16v: 1 II 1481, II 12: 29 XI 1481, S 37: 16 II 1482, chron 17 I 1483.
5 AAW — III d 10.

107. MONSTERBERG Wawrzyniec (1449—p. 1460). Pochodził z diecezji warmińskiej. Studia odbył w Krakowie („Laur. Michaelis de Montstirberg”) ¹ od 1434 r. i następnie w Bolonii od 1444, już po otrzymaniu wikariatu w katedrze wrocławskiej ². Niebawem po zakończeniu studiów dr decr (częściej jednak zwany lic decr) wszedł do kapituły katedralnej (1. wzm. 2 VIII 1449) ³. W 1451 r. zapośredniczył u bpa warmińskiego Franciszka Kuhschmalza pożyczanie ogromnej sumy 2500 guldenów pod zastaw prawie wszystkich dóbr biskupich na Dolnym Śląsku (został z ramienia kapituły i bpa Franciszka ich prokuratorem) ⁴. W związku z tą przysługą dla diecezji pozostaje prawdopodobnie jego kanonikat u św. Krzyża (1. wzm. 3 II 1452) ⁵. Rezydował więc we Wrocławiu okresowo, częściej prawdopodobnie w prokuracjach i na posiedzeniach kapituły pojawiał się sporadycznie ⁶. Ostatni raz wymieniony 23 I 1460. Zmarł 5 X (roku dokładnie nie znamy).

- 1 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 84.
2 Pfothenauer, *Schlesier a. d. Universitaet Bologna*, 446.
3 AAW — PP 24.
4 AAW — chron 16 X 1451.
5 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 87.
6 Dokumentacja u Kuchendorf, jw.

108. MONTE Jan de (1477—1488). Joh. Molitoris de Monte pochodził z diec. Wormacja, gdzie był wikariuszem katedry ¹. Miał też parafię Ruedesheim w archidiec. Moguncja ². Na Śląsk przybył w otoczeniu legata pap. Rudolfa z Ruedesheim i po jego wyborze na stolicę wrocławską został sekretarzem i podskarbisem biskupa ³. Jeszcze w ciągu 1468 r. otrzymał kustodię u św. Krzyża ⁴, a niewiele później kanonie w Głogowie i Otmuchowie ⁵. W latach 1469/73 kiedy nie spotykamy go w dokumentach śląskich przebywał zapewne na studiach w Erfurcie (tu otrzymał bacc) i w Arezzo, gdzie zyskał mgr art ⁶. W 1476 r. bp Rudolf przekazał mu kanonię po Baltarze z Pawłowa. Jednakże kapituła odrzuciła petycję Jana uzasadniając to dekretem de alienigenis. Dopiero po wniesieniu sprawy na forum rzymskie ⁷ oraz po liście polecającym króla Macieja do kapituły ⁸, mógł objąć kanonię (1. wzm. 2 V 1477) ⁹. Potem często spotykamy go na posiedzeniach generalnych ¹⁰. Zmarł we Wrocławiu 24 I 1488 i pogrzebany został w katedrze ¹¹. Zapis na swoją rocznicę uczynił wikariuszom kolegiaty głogowskiej ¹².

- 1 AAW — S 4a i 4b: 4 II 1468.
2 AAW — HH 53a: 15 V 1476.
3 AAW — II b 3, f. 15r: 24 X 1468; F 23: 10 VII 1468.
4 CDSil. XXVIII, 114: 26 I 1469; CDSil. XXXVI, nr 239; CDSil. XXIV, 187.
5 AAW — HH 53a; IV b 7, f. 133r: 23 IV 1484 i 4 IX 1485.
6 AAW — HH 53a.
7 Tamże oraz chron 11 V 1476 i XX 2: 18 V 1476; Bauch, *Analekten z. Biographie d. Bfs Johann IV*, 49.
8 AAW — HH 53b: 25 V 1476.
9 AAW — II b 3, f. 103r, f. 120v: 24 IX 1477, chron 3 XI 1477.
10 Np. AAW — chron 2 VI 1478, 27 I 1480, AA 13: 9 VI 1480, II 12: 29 XI 1481, S 37: 16 II 1482, III a 23, f. 24r: 27 I 1483, f. 25r: 23 VI 1485.

- 11 AAW — III a 12 a, f. 42.
 12 AAW — IV b 7, f. 32r: 4 IV 1486.

— z NAMYSŁOWA Jan (1393 — p. 1421). Kanonik katedralny i scholastyk kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu.

Schindler, *Domkapitel*, nr 216; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 88.

109. NEBELDAW Grzegorz (1425—c. 1430). Archidiakon w latach 1427—31.

110. NICLOSDORF Jan (1434—1442). Był duchowny diecezji warmińskiej. Pochodził „ex utroque de militari genere”¹. W 1424 r. jako wikariusz parafii św. Mikołaja (? w diecezji warmińskiej) i w Pieniężnie otrzymał prowizję na kanonię warmińską i na beneficjum z kolacji biskupiej w diecezji wrocławskiej. W 1429 r. był faktycznie jałmużnikiem kościoła wrocławskiego i wikariuszem w katedrze. W 1434 r. otrzymał kanonię katedralną we Wrocławiu². Ok. 1442 r. wymieniony wśród kanoników prawego chóru³. Jednakże nie rezydował. W l. 1437/41 był dziekanem katedry warmińskiej, a ponadto plebanem w Strassburgu (od ok. 1425 r.) Zmarł przed 20 II 1442⁴.

1 RG IV — 2, 2182.

2 *Elementa ad fontium editiones* I, nr 375 (uiszczenie annat).

3 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v. W odpisie tegoż wadliwie „Melasdorf”.

4 Eichhorn, *Die Prälaten des ermländischen Domkapitels*, 352.

— NIGRI Jan (1390—1419).

Schindler, *Domkapitel*, nr 230.

111. NOSTICZ Michał (a. 1436). Pochodził zapewne z rodziny szlacheckiej osiadłej w księstwie żagańskim¹. Studiował od 1411 r. w Lipsku², a następnie od 1420, już z tytułem mgr, we Wiedniu³. W 1422 r. otrzymał potwierdzenie papieskie parafii Alta ecclesia⁴. Kanonię katedralną objął między 1430 a 20 XI 1436, gdy jedyny raz w dokumentach śląskich spotykamy go jako kanonika⁵.

1 Wg Schellenberga, *Wappenbuch*, 96 był to dawny ród szlachecki z Łużyc Górnych. W 1422 spotykamy Mikołaja Nosticz, proboszcza w Szprotawie; w 1445 Hantscha Nosticz w dokumencie książąt żagańskich (CDSil. XXXI, 25 i 31). Kasper Nosticz był w służbie miasta Wrocławia przeciw Jerzemu z Podiebradów i w 1464/67 kierował antypodiebradzki ugrupowaniem w Górnych Łużycach (H. Markgraf w *Allgemeine deutsche Biographie* XXIV, 34—35).

2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig* I, 35.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 130.

4 RG IV — 3, 2796. To może być Kościelec k. Legnicy, Wysoka Cerekiew k. Głogowa, lub Wysoki Kościół k. Trzebnicy.

5 AAW — III d 1 a, f. 15r: dopisany do listy kanoników lewego chóru, oraz II b 1, nr 66.

112. NOWAG Jan (1451—1491). W Lipsku w 1451 r. rozpoczął studia „Joh. Novack de Nisa”¹. Stopnia akademickiego nie zdobył. Prawdopodobne jest jego pokrewieństwo z biskupem Piotrem. Do kapituły katedralnej przyjęty został w 1451 r.², ale na posiedzeniu generalnym obecny dopiero 23 I 1458 i odtąd do 1473 r. rezydował we Wrocławiu³. Może i on — jak Jerzy Nowag — nie był zwolennikiem króla Macieja i po

opanowaniu przezeń Śląska w 1474 r. opuścił Wrocław, a może nawet pozahawiony został prebendy⁴. O ile nie zachodzi pomieszczenie osób przeniósł się do Brzegu, gdzie świadkował jako tamtejszy kanonik jeszcze 30 V 1491⁵. Był ponadto kanonikiem u św. Krzyża⁶. O dacie zgonu brak danych.

- 1 Graewe, *Neisser Buergersoehne auf Deutschlands Universitaeten*, 31; tożsamość naszego Jana z „Johannes Nowag substitutus Othmich.” 27 IX 1417 (APW — Rep. 102, nr 510) trzeba chyba wykluczyć.
- 2 AAW — III d 28, f. 47v: wikarzy otrzymali „de novo canonico Joh. Nov.”
- 3 Np. AAW — chron 23 I 1458, 4 VI 1470, A 32a: 13 IV 1460, PP 27: 3 VI 1461, S 16: 27 VI 1468, II 11: 14 XI 1469, III a: 22, f. 97v: 2 VI 1463, f. 100r: 24 I 1465.
- 4 Jako kanonik katedralny wzm. ostatni raz 3 VI 1473 (AAW — chron); nie wymienia go lista z 1484 r. (AAW — III d 10).
- 5 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 68.
- 6 AAW — dok. koleg. św. Krzyża: 26 X 1463.

113 NOWAG Jerzy (1450—1492). Prawdopodobnie krewny bpa Piotra Nowaka. Wpisany co prawda w 1447 r. do uniwersytetu w Erfurcie jako „Georgius Nowach de Fratislavia”, ale miasto to mógł podać z racji swego zamieszkania przy krewnym, wówczas prepozycie kapituły. Pochodziłby więc spod Nysy (Niwnica?). W Erfurcie uzyskał bacc i mgr art (w 1455 r.)¹ Tuż po rozpoczęciu studiów otrzymał 20 VIII.1447 altarię u św. Elżbiety, z której zrezygnował prepozyt Piotr Nowak². Do kapituły katedralnej przyjęty został jeszcze w trakcie studiów w 1450 r.³ Na posiedzeniu gen. spotykamy go 23 I 1458 i odtąd stale rezydował we Wrocławiu⁴. W 1468 r. nabył tu dom opodal domu mansjonarzy katedralnych⁵. W latach 1461—92 był kilkakrotnie prokuratorem kapituły⁶. Był również kanonikiem kolegiaty nysko-otmuchowskiej (przynajmniej od 1457 r.)⁷ oraz kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu⁸. Anniversarium ufundował sobie w katedrze w 1488 r.⁹ Zmarł 16 X 1492 r.¹⁰

- 1 Bauch, *In Erfurt als Artisten promovierte Schlesier*, 326.
- 2 AAW — chron. Miał też altarię u św. Jakuba w Nysie (AAW — Nysa parafia: 13 III 1448 i APW — Rep. 102, nr 717: 6 XI 1450) co potwierdza jego związek z ziemią nyską.
- 3 Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 290.
- 4 AAW — III a 22, f. 80r, f. 97v: 2 VI 1463, f. 100r: 24 I 1465, I 23: 22 V 1459, A 32a: 13 IV 1460, S 3: 20 I 1468, I 34: 6 VI 1471, II 25: 2 VI 1472, AA 13: 9 VI 1480, chron 26 I 1461, 3 VI 1466; III d 23, f. 26r: 24 I 1488, f. 27v: 24 I 1489.
- 5 AAW — M 3: VII 1468, X 25: 21 II 1487.
- 6 AAW — A 48: 18 X 1461, BB 36a: 21 XII 1487, B 34: 1 VI 1492.
- 7 Voelkel, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 169—70 i APW — Rep. 102, nr 828: 27 II 1481.
- 8 AAW — BB 72: 11 II 1488 i chron 4 V 1492.
- 9 AAW — BB 71: 21 II 1488 i BB 72: za siebie i za księcia Henryka II ziebickiego, co świadczyłoby, że kanonik ten związany był z Podiebradami i przeciwny panowaniu Macieja.
- 10 SRSii. III, 375; Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 325.

114. NOWAK Piotr (a. 1438—1447). Kustosz kapituły (1436—41), potem prepozyt, wreszcie od 1447 r. bp wrocławski.

115. NYMPKE (Nymke) Maternus (1417—c. 1430). O pochodzeniu i studiach brak danych. Spotykamy go w 1414 r. jako kaznodzieję kościoła parafialnego w Nysie, w 1416 był prokuratorem biskupim w Otmu-

chowie, a od 1417 r. proboszczem w Ząbkowicach Śl.¹ W tymże roku otrzymał prowizję na kanonię katedralną i przy tej okazji wymieniony został jako kantor kolegiaty w Legnicy i kanonik otmuchowski². W grodzie kapituły 1. raz wzm. 30 I.1418³. Przebywał jednak stale w Ząbkowicach lub Otmuchowie, gdzie też wzm. ostatni raz 17 V 1426 r.⁴ Jeszcze w 1437 r. wspomniany jako dawny („olim”) proboszcz ząbkowicki⁵.

- 1 K opietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 157; APW — Rep. 102, nr 707: 14 III 1416. AAW — Ząbkowice parafia: 13 VII 1424.
- 2 RG IV — 3, 2737; APW — Rep. 102, nr 504: 17 V 1417.
- 3 APW — Rep. 102, nr 519 i nr 528: 8 XII 1418.
- 4 Tamże, nr 616.
- 5 K opietz, jw.

116. z OŁOMUŃCA Aleksy (a. 1490). Współpracował z legatem papieskim, potem biskupem wrocławskim Rudolfem z Ruedesheim, którego informował o rozwoju wypadków na Morawach w okresie rywalizacji między Jerzym z Podbieradów a Maciejem Korwinem. O Macieju pisał w 1468 r. do bpa Rudolfa „protector noster victoriosissimus” i zapewne jego poparciu zawdzięcza wejście do kapituły. Był już w latach 60-tych kanonikiem ołomunieckim¹. W 1490 r. przyczynił się do odrestaurowania kartuzji w Brnie².

- 1 *Urkundliche Beitræge zur Geschichte Boehmen (1450—1471)*, hrsg. v. Fr. Pa-lack y, Wien 1860, 543; SRSil. VIII, nr 413: 30 VII 1468.
- 2 *Dict. d'hist. et de geogr. eccl.* X, 788.

117. OPITZ Jerzy (a. 1426 — p. 1450). Znajdujemy go jako kanonika u boku bpa Konrada 14 I 1426 r.¹, a potem w wykazie kanoników prawego chóru z 1443 r.² Innych danych brak. Pochodził zapewne ze szlachty śląskiej³.

- 1 Burda, *Schulgeschichte*, 284.
- 2 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 3 Kral v. Dobra Voda, *Der Adel*, 179.

— OSWEIN (Esewein) Henryk (1497—1516). Wzm. 1. raz na kapitule generalnej 3 VI 1497 z tytułem lic. (decr?)¹ po studiach w Padwie. Był krewnym bpa Jana IV Rezydował od 1501 r.².

- 1 AAW — chron.
- 2 Zimmermann, *Domkapitel*, nr 170; Sabisch, *Acta Capituli*, LIX.

118. OTTEWICZ (Meysner) Jerzy (1428—1459). Syn Wawrzyńca. Pochodził może z Miśni. Spotykamy go jako kleryka wrocławskiego i notariusza publicznego w 1413/14 r. w kancelarii biskupiej¹. Musiał więc mieć studia uniwersyteckie, choć nigdzie z tytułem akademickim go nie widzimy. Notariuszem biskupim pozostał przynajmniej do 1434 r.² Przed 29 IX 1425 otrzymał kanonię w Otmuchowie³. Prowizję papieską na kanonię katedralną zyskał w 1424 r., jednakże spór o nią ciągnął się kilka lat⁴ i dopiero 29 VIII 1428 wzm. 1. raz jako kanonik wrocławski (lewego chóru)⁵, a w 1434 r. uczestniczył w kapitule generalnej⁶. Był bliskim współpracownikiem biskupa Konrada i towarzyszył mu w podróżach po diecezji. Dopiero po śmierci tegoż osiadł we Wrocławiu i szczególnie w l 1448/59 regularnie uczestniczył w posiedzeniach kapituły⁷. Był przez

pevien czas jej prokuratorem⁸. W 1431 r. otrzymał z prowizji pap. parafię Zwrócona, w archipresbiteracie ząbkowickim⁹, który też z tej racji reprezentował na synodzie w 1446 r.¹⁰ Był jeszcze kanonikiem u św. Idziego we Wrocławiu (30 III 1448)¹¹. Zmarł w połowie 1459 r.¹²

1 CDSil. XXIV, 115; APW — Kloze 111, nr 40 i 43: 18 VI 1414.

2 APW — Rep. 102, nr 538: 10 I 1420, nr 549: 26 VII 1426; *Urkundenbuch d. Stadt Liegnitz*, nr 627: 20 VI 1434.

3 *Urkundenbuch* jw., nr 561; CDSil. XXXV, 240: 24 I 1426. Nie wymienia go K op i e t z, *Die Collegiatkirche in Otmachau*, 156/7.

4 RG IV — 1, 798 i IV — 2, 1994.

5 CDSil. XXXV, 241.

6 CDSil. XXXVI, 42/3.

7 Np. AAW — chron 3 VI 1448, 7 I 1449, 2 IX 1450, 31 VIII 1452, 4 VI 1453, 4 VI 1456; S 36: 2 VI 1451, Q 21: 20 XI 1454; III a 22, f. 80r: 23 I 1458.

8 Np. AAW — BB 30: 3 VI 1448.

9 RG I, nr 2313 i 2341.

10 S a w i c k i, *Concilia Poloniae* X, 415.

11 AAW — II b 2, nr 11.

12 AAW — III d 12: wymieniony jeszcze w związku z kołędą, ale w tymże roku wikarzy otrzymali „de spolio dni Georgii Ottowicz”. Datę kapitule gen. ustaloną przez G r u e n h a g e n a, *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 156 na r. 1460, trzeba w związku z tym oczywiście zmienić na r. 1450, jak na to wskazują i datyienne „dies Veneris 23 Januarii” oraz „dies Saturni 24 mensis ejusdem”

119. PASZKOWICZ (Paschkewicz) Jan (1446—1484). Wywodził się z rodziny szlacheckiej spokrewnionej Reymbabenami, osiadłej k. Środy Śl. i Wołowa. W herbie miał łabędzia na zielonym polu, skąd jego przezwisko niemieckie — Swanfeld¹. O studiach brak danych, tytułował się bacc art i decr (1437), a później dr decr (1470). Od 11 VI 1440 spotykamy go jako notariusza biskupiego². W 1443 r. inwestowany został na dziekanie kolegiaty otmūchowskiej; od 1466 był vice-plebanus, potem plebanem u św. Jakuba w Nysie. Przysłużył się miastu rozpoczynając budowę okazałej późnogotyckiej dzwonnicy. W Nysie mieszkał przynajmniej w l. 1479—83. Jako kanonik kolegiaty św. Krzyża wzm. 1 raz 3 II 1452³. Do kapitule katedralnej wszedł w 1446 r.⁴. W l. 1452 — 82 co najmniej raz w roku obecny był na posiedzeniu generalnym⁵. Długie lata (1455—82) był „procurator ac magister fabricae ecclesiae wratislaviensis”⁶. Ufundował figurę św. Wincentego, która po dziś dzień zdobi południową ścianę katedry. Był również autorem kalendarza połączonego z aniuersarzem dla kolegiaty świętokrzyskiej⁷. Niewątpliwy był też jego czynny udział w sprawach politycznych: w 1472 r. znajdujemy go w Budzie w otoczeniu legata pap. Marka Barbo⁸ i może dzięki temu legat wyznaczył Nysę, której proboszczem był Paszkowicz, na miejsce rokowań w lutym 1473 r. między poselstwami polskim i węgierskim. Legat był niechętny Jagiellonom, więc może i Paszkowicz podzielał to nastawienie. Zmarł 16 III 1484 r., a jego następcą w tymże roku w kapitule został Jan Hermanni⁹.

1 M u e l l e r, *Die Pfarrer von Neisse*, 77; V o e l k e l, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 172/3; K u c h e n d o r f, *Kreuzstift*, nr 152. O pokrewieństwie z Reymbabenami świadczy AAW — II b 2, nr 3: 13 VII 1448.

2 APW — Kloze 110, nr 121.

3 AAW — chron. U K u c h e n d o r f, jw. jest data 13 VI 1448, chodzi tam jednak nie o Jana, ale o Mikołaja Paschkowicza, może krewnego; Jan wymieniony jest tylko jako świadek (AAW — II b 3, nr 13).

4 AAW — chron 25 I 1447; II b 1, nr 143: 17 II 1447, S 5: 12 VIII 1447.

- 5 Dokumentacja zob. Kuchendorf, jw.
- 6 Taki napis na szafie drewnianej, którą sporządził dla przechowywania archiwaliów (Muzeum Archidiecezjalne we Wrocławiu) oraz AAW — Nysa parafia: 13 V 1482.
- 7 Wydał go A. Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*.
- 8 SRSil. XIII, nr 129. Zob. J. Drabina, *Misja dyplomatyczna kard. Marka Barbo w Poisce i jego działalność na Śląsku w l. 1472—1473*, *Colloquium salutis* 5(1973), 125—144.
- 9 AAW — III d. 10; Kuchendorf, jw.

— PATCZKER Bartłomiej, zob. Mariensues.

120. PAULI Mikołaj (a. 1449). Rodem z Sycowa. Znany wyłącznie z matrykuł Uniwersytetu Wiedeńskiego, do którego wpisany został 13 X 1449 r. „Dom. Nicolaus Pauli de Wartinberg canonicus Wratislaviensis”¹. Wydaje się pochodzenia mieszczańskiego. W XVI w. znana była na Śląsku rodzina szlachecka Pauli², ale tu jest to chyba tylko patronim.

1 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 273.

2 Kral v. Dobra Voda, *Der Adel*, 186.

121. z PAWŁOWA (Paulau) Baltazar Nicolai (1451—1476). Pochodził z Pawłowa k. Brzegu¹, z drobnego rycerstwa. Studiował od 1437 r. w Krakowie, gdzie osiągnął mgr art w 1442 r.² Z miejsca, jeszcze przed 27 VII 1442 został rector scholarium ecclesiae wratislaviensis, a od 1446 r. również notariuszem konsystorza. Swoim bliskim współpracownikiem uczynił go bp Piotr Nowak. Od 1447 r. był iudex curiae we Wrocławiu i Otmuchowie³. Był kapłanem (bp Jodok zapisał mu swoje szaty kapłańskie w testamencie)⁴. Kanonikiem katedralnym został w 1451 r.⁵ (na posiedzeniu gen. 1. raz 4 VI 1453)⁶. Stałą rezydencją we Wrocławiu wznowić zdaje się w 1460 r.⁷ W 1471 r. posłował z Łukaszem Eisenreichem do Krakowa z ramienia rady m. Wrocławia, która po śmierci Jerzego z Podiebradów wahała się między Kazimierzem Jagiellończykiem, a Maciejem Korwinem⁸. Przez pewien czas był proboszczem Bolesławca oraz — przynajmniej w latach 50-tych — kanonikiem głogowskim⁹. Zmarł 26 II 1476¹⁰. Swoje książki teologiczne zapisał bursie ubogich kanonistów w Krakowie. Kanonię po nim otrzymał J. Monte.

1 Tak CDSil. XXXVI, nr 257.

2 CDSil. XXV, 178; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 116.

3 AAW — III a 22, f. 65v: 24 XII 1448; II b 2, nr 25: 8 I 1449, chron 28 XII 1450.

4 AAW — chron 11 XII 1467.

5 AAW — III d 28, f. 47v.

6 AAW — chron.

7 Np. na kapitułach generalnych: AAW — A. 32a: 13 IV 1460, PP 27: 3 VI 1461, DD 10: 5 XII 1461, KK 53: 23 I 1462, S 3: 20 I 1468, S 16: 27 VI 1468, II 11: 14 XI 1469, II 33a: 1 VI 1471, II 25: 2 VI 1472, X 36a: 17 XI 1472, DD 11a: 2 VI 1475, III a 22, f. 97v: 2 VI 1463, f. 100r: 24 I 1465, chron 26 I 1464.

8 SRSil. XIII, nr 87.

9 Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 229.

10 AAW — chron 11 V 1476; III a 12 a, f. 141 podaje pod tą datą śmierć kanonika „Casparus Balthasar”, który miał epitafium w katedrze. Najpewniej chodzi o Baltazara z Pawłowa.

122. PAYS Konrad (do 1421). Po jego zrezygnowaniu z kanonii pap. Marcin V udzielił 27 IX 1421 prowizji na prebendę katedralną wrocławską.

123. PETRI Collectoris Józef (do 1424). Spotykamy go jeden tylko raz na kapitule gen. 24 I 1424 r.¹ Zapewne z wrocławskiej rodziny należącej do miejskiego patrycjatu. Mógł być krewnym współcześnie do kapituły należącego Wawrzyńca Petri².

1 AAW — chron.

2 Schindler, *Domkapitel*, nr 256.

— PETRI Wawrzyniec (a. 1410—1427). Przyjęty do kapituły z prowizji papieskiej¹. Pozbawiony beneficjum szukał pomocy u króla Władysława Jagiełły, który w 1423 r., już powtórnie w jego sprawie zwracał się do kapituły² Świadkowie składający zeznania w 1436 r. w związku ze statutem „de alienigenis” nań się powoływali dla uzasadnienia słuszności tegoż: w okresie wojen krzyżackich miał ujawniać sekrety kapituły³.

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 256.

2 *Codex epistolaris Vitoldi*, ed. A. Prochaska, Cracoviae 1882, nr 1118 (Mon. Medii Aevi VI).

3 AAW — HH 63d; Schulte, *Bf Konrad v. Breslau in seinem Verhaeltnis zum roemischen Stuhle*, 25—32.

124. PFOEL Krzysztof (1498—1501). Pochodził z Budziszyna, syn Macieja i Małgorzaty. Był dr iur, dziekanem kolegiaty św. Piotra w Budziszynie. Do kapituły należał od 1498 r. do śmierci w 1500 lub 1501 r. We Wrocławiu nie rezydował.

Sabisch, *Acta Capituli*, LXII.

— PFLUGER Mikołaj (1401—p. 1431). Jako kantor kapituły wymieniany od 1403 r.

Schindler, *Domkapitel*, nr 257.

125. PRATO (Wesin) Guntherus de (a. 1417—1422). Wywodził się prawdopodobnie ze śląskiego rycerstwa osiadłego w księstwie głogowskim¹, choć i w Brzegu spotykamy rodzinę tego nazwiska². Znajdujemy go w otoczeniu bpa Waclawa w 1407/09 r., a w 1411 był proboszczem śś. Piotra i Pawła w Legnicy³. W 1417 jako „prepositus ecclesiae collegiatae legnicensis necnon canonicus wratislaviensis” został immatrykulowany w Lipsku⁴, a w 1415 r. był tam rektorem⁵. We Wrocławiu nie rezydował. Zmarł przed 22 II 1422, kiedy prowizję na kanonię po jego śmierci otrzymał St. Prusse⁶.

1 Pfotenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 195.

2 Istniał tu przytułek ufundowany przez rodzinę de Prato w XV w. (CDSil. IX, nr 361).

3 Pfotenhauer, jw.

4 Schoenborn, *Liegnitzer auf den Hochschulen frueherer Jahrhunderte*, 163.

5 Pfotenhauer, jw. 194.

6 RG IV — 2, 2429.

— PRIEST Michał (a. 1415—a. 1427). Notariusz Zygmunta Luksemburczyka, kanonik praski i proboszcz w Gran¹. Jako kanonik wrocławski wzm. 1. raz 4 V 1415². Był też kanonikiem św. Krzyża we Wrocławiu³. Zmarł przed 16 XII 1427 r.⁴.

- 1 Schindler, *Domkapitel*, nr 271.
- 2 *Urkundenbuch des Hochstiftes Meissen* II, 416/7.
- 3 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 109.
- 4 RG IV — 2, 1665.

126. PRITCZILWICZ (Priczilbicz) Konrad (1446—1467). Spotykamy go 1. raz w kancelarii bpa Konrada 16 IV 1445 r.¹ i możliwe, że jeszcze za jego życia otrzymał kanonię katedralną. Do prawego chóru wpisany ok. 1446 (1. wzm. 8 XI 1447)². Związany był w każdym razie z książętami oleśnickimi Konradem Białym i Czarnym jako ich doradca i pełnomocnik³, co mogłoby wskazywać, że pochodził ze szlachty tego księstwa. Pozostawał także bliskim współpracownikiem bpa Piotra, od którego otrzymał jako gratia specialis wieś Stobno k. Wołowa⁴ i bpa Jodoka, który kilkakrotnie pod swoją nieobecność mianował go administratorem diecezji i pełnomocnikiem⁵. Eschenloer pisze o nim pełen niechęci, że przez swoją przewrotność i chytryść zarówno książąt oleśnickich, jak i bpa Jodoka podtrzymywał w opozycji do Stolicy Apostolskiej (tzn. zachęcał do lojalności wobec Jerzego z Podiebradów)⁶. Na posiedzeniach kapituły spotykamy go bardzo rzadko⁷. Zmarł ok. 15 XII 1467 r.⁸

- 1 AAW — chron.
- 2 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v, chron.
- 3 Por. np. SRSil. VII, 163 i VIII, nr 30, 31.
- 4 AAW — chron 27 VII 1450, II 58: 4 VI 1451.
- 5 AAW — II b 2, f. 191r: 1463 (?); chron 19 V 1464, KK 47: 9 VII 1464, Świdnica: parafia: 17 V 1465 i 7 VI 1465; APW — Rep. 76, nr 326: 20 VI 1465, AAW — IV a 4 a, f. 37v: 15 VII 1465.
- 6 SPSil. VII, 163.
- 7 Np. SRSil. VIII, nr 138: 15 II 1463; AAW — III a 22, f. 108r: 6 VI 1465.
- 8 SRSil. VII, 163. Ostatnia wzm.: APW — Kloze 110, nr 253: 30 IX 1466.

127. PROBISTHAIN Hieronim (p. 1423—p. 1434). Z rodziny szlacheckiej¹ osiadłej w Świdnicy². Studiował w Pradze, a od 1410 r. w Lipsku. W l. 1414—22 był plebanem w Świdnicy³. Od 1408 r. miał kanonię i kantorę u św. Krzyża we Wrocławiu oraz kanonie w Opolu (oddał za nią parafię Świdnica) i w Głogowie⁴. Prowizję na kanonię katedralną otrzymał w 1423 r. prawdopodobnie za pośrednictwem króla Zygmunta Luks., którego już w 1417 r. był kapelanem⁵. Nie ma jednak potwierdzenia czy wszedł w posiadanie prebendy. Ostatni raz wzm. 14 I 1434 r.⁶

- 1 RG IV — 2, 1569: „de nobili genere”.
- 2 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 110.
- 3 RG, jw.
- 4 Tamże i IV — 1, 701.
- 5 Tamże.
- 6 AAW — M 31.

128. PRUSSE (Prewse) Stefan (1422—1424). Do niego zapewne należy odnieść immatrykulację na Uniwersytecie Wiedeńskim w 1398 r.: „Stephanus de Prussia de Brunsberg, pauper”¹. Pochodziłby więc z uboższej rodziny mieszczańskiej z Braniewa. Był jednak klerykiem diec. wrocławskiej i 16 X 1416 znajdujemy go wśród wikariuszów katedralnych we Wrocławiu². W 1417 r. uzyskał drogą zamiany kanonię opolską i na synodzie w 1418 r. kapitułę tę reprezentował³. Miał również parafię Giebułtów k. Lubania, z której zrezygnował w 1423 r.⁴ Związane to było z otrzy-

maniem prowizji na kanonię i prebendę katedralną (24 II 1422)⁵. Z początkiem 1424 r. musiał jednak ustąpić Henrykowi Stampen⁶ i zadowolić się ponownie wikariatem⁷. Jeszcze na synodzie 1446 r. reprezentował kapitułę opolską⁸.

1 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 54.

2 AAW — chron.

3 RG IV — 3, 3417 i Sawicki, *Concilia Poloniae* X, 398.

4 RG IV — 2, 2429 i AAW — chron 9 II 1423.

5 RG, jw. ponowiona 23 I 1423.

6 RG IV — 1, 1297.

7 W 1430 r. był wikarym kanonika Stolcza (AAW — III d 1 a, f. 15r).

8 Sawicki, jw., 436. Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 100 zna go tylko w l. 1423—28.

129. PRZEMYSŁAW Starszy, książę opawski (1446—1478). Był prawdopodobnie synem ks. Przemysława (zm. 1433)¹, a matką była może księżniczka opolska lub ziębicka. Studiował w Krakowie od 1447 r.², a od października 1450 we Wiedniu³. Tytułu akad. nie używał, więc pewnie miał tylko bacc. Rozpoczęcie studiów związane było z wejściem ok. 1446 r. do kapituły katedralnej⁴. Zamieszkał potem we Wrocławiu, gdzie miał swój dom⁵. W gronie kanoników spotykamy go jednak dopiero po 1465 r. (może wtedy przyjął subdiakoniat)⁶. Od 1466 był kantorem kolegiaty św. Krzyża⁷. Po śmierci bpa Jodoka wymieniano go jako kandydata na biskupstwo; był jednym z administratorów diecezji do chwili objęcia rządów przez bpa Rudolfa⁸. Kilkakrotnie tego biskupa wspierał pożyczkami dla wykupienia zastawionych włości⁹. Interesował się astronomią i astrologią i jemu przypisać można traktat „*Practica verissima domini Ducis Przenikonis ad faciendam veram et perfectam lunam*”¹⁰. Zmarł 16 VI 1478 według nagrobka zachowanego w kościele św. Krzyża¹¹.

1 H. Luchs, *Schlesische Fuerstenbilder des Mittelalters*, Breslau 1872, tabl. 30.

2 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 119.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 281.

4 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v dopisany do lewego chóru po J. Paszkowiczu, który otrzymał stalle w 1446 r.

5 AAW — chron 4 II 1467.

6 Np. AAW — III a 22, f. 100r: 24 I 1465, chron 3 VI 1466, 23 I 1469, 31 VIII 1439, 27 I 1472, S 16: 27 VI 1468, II 11: 14 XI 1469, I 34: 6 VI 1471, AA 12: 31 VIII 1471, HH 20a: 24 IV 1477, III d 12, f. 14v: 1465/67.

7 Wg nagrobka w kościele św. Krzyża, gdzie jest pogrzebany.

8 AAW — S 3: 20 I 1468, II b 3, f. 12r: 23 II 1468; APW — Rep. 107, nr 169: 7 IV 1468; Rep. 76, nr 335: 10 V 1468.

9 Np. AAW — II 43: 30 VIII 1471, II 41: 31 VIII 1473.

10 Luchs, jw.; SRSil. III, 398.

11 P. Eschenloer (SRSil. VII, 114 i 143) nazywa go „Przimislaus Monsterbergensis, can. eccl. wrat. i archidiakonem, co nie znajduje nigdzie potwierdzenia.

130. PRZEMYSŁAW Młodszy, książę opawski (1464—1493). Stopień pokrewieństwa ze „starszym” nie jest ustalony¹. Do kapituły katedralnej wszedł w 1464 r. (potwierdzony z okazji kolędy poprostu jako „dux junior” bez imienia w sąsiedztwie „dux senior”)² i w tymże roku w semestrze zimowym rozpoczął studia w Krakowie³, kontynuowane od 1471 r. we Wiedniu⁴. We Wrocławiu nie rezydował (był w 1488 na kapitule)⁵. Prócz kanonikatu wrocławskiego był kanonikiem i dziekanem we Wied-

niu, kanonikiem w Ołomuńcu oraz proboszczem parafii Melk w Austrii, gdzie prawdopodobnie stale przebywał i gdzie został pogrzebany. Zmarł 17 II 1493 r. ⁶

1 Luchs, *Schlesische Fuerstenbilder*, tabl. 30, 3.

2 AAW — III d 12, f. 14v.

3 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 126/7.

4 *Matrikel d. Universitaet Wien* II, 130: „Premislaus junior dux Oppaviae”.

5 AAW — III a 23, f. 26r: 24 I 1488; BB 71: 21 II 1488; CDSil. XXXVI, 68. Wymieniany też w wykazach darów kolędowych: AAW — III d 10.

6 Luchs, jw.

131. PUSCHKO (Pużka, Peschke) Jan (a. 1441—1452). Syn Zygmunta z Krakowa; mistrz, dziekan i rektor (1434/5) Uniwersytetu Krakowskiego, delegat Uniwersytetu na sobór bazylejski, kanonik katedralny krakowski (od 1436) i u św. Floriana¹. Kontakt jego z kapitułą wrocławską datuje się od czasu pobytu w Polsce delegacji antypapieskiego soboru bazylejskiego. Posłował wówczas Puschko (w imieniu Uniwersytetu?) do bpa Konrada, by skłonić go do porzucenia obediencji pap. Eugeniusza IV. Wówczas też w kwietniu nazywany kanonikiem wrocławskim². Na listę prawnego chóru wciągnięty w miejsce H. Senftlebena, a następnie ok. 1450 r. wykreślony³. W dokumentach krakowskich wzm. ostatni raz w 1449 r.⁴. Był dr decr.⁵

1 Morawski, *Historia Uniw. Jagiellońskiego* I, 337/8; *Zbiór dokumentów katedry i diecezji krakowskiej*, cz. II, wyd. S. Kuraś, Lublin 1973, 238; J. Fijałek, *Mistrz Jakub z Paradyża*, Kraków 1900, I 284/5. Nie wymienia go *Historia nauki polskiej*, t. VI.

2 *Codex epistolaris saeculi XV*, t. II, 423. W tym kontekście jego kanonikat wrocławski trudno uznać za skutek prowizji pap. Eugeniusza IV, choć król Kazimierz prosił go o beneficjum dla Puschki (*Codex epistolaris* II, 591 — bez roku)

3 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

4 *Zbiór dokumentów*, jw.

5 *Codex epistolaris*, 423; *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, Lublin 1974, I, 374.

132. RABINSTEYN (Jan?) (1461 — 1473). Nazwisko to znane jest wyłącznie z wykazów darów kolędowych na rzecz wikariuszy z lat 1462—66¹, bez podania imienia. Prawdopodobnie chodzi o Jana von Rabenstein kanonika w Pradze, prepozyta kapituły w Litomierzycach i w Wyszehradzie, dr decr po studiach w Italii, wybitnego humanisty czeskiego, bliskiego Eneaszowi S. Piccolomini, kanclerza króla Jerzego, przy którym wiernie stał wspólnie z bpem Jodokiem z Wrocławia w latach 1458—62 i w którego imieniu składał w 1459 r. pap. Piusowi II tajemną przysięgę wierności. Do kapituły wrocławskiej wprowadzony zapewne w efekcie ugody między królem Jerzym a miastem Wrocławiem z 1460 r. Z chwilą, gdy Podiebrad przeszedł wyraźnie na pozycje husyckie, wycofał się z życia publicznego i dopiero w 1469 r. spotykamy go podróżującego po Śląsku w służbie króla Macieja. Zmarł w 1473 r. i pogrzebany został w Budzie².

1 AAW — III d 12.

2 *Allgemeine deutsche Biographie* XXVII, 93/4; A. Podlaha, *Series praepositorum ecclesiae Pragensis*, Editiones archivi et bibliothecae Metropolitani capituli pragensis X(1912), s. 100 nr 605.

— RABENSTEIN Krzysztof (a. 1484—1518). Pochodził z czeskiej rodziny szlacheckiej. Wśród kanoników katedralnych wymieniony pierwszy

raz w rejestrze daniny kołędowej w 1484 r.¹. We Wrocławiu nie rezydował. W 1518 r. zrezygnował z kanonii. Zmarł w 1522 r.².

1 AAW — III d 10.

2 Zimmermann, *Domkapitel*, nr 192; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIII.

133. RAKEWICZ Jan (1448). Prałat — kanclerz kapituły.

134. RASORIS Jan (1421—1431). Scholastyk katedralny w latach 1422—1428.

— RECHINBERG Konrad 1446 — 1457. Archidiakon. Kanonikiem najprawdopodobniej nie był.

135. REIBNITZ Botho (1418 — p. 1448). Wywodził się z rodziny rycerskiej, której siedzibą rodową była Rybnica k. Jeleniej Góry. „Botho Nicolai de Reibnitz, canonicus wratislaviensis” rozpoczął studia we Wiedniu w 1418 r.¹. W 1420 był kapłanem, w l. 1424—48 plebanem w Jaworze. W 1427 wzmiankowany też jako kanonik św. Krzyża we Wrocławiu². W gronie kapituły go nie spotykamy.

1 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 119.

2 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 113.

136. REICHARD (Reychardi) Jan (a. 1424 — p. 1431). Prawdopodobnie z wrocławskiej rodziny mieszczańskiej. W 1421 r. spotykamy go w otoczeniu króla Zygmunta Luks.¹ i dzięki jego zapewne protekcji wprowadzony został do kapituły katedralnej (1. wzm. 24 I 1424)², a kilka lat później i do kolegiaty św. Krzyża (1. wzm. 4 II 1427)³. W posiedzeniach gen. kapituły uczestniczył w l. 1427/29. 1430/31 był jednym z administratorów diecezji in spiritualibus⁴. O studiach i tytule akademickim nie ma danych⁵. Ostatni raz wzm. 16 V 1431 r.

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 114.

2 AAW — chron.

3 Kuchendorf, jw.

4 APW — Rep. 76, nr 215: 30 V 1430; CDSil. XXVIII, 73: 1 IX 1430; AAW — X 36b: 16 V 1431.

5 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 15 ma w paźdz. 1384 r. wpis „Joh. Reichardi de Kolesheim” jest to chyba jedna osoba różna od naszego kanonika.

137. RESINKIRCHE (Reyssenkirche) Wawrzyniec (1449 — p. 1452). Brak informacji o jego pochodzeniu i studiach. Spotykamy go w 1443 r. jako notariusza i wikariusza u św. Krzyża¹. W gronie kapituły katedralnej wymieniany kilkakrotnie od 1 IX 1449 do 4 III 1452 z tytułem lic. decr.². Był prawdopodobnie krewnym Michała Resinkirche, adwokata konsystorza wrocławskiego i kanoniku u św. Krzyża³.

1 APW — Klose 112, nr 105 i AAW — II b 2, nr 7: 26 VI 1443.

2 AAW — chron i 20 II 1452.

3 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 120.

138. REYMANN Mikołaj (1451 — p. 1454). Pochodził z mieszczańskiej rodziny z Oleśnicy. W 1411 r. rozpoczął studia uniwersyteckie w Krakowie i kontynuował od 1422 w Lipsku¹, gdzie uzyskał mgr art. W tym też czasie przyjął święcenia kapłańskie². W 1429 r. zapisał się jeszcze na Uni-

wersytet Wiedeński³. Był potem plebanem w Oleśnicy. Częściej jednak przebywał w otoczeniu biskupa, niż na parafii⁴. Prebendę katedralną otrzymał w 1451 r.⁵, a 3 II 1452 wzm. 1. raz jako kanonik św. Krzyża⁶. We Wrocławiu rezydował chyba tylko okresowo⁷. Ostatni raz wzm. 10 VII 1454 r.⁸.

1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 109; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 124.

2 CDSil. XXIV, 175: 14 X 1426; jako kapłan fundował altarię w Kozuchowie, a patronat przekazał krewnym mieszkającym w Świebodzinie, Zielonej Górze i Głogowie.

3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 167.

4 AAW — dok. wik. katedr.: 27 IX 1437, 11 I 1439, 1 III 1439.

5 AAW — III d 28, f. 47v.

6 Kuchendorf, jw.

7 Na kapitułach gen. był 29 VIII 1453 (AAW — chron), 26 I 1454 (III d 1 a, f. F 6v), 30 VI 1454 (M 18).

8 AAW — chron.

— REYMBABE (Reinbaben) Jan (1477 — 1502).

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 194; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIII.

139. REYMBABE (Reinbaben) Paweł (a. 1477 — p. 1484). Z dawnej śląskiej rodziny rycerskiej osiadłej k. Środy Śl.¹ Znamy go z testowania w dokumencie księcia ziebickiego Henryka I Podiebradowicza 17 IX 1477 r., gdzie nazwany jest prepozytem raciborskim i kanonikiem wrocławskim², a następnie spotykamy w 1484, gdy wikarym katedralnym przekazywał „de anno gratiae dni N. Grebitsch”, którego był następcą w kapitule³. Innych danych brak.

1 Por. AAW — II b 2, nr: 13 VII 1448.

2 *Geschichtsquellen d. Grafschaft Glatz* II, 366.

3 AAW — III d 10.

— RHUEL (Rhwele) Błażej (1492 — 1512).

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 203; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIII.

140. RICHENBUCH Jerzy (?) (1441). Wzmiankowany tylko jeden raz 30 VIII 1441 w związku ze sprawą M. Gramisa¹. Chodzi tu najpewniej o niepoprawne odczytanie nazwiska kanonika Jerzego Lichtenberga (Lichtenberch), który w innych dokumentach z tego czasu wśród kanoników na tym samym mniej więcej miejscu jest wymieniany².

1 CDSil. XV, 246.

2 Np. AAW — chron 26 I 1440, 3 VI 1440, III a 22, f. 7v: 22 IX 1441.

141. RINKENBERG Józef (1420 — c. 1450). „Dom. Joseph, canonicus Wratislaviensis, filius quondam Petri Rackimberg de Trebnicz” (Trzebnica) rozpoczął studia w Krakowie w 1420 r.¹ Prowizję pap. na kanonię otrzymał w 1420 r.² Na posiedzeniach kapituły bywał rzadko, poza r. 1429 (kiedy był prokuratorem kapituły) i 1433/35³, choć na Ostrowiu Tumskim miał swój dom kanonicki. Ujęty jest jeszcze w wykazie kanoników lewego chóru ok. 1443, ale kilka lat później wykreślony⁴. Był również archidiakonem legnickim (6 IX 1419)⁵. Sylwetkę polityczno-narodowościową Rinkenberga charakteryzuje może fakt, że w jego domu na Ostrowiu zatrzymywał się książę Konrad Biały oleśnicki uchodzący za króla polskiego „familiaris et servitor”⁶. Zmarł ok. 1450 r.

- 1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet, Krakau*, 114.
- 2 RG IV — 2, 2563, „Joseph de Trebnitz”.
- 3 AAW — chron 24 I 1424, 29 VIII 1427, 22 I 1429, 18 VIII 1429, 16 XI 1433, 28 VIII 1433, 5 VII 1437, 26 I 1440, 3 VI 1440, 22 III 1443; APW — Klose 112, nr 76: 28 IV 1435, Klose 110, nr 102: 25 VII 1435, nr 109: 31 V 1437.
- 4 AAW — III d 1 a, f. 15r i f. Aaa 49v.
- 5 AAW — G 5a: „dom. Joseph”.
- 6 CDSil. VI, nr 189: 5 III 1435 i H. Ermisch, *Mittel- und Niederschlesien waehrend der koeniglosen Zeit 1440—1452*, Ztschr 13(1876), Heft 2, 299.

142. ROCKENBERG (Rockinberg, Rotinberg) Kasper (1434 — p. 1464). Rodem z Krakowa, z tej samej zapewne patrycjuszowskiej rodziny co Barbara Rockenberg, żona księcia Mikołaja rybnickiego. Na Uniwersytecie Jagiellońskim immatrykulowany w 1416 r. osiągnął w 1422 mgr art, potem lic decr, a 1457 i 1459 był rektorem uniwersytetu¹. Jako kanonik wrocławski wzm. 1. raz 28 VIII 1434². Rezydował chyba tylko w l. 1440—43³ (w 1447 nie przybył nawet na elekcję), a potem wzmiankowany jeszcze w rejestrach wikariuszy 1461/64⁴. Był ponadto scholastykiem i kanonikiem krakowskim oraz prepozytem sądeckim⁵. Zmarł ok. 1470 r.

- 1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 111; *Historia Śląska*, pod red. K. Małeczyńskiego, Wrocław 1961, I, cz. 2, 262.
- 2 AAW — chron.
- 3 Tamże, 26 I 1440, 3 VI 1440, 22 III 1443; CDSil. XXXIII, 154: 12 III 1441.
- 4 III d 12.
- 5 AAW — S 5: 5 IX 1447; zob. J. Fiałkowski, *Nowosądecka kolegiata*, Warszawa 1958, 56, 140.

143. RODI Franciszek (a. 1431). Kilkakrotnie otrzymywał prowizję na kanonię wrocławską: w 1422 ustąpił drogą zamiany¹, w 1426 zrezygnował², wreszcie po sporze w 1431 r. wszedł w posiadanie kanonii. Był notariuszem św. Penitencjarii, miał prepozyturę w Halberstadt i parafię Bordeaux³.

- 1 RG IV — 2, 1884.
- 2 Tamże 2, 1992.
- 3 RG I, nr 935 i 1493.

144. ROLLE (Rulle) Henryk (1418—1419). Pochodził z Wierzbięc k. Nysy z rodziny rycerskiej (późniejsi Oppersdorfowie¹). W 1410 r. jako proboszcz Zgorzelca zdobył mgr iur na uniwersytecie w Pradze i 1411/12 był tam rektorem, co mogłoby świadczyć o jakichś związkach z czeskim ruchem narodowym i religijnym. Był wówczas już plebanem w Nysie (do 1415 r.) i kanonikiem w Litomierzycach. Po skończonej kadencji opuścił Pragę. Objął potem parafię Karłowice k. Otmuchowa i funkcje administracyjne w księstwie biskupim², co otwarło mu drogę do kapituły katedralnej. W 1418 r. kilkakrotnie spotykamy go w gronie kanoników³. Musiał jednak ustąpić miejsca kandydatowi papieskiemu, bo w 1419 r. otrzymał dwukrotnie od pap. Marcina V prawo ubiegania się o kanonię i prebendę we Wrocławiu⁴, ponowione jeszcze w 1420 r.⁵ Do kapituły zdaje się jednak już nie wszedł. W 1419 został kanonikiem w Legnicy i audytorem tamtejszego sądu biskupiego⁶, a następnie — przed 1 VI 1425 — komisarzem biskupim w archidiakonacie głogowskim⁷. Niebawem też — przed 2 IV 1427 — otrzymał archidiakoniat kolegiaty głogowskiej⁸. Zmarł przed 24 XII 1429, kiedy annaty z archidiakonii głogowskiej opłacał H. Senftleben⁹.

- 1 Zob. o nagrobku Hansa Rolle: P. Brettschneider, *Die Grabsteine der Eartholomäuskrypta und des Kreuzkirchhofes zu Breslau*, Archiv f. schles. KG 6(1911), 114 n.
- 2 Mueller, *Hochschueler aus d. Fuerstenland Neisse*, 10; tenże, *Die Pfarrer von Neisse*, 72; Gottschalk, *Oberschlesier an mittelalterlichen Universitaeten*, 44; o parafii w Karłowicach: RG IV — 1, 1269.
- 3 AAW — E 15: 15 X 1418 (apelacja duchowieństwa przeciw dziesięcinie na rzecz króla Zygmunta, zob. Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 398), E 29: 18 X 1418, E 21: 21 X 1418.
- 4 RG IV — 2, 2106; 1, 1269.
- 5 RG IV — 3, 3570.
- 6 CDSil. XXXIII, 152: 3 I 1420, CDSil. XXXVI, nr 132: 10 IV 1421.
- 7 APW — Rep. 102, nr 600; CDSil. XXVIII, 66: 24 X 1425.
- 8 CDSil. XXVIII, 255.
- 9 RG IV — 1, 1288.

145. RORAW Henryk (a. 1440—1465). Był kustoszem katedralnym od 1446 r. do swej elekcji na bpstwo w Lutomyślu w 1458 r.

146. ROTEL (Rotol) Jan (1426). Pochodził prawdopodobnie spod Rzymu (de Sabina). Otrzymał kanonię i prebendę po M. Beyer drogą prowizji papieskiej 16 VII 1426, choć trzymał ją jeszcze bezprawnie Hartungus de Capel. Prócz wrocławskiej miał kanonie i prebendy katedralne w Hildesheim, Ołomuńcu, Pradze, Miśni, u św. Stefana w Moguncji, u św. Sewera w Erfurcie oraz prowizje papieskie na szereg innych (20 X 1426).

RG IV — 2, 2312/16.

147. ROTH Jan (1466—1482). Kanonik i dziekan kapituły do swego wyboru na stolicę wrocławską.

148. RUBEIS Jakobin de (a. 1432—1438). Pochodził z diecezji Vercelli „de nobili genere” i był szambelanem pap. Eugeniusza IV jeszcze za jego czasów kardynalskich. W źródłach polskich spotykamy go od 1426 r., gdy mianowany został kolektorem apostolskim dla Królestwa Polskiego oraz w diecezji chełmińskiej i od 1431 r. również we wrocławskiej¹. W związku z tym w okresie 1427—30 zyskał szereg prowizji papieskich na beneficja kościelne w Polsce: na prepozyturę kolegiaty opolskiej, archidiakoniat w Głogowie, kanonię w Gnieźnie i Uniejowie, kantorję w Krakowie, prepozyturę i kanonię katedralną we Wrocławiu². Przed objęciem prepozytury opolskiej (1. wzm. 22 V 1428) przyjął subdiakoniat, a w 1430 r. święcenia kapłańskie. Kanonię we Wrocławiu przekazał mu bp Konrad przed 15 II 1432 r.³ W 1434 r. nazywał siebie również prepositus wratislaviensis, ale brak potwierdzenia, by tę prałaturę faktycznie objął⁴. O dacie odejścia nie ma danych (prepozytem opolskim 28 VII 1438 był już J. Eychholz⁵).

1 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae* II, nr 45, 46 i 54; inne dane: RG IV — 2, 1493/94 i RG I, nr 410.

2 RG, jw.; RG I, nr 891 i 2695; *Codex epistolaris s. XV*, II, 341.

3 RG I, nr 2695.

4 *Codex epistolaris* II, 341.

5 CDSil. XV, 48; Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 98.

149. RUBIN (Rubein) Jan (a. 1460 — c. 1485). Tożsamy zapewne z „Joh. Rubein de Salczburg”, który w 1418 r. rozpoczął studia w Uniwersytecie Wiedeńskim¹. Prowizję na kanonię i prebendę wrocławską opróż-

nioną po śmierci J. Chebdy (z końcem 1454 r.) otrzymał od pap. Mikołaja V, a Kalikst III polecił wprowadzić go na beneficjum. Protektor Rubina, arcybiskup Salzburga — Zygmunt, polecił go 5 XI 1457 kapitule, prosząc o rychłe zrealizowanie prowizji². 30 VIII 1460 wziął pierwszy raz udział w posiedzeniu gen. kapituły³. Przynajmniej do 1468 r. rezydował we Wrocławiu⁴. W następnych latach, tzn. za całych rządów bpa Rudolfa, brak śladów jego bytności i działalności. Krótko przebywał w Nysie (1468—70), gdzie u św. Jakuba był proboszczem⁵. Wymieniony ponownie dopiero w związku z kolędą 1484 r.⁶. Zmarł prawdopodobnie ok. 1485 r.

1 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 261.

2 AAW — chron (abp Zygmunt I von Volkersdorf: 1452—1461).

3 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 158. Wydawca kapitułę tę umieścił pod datą 1461, co ze względu na „30 Aug. dies Saturni” i „3 Sept. dies Mercurii” trzeba poprawić na 1460. Rubin jeszcze w 1458 r. był tylko altarzystą u św. Jakuba w Nysie, ale należał do otoczenia biskupa (APW — Rep. 102, nr 732).

4 Np. CDSil. XXXIII, 85 i AAW — II 13: 20 XI 1460, chron 21 I 1461, 26 I 1464, FP 27: 3 VI 1461, KK 53: 23 I 1462; III a 22, f. 97v: 2 VI 1463, f. 100r: 24 I 1465, f. 108r: 6 VI 1465; CDSil. I, nr 130: 2 III 1466; S 3: 20 I 1468, S 4a i 4b: 4 II 1468.

5 AAW — Nysa parafia: 1468—76.

6 AAW — III d 10.

150. RUEDESHEIM Jan (1472 — p. 1492). Do diecezji wrocławskiej przybył najpewniej u boku legata — bpa Rudolfa. Wcześniej mgra Jana R. spotykamy w Lipsku, gdzie w 1458 r. przyjęty został „ad cursum in theologie legendum”, a w 1461 „ad sententias legendas”¹. Na Śląsku spotykamy go w 1470 r. jako notariusza kurii². Jako kanonik katedralny, mgr art wzm. 1. raz 2 VI 1472³. W l. 1472—75 był proboszczem w Paczkowie⁴, gdzie miał jednak zastępcę. Również we Wrocławiu rezydował dopiero w okresie 1480—83 i 1488—91⁵. Ostatni raz wzm. 23 XI 1492 r.

1 *Codex dipl. Saxoniae Regiae* XVII, 8/9.

2 CDSil. XXXVI, 56: 19 I 1470; CDSil. XXIV, 187: 15 III 1470 (Jan Hecker de Ruedesheim).

3 AAW — chron.

4 Pfotenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 119.

5 AAW — AA 13: 9 VI 1480, HH 47: 16 III 1481, III a 23, f. 19v: 15 VI 1481, II 12: 29 XI 1481, S 37: 16 II 1482, chron 17 I 1483, III a 23, f. 25r: 23 VI 1485, f. 26r: 24 I 1488, f. 27v: 24 I 1489, BB 71: 21 II 1488; APW — Klose 110, nr 302: 2 IX 1489; AAW — III a 23, f. 30r: 31 VIII 1491, f. 31v: 23 XI 1492.

151. RUDIGERUS (a. 1444 — c. 1460). Nazwisko (lub imię) znane z jedynej notatki w wykazie kanoników prawego chóru z ok. 1445 r. i później wykreślone¹. Nie jest wykluczone, że chodzi tu o Ernesta Rudigera (Ruedigera) z Kłodzka, kleryka diecezji praskiej, który w 1458 wpisał się do Uniwersytetu Erfurckiego², był potem kanonikiem nyskim oraz u św. Idziego we Wrocławiu³ i przez pewien czas pracował w kancelarii bpa Rudolfa. Wzmiankowany do 1496 r.

Bardziej jednak prawdopodobne jest że chodzi o Andrzeja Rüdigera, który w 1451 rozpoczął czytanie sentencji w Lipsku, potem został profesorem wydziału artium (1459) i teologicznego (od 1460). Okresowo był dziekanem i rektorem uniwersytetu⁴. Ponadto był kanonikiem w Miśni i Budziszynie. Pochodził ze Zgorzelca. Był wujem kan. i schol. wrocławskiego H. Schwoffheima, któremu zapisał część swego księgozbioru⁵. Zmarł ok. 1490 r.⁶.

- 1 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 2 P f o t e n h a u e r, *Schlesier auf d. Universitaet Erfurt*, 315.
- 3 V o e l k e l, *Die persoenliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 187/8.
- 4 Zob. *Codex dipl. Saxoniae Regiae* t. XI, nr 120, 134 i 386 oraz t. XVII, s. 7.
- 5 B. K o c o w s k i. *Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1959, I, nr 290.
- 6 E. M a c h a t s c h e k, *Geschichte der Bischöfe des Hochstiftes Meissen*, Dresden 1884, 565.

152. RUPERTI Andrzej (1454—1479). Rodem z Nysy. Studia w Erfurcie rozpoczął w 1439 r. i tu osiągnął mgr art, natomiast dr decr zakończył studia w Krakowie (od 1454, już jako kanonik wrocławski)¹. Po powrocie do diecezji pracował w administracji księstwa nyskiego. W tym czasie (1460—65) wszedł do kapituł otmuchowskiej² i opolskiej³. W 1465 r. pod nieobecność bpa Jodoka był jednym z administratorów diecezji⁴, a od 1466 r. do końca życia oficjałem⁵. Rezydował stale i często uczestniczył w posiedzeniach kapituły. Udzielał się również w duszpasterstwie jako kaznodzieja w kościele św. Elżbiety (ok. 1470—79) wzywając w okresie zamieszania i niepokoju wywołanych oporem miasta Wrocławia wobec króla Jerzego, do rozwagi i zaniechania sporów⁶. Zmarł w grudniu 1479 r. Anniversarium za siebie ufundował w kościele św. Jakuba w Nysie⁷.

- 1 B a u c h, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 121/2; V o e l k e l, *Die persönliche Zusammensetzung d. Neisser Kollegiatkapitels*, 189/190.
- 2 K o p i e t z, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 162.
- 3 Np. AAW — II b 2, f. 189r: 28 III 1463, II b 4. f. 120v: 27 II 1464.
- 4 AAW — Świdnica parafia: 7 VI 1465; APW — Rep. 76, nr 326: 20 VI 1465; AAW — IV a 4a, f. 376: 15 VII 1465.
- 5 AAW — chron 7 V 1466, 30 IX 1466, 13 VIII 1478, M 49: 5 XII 1466, M 7: 4 VI 1475, P 41: 8 X 1477; CDSil. XXXV. 242: 9 XII 1467; APW — Rep. 111, nr 75: 16 III 1470, CDSil. I, nr 136: 11 IX 1475.
- 6 SRSil. VII, 224; J. D r a b i n a, *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do wydarzeń politycznych lat 1453—1471*, *Śląskie Studia Hist.-Teol.* 2(1969), 202.
- 7 APW — Rep. 102, nr 816: 28 XII 1479 zebrali się egzekutorzy testamentu w domu śp. A. R. we Wrocławiu.

153. SALENDORF Fryderyk (1402—1448). O jego pochodzeniu brak wiadomości. Studia ukończył w Pradze w 1402 r. bacc iur can, już jako kanonik wrocławski i warmiński oraz pleban w Pruszczu Gdańskim. Rezydował zdaje się stale we Fromborku, gdzie co najmniej od 1417 r. był także kantorem¹. W dokumentach śląskich w gronie kapituły wzmiankowany jedynie w wykazie lewego chóru z lat 1430 i 1445, kiedy był najstarszym kanonikiem². Zmarł 25 VIII 1448³.

- 1 E i c h h o r n, *Die Prälaten d. ermländischen Domkapitels*, 585.
- 2 AAW — III d 1 a, f. 15r i f. Aaa 49v.
- 3 E i c h h o r n, jw.

154. SALMUT Klemens (a. 1492 — c. 1500). Pochodził z Żagania zapewne z rodziny mieszczańskiej. Immatrykulowany w Lipsku latem 1482 r.¹. Kolejną i ostatnią już o nim wzmianką jest potwierdzenie trzy i pół-letnich studiów prawniczych na uniwersytecie w Rzymie, wydane 19 XII 1492. Tu nazwany został kanonikiem wrocławskim i lubuskim².

- 1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig* I, 332.
- 2 AAW — chron; S a b i s c h, *Acta Capituli*, LXIII.

155. SALOMO Jan (p. 1491—1500). Kanonik i dziekan kapituły.

156. SALTZMANN Michał (c. 1475 — p. 1484). Pochodził z Frankonii i był duchownym diec. Bamberg. Studiował w Lipsku od 1460 r. i tu osiągnął mgr art. Na Śląsku wzm. 8 II 1470 jako rektor szkoły katedralnej. Około 1475 r. otrzymał kanonię katedralną, ale przeniósł się niebawem na stałe do Rzymu, gdzie np. w 1482 r. zabiegał o potwierdzenie postulacji bpa Jana IV Rotha¹. Ostatni raz wzm. z okazji kołedy 1484 r.²

1 CDSiI. XXV, 180.

2 AAW — III d 10. Wspomniany jeszcze 16 II 1482 (AAW — S 37) jako nieobecny w czasie elekcji Jana IV.

— SALZA Wigand (1499—1520). Starania o przyjęcie do kapituły rozpoczął w 1497 r. przedstawiając świadectwo prawowitego urodzenia i moralności¹; dr iur; rezydował od 1501 r.²

1 APW — Klose 111, nr 87.

2 Zimmermann, *Domkapitel*, nr 212; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIV, Bauch, *Beitraege z. Literaturgeschichte d. Schlesischen Humanismus*, Ztschr 40, 181/3.

— SAUERMANN Jan (1489—1496). Przyjęty po studiach w Lipsku, został w 1496 r. wykluczony z kapituły za nieokreślone wykroczenia i dopiero w 1506 ponownie przywrócony do praw kanonickich. Zmarł w 1510 r.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 217; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIV.

157. SCHEFFELER (Scheffler) Jan (1446 — p. 1464). Spotykamy go w 1433 r. w Krakowie, gdzie jako kanonik raciborski ufundował razem ze swoją ciotką altarię z zastrzeżeniem, że altarystą będzie zawsze lektor fakultetu teologicznego lub filozoficznego Uniwersytetu. Fundacja ta stworzyła podstawę dla kolejnej kanonii przy kolegiacie św. Floriana w Krakowie¹. Był więc Jan zapewne związany studiami i pracą z uczelnią krakowską, a może i z miastem swoim urodzeniem. Prebendę wrocławską i stallę w lewym chórze otrzymał przed 24 I 1447 r.² i w ciągu tego roku wymieniony jeszcze kilka razy³, po czym brak o nim wzmianki do 1452 r., kiedy zamieszkał we Wrocławiu i uczestniczył już we wszystkich prawie posiedzeniach kapituły do 1463 r.⁴ W kapitule nie pełnił żadnych funkcji i nic nie wiadomo o jego zaangażowaniu w licznych w tym okresie sporach kościelnych i politycznych. Ostatni raz wymieniony na posiedzeniu 26 I 1464 r.⁵

1 Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego* I, 203/4.

2 AAW — chron i III d 1 a, f. Aaa 49v.

3 AAW — S 5: 12 VIII i 5 IX 1447, M 59: 20 X 1447.

4 AAW — chron 20 II 1452, 3 VI 1452, 31 VIII 1452, 1 VI 1455, 4 VI 1456, 26 I 1461, III d 1 a, f. F 6r: 26 I 1454, Q 21: 20 XI 1454, III a 22, f. 80r: 23 I 1458, f. 97v: 2 VI 1463, A 32r: 13 IV 1460, II 13: 20 XI 1460, PP 27: 3 VI 1461, KK 53: 23 I 1462.

5 AAW — chron.

158. SCHEUERLEIN Bartłomiej (a. 1487—1500). Syn rajcy wrocławskiego Bartłomieja. W 17 roku życia rozpoczął studia w Padwie, co 22 XII 1487 potwierdził rektor uniwersytetu¹. Już wówczas był kanonikiem katedralnym. W okresie 1492—98 prawie co roku spotykamy go na posiedzeniach kapituły z tytułem mgr art.² Zmarł bardzo młodo w 1500 r. Brat jego kanonik Jan ufundował mu epitafium w katedrze³.

- 1 AAW — chron; SRSil. III, 375/6; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIV.
- 2 Np. AAW — III a 23, f. 31v: 23 XI 1492, f. 32v: 7 I 1493, f. 38r: 24 VI 1496, chron 8 III 1493, 3 VI 1497, II 27: 8 IV 1496, HH 22: 28 VI 1498.
- 3 AAW — III a 12 a, f. 12.

159. SCHEUERLEIN (Scheuerl, Schewerlyn) Jan, sen. (1459 — 1476). Syn bogatego kupca norymberskiego pochodzącego z Lauingen (na wschód od Hildesheim). Jego brat Bartłomiej osiedlił się we Wrocławiu. Jan był więc stryjem kanoników Jana i Bartłomieja¹. Studiował prawdopodobnie w Lipsku, gdzie potem był mistrzem, a w semestrze letnim 1458 rektorem. Na wrocławską kanonię katedralną inwestowany 22 VII 1459 r. po profesorze wiedeńskim Konradzie Halstad². Był dr decr i z tym tytułem wymieniany w rejestrach ofiar kołędowych z lat 1461 i 1464/67³. Był też kanonikiem kolegiaty głogowskiej, a może i prepozytem w Opolu⁴. Na Śląsku nie rezydował. Zmarł w 1476 r.

- 1 Pfeiffer, *Das Breslauer Patriziat*, 236 i 345; G. Bauch, *Beitraege zur Litteraturgeschichte des schles. Humanismus*, Ztschr 38(1904), 300 i 308.
- 2 AAW — III d 12, r. 1459 f. 12v.
- 3 Tamże, odpowiednie lata.
- 4 Hellmann, *Die Archidiakone in Glogau*, 17 n.

— SCHEUERLEIN Jan, jun. (1479—1516). Brat Bartłomieja jun., bratanek Jana sen. Urodzony w 1461 r. Prowizję papieską na kanonię wrocławską otrzymał w 1478 r. Od 1479 studiował w Bolonii¹. W gronie kapituły wymieniony w wykazie darów kołędowych w 1484 r.² We Wrocławiu rezydował od 1492 r. Wcześniej spotykamy go w Głogowie³. Był oficjałem i wikariuszem generalnym biskupów Jana IV i Jana V

- 1 Zimmermann, *Domkapitel*, nr 223; Sabisch, *Acta Capituli*, LXIV.
- 2 AAW — III d 10.
- 3 AAW — IV b 7, f. 106r (r. 1491).

160. SCHINCK Waclaw (1453 — p. 1457). Pochodził z Budziszyna i był duchownym diecezji miśnieńskiej. We Wrocławiu spotykamy go 29 XII 1452 jako protonotariusza (kanclerza) bpa Piotra z tytułem mgr art i bacc decr¹. Niebawem (między 14 II a 23 IV 1453) został kanonikiem katedralnym², inwestowanym najpewniej przez biskupa. Kancelarię biskupią nadal prowadzi³, natomiast na posiedzeniach kapituły nie spotykamy go ani razu (może miał tylko niższe święcenia). W 1456 r. raz jeszcze podjął studia we Wiedniu zakończone dr (lub lic) decr⁴. 12 IX 1457 w imieniu biskupa-elekta Jodoka opłacał annaty w Rzymie⁵ i to jest ostatnia o nim wzmianka. 15 VII 1471 wspomniany jeszcze jako zmarły kanclerz bpa Piotra⁶.

- 1 AAW — dok. wik. katedr., chron 14 II 1453 i CDSil. XXXVI, nr. 244: 15 VII 1471.
- 2 AAW — chron i III d 28, 47v: wikarzy otrzymali „de novo canonico W. S.”
- 3 Np. AAW — KK 65b: 6 VI 1455, S 12: 15 VI 1457, D 17: 29 IV 1455, F 5: 8 VI 1455, Liber niger, f. 385v: 24 VII 1455, chron 4 X 1455, 21 XII 1455, CDSil. XXIV, 179: 2 VII 1454, CDSil. XXXVI, nr 208: 30 XII 1456.
- 4 *Matrikel d. Universitaet Wien* II, 44; CDSil. XXXVI, jw. i nr 244; *Elementa ad fontium editiones* I, nr 451.
- 5 *Elementa*, jw.
- 6 CDSil. XXXVI, nr 244.

161. SCHOBBER (Schower) Jan (1483—1496). Johannes Johannis Sch. pochodził z rodziny szlacheckiej z Legnicy, lub okolicy: Jana Sch. — może ojca kanonika — spotykamy wśród zaufanych księżnej Elżbiety legnickiej w 1443 r.¹ Studia rozpoczął w Krakowie w 1458 r., kontynuował od 1462 w Lipsku i od 1466 w Erfurcie, gdzie 1468 uzyskał bacc. Będąc już kanonikiem u św. Krzyża w 1478 udał się do Rzymu i tu chyba uwieńczył wieloletnią naukę dr decr². W kapitule katedralnej zajął w 1483 r. miejsce Bernardyna Eisenreicha³. Odtąd rezydował stale we Wrocławiu⁴. Przez szereg lat (co najmniej 1487—92) był wspólnie z Jerzym Nowagiem prokuratorem kapituły⁵. Może w skutek tego wmieszany w spór tejże z bpem Janem IV, razem z kanonikiem J. Knobelsdorfem w połowie listopada 1490 na około trzy tygodnie został przez biskupa osadzony w więzieniu w Otmuchowie⁶. Z ramienia kapituły św. Krzyża był zarządcą szpitala szkolnego św. Krzyża⁷. Zmarł 19 IX 1496 i pogrzebany został w katedrze⁸.

1 *Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 40. Rodzinę tę wymienia również Schellenberg, *Wappenbuch*, 146.

2 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 124; w kolegiacie: AAW — chron 7 XI 1478 i 4 V 1492.

3 AAW — III d 10.

4 Np. AAW — III a 23, f. 25r: 23 VI 1485, f. 26r: 24 I 1488, f. 27v: 24 I 1489, BB 71: 21 II 1488, III a 23, f. 30r: 31 VIII 1491, f. 31v: 23 XI 1492, f. 38r: 24 VI 1496, chron 8 III 1493, D 8: 7 VI 1494, II 27: 8 IV 1496, CDSil. XXVIII, 2: 7 I 1493.

5 AAW — BB 36a: 21 XII 1487, BB 46: 21 V 1490, B 34: 1 VI 1492.

6 Bauch, *Analekten z. Biographie d. Bfs Johann IV*, 51/2.

7 AAW — chron 30 IV 1492.

8 AAW — III a 12 a, f. 43.

162. SCHONAW (Schönaw) Andrzej (1432—1444). „Andreas Schoenaw de Gdansk” rozpoczął w 1411 r. studia w Lipsku¹, a od 1424 jako pleban w Stüblaw kontynuował we Wiedniu². Był duchownym diecezji warmińskiej wywodzącym się zapewne z dawnych Prusów, bo znał obydwaj języki: niemiecki i pruski, co otwarło mu drogę do probostwa w Lidzbarku (prowizja papieska), gdzie z racji duszpasterskich znajomość tych języków była konieczna³. Przeszedł następnie do służby w Kurii Rzymskiej jako notariusz apostolski. W 1431 r. otrzymał prowizję na prebendę wrocławską, parafię Ściałow (diec. Włocławek) i archidiakoniat Żatec w archidiecezji praskiej⁴. W Rzymie też 22 XI 1432 wystawił pełnomocnictwa dla prokuratorów, którzy mieli objąć kanonię i prebendę wrocławską⁵. Otrzymał również, wbrew bpowi Konradowi, altarię św. Michała w katedrze, zastrzeżoną dla kanoników⁶. We Wrocławiu nie rezydował nigdy. Zmarł w Rzymie przed 22 IX 1444 r.⁷

1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 34.

2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 147.

3 *Vetera monumenta Poloniae et Lithuaniae II*, nr 141.

4 RG I, nr 206.

5 AAW — chron.

6 Spór o nią toczył się ze St. Wolffem: AAW — GG 76c: 13 III 1433, GG 76d: 13 II 1434, YY 13: 20 VI 1436.

7 AAW — chron i GG 75: 18 II 1445.

— SCHONCROMER Mikołaj (p. 1403 — p. 1420). Pochodził z Głogówka. Otrzymał 21 IV 1418 potwierdzenie papieskie dla kilku swoich bene-

ficjów: prepozytura w Głogówku, kanonie we Wieluniu, Brzegu, Gnieźnie i Wrocławiu.

Schindler, *Domkapitel*, nr 295; RG IV — 3, 2995.

— SCHOTTENHOFER Jan (1492—1513). Pochodził z Nysy. Po studiach w Bolonii od 1496 r. rezydował we Wrocławiu. Zmarł 13 IV 1513.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 232; Sabisch, *Acta Capituli*, LXV.

— SCHUMACHER Bertold (1410 — c. 1435). Kanonik i kustosz.

Schindler, *Domkapitel*, nr 299; AAW — III d 1 a, f. 15r.

— SCHWOFFHEIM Hieronim (1498—1516). Ze Zgorzelca; dr iur, od 1499 r. oficjał i wikariusz generalny. Od 1502 r. scholastyk.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 235; Sabisch, *Acta Capituli*, LXV.

163. SCOLIM (Scolym, Scolheim) Jan (1415 — p. 1448). Pochodził prawdopodobnie z Prus: w 1433 r. donosił wielkiemu mistrzowi krzyżackiemu o przygotowaniach wojsk polskich i oddziałów husyckich na pograniczu Dolnego Śląska i Wielkopolski do wojny i nazywał siebie jego kapelanem¹, a wcześniej — w 1415 — wpisany do Uniwersytetu Wiedeńskiego („Joh. Scolini, canonicus Bratislaviensis”)² zaliczony został do nacji saksońskiej, jak wszyscy pochodzący z Prus, podczas gdy Ślązaków zaliczano do nacji węgierskiej. Po ukończeniu studiów (bez tytułu akad.) osiadł od 1419 r. we Wrocławiu. Tu objął jeszcze w 1419 r. obowiązki prokuratora kapituły³, a potem — przed 26 XI 1432 — sędziego we wrocławskim kluczu majątków biskupich⁴. Był również kanonikiem świętokrzyskim⁵. Ostatni raz wzm. 29 VIII 1448 r.⁶

1 SRSil. VI, nr 187.

2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 108.

3 AAW — TT 34: 17 XI 1419.

4 AAW — dok. wik. katedr.

5 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 136, gdzie zestawione dokumenty odnoszące się do J. S.

6 AAW — chron.

164. SCULTETI (SCHULTZ) Marek (a. 1495—1502). Wymieniony jako kanonik wrocławski tylko jeden raz — 2 VII 1495: „Marcus Sculteti art mgr, s. theol. doctor, ecclesiae Misnensis, Wratislaviensis et Glogoviae Maioris custos, cantor et canonicus”¹. W dokumentach śląskich brak o nim danych. Pochodził z Głogowa. Studiował od 1447 r. w Lipsku, gdzie potem był profesorem i rektorem. Związany był z diecezją miśnieńską. Kulturze miasta Lubinia przysłużył się zapisując biblioteczki w tamtejszym kościele parafialnym część swoich ksiąg. Zmarł 31 VII 1502 r.²

1 *Urkundenbuch des Hochstiftes Meissen III*, 297; Pfothenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 217.

2 Pfothenhauer, jw., 215/6; Henelius, *Silesiographia*, cap. VII, 299/300.

165. SCULTETI Mikołaj (1460—1490). Kanonik, a od 1475 r. poświędzony także jako kantor kapituły.

166. SENFTLEBEN Henryk (1440—1466). Dziekan od 1451 r.

— SEYDLICZ (al. CREWILWICZ) Mikołaj (1393—1429). Jako kanonik katedralny wymieniany od 20 XI 1393 r.¹. Potem zdaje się zrezygnował lub utracił kanonikat, bo w 1419 r. osiągnął prebendę ponownie drogą zamiany za archidiaconat Gurymensis (?) w archidiecezji praskiej².

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 305; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 139.

2 RG IV — 3, 3420 potwierdzenie zamiany w 1420. Zob. również RG IV — 3, 2989.

167. SIENNEŃSKI (de Senno) Jakub (1453—1460). Biskup kolejno krakowski, wrocławski i prymas. W 1448 r. podróżował w imieniu bpa Zbigniewa Oleśnickiego do Rzymu (gdzie zapewne zdobył wykształcenie) i tu otrzymał ogólną ekspektatywę na beneficja kościelne i tytuł protonotariusza apostolskiego. W 1455 r. był prepozytem gnieźnieńskim, krakowskim i skalbmierskim oraz kanonikiem krakowskim¹. Kanonię katedralną we Wrocławiu otrzymał w 1453 r.² poparty przypuszczalnie przez bpa Oleśnickiego, wobec którego kapituła i bp Piotr Nowak mieli pewne zobowiązania związane z elekcją tegoż. Prebendę zatrzymał zapewne do 1460 r., kiedy został biskupem krakowskim³. Zmarł 4 X 1480 r.

1 Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy* II, 388—445; Łętowski, *Katalog biskupów, prałatów i kanoników krakowskich* I, 420—432; *Polski Słownik Biograficzny* X, 365/7; Szostkiewicz, *Katalog biskupów*, 163/4; Morawski, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego* II, 16/17.

2 AAW — III d 28, f. 53v.

3 Wykazy darów kolędowych z r. 1460 i nn. już go nie wymieniają: AAW — III d 12, f. 15r.

168. SITSCHEN (Sytschen) Jan (a. 1418). Pochodził z rycerstwa śląskiego. Kanonik kolegiaty św. Krzyża wzm. w 1386 r. W kapitule katedralnej wymieniony tylko raz: 20 IX 1418. Zmarł 5 X niewiomego roku.

Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 140.

169. SKODA (Schodaw) Andrzej (a. 1430—1473). Andrzej Nicolai Doliwa pochodził ze szlachty wielkopolskiej, z Biechowa i był krewnym abpa Wincentego Kota¹. Do kapituły katedralnej wszedł przed 1430 r. (lewy chór)². Był już wówczas kapłanem³. Ukończenie trzyletniego studium w Krakowie potwierdził mu rektor w 1435 r.⁴. Tytułu akad. nie miał. W 1431 r. otrzymał kanonię i prebendę w Lubece, ale w tymże roku zamienił ją na kanonię w kolegiacie w Głogowie (później — przed 1448 — miał tu i kantorę)⁵. Kolegiatę tę reprezentował na synodzie w r. 1446 i w jej imieniu deklarował obediencję pap. Eugeniuszowi IV⁶. Był też dziekanem kolegiaty brzeskiej (co najmniej 1440—47)⁷, kanonikiem u św. Krzyża (1447—54)⁸ oraz prepozytem opolskim⁹. W latach 1448—61 rezydował we Wrocławiu. Miał tu parafię św. Maurycego na walońskim przedmieściu (1453)¹⁰. Brał aktywny udział w życiu kościelnym, a za rządów bpów Piotra i Jodoka bywał często administratorem diecezji¹¹. Reprezentował kapitułę na synodach prowincjonalnych w Łęczycy i Piotrkowie (1441/2). Przychodził często z pomocą finansową biskupom, szczególnie Konradowi i Piotrowi, którzy przekazali mu za „wierną służbę” szereg dochodów¹². Zapis z 8 X 1471 r. dla uświetnienia procesji z Najśw. Sakramentem do chorych oraz w oktawie Bożego Ciała jest śladem jego pobożności¹³. Swoje dochody z kantorii głogowskiej zapisał tamtejszym wikariuszom¹⁴. Zmarł 26 VII 1473 po ciągnącej się od 1470 r. chorobie. Pogrzebany został w katedrze¹⁵.

- 1 W. Urban, *Fundacja ku czci Eucharystii kanonika Andrzeja Skody z XV w.*, *Studia Theol. Varsav.* 6(1968) nr 2, 71. Jego brat — Wacław Hertwinkel — był kanonikiem raciborskim i altaryzstą u św. Idziego we Wrocławiu (AAW — Liber niger, 385v: 24 VII 1455), choć wątpliwości co do braterstwa nasuwa AAW — Z 7: 24 XI 1468, gdzie Skoda polecił ekskomunikować Hertwinkla za zatrzymanie dochodów. CDSil. XV, 12 zamiast Doliwa ma „Andr. de Libra”.
- 2 AAW — III d 1 a, f. 15r.
- 3 RG I, nr 307 (r. 1431).
- 4 AAW — chron.
- 5 RG, jw. i nr 1834, 2163; AAW — II b 2, nr 1: 9 I 1448, IV, b 7, f. 24v: 1473 i f. 132r: 14 VI 1473.
- 6 Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 419.
- 7 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 91.
- 8 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 141.
- 9 APW — Klose 112, nr 166: 14 XI 1458. Nie wymienia go Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 98.
- 10 K. Engelbert, *Geschichte der Pfarrei St. Mauritius in Breslau*, Breslau 1935, 15.
- 11 Dokumentacja u Kuchendorf, jw.
- 12 AAW — chron: 5 IV 1437 i 28 VIII 1453.
- 13 Urban, art. cyt.
- 14 AAW — IV b 7, f. 24v: 1473.
- 15 AAW — III a 12 a, f. 63; chron 8 VI 1470.

170. SLEGEL Mikołaj (a. 1411 — c. 1420?). Znany z matrykuł Uniwersytetu Wiedeńskiego: 13 X 1411 wpisany „Nic. Slegel de Nicolsburga, canonicus wratislaviensis nec non rector capellae in Seydelpach”¹, zaliczony do nacji węgierskiej; chodzi więc o Mikulov (Nikolsburg) w pld. Morawach. W 1422 poznajemy go zresztą jako kleryka diecezji ołomunieckiej. Już przed 1417 r. był także kanonikiem głogowskim. W latach 1422/29 otrzymał szereg prowizji papieskich na beneficja w diecezjach Praga, Freising i Ratysbona. Osiągnął zdaje się jednak tylko kanonię katedralną we Freising (przed 1424 r.) i nie jest już wymieniany jako kanonik wrocławski. Był diakonem (1429)².

- 1 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 89.
- 2 Wszystkie dane RG IV — 3, 2998—3000.

171. SNESCHWITZ (Snechwicz) Jan (1438—1449). Rodem z Wrocławia. Rozpoczął studia w Lipsku w 1409 r. i z tytułem mgr art kontynuował od 1415 w Krakowie, gdzie potem przez pewien czas nauczał¹. Później tytułował się dr med². Pierwszym jego większym beneficjum w diecezji była kustodia przy kolegiacie brzeskiej, którą otrzymał przed 26 III 1434 r.³. Zasłużył się w Brzegu przez prowadzenie budowy kościoła św. Jadwigi (kolegiackiego), jako magister fabricae, z czego zdał rachunki 15 X 1438, a więc w uroczystość odpustową, wobec całej kapituły kolegiackiej, ponieważ z kustodii nieco wcześniej zrezygnował (ost. wzm. 11 I 1438)⁴. Był już wówczas osobistością znaną w diecezji: spotykamy go w otoczeniu biskupa, którego stał się bliskim współpracownikiem (np. miał osobiście powiadomić biskupa warmińskiego o rezygnacji bpa Konrada)⁵, a kapituła legnicka wybrała go sędzią polubownym w sporze między kanonikami a wikariuszami (1434 r.)⁶. Do kapituły katedralnej wszedł między 11 I a 28 VII 1438⁷ (na kapitule gen. wzm. 1. raz 30 III 1439)⁸. Pełnił szereg funkcji administracyjnych: 1441—49 był prokuratorem kapituły⁹ i równocześnie prowizorem hospicjum dla biednych uczniów przy szkole katedralnej¹⁰, zabiegał o pożyczki dla spustoszonego wojnami husyckimi biskupstwa¹¹. Zaangażowany był w proces przeciw kolektorowi

soboru bazylejskiego prepozytowi M. Gramisowi, w którego sprawie podróżował do Bazylei¹², a w 1445 r. sam zamianowany został kolektorem świętopietrza w diecezji¹³. Po rezygnacji bpa Konrada był 1444/45 współadministratorem biskupstwa¹⁴. Rezydował stale we Wrocławiu, gdzie miał dom po H. Stampen¹⁵ i często bywał na posiedzeniach kapituły¹⁶. Był jednym z delegatów kapituły przy zawieraniu konkordii z bpem Konradem po ponownym objęciu przezeń rządów¹⁷. Prócz wrocławskiej prebendy katedralnej miał Sneschwitz archidiakonię lubuską oraz kapelanie u św. M. Magdaleny i u św. Elżbiety we Wrocławiu, w Nysie u św. Jakuba, w Bieniowicach k. Legnicy oraz kanonicki ołtarz św. Michała w katedrze¹⁸. Ostatni raz wzm. 19 I 1449¹⁹, a 15 XI 1450 wikarzy katedralni wykupili czynsz, który swego czasu należał do kanonika J. Sneschwitza²⁰.

1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 106.

2 AAW — chron 3 VI 1448.

3 *Urkundenbuch d. Stadt Liegnitz*, nr 625, a więc wcześniej niż podaje Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 101.

4 CDSil. IX, nr 887; AAW — II b 1, nr 74.

5 AAW — jw. nr 66: 20 XI 1436; Urban *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 177.

6 *Urkundenbuch d. Stadt Liegnitz*, jw.

7 AAW — II b 1, nr 74 i CDSil. XV, 48.

8 AAW — W 8 (w lewym chórze).

9 AAW — N 1: 14 XI 1441, BB 30: 3 VI 1448; APW — Klose 110, nr 114: 20 IX 1444; Klose 112, nr 121, 9 VI 1446.

10 CDSil. XXV, 124.

11 AAW — III a 22, f. 19r: 3 I 1444. Sam udzielił pożyczki 27 I 1444 (AAW — chron).

12 CDSil. XV, nr 153.

13 Heyne, *Dokumentierte Geschichte* III, 535; APW — Klose 112, nr 129.

14 AAW — GG 1: 21 X 1444, chron 9 III 1445; APW — Rep. 111, nr 60: 29 VI 1445, Klose 112, nr 53: 25 III 1445 i nr 22: 4 VIII 1445.

15 CDSil. XV, nr 114.

16 Np. AAW — chron: 26 I 1440, 1 IX 1444, 3 VI 1448, III a 22, f. 7v: 22 IX 1441, f. 8v: 5 IV 1443, S 13: 6 XI 1447, dok. wik. kat.: 20 IX 1448.

17 APW — Klose 112, nr 94: 4 I 1446.

18 AAW — GG 75: 18 II 1445; CDSil. XV, nr 150; AAW — SS 17: 14 V 1445, S 21: 17 VII 1445, chron 16 VIII 1445.

19 CDSil. XXV, 124.

20 Bernhofen, jw., 104 (AAW — chron).

172. SPEIL (Speyel) Gabriel (1443—1453). Był synem sołtysa Konrada z Kałkowa k. Nysy¹, w 1419 duchownym diecezji wrocławskiej, toczył spór o kanonię poznańską, osiągnął jednak tylko prebendę kanonicką i archidiakoniat w Vacz na Węgrzech (przed 1422 r.) oraz prowizję na swą rodzimą parafię Kałków², gdzie — po sporach — został plebanem (do ok. 1438 r.)³. Był równocześnie zarządcą nyskiego klucza majątków biskupich⁴, a następnie kasztelanem zamku biskupiego Kaldenstein k. Paczkowa, którego bronił w okresie wojen husyckich⁵. Był prepozytem kolegiaty otmuchowskiej (1. wzm. 23 VII 1435)⁶. Kanonikiem katedralnym (lewego chóru) został najpewniej w 1443 r.: w wykazie sporządzonym ok. 1443 r. poprzedza bezpośrednio Jana Bladen, który wzm. jest 1. raz 1 IX 1444⁷. Od 1450 r. rezydował we Wrocławiu⁸. Zmarł z końcem 1452 lub na początku 1453 r., bo jeszcze w tym roku wikariusze otrzymali od wykonawców testamentu 17 florenów⁹.

1 APW — Rep. 102, nr 425: 5 V 1414 i nr 557: 7 V 1422: Gabriel plebanus in Calkaw.

- 2 RG IV — 1, 767 oraz 2, 2873 (r. 1420).
- 3 RG IV — 2, 1528; AAW — II b 1, nr 32: 18 I 1435 i Kopietz, *Die Pfarr- und Collegiatkirche in Ottmachau*, 150.
- 4 Pfitzner, *Besiedlungsgeschichte*, 225 (11 IV 1434); AAW — jw. i Nysa parafia: 18 XII 1434.
- 5 AAW — S 5: 5 IX 1447: zajęty obroną zamku przysłał pisemnie swój głos na elekcję.
- 6 Kopietz, jw.
- 7 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 8 AAW — III a 22, f. 56v: 2 VI 1450; S 36: 2 VI 1451; Liber niger, f. 208r: 16 VII 1451, chron 20 II 1452 i 3 VI 1452.
- 9 AAW — III d 12.

173. SPICZMER Mikołaj (a. 1431—1442 i 1450—1469). Był w latach 1435—1442 kantorem kapituły.

— SPIRA Ulryk de (1402—1419). Notariusz bpa Waclawa i kanonik ¹. Zmarł w 1419 r.: 7 XII potwierdzenie kanonii po nim otrzymał M. Nympe ².

1 Schindler, *Domkapitel*, nr 311.

2 RG IV — 3, 2738.

174. STABILWITZ Jan (p. 1420—1424). Pochodzenia mieszczańskiego. Był lic. decr. W 1386 r. otrzymał parafię świdnicką, z której musiał zrezygnować zapewne w związku z otrzymaniem kustodii u św. Krzyża we Wrocławiu (1. wzm. 20 IX 1395) ¹. Rezydował we Wrocławiu. W 1420 r. otrzymał prowizję pap. na kanonię po zmarłym Konradzie Weatichan (?), potwierdzenie zaś kanonii i prebendy 21 VII 1424 r. ². Wkrótce potem jednak — 10 XII 1424 — zmarł ³.

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 143.

2 RG IV — 2, 2390.

3 Data dzienna wg König, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 328. Że chodzi o r. 1424 poświadcza przekazanie 11 III 1425 prowizji na kanonię po zmarłym J. Stabilwitz (RG IV — 2, 2085).

175. STAMPEN Henryk (1422 — p. 1433). W 1413 r. spotykamy go na wydziale prawa uniwersytetu w Pradze. Był wówczas plebanem in Conradi villa. Zaś w 1427 r. „Henricus Henrici de Stampen canonicus wratislaviensis” immatrykulowany został w Krakowie ¹. W międzyczasie pracował w diecezji (29 X 1422 iudex curiae episcopalis) ² i z początkiem 1422 r. bp Konrad nadał mu jako gratia canonicalis wieś Pietrzykowice k. Oleśnicy ³. Musiał jednak toczyć spór ze St. Prusse, który wcześniej otrzymał prowizję papieską i dopiero 21 II 1424 uzyskał w Rzymie potwierdzenie swych praw ⁴. Na posiedzeniach kapituły spotykamy go rzadko ⁵, częściej w otoczeniu biskupa. Jego dom na Ostrowiu zajął potem J. Sneschwitz ⁶. Prócz katedralnej, miał kanonię przy kolegiacie NMP w Głogowie oraz altarię u św. Piotra we Wrocławiu i w Stabłowicach ⁷. Wzmiankowany ostatni raz 16 XI 1433.

1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 115.

2 AAW — SS 10.

3 Jako kanonik wzmiankowany: APW — Rep. 111, nr 39: 2 IV 1422; CDSil. XXXIII, 153: 25 VI 1422; CDSil. XXIV, 3: 5 II 1423; AAW — Głogów kolegiata: 4 VI 1423.

4 RG IV — 1, 1297.

5 *Protokolle d. Bresl. Domkapitels*, 143: ok. 1432 i AAW — chron 16 XI 1433.

6 CDSil. XV, 153.

7 RG, jw.

— STANCKOW Stefan (1412—1420). Był kapłanem archidiecezji praskiej¹. W 1420 r. swój wrocławski kanonikat zamienił z M. Seydliczem na archidiaconat Gurymensis (?) w swojej archidiecezji².

1 Schindler, Domkapitel, nr 317; Kuchendorf, Kreuzstift, nr 144.

2 RG IV — 3, 3420: aprobata Stolicy Apostolskiej:

176. STANKO Jan (1460—1492). Pochodził z Lubinia. Na uniwersytet w Lipsku wpisał się w 1442 r. i tam uzyskał mgr art, zaś dr med prawdopodobnie po studiach we Włoszech przed 1470 r., kiedy został członkiem wydziału medycznego Uniwersytetu Krakowskiego¹. Był lekarzem kapituły krakowskiej i osobistym Jana Długosza. Zostawił szereg prac, z których najcenniejszą jest „Antibolomenum”, słownik przyrodniczo-lekarski. Kanonię katedralną wrocławską otrzymał w 1460 r.² We Wrocławiu pojawiał się tylko na krótko (1463—4, 1471—2, 1477—81) na kapitułach generalnych³. Pełnił sporadycznie funkcje sędziego kapituły⁴. Dalsze jego beneficja kościelne to prepozytura kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu⁵, dziekana kolegiaty głogowskiej⁶, kanonia katedralna w Krakowie i kantoria w Sandomierzu. Pod koniec życia osiadł w stronach rodzinnych. Ostatni podpisany przezeń w Głogowie dokument nosi datę 1491⁷. Zmarł 21 VI 1492 r.⁸ Swój księgozbiór, 46 woluminów, zapisał kapitule krakowskiej⁹

1 *Historia nauki polskiej* VI, 642 gdzie podana także dalsza literatura.

2 1. wzm. z okazji kołеды 1461 r.: AAW — III d 12.

3 AAW — III a 22, f. 97v: 2 VI 1463; chron 26 I 1464; AA 12: 31 VIII 1471; DD 5: 31 I 1472; chron 18 XI 1477, 2 VI 1478, 27 I 1480, 2 I 1481, AA 13: 9 VI 1480; APW — Kłose 112, nr 137: 1 X 1479.

4 Np. w 1479 wyrokował w sprawie wieśniaków, którzy odmówili dziesięcin K. Elyanowi: APW — jw.

5 AAW — II b 3, f. 63v: 17 IV 1476 i APW — jw.

6 AAW — chron 14 I 1466; IV b 7, f. 132r: 3 XII 1473, f. 132v: 12 II 1479.

7 AAW — IV b 7, f. 106r.

8 Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 320. *Historia nauki polskiej*, jw. podaje jako datę ad quem 9 X 1493.

9 Szelińska, *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego*, 124—132.

177. STEIN (de Lapide) Eytelwolf von (c. 1485—1489). Kustosz.

178. STEINKELLER Jan (1443—1481). Był synem radnego wrocławskiego Konrada. Studiował od 1423 r. w Krakowie, a następnie od 1442 r. — prawdopodobnie prawo — w Lipsku¹, zakończył dr decr². Miał już wówczas parafię Łosina k. Trzebnicy³. O jego stanowisku w kwestii schizmy bazylejskiej mówi fakt, że dwukrotnie: raz w imieniu wikariuszy katedralnych, drugi raz we własnym (spór o ołtarz św. Michała w katedrze), apelował do soboru⁴. Sporem o ołtarzowe beneficjum z kanonikiem J. Sneschwitzem należy zapewne tłumaczyć, że Steinkellera, który był kanonikiem od końca 1443 r.⁵, przed 1449 r. tzn. dopóki żył Sneschwitz, nie spotykamy ani razu na posiedzeniu kapituły. Dopiero od 29 VIII 1449 (wymieniony na ostatnim miejscu) uczestniczył prawie we wszystkich⁷. Mimo stałej obecności we Wrocławiu żadnych funkcji ani w kapitule, ani w diecezji nie podejmował (swój dom miał „in castro wratislaviensi”, na terenach przyległych do kościoła św. Krzyża)⁸. Prócz prebendy katedralnej trzymał kanonie w kolegiatach św. Krzyża (co najmniej 1454—57) i

brzeskiej (lata 1454—76)⁹ oraz kapelanię w kolegiacie głogowskiej¹⁰. Ostatni raz wzmiankowany 5 i 9 VI 1480¹¹. Zmarł 26 IV 1481, a prebendę po nim objął B. Mikisch¹².

- 1 Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 114.
- 2 AAW — S 36: 2 VI 1451.
- 3 AAW — dok. wik. kat.: 25 X 1437.
- 4 Tamże oraz GG 3: 17 XI 1444 i SS 21: 17 VII 1445.
- 5 Świadczą o tym starania d kanonicki ołtarz św. Michała 21 X 1444 (AAW — GG 1).
- 6 AAW — chron.
- 7 Przykładowo: AAW — chron 2 IX 1450, 16 X 1451, 3 VI 1452, 24 VI 1453, Q 21: 20 XI 1454, chron 1 VI 1455, 4 VI 1456, III a 22, f. 80r: 23 I 1458, A 32: 13 IV 1460, chron 26 I 1461, KK 53: 23 I 1462, chron 26 I 1464, III a¹ 22, f. 108r, 6 VI 1465, PP 25: 3 VI 1466, III d 1 a, f. K. 10: 26 I 1467, S 3: 20 I 1468, chron 31 VIII 1469, 4 VI 1470, AA 12: 31 VIII 1471, II 25: 2 VI 1472, II 41: 31 VIII 1473, chron 14 XI 1475, HH 20a: 24 IV 1477, chron 2 VI 1478, II b 3, f. 173v: 2 X 1479.
- 8 AAW — chron 4 II 1477.
- 9 Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 103.
- 10 AAW — IV b 7, f. 141v: 1468/9.
- 11 CDSil. XXXVI, nr 277 i AAW — AA 13.
- 12 Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 318 (data dzienna) i APW — Rep. 15, nr 230 (data roczna).

179. STEPHANSTEYN Henryk (1462 — p. 1467). Przyjęty do kapituły w 1462 r., a potem wymieniany wyłącznie w rejestrach darów kołędowych lat 1462—67 z tytułem dr.

AAW — III d 12, f. 15v (r. 1462) „de receptione doct. Steph.” i pod poszczególnymi latami.

180. STEYNBRECHER Grzegorz (a. 1461 — 1465). Urodzony w Strzegomiu lub najbliższej okolicy. Studia uniwersyteckie rozpoczął w Lipsku 1441 r. i tam osiągnął mgr art, dr decr, w 1450 był rektorem, a w 1452 dziekanem wydziału prawa¹. W diecezji wrocławskiej przebywał dłużej w l. 1461—64 pełniąc jako członek kapituły katedralnej obowiązki oficjła (1. wzm. 5 XII 1461)². W 1465 r. zrezygnował z kanonii³ i wrócił na krótko do Lipska (1466), by od 1467 r. osiąść w Merseburgu, gdzie był dziekanem kapituły⁴. Tu też wzm. ostatni raz 19 I 1495⁵.

- 1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 134 i 170; Pfothenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 210/11.
- 2 AAW — DD 10; CDSil. IX, nr 987: 1462; AAW — dok. koleg. św. Krzyża: 26 X 1463, 14 III 1464, 23 III 1464.
- 3 AAW — III d 12, f. 14v: „de recep. novi can. in locum doct. Steynb.”
- 4 Pfothenhauer, jw.
- 5 *Urkundenbuch d. Universitaet Leipzig*, nr 202: poleca kogoś biskupowi Merseburga na fakultet do Lipska.

181. STEYNKIRCHE Maciej (1450—1461). Spotykamy tego kanonika tylko jeden raz: 28 XII 1450 r.¹. Rodzina o tym nazwisku zaliczana jest do szlacheckich².

- 1 AAW — chron. Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 291 podaje, że był kanonikiem w l. 1450—61.
- 2 Kraiv. Dobra Voda, *Der Adel*, 254.

182. STOCK Jan (1439—1466). Pochodził z Głogowa, brat Mikołaja, dziekana kapituły. Studiował w Krakowie (od 1411) i Wiedniu (1413)¹.

Tytułował się dr med. Szlachectwo otrzymał razem z bratem od cesarza Zygmunta, do którego dworu należał jako „physicus et conciliarius”¹ Rzutuje to na postawę polityczną braci. Następnie był rektorem szkoły św. Krzyża, kanonikiem i kantorem kolegiaty św. Krzyża (od 1453) oraz prepozytem w Spiszu i tu od ok. 1455 r. rezydował. W 1459 podjął reformę kapituły spiskiej, przebudowę kościoła kolegiackiego, a w 1460 zwołał synod do Lawoczy². W gronie kapituły katedralnej (w prawym chórze) wzm. 1. raz 30 III 1439³. W posiedzeniach uczestniczył sporadycznie⁴. W rejestrach kolędowych wymieniany w l. 1459—66⁵. Zmarł 30 IV prawdopodobnie 1466 r.⁶.

- 1 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 97. Pozostałe dane wg Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 149; Bauch, *Schlesien u. d. Universitaet Krakau*, 108 oraz CDSil. XXV, 184.
- 2 M. Gotkiewicz, *Polacy w kapitule spiskiej*, *Nasza P przeszłość* 36(1971). 141.
- 3 AAW — W 8.
- 4 Wymieniony w AAW — chron 24 I 1453, 29 VIII 1453, III d 1 a, f. F 6v: 26 I 1454, chron 4 VI 1456.
- 5 AAW — III d 12.
- 6 Data 17 IX 1464, z którą Kuchendorf, jw. wiąże śmierć J. St. dotyczy ufundowania przezeń w Domku Loretańskim w kolegiacie NMP w Głogowie altarii i trzech mansjonarii (*Visitationsberichte der Dioezese Breslau Archidia-konat Glogau*, ed. J. Jungnitz, Breslau 1907, 313).

183. STOCK Mikołaj (1434—1451). Jako dziekan kapituły wyjednał u papieża inkorporację prebendy kanonickiej do dziekanii.

184. — 185. STOLCZ. Dwu kanoników o tym nazwisku spotykamy w kapitule, ani razu nie podano jednak ich imion. W założeniu, że w obydwu wypadkach chodzi o synów bogatej rodziny kupieckiej z Wrocławia¹, możnaby podać pewne przybliżone dane:

1) Waclaw Stolcz (a. 1430 — c. 1450). Wymieniony na przedostatnim miejscu w wykazie kanoników lewego chóru z 1430 r.², czyli niewiele wcześniej otrzymał kanonię i można go utożsamić z „Wenczeslaus Nicolai Stolcz de Wratislavia”, który w 1428 r. immatrykulowany został w Krakowie³. Mogłoby chodzić o syna kupca wrocławskiego Mikołaja⁴. Na liście kanoników sporządzoną ok. 1443 r. wpisano jeszcze jego nazwisko, ale ok. 1450 r. wykreślono⁵.

(2) Mikołaj Stolcz (a. 1484). Powtórnie nazwisko to spotykamy w 1484 r. (dary kolędowe)⁶. Może tym razem chodzi o „Nicolaus Stolcz de Wratislavia” wpisanego we Wiedniu w 1429 r.⁷.

- 1 Pfeiffer, *Das Breslauer Patriziat*, 352.
- 2 AAW — III d 1 a, f. 15r.
- 3 *Album studiosorum Univ. Cracoviensis* I, 70.
- 4 Pfeiffer, jw. 290 n.
- 5 AAW — jw., f. Aaa 49v.
- 6 AAW — III d 10.
- 7 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 165. W Krakowie w 1442 r. wpisany został Johannes Stolcz (*Album studiosorum* I, 102).

— STRAUBINGER (Winkler) Oswald (1485—1517). Przed 21 II 1488 objął kantorę katedralną.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 272; Sabisch, *Acta Capit.*, LXV n.

— STRELIN Jan (1394—1429). Prepozyt kapituły od 1416 r.

Schindler, *Domkapitel*, nr 327; Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 150.

186. STRELIN Mikołaj (a. 1430—1455). Mikołaj Wuessenburger de Strelin¹ (ze Strzelina) po osiągnięciu bacc w Pradze przeniósł się w 1410 r. do Lipska, gdzie uzyskał mgr art². Był kapłanem diecezji wrocławskiej, altarystą u św. Krzyża i w Trzebnicy, gdy w 1424 otrzymał prowizję na wikariat w katedrze³. Co najmniej od 1427 r. był rektorem szkoły katedralnej⁴. Wśród kanoników lewego chóru wyliczony w 1430 r.⁵ i do 1437 spotykamy go jeszcze kilkakrotnie na posiedzeniach kapituły⁶. W następnych latach nie ma śladów jego pobytu w diecezji. Zmarł jednak dopiero w 1455 r.⁷

1 RG IV — 3, 3027.

2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig I*, 33; CDSil. XXV, 177.

3 RG jw. Z altarii u św. Krzyża zrezygnował 10 X 1435 (APW — Klose 110, nr 101).

4 CDSil. jw.

5 AAW — III d 1 a, f. 15r.

6 AAW — chron 16 XI 1433 (na ostatnim miejscu), II b 1, nr 23: 24 V 1434; CDSil. XXXVI, nr 168: 31 V 1434; APW — Klose 112, nr 76: 28 IV 1435 (w Nysie), Klose 110, nr 109: 31 V 1437; AAW — chron 5 VII 1437.

7 AAW — III d 12: wikarzy otrzymali „pro spolio Nicolai Strelin”.

187. STRZEMPIŃSKI (Stampinsky) Tomasz (a. 1443—1455). Ze Strzempina pod Kościanem. Student, a potem profesor i rektor Uniwersytetu Krakowskiego, dr iur. Jako kanonik wrocławski znany wyłącznie z wykazu sporządzonego ok. 1443 r.¹. W 1437 r. razem z J. Chebdą składali w Rzymie *servitium commune* abpa Wincentego Kota², co mogło być okazją do otrzymania przez obydwu prowizji na kanonie wrocławskie. Tomasz de Strampino był ponadto kanonikiem i scholastykiem gnieźnieńskim, kanonikiem krakowskim i poznańskim³. We Wrocławiu nie rezydował, a z kanonii zrezygnował zapewne z chwilą otrzymania biskupstwa krakowskiego w 1455 r. Zmarł 22 IX 1460.

1 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

2 *Elementa ad fontium editiones I*, nr 339.

3 Korytkowski, *Arcybiskupi IV*, 27—38; *Historia nauki polskiej VI*, 658/9; Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, 31.

188. SUMMARIPA Piotr (1422—1423). Z dokumentów śląskich nie jest znany. Pochodził z diecezji Laon (? clericus Laudens.) i należał do otoczenia pap. Marcina V. Otrzymał ekspektatywę na kanonię i prebendę gnieźnieńską (1418), opolską (1419), a 21 II 1423 potwierdzenie otrzymania prebendy katedralnej wrocławskiej wakującej po śmierci P. Homuta¹. Wskutek sporu o kanonię tę z S. Degenbergiem, zadowolić się musiał pensją na jej dochodach (15 V 1423), a z kanonii zrezygnował (21 V 1423)².

1 RG IV — 3, 3226.

2 Tamże, 2, 1570.

— SWANFELD Jan, zob. PASZKOWICZ.

189. SWOB (Schwob) Jan (1496). Rodem z Kożuchowa, gdzie jego niemieckiego pochodzenia rodzina mieszkała co najmniej od trzech pokoleń. 3 VI 1495 rada miejska wystawiła mu świadectwa religijności i moral-

ności¹. Studiował od 1466 r. w Lipsku² i tu uzyskał dr decr. Przed 1495 r. został proboszczem w Kozuchowie. Wmieszany był w spór kapituły z bpem Janem IV i w ugodzie z 7 VI 1494 wymieniony został między tymi, których — poza kapitułą — pojednanie i biskupie przebaczenie winno objąć³. Niebawem przyjęty do kapituły, obecny był na posiedzeniu generalnym 24 VI 1496 r.⁴. Jednakże w sierpniu zachorował⁵ i 8 IX 1496 zmarł. Pogrzebany został w katedrze, gdzie epitafium ufundował mu kanonik Michał Wolke⁶.

1 AAW — chron; Sabisch, *Acta Capituli*, LXV.

2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 260.

3 Bauch, *Analekten z. Biographie d. Bfs Johann IV*, 66.

4 AAW — III a 23, f. 38r.

5 AAW — chron.

6 AAW — III a 12 a, f. 140.

190. SWOLSKY (Zwolsky, Zwoysky, Swoilsky, de Swola, Czwola) Henryk (Hynko, Heintko) (1475 — p. 1496). Z czeskiej rodziny szlacheckiej osiadłej także na Śląsku¹, zapewne krewny Konrada Swolsky'ego kanonika katedralnego i dziekana brzeskiego². O jego studiach brak informacji, tytułował się dr decr. W gronie kapituły wzm. 1. raz 2 VI 1475³ W 1480/81 r. rezydował zapewne we Wrocławiu wnioskując z częstego udziału w posiedzeniach kapituły⁴. Z końcem 1480 r. otrzymał dziekanję kolegiaty brzeskiej⁵, a potem jeszcze parafię Jawor, gdzie spotykamy go w 1496 r. z okazji fundacji ołtarza⁶. Na kapitule gen. ostatni raz wzm. 2 IX 1489 r.⁷ W 1491 r. wmieszany był w spór kapituły z bpem Janem IV i w związku z tym obłożony na krótki czas ekskomuniką (od 8 VII 1491 do początku 1492 r.)⁸.

1 Np. Jan Swolsky był dziedzicem wsi Stolec k. Ząbkowic (AAW — chron 28 V 1453); zob. też Kral v. Dobra Voda, *Der Adel*, 308.

2 Schindler, *Domkapitel*, nr 391; prawdopodobnie również krewny Jana Swolsky'ego dziekana kapituły brzeskiej w l. 1479/80 (AAW — II b 3, f. 138r i 172 r.)

3 AAW — DD 11a.

4 AAW → chron 2 VI 1478, 27 I 1480, 2 VI 1481, AA 13: 9 VI 1480; HH/ 47: 16 III 1481, BB 71: 21 II 1488, III a 22, f. 16v: 1 II 1481, f. 26r: 24 I 1488, f. 27v: 24 I 1489; CDSil. XXXVI, nr 277: 5 VI 1480.

5 CDSil. IX, nr 1061: 28 XII 1480; o ile nie zachodzi tu pomieszanie imion, byłyby następcą Jana Swolskiego.

6 J. Jungnitz, *Die Breslauer Weihbischoefe*, Breslau 1916, 60.

7 AAW — III a 23, f. 28r.

8 H. Luchs, *Schlesische Fuerstenbilder des Mittelalters*, Breslau 1872, tabl. 4a, 13.

— SWOLSKY (Zwola) Konrad (a. 1411 — 1431). Prekonizowany 10 I 1431 biskupem ołomunieckim zrezygnował z kanonikatu.

Schindler, *Domkapitel*, nr 391.

— TAUBENHEIM Jan (1492—1510). Po studiach w Lipsku (od 1463)¹ — dr iur. Do kapituły przyjęty 1492. Zmarł w 1510 r.²

1 *Matrikel d. Universitaet Leipzig* I, 240.

2 Zimmermann, *Domkapitel*, nr 244; Sabisch, *Acta Capit.*, LXVI.

— TAUCHAN Mikołaj (1478—1502). Od 1486 r. scholastyk.

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 245; Sabisch, *Acta Capit.*, LXVI; CDSil. XXV, 173 n.; *Historia nauki polskiej* VI, 693.

191. TEMPELFELD Mikołaj (1445—1473). Kantor katedralny.

— TESCHNER (Tessner) Dominik (a. 1408—1430). Był kanonikiem św. Krzyża i katedralnym¹, pod koniec życia prokuratorem szpitala scholarów szkoły katedralnej². Zmarł 28 I 1430 r.³.

1 Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 155; Schindler, *Domkapitel*, nr 339.

2 AAW — QQ 36: 30 I 1427, K 32: 22 VIII 1428.

3 Tylko do niego można odnieść przekaz AAW — III a 12 a, f: 53: „28 I 1430 obiit Dominicus Fellen ecclesiarum canonicus”. W 1432 r. wikariusze otrzymali „de spolio Dominici Teschener” (AAW — III d 11).

192. TOLHOPF (Tolophus) Jan (a. 1499—1503). Pochodził z miasta Kemnath (Palatynat), dr decr, humanista i nadworny astrolog Macieja Korwina (r. 1480). Studiował od 1465 w Lipsku, potem w Ingolstadt. Od 1474 podjął wykłady w Lipsku z astronomii i astrologii. Był tu również rektorem. Wkrótce jednak przeniósł się do Ingolstadt. Śladem jego związków z humanizmem (Konradem Celtisem) są poezje i niezachowany traktat o muzach. Należał też do kapituły w Ratyzbonie i był prepozytem w Forchheim (Bawaria). Jako kanonik wrocławski wzm. w 1499 r. Nie rezydował. Zmarł w 1503 r.¹.

1 Sabisch, *Acta Capituli*, LXVI; Bauch, *Beitraege zur Litteraturgeschichte des schles. Humanismus*, *Ztschr* 38(1904), 303.

193. TOLNER (Tollner) Jan (a. 1443 — p. 1447). Pochodził z diecezji Liege (Belgia)¹. Wpisał się prawdopodobnie najpierw do uniwersytetu w Erfurcie (w 1419: „Joh. Tolner de Borch”)², a w 1424 studiował prawo w Padwie³. Tytułował się lic decr. Przebywał potem w Rzymie (przy Kurii Papieskiej?). W 1420 otrzymał prowizję na wikariat katedralny we Wrocławiu, a w następnych latach (1424, 1428) na parafię Reyda w archid. kolońskiej i kanonię w Bonn⁴. W 1431 zrezygnował z tych beneficjów na rzecz kantorii w Liege⁵. Oddał pewne usługi ces. Fryderykowi III⁶. Kanonikat wrocławski otrzymał też bezwątpienia z prowizji papieskiej. Wzm. 1. raz w 1443/44 r. (w prawym chórze)⁷. Bp Konrad i kapituła korzystają w Rzymie z jego pośrednictwa (prośba o zwolnienie ze świętopietrza, prawo przekazania kapitule pewnych dóbr stołu biskupiego)⁸. Ostatni raz wzm. 27 I 1447 r.

1 RG IV — 2, 2454.

2 *Acten d. Erfurter Universitaet* I, 114.

3 RG, jw.

4 Tamże.

5 RG I, nr 26 i 1434.

6 Chmel, *Regesta chronologico-diplomatica Friedrich III*, nr 1388: 28 I 1443.

7 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

8 APW — Klose 112, nr 107: ok. 1442; AAW — EE 4a i 4b: 27 I 1447.

194. TOPOLSKY (1444 — ok. 1450). Dopisany został do wykazu kanoników lewego chóru z ok. 1443 r. Jest to jedyna o nim wzmianka w dokumentach śląskich.¹

1 AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.

195. TUENGEN Mikołaj (1464 — ok. 1480). Scholastyk kapituły.

— TURZO Jan (1492—1506). Dziekan kapituły, a następnie biskup wrocławski.

196. VAGELER (Vogeler) Konrad (c. 1487 — c. 1500). Prowizję otrzymał w l. 1485/87. Wzmiankowany jako kanonik tylko w 1491 i na kapitule gen. 28 VI 1498. Był dr iur. W sporze kapituły z bpem Janem IV stanął po stronie biskupa. Prawdopodobnie nie rezydował¹.

Sabisch, *Acta Capituli*, LXVI; Bauch, *Beitraege z. Literaturgeschichte d. schlesischen Humanismus*, 164; tenże, *Analekten z. Biographie d. Bfs Johann IV*, 71. W 1454 r. wpisany został na uniwersytet w Erfurcie „Conradus F(V)ogeler de Arnsteyn” (*Acten d. Erfurter Universitaet* I, 244). Schellenberg, *Wappenbuch*, 30 wymienia Fogelerów wśród śląskich rodzin szlacheckich.

197. VORDIS Mikołaj (a. 1421). Nieznany z dokumentów śląskich. Papieskie potwierdzenie na kanonię i prebendę katedralną wrocławską, którą objął drogą zamiany za opolską z Mik. Vordis, otrzymał 19 I 1422 Mik. Wenke¹. Było to już po śmierci Vordisa. Że faktycznie zamiana nastąpiła świadczy prowizja na kanonię opolską udzielona w 1423 r. po śmierci Vordisa — Fr. Czegenbeynowi². Vordis był kapelanem papieskim i audytorem roty rzymskiej.

1 KG IV — 3, 3023.

2 Tamże 2, 1569.

198. VORSTHOVER Zygmunt (a. 1477). Spotykamy to nazwisko tylko jeden raz, gdy 3 XI 1477 r. w Passawie „canonicus praebendatus ecclesiae wratislaviensis S. Vorsthover” zrezygnował z kanonii i prebendy na rzecz K. Elyana¹. We Wrocławiu nie rezydował. Był przez pewien czas sekretarzem króla Macieja, któremu zapewne zawdzięcza kanonię i pod którego wpływem może zrezygnował z niej na ręce prowadzącego oficynę drukarską we Wrocławiu Elyana².

1 AAW — chron.

2 H. Bahlow, *Die Frühzeit des Breslauer Buchhandels und Buchgewerbes*, w: *Beitraege zur Geschichte der Stadt Breslau*, Breslau 1939, H. 7, 54.

— WALDOW Jan (? 1417—1423). Duchowny diecezji lubuskiej. Prowizję na kanonię i prebendę wrocławską otrzymał w 1417 r.¹. Spór o nią toczył się jednak długo — do 1427 r. i zakończył na niekorzyść Jana². Nie objął więc kanonii i nie można go też utożsamiać z bpem lubuskim (od 1423 r.) Janem Waldow, jak czyni to Schindler³.

1 RG IV — 2, 2473.

2 RG IV — 3, 3580, 3114 i 2833.

3 *Domkapitel*, nr 359.

199. WARTEMBERG Piotr (1447—1475). Piotr Rymanni pochodził z Sycowa. W 1423 r., kleryk diecezji wrocławskiej i notariusz, otrzymał prowizję na parafię św. Jakuba w Nysie¹, a rok później na kanonię i prebendę katedralną (ponowiona w 1430 r.)². Może z tym wiąże się rozpoczęcie w 1424 studiów we Wiedniu³ ukończonych mgr art. Stąd mógł udać się do Rzymu, gdzie osiągnął dr decr i miejsce w Kurii Papieskiej („litterarum apostolicarum scriptor et familiaris papae” — 1431 r.)⁴. W 1431 otrzymał prowizję na parafię św. Mikołaja pod Wrocławiem, a swoją prowizję na kanonię wrocławską zamienił na altarię w katedrze⁵. To opóźniło jego wejście do kapituły, w której gronie spotykamy go dopiero 20 VIII 1448 (w prawym chórze)⁶. Powrót do diecezji można wiązać ze śmiercią

pap. Eugeniusza IV w 1447 r. Od 1448 r. rezydował już do końca we Wrocławiu (swój dom miał in castro summi wratislaviensis)⁷. Brał czynny udział nie tylko w posiedzeniach kapituły⁸, ale był też trzykrotnie administratorem diecezji⁹, wikariuszem generalnym¹⁰ i oficjałem¹¹. Przez pewien czas (ok. 1452) nauczał w szkole katedralnej¹² i krótko również był prokuratorem kapituły (ok. 1460)¹³. Mocno angażował się w sprawy kościelno-polityczne w okresie sporu kapituły i miasta Wrocławia z królem Jerzym z Podiebradów (posłował przeciw królowi do Rzymu — 20 I 1459; stąd jego niechlubna próba ucieczki w przebraniu z Wrocławia w sierpniu tegoż roku), a następnie wspólnie z kanclerzem kapituły A. Waynerem należał do delegacji, która miało zapośredniczyć pokój¹⁴. On też głosił w katedrze mowę powitalną na cześć króla Macieja (25 V 1469)¹⁵. Inne jego beneficja to kustodie w kolegiatach głogowskiej¹⁶ i raciborskiej¹⁷, parafia Świdnica¹⁸ oraz altaria św. Michała w katedrze¹⁹. W 1468 r. ufundował ołtarz św. Anny w jednej z kaplic katedralnych²⁰. Zmarł 23 XII 1475 r.²¹. W testamencie poczynił szereg zapisów dla szkoły katedralnej i jej ubogich uczniów, dla ubogich i chorych kapłanów, na cele kultu (w związku z oktawą Bożego Ciała) i na swoje anniversarium²².

- 1 RG IV — 3, 3200. Odróżnić trzeba chyba kilka osób tego imienia i nazwiska: 1) mgr Piotr Wartemberg był 18 X 1418 (AAW — Y 10) notariuszem konsystorza wrocławskiego, 12 X 1418 (AAW — chron) w tymże konsystorzu „advocatus et procurator causarum” (podobnie 13 XII 1420: APW — Rep. 107, nr 106; 4 XI 1426: AAW — dok. wik. kat.; 6 IX 1428: *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 583; 7 VIII 1447: AAW — dok. wik. kat. i 3 VI 1448: AAW — chron); 2) Piotr Kaler de Wartemberg co najmniej w latach 1431—1447 notariusz kapituły (Luschek, *Notariatsurkunde*, 148) i subkustosz katedralny (AAW — II b 1, nr 121: 13 X 1442; APW — Rep. 111, nr 60: 29 VI 1445), którego kapituła wyprawiała do Rzymu w sprawie M. Gramisa (zob. CDSil. XV, passim); 3) Piotr Wartemberg, który w 1379 r. rozpoczynał studia prawnicze w Pradze i mógł być w l. 1404—14 kanonikiem w Brzegu (Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 116; *Historia nauki polskiej* VI, 727 utożsamia co najmniej te dwie osoby, bo jej Piotr W. umarłby mając blisko 120 lat.
- 2 RG, jw.
- 3 *Matrikel d. Universitaet Wien* I, 146.
- 4 RG I, nr 1124. Tytułował się później mgr art et decr dr np. AAW — II b 4, f. 120v: 27 II 1464.
- 5 RG I, nr 735: 16 IV 1431 i nr 1124: 23 V 1431.
- 6 CDSil. XXXV, 92; AAW — III d 1 a, f. Aaa 49v.
- 7 CDSil. XXVIII, 95: 11 IX 1450.
- 8 Na kapitułach gen. spotykamy go co roku w okresie 1449—1473, np. AAW — chron-29 VIII 1449, 20 II 1452, 24 I 1453, 1 VI 1455, 2 VI 1466, 8 VI 1470; HH 38: 22 I 1449, Y 5: 18 VIII 1450, S 36: 2 VI 1451, M 18: 30 VI 1454, II 13: 20 XI 1460, PP 27: 3 VI 1461, KK 53: 23 I 1462, S 3: 20 I 1468, II 11: 14 XI 1469, II 33a: 1 VI 1471, DD 5: 31 I 1472, II 29: 2 VI 1473.
- 9 CDSil. XXXV, 103: 18 VIII i 2 IX 1461; AAW — Świdnica parafia: 17 V 1465; APW — Rep. 76, nr 326: 20 VI 1465; AAW — IV a 4a, f. 37v: 15 VII 1465, II b 2, f. 191r; II b 3, f. 12r: 23 II 1468; APW — Rep. 107, nr 169: 7 IV 1468, Rep 76, nr 335: 10 V 1468.
- 10 AAW — Świdnica parafia: 5 VI 1462; *Urkundensammlung zur Geschichte des Fuerstentums Oels*, hrg. W. Haeussler, Breslau 1883, nr 140: 1 II 1465; CDSil. XXIV, 184: 5 II 1465.
- 11 Luschek, *Notariatsurkunde*, 137.
- 12 AAW — chron 20 II 1452, 14 IV 1452.
- 13 AAW — BB 31b: 12 XI 1460.
- 14 SRSil. VII, 41, 56, 98; AAW — D 1: 13 I 1460. Por. też Drabina, *Wrocławska kapituła katedralna i jej stosunek do spraw politycznych*, art. cyt., 193.
- 15 *Aufzeichnungen des Bresl. Domherrn Stan. Sauer* (+1535), art. cyt., 85.
- 16 AAW — IV b 7, f. 132r: 4 III 1472.

- 17 SRSil. VIII, 12: 20 I 1459.
- 18 Inwestowany 22 VIII 1457 (AAW — Świdnica parafia) oraz AAW — II b 2, f. 172v; Świdnica parafia: 29 V 1466; II b 3, f. 18r: 7 IX 1470; Świdnica parafia: 18 IV 1476 i 23 XII 1476.
- 19 AAW — X 44: 17 I 1457.
- 20 AAW — III a 12 a, f. 108. Był zapewne fundatorem „Sacellum Wartenberg dictum” — jednej z południowych kaplic katedry (Heyne, *Dokumentierte Geschichte* II, 312 przyp.).
- 21 Jeszcze 2 VI 1475 (AAW — DD 11a) uczestniczył w kapitule, a 18 IV 1476 rada m. Świdnicy prezentowała następcę po nim na parafię (AAW — Świdnica parafia); data dzienna według Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 328.
- 22 CDSil. XXIV, 128 i 139; AAW — Q 21: 16 IX 1477; II b 3, f. 122 r: 21 X 1477; V 2a: 11 VII 1481.

200. WARTEMBERG Szymon (a. 1430—1443). „Symon quondam Johannis de Wartenberg” (z Sycowa) w 1401 r. był duchownym diecezji wrocławskiej i notariuszem publicznym we Wrocławiu¹. O studiach brak informacji i nigdzie też nie spotykamy go z tytułem akademickim. W 1413 r. został z prowizji papieskiej kanonikiem kolegiaty głogowskiej². Był równocześnie subkantorem kolegiaty św. Krzyża i altaryzstą w katedrze³, a od ok. 1421 tu wikariuszem⁴. W 1423 r. otrzymał prowizję na kantorę w Lubuszu, którą wkrótce objął i już jako kantor został w 1424 r. kolektorem świętopietrza w diecezji wrocławskiej⁵. Jako kanonik katedralny wymieniony 1. raz w 1430 r (w lewym chórze)⁶, inwestowany zapewne przez bpa Konrada⁷. Rezydencję dzielił między Lubusz i Wrocław. Tu spotykamy go czasem na posiedzeniach kapituły⁸. Był jej pełnomocnikiem w sprawie zatwierdzenia statutu de alienigenis w 1436 r.⁹. Zmarł we Wrocławiu między 8 V (kiedy spisał swój testament)¹⁰ a 25 X 1443 (biskup udzielił prowizji na jego kanonię Janowi Bladen)¹¹. Książki po nim pozostały w bibliotece kapitulnej¹².

- 1 AAW — chron 19 XI 1401 i 7 IV 1405; CDSil. XXVIII, 45: 4 VIII 1404.
- 2 RG IV — 3, 3385; CDSil. XXXI, 24: 1 V 1419; AAW — IV b 7, f. 13v: 10 XI 1420; APW — Rep. 76, nr 196: 4 VII 1422; RG I, nr 1124.
- 3 RG, jw.
- 4 AAW — dok. wik. kat. 27 IX 1421.
- 5 RG I V, jw. w. 1425 przekazał 601 florenów. W 1426 tytułował się kantor lubuski i wikariusz wrocławski (APW — Rep. 76, nr 201: 19 III 1426).
- 6 AAW — III d 1 a, f. 15r.
- 7 Prowizję pap. otrzymał w 1431 drogą zamiany za altarię od Piotra Wartemberga (RG I, nr 1124).
- 8 CDSil. XXXVI, nr 168: 31 V 1434; APW — Klose 110, nr 109: 31 V 1437; AAW — chron 5 VII 1437.
- 9 AAW — HH 63b.
- 10 CDSil. XXV, 124.
- 11 AAW — HH 46.
- 12 Jungnitz, *Geschichte der Dombibliothek*, 194.

201. WAYNER (Wagner) Andrzej (1451—1490). Kanclerz kapituły.

202. WEATICHAN (?) Konrad (a. 1420). Zmarł przed 23 X 1420, kiedy prowizję na kanonię i prebendę po nim otrzymał J. Stabilwitz¹. Ze źródeł śląskich nie jest znany.

- 1 RG IV — 2, 2390.

203. WEDILNDORF Ludwik (c. 1420). W źródłach śląskich nie występuje. Był kapłanem archidiecezji mogunckiej. W 1420 r. miał kanonika-

ty w Erfurcie, Brzegu i Legnicy oraz toczył spór o kanonię katedralną we Wrocławiu, Moguncji i Zeitz — Naumburg¹. Nie ma też potwierdzenia, by prebendę kanoniczną faktycznie objął.

1 RG IV — 3, 2686.

204. WEIGEL Kasper (a. 1445—1462). Był kolejno kanclerzem kapituły (1445—47 i 1451—59), prepozytem (1447—49) i archidiaconem (1460—62).

205. WEIGEL Mikołaj (a. 1440—1444). Starszy brat Kaspra. Pochodził z Osieku k. Oławy, zapewne synowie tamtejszego sołtysa Szymona¹. Studia Mikołaj rozpoczął w 1414 r. na uniwersytecie w Lipsku², z którym związał się do końca życia³. Należał do jego najwybitniejszych profesorów swego okresu, zarówno jako teolog („mgr art, s. theol. bacc formatus”), jak i mówca, czego dowody dał w czasie soboru w Bazylei, gdzie reprezentował biskupów Merseburga i Miśni. Dwukrotnie — w 1421 i 1427 — był rektorem uniwersytetu. Pozostawił szereg traktatów teologicznych⁴. Na prośbę biskupa Miśni otrzymał kanonię w kolegiacie w Legnicy (1431), a 26 I 1440 spotykamy go pierwszy raz w gronie kanoników katedralnych (w lewym chórze). Zmarł w Lipsku 11 IX 1444 r.⁵

1 W Osieku (Henrici villa — Hennersdorf) mieszkała ich siostra Anna Weygelynne (AAW — III a 22, f. 98v: 25 VIII 1462 i Q 22: 3 VI 1497). Sołtysa Szymona Weigel spotykamy 29 VIII 1422 (AAW — QQ 30).

2 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 48.

3 Pfothenhauer, *Schlesier als Rectoren in Leipzig*, 197—200.

4 Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 292.

5 Pfothenhauer, jw., 198; AAW — III a 12 a, f. 9.

206. WENKE (Wenck) Mikołaj (1418—1435). Urodził się w Nysie. Studia rozpoczął w Pradze w 1407 r. i tu w 1409 zyskał mgr iur¹. Był, jak i jego brat Akacjusz altarzysta w Nysie i kantor w Legnicy, kapłanem². Od 1410 r. spotykamy go w otoczeniu biskupa i niebawem został audytorem sądu biskupiego w Nysie — Otmuchowie (oraz mansjonarzem w kolegiacie otmuchowskiej)³. Od 1413 r. był kanonikiem w Otmuchowie (prepozytem tu od 1417)⁴, przed 1414 został kanonikiem opolskim⁵ wreszcie przed 1422 legnickim⁶. Prowizję na kanonię katedralną otrzymał 15 I 1418⁷ i już 2 VI 1418 spotykamy go na posiedzeniu gen.⁸. W 1419 r. był współadministratorem diecezji⁹. Testament wspólny: jego i brata zatwierdził bp Konrad 2 III 1429 r.¹⁰, a 31 V 1434 uczestniczył ostatni raz w kapitule generalnej¹¹. Zmarł przed 23 VII 1435, kiedy prepozytem w Otmuchowie był już G. Speil¹². Od ok. 1430 był proboszczem w Ząbkowicach¹³.

1 Gottschalk, *Oberschlesier a. d. Universitaeten d. Mittelalters*, 44.

2 APW — Rep. 102, nr 638: 2 III 1429, nr 517: 1 I 1418.

3 APW — Rep. 102, nr 330: 23 VIII 1410, nr 364: 18 I 1412, nr 372: 23 V 1412 („auditor causarum curiae nostrae”), nr 403: 14 IX 1413, Rep. 107, nr 84: 24 VII 1412; Rep. 111, nr 27: 24 V 1413; CDSil. VI, nr 131: 7 X 1412; AAW — I 18: 28 XI 1416; *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 512: 22 VIII 1419 („auditor. caus. otmuch.”); AAW — IV b 7, f. 13v: 10 XI 1420; Urban, *Studia nad dziejami wrocławskiej diecezji*, 162.

4 CDSil. XXXVI, nr 112.

5 *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 473; APW — Rep. 102, nr 494: 9 XII 1416; Schramek, *Kollegiatstift in Oppeln*, 99 wymienia go w l. 1417—35.

6 RG IV — 3, 3023.

- 7 Tamże.
- 8 AAW — II 72, EE 15: 15 X 1418, chron 29 VIII i 19 XI 1419, A 18: 6 VI 1420. Toczył jednak równocześnie spór zakończony dlań pomyślnie ostatecznie w 1422 r.: RG, jw. Zob. też Vordis M.
- 9 CDSil. XXXVI, 24.
- 10 APW — Rep. 102, nr 638.
- 11 CDSil. XXXVI, nr 168.
- 12 APW — Klose 110, nr 106. Niejasny jest dokument AAW — Liber niger: 15 VII 1440, kiedy chłopci z Lipowej k. Grodkowa zobowiązani zostali do czynszowania na rzecz braci Akacjusza i Mikołaja Wenke. Chodzi może o fundacje związane z testamentem.
- 13 K opietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 150. Już w 1418 r. miał zresztą w Zabkowicach altarię (RG IV — 3, 3023).

207. z WIDNAWY (Weidnaw) Mikołaj (1428—1440). „Nic. Molendennarii de Weydenaw” w 1419 r. był notariuszem bpa Konrada z uprawnieniami notariusza publicznego¹. Kilka lat później otrzymał prebendę kanoniczną w Otmuchowie (przed 1424)². Jako kanonik katedralny wzm. 1. raz 19 II 1429³. We Wrocławiu nie rezydował i raz tylko spotykamy go na kapitule generalnej⁴. Do 1435 r. przebywał stale na terenie księstwa biskupiego nysko-otmuchowskiego, gdzie pełnił różne funkcje administracyjne⁵. Ostatnie lata spędził w Brzegu, gdzie jako dziekan kolegiaty miał swój dom. Zmarł między 31 V 1439 a 26 III 1440⁶.

- 1 Luschek, *Notariatsurkunde*, 145; CDSil. XXXVI, nr 129: 4 VII 1419 i nr 132: 10 IV 1421; *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 512: 22 VIII 1419 — przy biskupie w Otmuchowie, Nysie i Wrocławiu.
- 2 K opietz, *Die Pfarr- u. Collegiatkirche in Ottmachau*, 158; *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 561: 1425.
- 3 *Urkundenbuch*, jw. nr 586.
- 4 CDSil. XXXVI, nr 168: 31 V 1434.
- 5 K opietz, jw.; APW — Rep. 102, nr 661: 20 V 1435.
- 6 CDSil. IX, nr 882—4, 887, 892, 899; Bernhofen, *Kollegiatstift zu Brieg*, nr 117.

— WILDE Mikołaj (1496—1517).

Zimmermann, *Domkapitel*, nr 270; Sabisch, *Acta Capituli*, LXVII.

— WINDINK (Wyndynch) Jan (1414 — p. 1423). Pochodził z Westfalii i był krewnym kanonika H. Dwerga¹. Po studiach w Bolonii osiągnął dr decr. Kanonię wrocławską otrzymał w 1414 r.². Prócz niej na terenie diecezji wrocławskiej miał parafię Wiązów oraz archidiakoniat legnicki. Wzm. jeszcze 10 IX 1423³.

- 1 RG IV — 2, 2518.
- 2 Schindler, *Domkapitel*, nr 377.
- 3 RG, jw.

208. WOLFF Mikołaj (1435—1460). Był bratankiem kanonika Stefana Wolffa, a więc pochodził zapewne i on z Sycowa¹. Mogła to być rodzina wywodząca się ze szlachty, bo Mikołaj był razem z braćmi współwłaścicielem wsi Gorzesław k. Bierutowa². To ustalenie pozwala śledzić drogę studiów Mikołaja: w 1417 Nic. Wolff de Wartenberg wpisał się na uniwersytet w Lipsku³, a w 1419 r. przeniósł się do Wiednia⁴. Tu prawdopodobnie uzyskał mgr art i później, chyba już po otrzymaniu kanonii, raz jeszcze wrócił na uniwersytet, bo od 20 III 1439 tytułował się dr decr⁵. W służbie diecezji spotykamy go od 1426 r. jako notariusza publicznego, adwokata konsystorialnego⁶ i syndyka biskupa⁷. W 1435 r. wzm. 1. raz

jako archidiakon opolski (4 V) i kanonik katedralny (10 VI w prawym chórze)⁸. W ciągu następnych 15 lat przebywał najprawdopodobniej w Opolu jako sędzia i komisarz biskupi⁹ i kapitułę opolską reprezentował na synodzie r. 1446¹⁰. Wyjątkowo tylko uczestniczył w posiedzeniach kapituły¹¹, poza latami 1450-56, kiedy mieszkał zdaje się we Wrocławiu i był magister fabricae ecclesiae wratisl.¹². Potem jednak przez kilka lat brak o nim wiadomości. Ostatni raz wzm. z okazji kolędy 1459 r.¹³, a 8 I 1461 Kasper Weigel, nowy archidiakon opolski, przekazał kapitule opolskiej annus gratiae swego poprzednika — M. Wolffa¹⁴. Zmarł 17 III 1459 lub 1460 r.¹⁵.

- 1 APW — Rep. 64, nr 30a: 8 III 1446 cyt. u. Kuchendorf, *Kreuzstift*, nr 168 oraz RG IV — 3, 3424.
- 2 AAW — P 53: 14 III 1427; Kral v. Dobra Voda, *Der Adel*, 289/9 wymienia kilkanaście rodzin szlacheckich o nazwisku Wolff.
- 3 *Matrikel d. Universitaet Leipzig*, 53.
- 4 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 125.
- 5 AAW — chron.
- 6 AAW — dok. wik. kat.: 4 XI 1426; APW — Rep. 107, nr 127: 23 II 1428; AAW — chron 18 VIII 1429, III d 1 a, f. 11v: 20 X 1432.
- 7 AAW — chron 11 II 1434.
- 8 AAW — dok. wik. kat. i KK 13.
- 9 Potwierdzały to AAW — Nysa parafia: 28 III 1441.
- 10 Sawicki, *Concilia Poloniae X*, 414.
- 11 AAW — W 8: 30 III 1439, chron 3 VI 1440, 22 III 1443, 1 IX 1444, 3 VI 1448, 29 VIII 1449.
- 12 AAW — III d 12, f. 10r (r. 1450) S 36: 2 VI 1451, chron 16 X 1451, 20 II 1452, 3 VI 1452, 24 I 1453, 29 VIII 1453, III d 1 a, f. F 6v: 26 I 1454, Q 21: 20 XI 1454, chron 1 VI 1455, 4 VI 1456.
- 13 AAW — III d 12.
- 14 APW — Rep. 107, nr 162.
- 15 Data dzienna wg Koenig, *Kalendarium d. Bresl. Kreuzstiftes*, 317.

209. WOLFF Stefan (1428—1446). Był stryjcem kanonika Mikołaja Wolffa. Pochodził z Sycowa (lub najbliższej okolicy) z rodziny szlacheckiej¹. Studiował od 1411 r. we Wiedniu² i tu zapewne zyskał lic. decr. Po powrocie do diecezji w l. 1416—30 pracował w konsystorzu jako notariusz, procurator causarum i adwokat, wreszcie (1433) jako sędzia³. Był już w 1416 r. plebanem w Gorzesławiu k. Bierutowa (majątku rodzinnym)⁴. W 1421 otrzymał z prowizji papieskiej parafię Zwrócona k. Ząbkowic, a w 1428 (powiedziano przy tej okazji, że był kapłanem) Kostomłoty k. Środy Śl., którą objął przed 20 VI 1430⁵. Dziekanę kolegiaty św. Krzyża otrzymał w 1426 r. (potwierdzenie papieskie rok później)⁶. Zatrzymał jeszcze przez pewien czas precenturę w krypcie św. Krzyża⁷. Z końcem 1428 r. zapewne bp Konrad inwestował go na kanonię i prebendę katedralną (1. wzm. 19 II 1429)⁸. W 1434 r. zabiegał bezskutecznie o altarię św. Michała w katedrze⁹. Mieszkał prawdopodobnie stale we Wrocławiu, choć na posiedzeniach kapituły spotykamy go częściej dopiero po 1440 r.¹⁰. Popierał uchwałę de alienigenis¹¹. W latach 1444—46 był prokuratorem kapituły¹². Ostatni raz wzm. 9 II 1446. Testament sporządził 8 III 1446 (wykonawcą był bratanek Mikołaj)¹³ i w tym dniu zmarł¹⁴.

- 1 Zob. Mikołaj Wolff. W 1. połowie XV w. spotykamy dwu tego samego imienia i nazwiska pracowników sądu biskupiego np. najwyraźniej w *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 568: 6 IX 1428 wśród świadków: „Stephanus Wolff advocatus et procurator” oraz „Stephanus dictus Wolff de Wartimberg notarius publicus et scriba causarum consistorii wratisl.”; podobnie AAW — dok. wik. kat.: 4 X 1426, co oczywiście stwarza niebezpieczeństwo pomieszania ich w biogramie.

- 2 *Matrikel d. Universitaet Wien I*, 86.
- 3 *Luscheck, Notariatsurkunde*, 137; APW — Rep. 64, nr 24: 26 III 1416; Rep. 102, nr 504: 17 V 1417; Rep. 107, nr 106: 13 XII 1420 i nr 127: 23 II 1428; AAW — chron 20 IX 1430, dok. wik. kat.: 12 I 1433.
- 4 *Kuchendorf, Kreuzstift*, nr 168.
- 5 RG IV — 3, 3424.
- 6 *Kuchendorf*, jw.
- 7 RG, jw.
- 8 *Urkundenbuch d. St. Liegnitz*, nr 586. W 1430 r. znajdujemy go w lewym chórze (AAW — III d 1 a, f. 15r).
- 9 AAW — GG 76d.
- 10 Dokumentacja u *Kuchendorf*, jw.
- 11 AAW — HH 63b: 11 XII 1436.
- 12 APW — Klose 110, nr 144: 20 IX 1444; AAW — chron 14 X 1445.
- 13 *Kuchendorf*, jw. i AAW — chron 22 V 1450.
- 14 *Kuchendorf*, jw.

210. WOLFRAM Piotr (a. 1422—1428). Petrus Fabiani Wolfram pochodził prawdopodobnie z mieszczańskiej rodziny z Wolbromia lub Krakowa¹. Wiemy o jego studiach prawniczych w Pradze (1408), Padwie (1411) i Bolonii (1413), gdzie uzyskał lic. decret. Około 1414 r. podjął wykłady w Krakowie, ale porzucił uniwersytet na pewien czas dla służby dyplomatycznej: brał udział w procesie polsko-krzyżackim w Budzie i sekretarował delegacji polskiej na soborze w Konstancji. Pod koniec soboru został kolektorem papieskim na Królestwo Polskie (lata 1418—26). Osiągnął w tym okresie szereg polskich beneficjów kościelnych: kanonię i archidiakoniat krakowski, scholasterię gnieźnieńską, kantorję w Wiślicy (w 1418 r.), przed 1422 jeszcze kanonię katedralną wrocławską i w 1422 prowizję na poznańską². We Wrocławiu spotykamy go tylko jeden raz: 6 II 1424 wyrokował w sporze o czynsz³. Zmarł jesienią 1428 r.

1 *Historia nauki polskiej VI*, 759/60; Fijałek, *Polonia apud Italos scholastica*, 35—44; Korytkowski, *Pralaci i kanonicy IV*, 335/7.

2 RG IV — 3, 3239.

3 AAW — TT 10.

211. WOLKE (Wolkow) Michał (1496 — p. 1500). Rodem z Opola (rodzice Michał i Katarzyna). Jako mgr art i kanonik katedralny rozpoczął studia w Rzymie w 1496 r. Przed 1500 r. nie rezydował we Wrocławiu.

Sabisch, *Acta Capituli*, LXVII.

212. WOYCZDORF Franciszek (1444—1463). Równocześnie z prebendą kanoniczną otrzymał scholasterię katedralną.

— WUESSENBURGER Mikołaj zob. STRELIN M.

ZESTAWIENIE SKRÓTÓW ZESPOŁÓW ARCHIWALNYCH
I WYDAWNICTW ŹRÓDŁOWYCH CZĘŚCIEJ POWOŁYWANYCH
W OPRACOWANIU

A A W -- Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu

1. Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi (Bp W. Urban, *Katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, I: Dokumenty oznaczone sygnaturami alfabetycznymi, Rzym 1970).
2. Dokumenty w układzie chronologicznym (chron) (Bp W. Urban, *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, Warszawa 1970 (Dokumenty chronologiczne).
3. Dokumenty wikariuszów katedry wrocławskiej (Bp W. Urban, *Wykaz regestów dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*, Rocznik Teol. Śląska Op. 2 (1970), 291—352.
4. Dokumenty kolegiaty św. Krzyża we Wrocławiu (Tamże, 352—370).
5. Dokumenty archiwum parafialnego w Nysie (Tamże, 371—397).
6. Dokumenty archiwum parafialnego w Paczkowie (Tamże, 404—413).
7. Dokumenty kolegiaty NMP w Głogowie (Tenże, *Wykaz regestów*, Studia Teol.-Hist. Śląska Op. 3 (1973), 271—321).
8. Dokumenty parafii miejskiej w Głogowie (Tamże, 322—374).
9. Dokumenty archiwum parafialnego w Namysłowie (Tenże, *Wykaz regestów*, Studia Teol.-Hist. Śląska Op. 4 (1974), 268—277).
10. Dokumenty archiwum parafialnego w Świdnicy.
  - II b 1 — Incorporationes D. Conradi Episcopi 1431—1447.
  - II b 2 — Incorporationes Episcoporum: Petri 1448—1458 incl. Administration und Iodoci 1461—1467.
  - II b 3 — Incorporationes Episcopi Rudolphi 1468—1482.
  - II b 4 — Incorporationes Episcopi Joannis 1506—1520.
  - III a 3 — Statuta, consuetudines, ordinationes, conclusiones Capituli Ecclesiae Cathedralis Wratislaviensis.
  - III a 12 a — Monumenta et Inscriptiones Wratislavienses collectore Christiano Ezechiele Silesio hoc in volumine redactae.
  - III a 13 a — Modus agendi in ecclesia Wratislaviensi et quod est de officio Sacristanorum 1448—1484.
  - III a 22 — Registrum litterarum Capituli Ecclesiae Wratislaviensis 1439.
  - III a 23 — Registrum inscriptionum bonorum Ecclesiae Wratislaviensis incipiendo anno 1480 finiendo anno 1594.
  - III d 1 a — Kopialbuch der Wikarien — Communitaet der Kathedrale.
  - III d 10 — Registrum novorum vicariorum censuum ecclesiae Wratislaviensis 1417, 1436, 1458, 1483, 1484.
  - III d 11 — Registrum censuum vicariorum ecclesiae cathedralis Wratislaviensis 1432—1448.
  - III d 12 — Registrum censuum vicariorum ecclesiae cathedralis Wratislaviensis 1448—1467.
  - III d 28 — Regestum subcustodiae dextri chori ecclesiae Wratislaviensis.
  - IV a 4 a — Copiae litterarum censualium vicariorum perpetuorum Ecclesiae Collegiatae s. Crucis Wratislaviae in et extra civitatem Wratislaviensem et districtum diversorum.
  - IV b 7 — Kopialbuch (des Kollegiatstiftes zu Gross — Glogau von 1339 bis 1534 reichend).

A P W -- Archiwum Państwowe Miasta Wrocławia i Województwa Wrocławskiego

- Kłose — odpisy dokumentów sporządzone przez S. B. Kłosego tomy 109—112.
Rep. 15 — zespół „biskupstwo wrocławskie”
Rep. 64 — kolegiata św. Krzyża we Wrocławiu
Rep. 76 — kolegiata NMP w Głogowie

- Rep. 102 — kolegiata w Nysie
 Rep. 107 — kolegiata w Opolu
 Rep. 111 — kolegiata w Raciborzu.

C D Sil. — **Codex diplomaticus Silesiae**, Breslau, tomy:

- I — Urkunden des Klosters Czarnowanz, hrsg. W. Wattenbach, 1857.
 VI — Registrum St. Wenceslai, hrsg. W. Wattenbach u. C. Gruenhagen, 1865.
 IX — Urkundenbuch der Stadt Brieg, hrsg. C. Gruenhagen, 1870.
 XII — Schlesiens Muenzgeschichte im Mittelalter, hrsg. F. Friedensburg, 1904.
 XV — Acta Nicolai Gramis, hrsg. W. Altmann, 1890.
 XXIV — Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. Die Kreise Guenberg und Freystadt, hrsg. K. Wutke, 1908.
 XXV — G. Bauch, Geschichte des breslauer Schulwesens vor der Reformation, 1909.
 XXVIII — Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesien. Kreis und Stadt Glogau, hrsg. K. Wutke, 1915.
 XXXI — Die Inventare... Kreis Sprottau, hrsg. E. Graber, 1925.
 XXXIII — Die Inventare... Kreis Neustadt, hrsg. E. Graber, 1928.
 XXXV — Die Inventare... Kreis Jauer, hrsg. E. Graber, 1930.
 XXXVI — Die Inventare... Kreis Neisse, hrsg. E. Graber, 1930.

RG I — Repertorium Germanicum. Regesten aus den päpstlichen Archiven zur Geschichte des Deutschen Reiches und seiner Territorien im XIV. und XV. Jh: Pontificat Eugen IV, Bd. I, hrsg. v. R. Arnold, Berlin 1897.

RG IV — Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation, Bd. IV, 1—3, bearb. v. K. A. Fink, 1943—1958.

Sabisch, Acta Capituli — Acta Capituli Wratislaviensis 1500—1562. Die Sitzungsprotokolle des Breslauer Domkapitels in der ersten Helfte des 16. Jahrhunderts, Bd. I: 1500—1516, bearb. v. A. Sabisch, Köln 1972.

S R Sil. — **Scriptores rerum silesiacarum**, Breslau, tomy:

- III — S. B. Klose's Darstellung der inneren Verhaeltnisse der Stadt Breslau v. J. 1458 bis z. J. 1526, hrsg. G. A. Stenzel, 1847.
 VI — Geschichtsquellen der Hussittenkriege, hrsg. C. Grünhagen, 1871.
 VII — P. Eschenloer's Historia Wratislaviensis, hrsg. H. Merkgraf, 1872.
 VIII—IX — Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter Georgs von Podiebrad, hrsg. H. Markgraf, 1873—1874.
 X — Annales Glogovienses bis z. J. 1493, hrsg. H. Markgraf, 1877.
 XIII—XIV — Politische Correspondenz Breslaus im Zeitalter des Königs Matthias Corvinus, hrsg. B. Kronthal, u. H. Wendt, 1893.
Ztschr — Zeitschrift des Vereins für Geschichte und Alterthum Schlesiens.